

CAMIL BACIU

GRĂDINA ZEILOR

EDITURA TINERETULUI

coperta:
A. MIHAILOPOL

CAMIL
BACIU

grădina zeilor

CLUB

SCAN: connieG
prelucrare: Costin Teo Graur
prima ediție digitală, iunie 2011

EDITURA TINERETULUI

— Poate o să încep prin a-i învăța arta statuarului.

— Deci crezi că e o planetă locuită?

— O planetă excelentă pentru experimentarea lumilor ideale... Și tu?

— Plec mai departe. Nu-mi plac bipezii. Au prea puține picioare.

— Dacă nu găsești ceea ce cauți, întoarce-te.

— Cum o să te recunosc, dacă vei semăna cu ei?

— Așa cum mă vor recunoaște și ei: după fulgere...

I

Dintre cele trei Sofii — cea bogată, cea deşteaptă şi cea frumoasă — Daniil o alese pe cea deşteaptă. Se poate ca el să fi fost cel ales, dar istoria e searbădă, fără legendă, iar pentru mine tinereţea Sofiei şi a lui Daniil e învăluită de aura legendei.

Puţin după căsătorie se mutară într-o casă coşcovită, dar încă solidă, cu pereţii din două rînduri de cărămidă puse cap la cap şi întărite cu mortar de o palmă. Acoperişul părea bătut de furtuni, iar ferestrele joase aproape că atingeau trotuarul, momindu-te să priveşti înăuntru prin transperantele subţiri. Asemeni unei corăbii greu încărcate, casa se cufundase pînă la punte în marea de pămînt şi bolovani. Spre curte camerele se deschideau printr-un cerdac adînc, sub a cărui streaşină se îngrămădeau cuiburi de rîndunele, iar Sofia cea deşteaptă, încă înainte de a aşterne masa în noua locuinţă, le împărţi firimituri.

Curînd luna iunie învălui curtea cu mirosul iute şi greţos al oţetarilor care creşteau în spatele magaziei într-o junglă de orz sălbatic, iar de peste gard, din curtea grecilor cofetari, se revărsau, aninîndu-se de frunze ca nişte mîţişori, parfumurile dulci ale sarailiilor şi aburii siropoşi de vanilie.

Sfîrşitul verii găsi grădina moale de căldură — cu regina nopţii încă învoaltă şi cu gura-leului toropită. Buruienile fuseseră smulse pe jumătate, făcînd loc unui porumbar şi unor coteţe pentru găini — însă porumbeii continuau să moţăie în lucarnele podului şi găinile căutau viermuşori în preajma cerdacului, sub pietre.

Sofia cea deşteaptă ştergea de praf tăbliile paturilor, pictate şi împodobite de baroce dantele de bronz, lustruia oglinda strivită sub o coroană de stucatură maro şi bătea fotoliile ale căror picioare îmbinau gustul meşterilor locali cu pretenţiosul stil empire. Vechiul tapet galben, cu flori cafenii, fusese înlocuit prin unul roşu-închis, cu dunguliţe roz, care şi el dispăruse sub un strat de ulei verde, împodobit cu ghirlande aurii, în relief. Dormitorul părea acum o sală a tronului, iar Daniil scoţîndu-şi seara izmenele de flanelă şi le lega în jurul frunţii, meticulos şi imperial. Abia tapetul de trandafiri bruni pe fond crem stabiliză decorul nupţial, dîndu-i o notă atît de sobru-distinsă, încît şeful familiei se simţea dator să mormăie seară de seară, într-o franţuzească de adopţiune locală, „bonsoar alafonfe, boierii s-au culcat“.

În acest decor Sofia purta de obicei un capot cafeniu, cu buline bej, sau unul gri-fer cu buline albe, strecurîndu-se printre mobile cu demnitatea şi graţia unui şoricel savant. Rîdea totdeauna foarte încet, ca un clopoţel împăturit în vată, şi nu era în stare să povestească o glumă fără a-i uita sfîrşitul — în ciuda faptului că trăia alături de cel mai mucalit soţ pe care şi l-ar fi putut dori.

Daniil glumea tot timpul, în afara puţinelor ore de somn — şi o făcea la adăpostul nasului său mare, încovoiat, şi al mustăţilor pe oală. Povestea, imita şi dansa, vorbind o limbă inventată de el, o româno-greco-idişo-bulgară, pe mai multe voci, atunci cînd nu fredona doine sau psalmi, sau nu se masca speriind-o pe Sofia şi făcîndu-i să

se tăvălească de rîs pe căruţaşii cu care lucra. Viclean şi oriental cîtă vreme colinda cafenelele şi lumea pestriţă a portului, redevenea acasă domn cu jiletcă şi ceas de argint.

Poza ni-l arată şi astăzi în pantaloni dungaţi, ghetre şi frac, înfăţişînd lumii un profil osos şi năsos, pe care vremea a săpat cute de maliţie. Mustăţile îi sînt cărunte, ochii pe jumătate închişi, pleoapele încreţite. Cartonul gros al pozei s-a îngălbenit, marginile i s-au ros ca şi acelea ale fotografiei din care ne priveşte Sofia cea deşteaptă, cu nasul fin, bărbia uşor prognatică, ochii luminoşi, cufundată într-un vraf de horbote apretate şi dantele, acoperind în partea de jos ghetele înalte cu bumbi.

Dar fotografiile acestea au fost făcute mult mai tîrziu, cînd cei şase copii ai Sofiei începuseră să încărunţească şi să-l uite pe contele Dezirée de Droitdieu, iar ea se obişnuise să sufere în tăcere cu o înţelepciune predestinată de porecla purtată în tinereţe şi de etimologia grecească a numelui ei. Daniil rămăsese însă acelaşi ghiduş şi, seară de seară, aşteptînd să-l revadă pe conte sub chipul morţii, cînta cîntece de chef, înfăşurîndu-şi şalele îndurerate într-un brîu roşu, cu ciucuri.

La doi ani după mutarea în casa cea nouă se născu primul copil. Sofia vru să-l boteze Apostol, Anghel, Călin sau Cezar după verii ei cărturari, dar jucîndu-se cu cele patru nume găsi că n-au moliciuni de alintare şi încercă să aleagă între Dionisie, Dragoş, Haralamb şi Horaţiu. Renunţă şi la acestea pentru Lucreţiu, Manole, Marin şi Nistor şi ar fi epuizat calendarul şi cartea de istorie, dacă tatăl, fără să mai aştepte verdictul rudelor de parte femeiască întrunite în sinod, nu l-ar fi declarat ofiţerului stării civile pe noul născut ca numindu-se Mihail David fiul lui Daniil.

— Mihail ! gemură surorile lui la aflarea numelui, mototolind listele cu Decebal, Domițian, Tiberiu, Traian. Mihail, cînd există atîția împărați străini cu nume frumoase ! Atîția Ludovici, atîția Roberți ! Mihail e nume de om sărac.

— E nume de arhanghel — spuse cu viclenie Daniil. Un tată proroc și sihastru are nevoie totdeauna de un fiu arhanghel. Ia ascultați-vă nepotul !

Afară tuna. Cucernice, mătușile se închinară. Cerul îl recunoștea în primul născut pe șeful oștilor divine.

Și Mihail veni la locuința părinților săi, hurducat într-o trăsură, fără nazurile pe care le-ar fi putut face profitînd de obîrșia sa cerească. Ca să poată fi înțeles urla groaznic și astfel bătrîna casă păru deodată prea mică.

Prorocul Daniil o mări adăugîndu-i o cameră și începînd săpături pentru temelia celei de a doua, căci, în ciuda discreției sale proverbiale, Sofia nu-și putea ascunde o nouă rotunjire a pîntecului.

Al doilea născut fu botezat Luca fără nici o împotrivire din partea nimănui. Acolo unde trăiau un proroc și un arhanghel, un apostol se putea simți în largul lui. Copilul fu adus acasă într-o plăpumioară albastră și fratele său mai mare îi cercetă cu duioșie fontanela craniană.

Vorbind de una și de alta băieții părură să se înțeleagă pe loc asupra necesității de a avea o soră, și Daniil, care știa nenumărate scamatorii, le-o scoase dintr-un scutec roz în mai puțin de un an.

Fetița era făcută din cîteva mingi despărțite prin mici inele de cauciuc. Nasul ei trebuia căutat cu grijă printre obrajii bucălați, și ca să nu-și piardă degetele de la picioare și le păstra în gură. Primul născut o ajuta în ținerea evidenței degetelor, numărîndu-i-le zilnic : „doi-doi-doi-unu-doi", și fiindcă bilanțul se încheia corect totdeauna,

fetița fu botezată Maria. Frații o porecliră peste cîțiva ani Mariluna și așa rămase pentru tot restul vieții.

Dar deprinderea de a naște fete se pierde ușor. De aceea Sofia se grăbi să mai nască o fată și pentru că la cea dintîi folosise toate rotunjimile gospodăriei — începînd de la acelea ale pernelor și pînă la acelea ale gutuilor păstrate pe dulap, cea de a doua se înfățișă lumii slabă și chealä. Dar mama sa o găsi gingașă și plină de haz nebun, și pentru că în vremea aceea se vorbea mult despre Francisca Bertini, fetița poposi între frații ei biblici ca Francisca, aducînd o dată cu mesajul sfinților catolici și pe acela al cinematografului mut.

Între timp casa creștea ca un animal, la adăpostul gardului, înghițind oțetarii și orzul sălbatic. Se opri abia în fundul curții, în fața unui mănunchi de floarea-soarelui. Magaziile o însoțeau cenușii, cu ochii de tablă, iar grădina îi trimitea brize leneșe. Privățile — cu trei compartimente, ca pentru un regiment — fuseseră clădite în coasta grădinii, și Daniil le înveli într-un perete de iederă, pentru ca mirosul panselelor să nu fie pîngărit. Săpă apoi patru dreptunghiuri lunguiețe, așezate ele însele după laturile unui dreptunghi, le gazonă marginile și le umplu de trandafiri, gura-leului și regina nopții. La mijloc ridică două rondouri și plantă pe ele cane. Astfel grădina părea într-o veșnică dispută cu ea însăși, căci florile de cană își purtau cupele sîngerii și mantiile verzi-violacee cu o maiestate provocatoare la adresa panselelor și a reginei nopții, atît de modeste și candide. Apoi, pentru ca și grădina să aibă o casă a ei, fu construit un chioșc din șindrilă, peste care se turnă o perdea de viță de vie.

Al cincilea născut apăru într-o seară, după terminarea construirii chioșcului. Era foarte gras și roșu și purta boneta trasă pînă peste ochi. Ceilalți copii îl stoarseră ca pe

un burete, dar noul venit se ţinu tare şi nu aflară nimic de la el. De aceea aplaudară bucuroşi cînd tatăl lor le spuse că noul lor frate se numeşte Anton şi că va deveni cel mai puternic om din lume.

Casa în care avea să crească viitorul Samson aducea acum cu un „L“ culcat, care-şi prelungea latura lungă fără încetare. Noile camere, joase, cu pereţi subţiri păreau nişte vesele bucătării de vară, ornate pe dinafară cu brîie de zidărie. De-a lungul lor se aştemea un trotuar îngust de ciment, pe care se putea circula cînd curtea se îneca de noroi şi care ferea temelia de bătaia ploii, iar în tencuiala încă umedă fraţii lipiră furnici pentru a o face mai puţin monotonă.

Aproape un an, copleşită de treburile gospodăriei, Sofia uită să mai nască. Fu cît pe-aci să piardă întrecerea cu vecina ei, doamna Riozotis, aflată la al şaptelea copil. Însă Daniil, care o iubea, îi aduse spre toamnă un băiat, prezentîndu-l tuturor sub numele de Matei.

Era un copil foarte mic, stacojiu şi care behăia fără încetare.

— Nu cred că o să iasă ceva dintr-ăsta — mormăi Daniil. Poate cel mult un intelectual.

Jignit, Matei se întoarse pe o parte şi-şi stropi tatăl şi fraţii prin scutecul desfăcut.

— Nici măcar intelectual — spuse Daniil, ştergîndu-şi obrazul. Să mulţumim lui Dumnezeu, dacă o să ajungă avocat.

— Cei patru apostoli au fost trei — murmură Mihail care începuse să meargă la grădiniţă — Luca şi Matei.

— Ah, nu ! strigă înfuriat Daniil. Asta nu ! Dacă e vorba să ajungeţi sfinţi cu toţii vă duc la mănăstire de pe acum ! N-o să îngroş tocmai eu oastea Domnului !

Nu bănuia că a doua zi, Sofia avea să-i povestească hazlia întîmplare a domnului Diamand, filozoful, prietenul lor.

Şi cu atît mai puţin şi-ar fi putut închipui că numele lui Matei David avea să ajungă pînă la urechile sidefii ce împodobeau capul de teracotă şi aur al contelui de Droitdieu.

II

Mihail îşi urma cu hotărîre destinul său de profet şi frate mai mare. La doi ani îi spuse mamei sale, smulgîndu-i-se din mînă : „Nu vleau să me'g cu picioa'ele, vleau cu t'ăsula". La trei ani, fiindcă Luca îi părea obraznic, îi bătu un cui în cap. La cinci ani îi declară Sofiei : „Mamă cînd o să mă fac mare şi o să am mulţi bani o să te plimb în cupeu şi numai în rochii de mătase am să te port". La şapte ani deveni grav. La zece autoritar. Cînd intră la liceu fraţii începură să se teamă de el mai mult decît de părinţi, iar Sofia îl consulta cînd trebuia să ia vreo hotărîre de familie.

Lui Luca, cuiul îi provocase o proliferare în bossa farselor. Tăcut, lua pantofi desperechiaţi, bani, crenvurşti şi-i arunca în privată pentru a auzi apa plescăind. Era bătut mereu şi o lua de la început, cu o încăpăţînare de nebun sau de iezuit. Frumos şi brun, cu ochi de cafea, aluneca prin spatele şi pe sub picioarele fraţilor ca o panteră, ciupindu-i, înţepîndu-i pe muteşte. Înghiţea ghionturile surîzînd sau şoptind visător „nu doare", ceea ce îl ducea la disperare pe Mihail, şi-l amuza pe Daniil. Făcea scamatorii cu nuci, cu bile sau chiar cu propriile sale picioare, spre a-i surprinde şi terifia pe ceilalţi. Îl învăţa pe Anton să-şi bage ace prin falcă, dar grasul refuza îngrozit să-l

înșite, și chiar plînse cînd văzu palma lui Luca de care spînzurau bolduri, ca dintr-o perniță de croitor.

Rafinîndu-se prin fachirism Luca găsi că a-ți spăla picioarele, ca toată lumea, e plicticos și introducîndu-și-le în lighean turnă apă clocotită deasupra. Pielea se bășică și se desprinse, iar fachirul își petrecu vacanța cu labele picioarelor înfășurate în frunze de patlagină.

Se vindecă abia spre toamnă și la școală fu remarcat ca cel mai bun prinzător de muște. Ca să-și pună la punct colegii le demonstră că poate mînca muștele de vii, contra cost, și-și puse un afiș deasupra băncii : „Cinci lei musca, opt lei puricele, zece lei omida".

Anton îl privea cu respect pe Mihail și cu groază pe Luca. Îi era teamă că o să-l vadă scoțînd un șarpe din gură, sau că s-ar putea transforma el însuși în șarpe.

Ferindu-se de frații săi mai mari găsi un refugiu în sînul naturii. Dormea la poalele oțetarilor, scăldîndu-se în aroma lor dulceagă, grețoasă și, cînd îi era cald, se ascundea în bălăriile din fundul curții. Furnicile îi ciupeau picioarele grăsulii, țînțarii bîzîiau în jurul său, dar lui îi era prea lene să se apere.

Într-o zi găsind o spărtură în gard, trecu în curtea cofetarilor, care îl unseră cu cremă din cap pînă în picioare. Anton se linse răbdător, ca un motan, și ceru să fie uns din nou, dar, de astă dată, cofetarii amestecară în cremă și boia de ardei. Anton fugi țipînd și se refugie în grajdul familiei Riozotis unde picotea o mîrțoagă. Copilul și calul se înțeleseră din prima privire, fără să se teamă unul de altul și ursitoarele lui Anton chicotiră satisfăcute. Destinul băiatului cu cozi blonde începea să se contureze așa cum prorociseră ele, în miros de bălegar și printre cai.

Dar suprema dragoste pentru natură Anton și-o dovedi sădindu-și fasole în nas. Umflîndu-se, fu dus la doctor,

unde mărturisi : „Am v'ut să chească atolo. am pus şi pămînt ta în g'ădină".

În ciuda acestei pasiuni. Sofia îl iubea pentru firea sa dulce. jucăuşă. şi-i lega funde roşii în cozi pentru a-l feri de deochi. Asemeni mamei şi surorile îl alintau. Mariluna îi cumpăra bomboane şi-l îmbrăca în rochiile ei. sau. legîndu-l la cap cu baticuri. îl striga „ţărăncuţa".

Iar Francisca îl lua cu ea pretutindeni, înălţîndu-l mereu în grad. pentru a-l stimula. Începuse prin a-l numi copil de trupă. dar în mai puţin de un an îl avansase locotenent. Şi era o perioadă din viaţa Franciscăi în care avea mare nevoie de locotenenţi. În primul rînd pentru a-i aduna publicul la spectacole. În al doilea. pentru a lucra în fabrica ei de zmeie.

Spectacolele Franciscăi aveau loc în partea din faţă a curţii. sub un agud. Era un copac bătrîn. noduros. care făcea agude negru-roşcate. În perioada în care copacul se colora de fructe şi dedesubt pietrele mînjite se înnegreau. teatrul îşi deschidea stagiunea. O creangă orizontală servea la prinsul cortinei, iar scena prezenta acelaşi invariabil decor : o scară ce simboliza drumul spre cer sau spre nori. o scoarţă peticită. închipuind covoarele de pluş. şi un ţucal reprezentînd tronul. Francisca era de cele mai multe ori dansatoare. dar uneori, la cererea publicului. devenea regină.

Îşi juca rolurile cu pasiune. dansînd pînă la istovire sau plîngînd cu lacrimi adevărate. Singura ei orchestră era Dumitrache. fiul Vasilicăi. ţiganca spălătoreasă din curtea grecilor cofetari.

Puţin mai înalt decît vioara legată cu sîrmă. Dumitrache cînta pe cele două corzi rămase întregi. înlocuind notele lipsă prin gemete şi chiuituri. Între timp. Matei o păzea cu spada scoasă. iar Anton. naiv. plîngea de fiecare dată împreună cu ea. După reprezentaţii aureola regală continua

să scînteieze în jurul frunții Franciscăi și frații, ca și Dumitrache, o priveau cu încîntare.

Anton, casier și paj în după-amiezele de spectacol, se transforma în muncitor în restul săptămînii. Francisca deschisese o fabrică și avea nevoie de mînă de lucru. Atelierele fuseseră instalate în podul casei, între două grinzi împăienjenite. Așezați pe jos, frații confecționau zmeie din hîrtii colorate și șindrilă. Zmeul mare, multicolor, se vindea cu zece bani, cel mic, bicolor, cu cinci. Francisca folosea banii pentru a-și cumpăra hîrtie gofrată de făcut rochii și pentru a-și plăti salariații — pe Anton și pe Matei — în acadele.

Pentru a-i stimula, plata se făcea zilnic sau chiar de cîteva ori pe zi, iar acadelele se cumpărau prin gard, de la Cristu Riozotis. Se întîmpla însă ca zile de-a rîndul fabrica să se afle în pragul falimentului. Zmeiele Franciscăi spînzurau în copaci, sau în sîrmele de telegraf, cu zecile. Asemeni unor lampioane ele colorau strada Eminescu și strada Democrației, strada Zînelor și micile fundături înecate în bălării — dar nimeni nu se atingea de ele. Erau prea multe ca să mai aibă valoare. Spre a nu muri strivită sub dumpingul zmeielor, Francisca schimba, ca un adevărat geniu financiar, profilul întreprinderii. Dînd la o parte hîrtiile multicolore și jaluzelele din care se extrăgea șindrila, frații întindeau pe jos petice de ziar umplîndu-le cu mătase de porumb și răsucindu-le. Țigările erau fumate chiar înainte de a se usca, în fața clienților vicioși, spre a-i ademeni. Iar dacă aceștia nu aveau bani, nici nasturi, nici măcar capace de la sticlele de bere, țigările le erau oferite gratuit.

Mic de statură, înfipt, sever, Matei sta de planton în ușa podului. Purta o capelă militară garnisită cu un șfichiu de bici. În mîna stîngă ținea un mîner de sabie, în dreapta două țevi de pușcă. Erau două țevi ruginite care-și

pierduseră cătarea şi cocoşul şi în care se înţepenise un glonte din '77. Matei ţinea arma la picior, încruntat şi ronţăind furnici. Le aduna de dimineaţă ca să le aibă la lucru şi nimic nu l-ar fi putut smulge acestei pasiuni crocante, în afara strigătului „Bătaie !". Atunci Matei sărea ca o pisică şi avînd pumni prea mici începea să zgîrie.

Dar dacă instinctul său belicos îi consacrase ca veşnic planton, orgoliul îl împingea spre martiraj. Cînd într-o zi, Luca îi spuse provocator : „Mă, ce picioare boţite ai !", luă fierul încins şi-şi călcă pulpa stîngă. Pielea sfîrîi, arse, şi Matei muşcîndu-şi buzele se apropie fantomatic de fratele său mai mare. Luca sări peste bucăţile de mangal aprins care se rostogoliseră pe jos şi se ascunse în vecini urmărit de strigătul lugubru : „Vino să-ţi calc nasul".

Cînd rana de la picior se vindecă căzu de pe balustrada balconului şi-şi rupse gingia. Apăru în casă urlînd ca un cîine, iar Sofia, băgîndu-i mîna în gură, îi apăsă la loc bucata ruptă. Pînă la venirea doctorului gingia se lipi şi apoi, cusută, se prinse definitiv.

Dar toate aceste cuie bătute în cap, piei arse şi opărite, nasurile în care încolţea fasolea, o obosiră pe Sofia care nu mai vru să facă nici un copil. Şase îi ajungeau. După ce îi trezea dimineaţa şi trimitea o parte din ei la şcoală şi o altă parte în curte, după ce punea oalele pe foc şi le lăsa în grija Dusei, se aşeza în grădină, sub agud, să croşeteze.

Cîinele îşi tîra lanţul alene, pisicile dormitau la umbră, rîndunelele ciripeau şi Sofia croşeta milieuri. Le împodobea mai ales cu ciorchini albi, cu struguri şi frunze de bumbac. Flori şi copii de sfoară se năşteau din mîinile ei, pentru a fi aşternute pe gheridoane şi noptiere. Şi nu se putea sustrage acestui viciu al împletiturilor lipsite de supleţe, noduroase, făcute parcă pentru veşnicie, şi printre care se strecurau rar arabescuri complicate, fluturi stilizaţi.

Vara era a bumbacului, iarna a mătăsii şi gobelinurilor. Ghemuită într-un fotoliu verde, dungat, cu spetează înaltă, în apropierea lămpii de petrol, cosea folosind un ac foarte mic şi un degetar. De astă dată, fluturii făceau loc olandezilor cu saboţi, Genovevei de Brabant şi Angelus-ului lui Millet, care de pe pînza în ulei se strecura pe gherghefurile doamnelor.

Daniil o găsea lucrînd şi o speria. Coarnele, colţii, lătratul erau la el dovezi de duioşie. Apoi lăsînd urme de făină şi talaş pe covoare se spăla grăbit la lavoarul din bucătărie şi se aşeza să cineze. Mărul lui Adam îi sărea în sus şi în jos cu violenţă, urechile i se mişcau o dată cu fălcile şi el mînca fredonînd şi mieunînd. O lua apoi la braţ pe Sofia cea deşteaptă, care surîdea, obosită, şi făcea cu ea ocolul casei. „Garderoabe avem — spunea — în stare bună, fotoliile mai ţin, avem un arhanghel Mihail puţin defect, cu ochelari, o teracotă mare, un apostol Luca nebun, două covoare persane, două fete, perdele pluşate, un băiat cu cozi şi unul cu pistrui. Eu aş spune să treci ochelarii de la Mihail la Luca şi pistruii de la Matei la Anton. Şi dacă nici aşa nu merge o să-ţi mai aduc un băiat." „Ferească Dumnezeu — spuse Sofia. Dacă mai vrei un copil, fă-ţi-l singur sau adu-l gata făcut." „Vrei un băiat francez sau unul englez ? întreba Daniil. În port găseşti tot ce vrei." „Oricum, numai să nu-l fac eu" — murmură Sofia, gata să fugă de acasă.

În mod miraculos fraţii creşteau păstrînd aceleaşi vîrste. Pentru că atunci cînd Mihail trecea de şaisprezece ani, Luca împlinea cincisprezece, Mariluna treisprezece, Francisca unsprezece, Anton nouă, Matei şapte. Vîrstele rămăseseră prin odăi ca nişte piedestale, pe care copiii se urcau, aşteptîndu-şi cuminţi rîndul. Hainele treceau de la unul la altul, aproape simbolic, pantofii, noi pe o pe-

veche de picioare — [redacted] pe alta, fustele fără să-și schimbe linia își schimbau stăpîna și nădragii trebuiau să corespundă nu numai gustului celui care-i purta, dar și celui care urma la rînd. Frații aveau împreună cam opt surtuce, zece pantaloni, douăzeci de pantofi, șapte rochii și douăzeci și trei de cămăși.

Osmoza aceasta de veșminte și de sudoare, de palme și respirații le împrumutase tuturor aceleași dorințe și aceiași profil moral.

Mihail se visa profet, Luca — explorator, Anton voia să ajungă marinar și Matei comandant. Ferindu-se de pasiunile devorante ale fraților, surorile continuau să-și cerceteze ursita în taină. Grasă, cochetă, Mariluna își dorea soarta Mesalinei, iar Francisca, băiețoasă, pe aceea a Eleonorei Duse.

Daniil renunțase de mult să-și mai bată capul cu această lume de nebuni. Pleca din zori, puțin adus de spate, fredonînd, se întorcea la prînz pentru o oră, dar de cele mai multe ori către seară, murdar de făină sau de cereale. Din buzunare îi ieșeau capete de roșcovă, pungi de curmale, banane, stafide. Părea că naște din mîinile lui vînoase, cu unghii negre, fructele cele mai dulci și adeseori își prefăcea ochelarii în susan. Îl cerceta admirativ și zeflemist pe Mihail care, străin de partea locului, părea să se fi oprit întîmplător în vechea casă din strada Democrației. Îl înveseleau ghidușiile lui Luca recunoscînd în ele propriile sale ghidușii, puțin mai căznite. El crea humorul doar mișcîndu-și mustățile, Luca îl fabrica cu încăpățînare.

De Mariluna tatăl rîdea cu poftă maimuțărindu-i cochetăria. Spre a o tachina își bucla mînecile cămășii de noapte imitînd bluzele cu mîneci jigot ale Sofiei, pe care Mariluna le purta pe ascuns. Și nu o dată îi aducea pudră

în care punea praf de scărpinat sau îi oferea, în ambalaje franţuzeşti, ruj de buze cu piper.

Faţă de Mariluna, care se voia doamnă de la doisprezece ani, Francisca părea copilăroasă şi băieţoasă. Purta rochii de hîrtie gofrată, pe care şi le croia singură, şi toată ziua, căţărată în agud, se mînjea cu fructele negre, zemoase. Serios, Daniil se apucă să-i construiască un uluc închis, care să ducă de la copac la closetele din curte, şi-i trimise în pom, cu băieţii, hainele şi cărţile. Francisca rîse cu lacrimi, dar nu coborî.

Foarte rar sărea de sus, zdrelindu-şi picioarele şi porneau să danseze împreună, tatăl şi fiica, un charleston cu chiuituri. Lui Anton, care se încurca printre ei, i se legau smochine în cozi şi i se da vînt ca unui titirez spre a-şi ajunge smochinele cu gura.

Surîzînd tăcut, Sofia se oprea din treabă pentru a asista la carnavalul de fiecare zi, dar cînd Daniil îl atîrna pe Matei de-o creangă, cu picioarele în sus, pleca. Nu-i plăceau jocurile crude.

Uneori, însoţindu-l pe Daniil, care pleca la lucru, copiii ajungeau pînă în colţul străzii sau chiar mai departe — pînă la biserica Sfîntul Spiridon sau la băcănia lui Arachelian. Tatăl îi săruta, apoi îi gonea acasă, bătînd din palme. Dar aventura era prea ademenitoare pentru a-l asculta şi ei rămîneau să rătăcească prin curtea bisericii, care era de fapt o stradă mărginită de clopotniţe.

Se intra din amîndouă capetele, prin două porţi cu înfăţişarea unor mici portale, pătrunzîndu-se într-o stradelă mărginită de scunde garduri galbene, avînd pe stînga biserica dată cu tencuială crem şi pe dreapta grădini de legume şi case ascunse sub zorele. Era asemeni unei cetăţui în care clopotniţele înlocuiau turnurile castelului — o cetăţuie modestă, leneşă, mirosind a iarbă cosită. Fraţii adul-

mecau încîntaţi aromele, săreau gardurile scunde, apoi, smeriţi, intrau în biserică. Popa îi cunoştea şi venea să-i alinte, dar la vederea stiharului porneau să se închine atît de repede încît se izbeau între ei, fiecare vrînd să-şi facă mai multe cruci decît celălalt. Adulmecau stranele, mirosul de tămîie şi din banii agonisiţi pe ţigările fabricate în pod, cumpărau cîteva lumînări, pentru care erau gata să se încaiere. Francisca îşi aprindea lumînarea şi o fixa, ajutată de părintele Tudor, într-un suport de metal, dar ceilalţi ascundeau sub haină ceara parfumată pentru a o folosi la scosul păianjenilor din vizuini. Plecau apoi liniştiţi, pioşi pînă în pragul uşii, izbucnind afară în urlete de război.

Goana îi purta, rostogolindu-i, spre băcănia lui Arachelian. Aveau bani. Trebuiau să-i cheltuiască.

Cu mîinile la spate, aşa cum îl văzuseră făcînd pe Daniil, inspectau sacii cu năut şi prune uscate, se opreau sub ţirii uscaţi, spînzuraţi de sfori, în faţa tăvii pe care strălucea halvaua cu straturi de ciocolată, a cutiilor cu rahat şi cu pistil. Şi mai erau portocale, scrumbii albastre, ruşi cu ceapă, batoane de susan, borcane cu tahîn, săculeţe cu scorţişoară şi vanilie, măsline mari, verzui, de Rodos.

Mariluna strîmba din nas, capricioasă, Anton aproape plîngea de poftă. După îndelungi socoteli Francisca scotea cincizeci de bani — ajungeau pentru a-şi umple cu toţi buzunarele de năut prăjit. Tacticos, Arachelian îi conducea în stradă, trimiţînd multe complimente doamnei Sofia şi domnului Daniil. Mariluna îi răspundea, în vreme ce, cu ochii înceţoşaţi de plăcere, ceilalţi mestecau năutul, băgîndu-şi-l în gură cu pumnul.

Reveneau acasă obosiţi de aventuri, tropăind, aruncîndu-se în bălăriile din fundul curţii ca într-un pat moale. Gardurile se închideau în jurul lor. Se închideau oţetarii, streşinele, capetele foşnitoare ale buruienilor. Oraşul se

depărta din ce în ce — numai toaca bisericii, strigătele geamgiilor și iaurgiilor pătrundeau pînă la ei. Toropiți de arome și de bîzîitul gîngăniilor, picoteau, ascultînd cum se stinge departe, foarte departe, scrîșnetul pietrei tocilarului. Orașul murise în spatele gardului — un oraș de trăsuri, de clopote și hamali. Curtea lor cu magaziile adînci, cu bălăriile foșnitoare, cu podul vegheat de lucarne și cu beciul al cărui capăt încă nimeni nu-l cunoștea, era mult mai misterioasă.

III

Mihail obișnuia să se plimbe singur, ore de-a rîndul. Revenea de la școală, pe străzile cele mai tăcute privind lumea prin ochelari ca printr-o lunetă.

Undeva copiii se jucau în praf, bărbații rîdeau, mișcîndu-se fără zgomot. Ar fi vrut să le vorbească uneori, dar nu se apropiau și el căuta să nu-i atingă, spre a nu-i tulbura. Totul se înșiruia, se îmbina ca într-un mecanism bine uns și Mihail, salutînd respectuos în dreapta și în stînga, era convins că adevărul este cu totul altul decît cel care se înfățișa simțurilor. De aceea, citind naivitățile complicate ale filozofilor, zîmbea, și uneori i le explica lui Matei, care zilnic voia să moară pentru adevăr.

I se întîmpla adeseori — și pentru că mergea cufundat în gînduri și din cauza miopiei — să i se pară că cineva îl strigă sau îl salută. De aceea nu se miră cînd într-o seară se auzi chemat din spatele unor tufe de magnolia sălbăticite ce acopereau casa arsă a familiei Diamand. De astă dată însă vocea era aevea și o mînă îi făcea semn dintre ruine.

Clădirea arsese de mult, acoperișul dispăruse și zidurile afumate fuseseră năpădite de ierburi. De jur împrejurul

ruinelor încolţiseră zorelele, iar într-un colţ, sub o acoperitoare de tablă un cerşetor îşi bea ceaiul. Era un om în putere, tuciuriu, cu obrajii acoperiţi de peri mărunţi, aspri.

Mihail, care de obicei abia îşi rotea capul deasupra gulerului scrobit, adăpostindu-se în spatele ochelarilor, se simţi atras de ochii adînci şi şterşi ai omului. Rămase pe loc, rigid, fără să-şi poată desprinde privirea din a celuilalt. Cerşetorul lăsă jos farfurioara din care sorbea ceaiul „prieuschi". Se ridică. Era de înălţime mijlocie, cu umeri largi. Prin cămaşa ferfeniţă i se vedea pielea strălucind de sudoare şi o cicatrice albicioasă care-i brăzda pieptul. Mişcîndu-şi alene picioarele încălţate cu pantofi sparţi se apropie de el zîmbind, şi-i spuse cu o voce cunoscută :

— Bună ziua, Mihail. Cînd ai venit ?

Iarba veştedă, arţarii se adunau în jurul omului ca rama unui tablou. Părea să fi ieşit acum dintr-o peşteră a cărei gură semăna cu o ruină şi el însuşi părea să ascundă sub zdrenţe, în spatele bărbii ţepoase, pe altcineva.

— Bună ziua — răspunse Mihail. Nu vin de nicăieri. Mă întorc de la şcoală.

— De la şcoală ? Ha-ha-ha !

Cerşetorul hohoti arătîndu-i dinţii albi şi se întinse de plăcere.

— De la şcoală ? ! Asta e bună ! Haide — urmă serios — spune-mi, cînd ai venit în oraş ? Şi bătu din braţe ca din aripi.

Mihail surîse. Făcu un pas şi intră în curte. În colţul camerii, sub o acoperitoare din tablă văzu un scăunel, o masă şchioapă şi o plită aşezată pe cîteva cărămizi lipite cu lut. De un cui spînzura o desagă neagră, lucioasă.

— Nu înţeleg ce mă întrebaţi — spuse. Şi nu înţeleg de ce m-aţi oprit. Cred că nu vă cunosc.

Omul îl privi îndelung, apoi clipi speriat :

— S-ar putea să mă înşel — murmură. E aşa de greu, aşa de greu...

— E greu, ce ? întrebă Mihail.

— Totul. Sîntem atît de singuri tot timpul, chiar cînd e cineva cu noi... Şi e jalnic. Şi e absurd. Eşti în clasa a cincea, nu-i aşa ?

— Da, într-a cincea.

Şi deodată îl recunoscu. Recunoscu ochii cafenii, mîinile care se mişcau fără încetare şi inelul subţire. Redeveni rigid, înspăimîntat, ca şi cum ar fi săvîrşit ceva ruşinos.

— Dumneavoastră sînteţi domnul Diamand ? spuse. Cel care a dispărut acum patru ani !

— Da, încuviinţă cerşetorul. Apucă farfurioara, dar nu putu bea din ea căci mîna îi tremura şi porţelanul îi izbea dinţii. Eu sînt. Sînt domnul Diamand. Se aplecă spre el, cu gura întredeschisă, aproape gîfîind. S-ar putea să nu povesteşti nimănui că m-am întors ? întrebă.

— Pentru ce ?

— Numai pentru că te rog eu.

— Dar dumneavoastră sînteţi domnul Diamand, filozoful. Lumea vă cunoaşte. Am acasă cartea dumneavoastră despre Bergson... Jules Lachelier, Emil Boutroux, Henri Bergson...

— Eu sînt filozoful... Mai bine zis, am fost... Acum, uite !

Îşi întoarse pe dos buzunarele ferfeniţite şi-şi arătă picioarele murdare, fără ciorapi.

— Oricum, spuse Mihail, filozofia nu se pierde o dată cu ciorapii.

— Ba da ! Ba da ! Şi cum încă !

— Nu cred — spuse Mihail. Filozofia rămîne în noi, chiar fără să învăţăm nimica. Chiar fără să citim. Fiindcă ne naştem cu ea.

— Ne naştem cu amintirea unor lumi pe care le uităm în chiar clipa cînd ne naştem — murmură domnul Diamand. Apoi învăţăm totul din nou. Şi nu cred că cineva ar putea să ne facă să ne amintim ceea ce am uitat fără să ne prefacă în altceva decît ceea ce sîntem.

— E adevărat — spuse Mihail. N-am crezut niciodată în metempsihoză.

— Oh, ba da, ba da — spuse cu blîndeţe domnul Diamand. Toţi copiii sînt convinşi că sînt fii de prinţi şi că odată, cîndva, adevăraţii lor părinţi vor reveni spre a-i lua cu ei. Dar dumneata, Mihail, din păcate nu mai eşti copil şi, bănuiesc, n-ai crezut niciodată în predestinarea numelor ?

O bufnitură înfundată cutremură vechea clădire. Un nor de pulbere cărămizie se înălţă amestecîndu-se cu un roi de musculiţe.

— Sau ai crezut, ceea ce de altfel e acelaşi lucru — urmă cerşetorul pălind. Şi ai vrut şi dumneata să redevii prinţ, sau măcar boier şi să te întorci în lumea care ţi s-ar fi cuvenit.

— N-am fost niciodată copil — mărturisi Mihail, înroşindu-se. De aceea, poate, mîinile mi-au rămas reci. Aşa spune tata.

Şi întinzînd palma şi-o lipi de mîna mare, catifelată şi neagră a cerşetorului.

— Ai mîinile îndeajuns de reci ca să-ţi fi dorit să redevii zeu — şopti domnul Diamand. Ar fi îngrozitor să aibă dreptate.

— Cine ? întrebă Mihail respectuos.

— Contele de Droitdieu — spuse domnul Diamand. Un autor... un filozof, dar, la urma urmei un...

O a doua bufnitură zgudui podeaua şi pereţii. Cîteva cărămizi căzură la picioarele cerşetorului fără să-l atingă.

— N-am înţeles ultimul cuvînt — spuse Mihail. Un ?...

— Ultimul cuvînt — repetă cerşetorul rînjind. Da, s-ar fi putut să fie ultimul. Am greşit cînd ţi-am făcut semn să te opreşti, dragul meu. Iartă-mă.

— Nu mi-aţi făcut nici un semn — spuse Mihail. Am simţit eu nevoia să mă opresc.

— Tocmai ăsta a fost semnul — murmură cerşetorul. Şi acum, dacă spui că n-ai venit de nicăieri, iartă-mă. Nu te mai reţin.

— Credeam că dumneavoastră sînteţi cel care a venit — spuse Mihail. De cîte ori cineva se întoarce dintr-o călătorie, se spune că a venit sau că a revenit acasă.

— E adevărat — recunoscu domnul Diamand — însă orice ai crede, nu pomeni nimănui despre mine.

Îşi şterse farfurioara de poala hainei, goli ceainicul şi adună de pe jos cîteva cutii goale, o sticlă. Le puse în sacul pe care-l scoase din cui şi-şi strînse la piept haina peticită.

— O să mă duc — spuse, strivind jarul de sub plită cu vîrful piciorului. N-aş vrea să povesteşti nimic, nimănui.

— N-am să povestesc — spuse Mihail. Dar oamenii vă cunosc, vă vor recunoaşte. Aveţi un anume fel de a clipi din ochi, de a vă mişca mîinile. Şi inelul...

— Oh, ce fericit aş fi dacă m-ar recunoaşte ! spuse cerşetorul. Aşa cum te-am recunoscut eu pe tine. Dar nu azi. Nici mîine. Peste o lună poate. Şi mai încet, adăugă : Ai mei au murit, nu-i aşa ?

— N-au murit. S-au mutat după ce a ars casa. Şi încă vă mai aşteaptă.

— Da, da — mormăi cerşetorul. De aceea o să mă şi întorc. O să mai fac o plimbare, o să caut nişte haine mai bune şi o să revin. Dar pînă atunci...

— Ştiu. Nu voi povesti nimic. N-am nici un drept să pătrund secretele dumneavoastră. Vă urez drum bun, domnule Diamand.

— Ești un înțelept, Mihail — spuse cerșetorul. Ți-aș dărui inelul meu, dar am nevoie de el. Am trecut prin asemenea nenorociri, încît mi-am pierdut memoria și va fi nevoie ca ceilalți să mă recunoască pe mine, nu eu pe ei. Iar inelul e o dovadă.

Își aruncă desaga pe spate, dărîmă dintr-o lovitură cărămizile și plita. Făcu un pas spre ușă, reveni, întinse mîna și încercă să smulgă tablele care fereau de ploaie colțul în care stătuse pînă atunci. Dar erau bine prinse de grinda tavanului.

— S-ar putea să mai aveți nevoie de ele — spuse Mihail. Altfel le-ați fi putut smulge mai ușor.

— Cum ? întrebă cerșetorul tresărind. Crezi într-o finalitate înțeleaptă ?... Spune-mi, te-ar mira foarte tare, dacă, de fapt, aș fi eu fiul bătrînului David, iar cartea despre Bergson ai fi scris-o tu ?

— Nu m-aș mira. Dar nu mi-aș aminti despre ea.

Cerșetorul scoase din desagă o carte cusută cu sfoară. „Du mecanique plaqué sur du vivant" — spuse pronunțînd foarte frumos și graseind.

— Cunosc volumul. E scris de dumneavoastră. Și mi se pare *foarte* curios, domnule Diamand, că înțeleg *foarte* bine *ceea ce ați vrea să spuneți* și aproape de loc *ceea ce spuneți*.

— Poate pentru că ai fost acolo, totuși — murmură cerșetorul. S-ar putea să nască și farse domnul acela cu capul de teracotă.

Sări deoparte ca și cum s-ar fi ferit de ceva și întrebă foarte încet :

— Spune-mi, crezi că sînt nebun ?

— Nebun ?

Mihail privi micii ochi cafenii, speriați, bărbia puternică. Domnul Diamand părea un actor în travesti. Poate că fugise de acasă pentru că se săturase de soția lui urîtă și

cicălitoare şi acum se întorsese fiindcă nu mai avea bani. Sau poate plecase pentru că se plictisise să vîndă cremă de ghete dimineaţa, iar după-amiază să scrie cărţi. Sau, pur şi simplu, plecase pe jos, apostoleşte spre a vedea lumea şi a medita asupra ei.

— Cred că sînteţi foarte sănătos — răspunse.

— Dacă îmi păstrez buna dispoziţie în halul în care sînt, am o sănătate de fier — spuse domnul Diamand. Strada Traian mai e tot acolo, unde era acum patru ani ?

— Da, începe în piaţă şi se termină la barieră.

— Şi cimitirul, spitalul militar ?

— La capătul străzii Traian.

— Aş mai avea încă o rugăminte — spuse domnul Diamand, jenat. Ai putea să-mi spui cum mai arată soţia mea ?

— N-a arătat niciodată prea grozav. Dar acum, de cînd s-a recăsătorit, parcă s-a mai îngrăşat. Sau, poate, fiindcă alăptează...

— S-a recăsătorit ? întrebă Diamand, cu ochii strălucitori. Oh, sfinte Dumnezeule ! Viaţa poate fi totuşi trăită. Îşi atîrnă desaga în cui şi îngenunchind adună cărămizile vetrei. Le strînse bine una într-alta şi focul începu să pîlpîie numaidecît.

— Aţi aprins focul fără chibrit — observă Mihail. E un lucru care nu-mi place.

— Te rog, iartă-mă — spuse cerşetorul. Am cărat cu mine de acolo fel de fel de chimicale, foarte priincioase unui om sărac.

Se duse la robinetul din curte şi-şi umplu ceainicul punîndu-l pe plită.

— Eram convins că nu veţi pleca — spuse Mihail. Altfel, tablele s-ar fi desprins din grindă şi ar fi trebuit acum să le prindeţi din nou.

Cerşetorul îl privi nedumerit, apoi se înclină.

— Eşti un adevărat înţelept — spuse. Aşa cum se cade celui mai mare fiu al profetului Daniil. Dar eu cred că dintre noi doi tu eşti cel care a fost cu adevărat acolo.

Işi întinse braţul arătînd undeva, printre crengile înfrunzite, în direcţia bisericii Sfîntului Spiridon.

— Fii binevenit — adăugă ceremonios, oferindu-i farfurioara cu ceaiul limpede şi verde.

IV

Intors acasă, Mihail îi povesti Sofiei întîlnirea cu domnul Diamand. Sofia se cutremură.

— Dar a murit ! şopti. A murit pe vapor, în drum spre Brazilia !

— Ştiu — spuse Mihail. Dar eu cred că pur şi simplu nu voia să se întoarcă acasă. Aşa că a pus pe cineva să scrie despre el că a murit.

— E groaznic — murmură Sofia. Ducă-se pe pustii !

— I-am recunoscut şi vocea şi mîinile. Aveam unsprezece ani cînd a plecat. Nu mai eram un copil.

— Tu n-ai fost niciodată copil — spuse Sofia. Nu te-ai jucat niciodată.

I se păru că l-a jignit şi întinse mîna să-l mîngîie pe obraz. Dar Mihail se feri — era prea demn pentru a se lăsa alintat şi, din nou tăcut, plecă să-şi facă lecţiile.

Sofia ieşi în curte. O văzu pe Francisca în agud, pe Matei căţărat pe chioşc şi pe Anton fugărind o găină.

Hainele, întinse pe frînghie, la aerisit, miroseau a levănţică şi a naftalină, şi pe uşa bucătăriei se prelingea un abur străveziu, cu aromă de pătrunjel.

— Miroase bine, nu ? întrebă Dusea, bucătăreasa, strălucind de plăcere. Totul miroase. Şi ăsta micu'. L-am spălat cu săpun parfumat.

Îl adulmecă pe Matei care izbucni în rîs, apărîndu-se cu pumnii.

— Miroase, miroase — urmă Dusea, înfundîndu-și obrazul în burta copilului ce se zvîrcolea hohotind. Miroase a smoală și a pucioasă.

Sofia zîmbi, mîngîind visătoare buclele lui Matei. Se întoarse apoi către casa care o aștepta masivă, primitoare, și intră în dormitor. Își puse o fustă lungă, cenușie, cu pliuri mari, o bluză simplă, înaltă pe gît, și-și încălță pantofii cu toc gros și baretă. Scotoci în scrin, scoase cîteva sute de lei și le ascunse în mîneca strîmtă a bluzei.

— Mă duc pînă la băcănie — îi strigă Dusei, înainte de a ieși pe poartă. Mă întorc numaidecît.

Porni grăbită, trecînd prin dreptul ferestrelor joase ale casei, dădu colțul și ieși în strada Eminescu. Coroanele îngălbenite ale arțarilor se plecau peste garduri și prin ostrețe apăreau frunzele colorate ale viței de vie. Un dric dezghiocat trecu în susul străzii. Apoi, îl întîlni pe Moișe-mutul, șontăcăind, vorbind anapoda, cu scuipatul curgîndu-i pe colțul gurii. Îi dădu un leu și traversă strada. Vrăbiile îi țopăiau aproape printre picioare, auzea porumbeii uguind în curtea lui Arachelian. Săltînd ca pe valuri, avînd pe capră un om învelit în tinichele strălucitoare, trecu pe lîngă ea camionul pompierilor. Strada se zgudui sub copitele uriașilor cai roibi cu coame de leu și pămătufuri la picioare. Apoi, se așternu o liniște adîncă, se auzea numai foșnetul frunzelor.

Și ca și cum n-ar fi vrut să tulbure tăcerea, o doamnă apăru din josul străzii, pășind în vîrful picioarelor. Își ținea fusta puțin ridicată cu amîndouă mîinile și abia atingea dalele trotuarului, ca și cum ar fi putut să-și stropească pantofii cafenii. Cînd se apropie, Sofia o recunoscu: era doamna Diamand, purtînd o bluză dantelată cu mîneci jigoi și cu o fustă grea, roșcată. Obrazul ei, de obicei rotund și

gras, părea mai îngust, talia mai subţire şi mîinile îi fluturau în mînecile transparente. Era o doamnă Diamand întinerită de fericire.

O văzu numai o clipă căci, cu aceeaşi graţie, doamna Diamand se strecură în vechea ei casă, care arsese, şi dispăru. Sofia se opri stingherită. Plecase să ajute un biet cerşetor şi nimerise la o întîlnire de dragoste. Căutînd să nu observe nimic porni mai departe. Gardul de zidărie şi fier, pe care focul îl strîmbase, îi aţinea calea, o sili să tragă cu coada ochiului. Zări pereţii negri, mormanele de cărămizi şi auzi că cineva o strigă. Era vocea binecunoscută a filozofului, a prietenului ei din copilărie.

Discreţia nu mai avea rost. Îşi domoli pasul şi atunci el o chemă din nou, numind-o „Sofia cea deşteaptă". Era acolo, foarte aproape de ea, proaspăt ras, privind-o puţin batjocoritor, aşa cum făcea totdeauna.

— Bine ai venit — îi spuse timidă.

— Sînt fericit că te văd, Sofia — răspunse. Credeam că fiul tău mai mare ştie să păstreze un secret. Dar... acum... fie... bine te-am găsit.

Purta nişte pantaloni negri, foarte eleganţi, o cămaşă albă de mătase şi pantofii de lac îi străluceau. O canotieră fină, de paie, era atîrnată deasupra lui în craca unui arţar.

— Mă simţeam destul de bine în zdrenţe — urmă. Dar asta face o impresie mizerabilă asupra oamenilor. De aceea trebuie să mă readaptez mult mai repede decît aş fi dorit-o.

— Arăţi foarte bine, minunat — şopti Sofia. De ce ai făcut farsa aceea cu scrisoarea ? !

— Eram puţin nebun — spuse domnul Diamand. Şi nu ştiu dacă acum mi-a trecut cu totul. O să-mi fie foarte greu aici.

O privi îndelung, drept în ochi, şi Sofia îşi plecă pleoapele. Îl admirase ca fată tînără ; îi citise cărţile ca domnişoară. Cînd îl vizita în prăvălia în care vindea perii şi

cremă de ghete, se jena — un filozof n-ar fi trebuit lăsat să-şi piardă vremea în spatele tejghelei. Dar după-amiezile, în curtea umbrită, aşezat în mijlocul celor trei Sofii redevenea oracolul lor. Îmbrăcat cu pantaloni largi şi rubaşcă, le amintea de Tolstoi, iar privirea lui adîncă, sfredelitoare, le făcea să pălească. Acum ochii care o ţinteau erau la fel de cafenii, dar irisul lor îngheţase.

— Sofia cea deşteaptă — spuse domnul Diamand, aproape fredonînd. Sofia cea frumoasă, Sofia cea bogată... Patru ani, patru ani, draga mea... Franţa, Italia, Spania, Suedia... apoi Brazilia, jungla. Am fost în jungla cea mai groaznică din lume, am locuit acolo...

Rupse o frunză de arţar, o mestecă.

— Am ajuns să mă pot hrăni cu ierburi, cu şerpi ca indigenii. Şi gîndul că voi locui într-o casă mă îngrozeşte.

— Azi-noapte unde ai dormit ?

— Aici, afară, în bălării. Curtea a rămas ca pe vremea noastră, e înecată în verdeaţă. Şi e cald încă, se poate dormi fără acoperiş.

— Şi... azi... dimineaţă... ai fost s-o vezi ?

— Nu. Ştiu că s-a măritat. Are şi un copil mic.

— Şi... n-ai fi vrut să vorbeşti cu ea ?

— Peste cîteva zile, poate. Vezi, Sofia, acolo, de unde vin eu, oamenii sînt mult mai înţelepţi, mai răbdători. Lumea e atît de mult în afara noastră, încît nouă ne rămînem numai noi înşine.

Vorbea ca atunci, cu vocea scăzută, învăluitor. Dar vraja de demult se stinsese. Acum îl asculta fără să se lase legănată de vorbele lui, fără să-l creadă.

— Da, ţi se pare bizar — urmă el. Te aşteptai să întîlneşti un cerşetor şi sînt îmbrăcat după ultima modă. Bănuiam că Mihail îţi va povesti totul şi m-am pregătit să te primesc. Am învăţat asta acolo — să prevăd.

Zîmbi, îşi undui braţele prin aer ca o pasăre, dar Sofiei nu i se păru vesel, nici măcar bine dispus.

— O să-ţi refaci viaţa — spuse. Eşti neschimbat. Numai ochii tăi îmi par mai reci, mai cruzi.

— Ochii ?

Domnul Diamand tresări, mîinile începură să-i tremure. Se dădu un pas înapoi rezemîndu-se de trunchiul copacului.

— Ochii — repetă cu gura uscată. Ţi se pare. Sînt ochii mei. Îşi apucă globii oculari, cu vîrful degetelor, ca pe nişte alune, ca şi cum ar fi vrut să şi-i scoată, să i-i arate. Şi nu sînt cruzi de loc, sînt ochii unui om care a văzut multe, care au obosit.

O privea clipind speriat. Irişii cafenii păreau două pete de gheaţă aburite. Erau irişii unor ochi de mort şi Sofia se înfioră.

— Iartă-mă, Sergiu — şopti. N-am vrut să te supăr. Mihail mi-a povestit totul şi venisem să-ţi aduc nişte bani, pînă o să te aranjezi.

Scoase din mînecă cele cîteva hîrtii şi i le arătă.

— Patru sute de lei ! exclamă domnul Diamand. Patru sute !

Cu o sprinteneală de maimuţă dispăru în spatele arţarului şi reveni cu o valiză mică de lac, pe care o deschise. Era plină de cupe de argint, de monede vechi, de brăţări filigranate.

— Am adus o avere cu mine — aproape un milion de lei. Şi mai am încă în străinătate la o bancă. Sofia, alege-ţi, te rog, o brăţară.

Voi să-l refuze, dar întîlni privirea aceea care o îngrozea şi care începea să-i pară jalnică. Întinse braţul şi luă prima brăţară care-i veni la îndemînă.

— Dă-mi voie să ţi-o prind eu — spuse domnul Diamand. Îi petrecu micul cordon cu plăci filigranate în jurul încheieturii şi i-l închise. Ţi-ai ales brăţara cea mai potri-

vită — urmă. E Minerva, zeiţa înţelepciunii şi tu eşti preoteasa ei, Sofia cea deşteaptă.

Sofia se simţi stingherită. Totul îi părea fals şi umflat şi nu se putea gîndi la altceva decît la doamna Diamand care se ascunsese la venirea ei şi care asculta de după cărămizi convorbirea lor idioată.

— Poate totuşi, ai nevoie de bani — insistă. Ca să nu trebuiască să vinzi nimic.

— Bani — murmură el. Nu. Aş vrea o oglindă. O clipă.

Scotoci prin valiză şi Sofia îi urmări cu dezgust mîinile îndemînatece, cu degete lungi, uscate. „Are nişte mîini de hoţ" — gîndi. „Hoţ de bijuterii". Domnul Diamand scoase o oglindă ovală, cu mînerul acoperit de incrustaţii şi se privi coborîndu-şi pleoapele.

— Ochii — şopti el. Deci contele avea dreptate ! Avea dreptate, repetă aproape gîfîind. Totul, pînă la ochi ! Naştem zei morţi, domnule Dezirée.

Îşi muşcă degetul ca şi cum s-ar fi temut să nu spună prea multe şi Sofia recunoscu în gestul pătimaş pe conferenţiarul de altădată. Ca şi atunci vorbea parcă de pe scenă, pălea şi-şi ducea palma deschisă în dreptul inimii.

— Şi... şi chiar nu vrei s-o vezi ? întrebă Sofia pentru a întrerupe monologul pe care domnul Diamand îl continua cu nările palpitînde.

— S-o văd ? ! Oh, nu, nu, nu ! răspunse filozoful. Ajunge, am contemplat îndeajuns lumea ! E timpul s-o transformăm ! Ştii — continuă deodată, simplu şi copilăros — era o femeie frumoasă, subţire, pe vremuri. Nu prea deşteaptă, dar feminină.

— Sînt mulţi ani de atunci — spuse Sofia.

— E grasă acum, ştiu — oftă melancolic domnul Diamand. Şi dacă ar redeveni cea de atunci n-aş putea să uit că de fapt Gilda a fost totdeauna grasă, stîngace, penibilă.

— Ei, dacă ai vedea-o cu ochii de altădată — suspină Sofia, gîndindu-se la ea însăşi în bluză de dantelă albă, alături de celelalte două Sofii, domnişoare, în curtea de odinioară a filozofului.

— E în zadar — suspină domnul Diamand. E atît de săracă şi neajutorată că ar redeveni pe loc ceea ce este. N-aş putea s-o mai privesc fără s-o văd.

O pasăre mare se zburătăci dincolo de zidul pe jumătate prăbuşit, spre fundul curţii.

— Ai şi găini — spuse Sofia surîzînd. Surîdea cînd voia să pară curajoasă dar acum nu-şi mai putea ascunde teama.

— Găini — repetă Diamand. Găini, aici ? Se ridică pe vîrful picioarelor, aplecîndu-se peste zidul dărîmat, şi ţipă scurt, ascuţit, ca o femeie. Eeeee ! Eeee, cine-i acolo ? !

Sofia privi pe sub coatele lui ridicate şi văzu dispărînd în bălării o mînecă albă, jigot, şi o talie care îi era bine cunoscută.

— Hoţi — exclamă domnul Diamand. Hoţi în miezul zilei !

Ridică ceainicul de pe plită şi simulă că vrea să se repeadă pe urmele femeii care dispăruse. Dar se opri, şuroind de sudoare, şi-şi şterse obrazul cu batista.

— De azi-noapte îmi dau tîrcoale — spuse. Cred că trebuie să fie nişte vagabonzi pripăşiţi aici, cărora le-am ocupat vizuina. S-au speriat la început, dar acum s-au întors. Vă arăt eu ! strigă înfuriat. Vă rup gîtul ! Cînd ai trăit doi ani în junglă — urmă întorcîndu-se spre Sofia, nu te mai sperii de nişte derbedei. Se duse într-un colţ al camerei şi ridică un ghemotoc de cîrpe murdare. Uite, cu astea l-am primit pe Mihail. Dormisem cu ele în iarbă. Aşa zdrenţăros, nu-i interesam pe domnii ăştia, dar cu pantofi de lac şi cu bijuterii...

— N-are nici un rost să mai rămîi aici şi noaptea asta — spuse Sofia. Vino la noi.

— Nu. Nu vreau să ştie nimeni că m-am întors.

— Şi să te culci şi astă-noapte în iarbă ?

— Oh, nu ! M-am oprit aici, doar o zi, în trecere. Îmi era dor de casa asta, de curte. Aici am copilărit. Dar mai am încă treabă înainte de a reveni cu adevărat.

— Şi pleci acum ?!

— Imediat — spuse domnul Diamand. Birjarul care m-a adus aseară trebuie să treacă să mă ia. S-ar putea să sosească dintr-o clipă în alta. Iartă-mă, Sofia, dar trebuie să-mi adun lucrurile. Te rog, te rog din suflet, nu povesti nimănui că m-ai întîlnit...

O luă de braţ conducînd-o spre poarta înnegrită, strîmbată de foc şi se opri în pragul ei.

— La revedere — şopti sărutîndu-i mîna. Pe curînd, Sofia, pe curînd.

Se retrase mergînd cu spatele şi bălăriile îl acoperiră ca o cortină.

Un nor de libelule subţiri, scînteietoare, zumzăi la tîmpla Sofiei, topindu-se în cer. Porţile începură să scîrţîie. Strada se trezea din amorţeala după-amiezii. Sofia îşi desfăcu brăţara fără teamă, acum cînd filozoful nu mai era în faţa ei. Totul îi părea nefiresc, de neînţeles. Reveni spre ruinele pe jumătate îngropate, jucîndu-şi în palmă plăcuţele filigranate şi strigă foarte încet :

— Sergiu, Sergiu, o clipă !

Nimeni nu-i răspunse. Pe dalele cărămizii cîteva vrăbii piguleau ţopăind. Sergiu ! strigă din nou, păşind cu atenţie printre cărămizi, te rog, numai o clipă. Plec numaidecît. Puse brăţara pe mortarul zidului dărîmat. Ţi-am înapoiat darul. Nu te supăra, dar n-o să pot povesti acasă de unde îl am. Auzi foşnind ierburile, în spatele peretelui, dar nu îndrăzni să-şi ridice ochii şi să privească. Îi era ruşine. N-aveau decît să facă ce vor.

O monedă sună argintiu, rostogolindu-se pe pietre. Își feri piciorul. Se aplecă să vadă ce a pierdut, dar își reaminti că a venit fără bani de metal, numai cu hîrtiile pe care le strîngea în pumn. La revedere — strigă. La revedere. Ți-am lăsat brățara pe grămada de zidărie. Întinse mîna spre locul unde așezase bijuteria, dar brățara nu mai era acolo.

Sofia se opri uluită. Plăcile filigranate n-avuseseră cum să se rostogolească pe jos, decît dacă le lovise ea, fără să-și dea seama. Se aplecă căutînd printre sfărîmăturile de cărămidă, printre dalele ce formau odată pavajul curții. Nu găsi nimic, dar auzi din nou o monedă clinchetind și o umbră o acoperi. Brusc i se făcu frică. Își întoarse capul — în spatele ei nu era nimeni și umbra se legăna deasupra ei — era coroana arțarului clătinată de vînt. Îndreptîndu-și pliurile fustei ieși din curte sărind peste meterezele de moloz și, ajunsă pe trotuar, își scutură pantofii acoperiți de praf negru-roșiatic. Strada se umpluse de lumea ce se îndrepta spre centrul orașului și Sofia trebui să răspundă canotierelor ce o salutau descriind arcuri grațioase de o parte și de alta a ei.

Să fi devenit hoț, filozoful ? Cum adunase toate bijuteriile acelea, el care nu știa să-și vîndă nici crema de ghete ? Era un escroc, fără îndoială, căci viciul — Sofia o știa — tulbură limpezimea ochilor, iar ochii lui își pierduseră limpezimea și el însuși înțelesese că privirea l-a trădat.

Revăzu figura lui speriată, ridurile sticlind de sudoare. Părea nesincer, dar surîsul îi rămăsese, ca în tinerețe, pierdut și amar. Nu era oare pornită, judecîndu-l pentru niște fapte pe care, poate, nu le săvîrșise ? ! Venise să-și vadă soția, pe furiș — orice om ar fi făcut la fel. Și era puțin nebun — dar fusese nebun toată viața. Nu putea fi condamnat pentru asta.

Cineva îi bolborosi răgușit în ureche. Tresări. Era Moișe-mutul, agitat, mergînd în pas cu ea și arătîndu-i o trăsură ce se apropia la trap. Cînd trăsura ajunse în dreptul ei, Sofia văzu în penumbra poclitului ridicat două perechi de picioare. Una purta pantaloni negri și pantofi de lac, a două acoperită pînă la glezne de o fustă roșcată era încălțată cu pantofi maro.

Sofia își plecă privirea pentru a nu observa mai mult și-i făcu semn mutului, care nu înceta să bolborosească, s-o lase în pace. Îi era și teamă și greață de viciu, iar viciul o copleșise în după-amiaza aceasta : doamna Diamand fugea cu fostul ei soț, părăsindu-și copilul, iar ea, Sofia, care aflase totul, trebuia să nu scoată o vorbă.

Cu pași rari, ferindu-se de cunoscuții care o salutau, dădu colțul pe strada Democrației. Simțea că începe să urască irișii morți care încercaseră să-i propună toleranță și complicitate. Puse mîna cu încîntare pe clanța de lemn a *porții ei*. Casa o aștepta greoaie, cunoscută și se auzea din curte larma copiilor.

— Sofia — strigă cineva ascuțit. Sofia, așteaptă-mă !

Doamna Diamand îi făcea semne din capul străzii. Purta o frumoasă bluză albă, cu mîneci jigot, o fustă roșcată, și împingea neîndemînatecă un cărucior.

Sofia închise ochii. Își reaminti figura tuciurie, mîinile care tremurau. Smocuri de iarbă țîșneau din zidul crăpat, o libelulă zbura în dreptul gurii omului care vorbea.

— Gilda — murmură — tu... aici...

Privită de aproape, doamna Diamand părea cu zece ani mai în vîrstă decît fusese cu o oră mai înainte. Era o femeie grasă și îmbătrînită de necazuri.

— Sofia, ți-e rău ! exclamă îngrozită doamna Diamand Să intrăm să te așezi !

O luă de braț, împingîndu-și căruciorul cu o singură mînă, dar Sofia se feri.

— Ce ai? întrebă doamna Diamand îngrijorată. Ești palidă... nu cumva... încă unul? De ce mă privești așa?

— De unde vii, Gilda? întrebă Sofia.

— De la poștă... o să-ți povestesc totul... să intrăm în curte.

— Nu. Aici. Spune-mi. Nu vreau să audă copiii.

Doamna Diamand o privi uluită. Sudoarea îi spăla fardul, rujul i se adunase în bobițe pe buze.

— Să nu ne audă... copiii?! Bine, dacă spui tu... Tu ești Sofia cea deșteaptă.

Sofia făcu o grimasă: „Lasă asta."

— Bine — urmă doamna Diamand, uite. Ridică pătura subțire care învelea copilul, scoase un plic. A sosit acum cîteva ore. Eu trec zilnic pe la poștă. Pentru că aștept un răspuns de la Rio de Janeiro, unde am cerut informații despre Sergiu.

— Știu — spuse Sofia.

— N-am crezut niciodată în moartea lui — spuse doamna Diamand. A vrut să scape de mine. Atîta tot. Și asta cred și acum. Chiar dacă peste un an, doi o să-l vezi apărînd, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. L-am iubit, dar e un escroc.

— Sînt foarte grăbită — spuse Sofia. Am șase copii, îmi dau destulă bătaie de cap.

— Nu te înțeleg — ridică din umeri doamna Diamand. Ești cea mai bună prietenă a mea!

— Am fost — spuse Sofia. Și mi-e rău.

— Ești obosită — recunoscu doamna Diamand. Ai alergat mult azi, nu-i așa?

Avea obrajii rotunzi, puțin căzuți, nasul mic. Părea că fălcile i s-au muiat de căldură și-i trag pielea de pe tîmple. „Da, îl înțeleg — își spuse Sofia. Și eu aș fi fugit. Dar cum se poate ca acum o oră să-mi fi părut atît de tînără?"

— În sfîrşit, poate că întreb prea multe, spuse jenată doamna Diamand. Desfăcu plicul şi-i arătă un carton cu antet auriu. Era stema României. E de la ambasada noastră din Rio de Janeiro. Din capitala Braziliei. Ascultă. Începu să citească rar, interpretînd textul cu multă ironie: „Cu părere de rău vă anunţăm că soţul dumneavoastră, domnul Sergiu Diamand, originar din România, a decedat la Manaus, statul Matto-Grosso, în ziua de 8 septembrie 1912, în urma unui atac de cord. Domnul Sergiu Diamand a fost înmormîntat în cimitirul ortodox din Manaus, pe spezele statului brazilian, decedatul neposedînd nici un fel de avere. În numele ambasadei române din Rio de Janeiro, vă exprimăm, doamnă, condoleanţele noastre şi vă stăm la dispoziţie cu orice informaţii suplimentare". Şi data trecută — spuse doamna Diamand, şi-a anunţat moartea tot pe opt septembrie. Nici măcar nu-şi bate capul să inventeze altceva.

— Şi tu eşti convinsă că e viu?

— Oameni ca el nu mor niciodată. Şi eu cred în vise.

— În ce fel de vise?

— În visele mele. L-am văzut în vis de nenumărate ori. Totdeauna vesel, totdeauna murdar, şi murdăria înseamnă avere. Dar de data asta o să-l învăţ eu minte cum să se poarte.

— Dacă o să dai ochii cu el — spuse Sofia provocător.

— Chiar dacă n-am să-l mai văd niciodată.

Doamna Diamand spuse „niciodată" cu furie şi amărăciune. Se vedea după figura ei că domnul Diamand n-ar fi trebuit să spere într-o împăcare.

— N-o să-l iert că a încercat să mă escrocheze pînă şi în somn.

— În somn?

— Da. L-am visat, azi, acum... după-masă... Se plimba printr-o curte... un maidan... cu fel de fel de maşini... de

clădiri dărăpănate, alături de un domn în tunică de atlaz cu brandenburguri.

„Minţea totdeauna — gîndi Sofia — dar nu în felul ăsta. E de-a dreptul nebună."

— Şi ? întrebă.

— Da... se plimba... S-a apropiat de mine... s-a prefăcut că nu mă cunoaşte şi s-a recomandat... Dar în loc de Diamand... a spus Darmant.

— Darmand ?

— Darmant. Era plin de rahat... să mă ierţi, din cap pînă în picioare — asta înseamnă aur sau bijuterii... iar azi am şi primit scrisoarea. Înţelegi ? S-a îmbogăţit şi nu vrea să-şi împartă averea cu mine. Îi întinse din nou plicul cu antetul ambasadei. Vezi ? E deştept, dar a făcut o mare prostie. *Scrisoarea asta n-a fost trimisă din Brazilia.* A fost pusă la poştă la Paris.

Obrajii graşi, pufoşi, ascundeau o şiretenie pe care Sofia n-o bănuise niciodată. Şi din nou, ca în urmă cu un ceas, i se făcu frică.

— Mă anunţă că a murit pe 8 septembrie 1909 — adăugă ironic Doamna Diamand — dar 8 septembrie 1909 e azi. *Azi*, draga mea !

Ridică palmele spre cer ca semn de încheiere al rechizitoriului şi de sub dantela mînecii jigot apăru o brăţară de argint filigranată cu chipul Minervei.

Sofia nu-i povesti nimic lui Daniil. Ca să nu fie silită s-o revadă pe doamna Diamand, începu s-o evite şi în curînd o uită. Nici Mihail nu părea că se mai gîndeşte la cele întîmplate. O singură dată o mai întrebă pe Sofia, după cîteva luni :

— Mamă, ai mai auzit ceva de domnul Darmant ?

— Nimic — răspunse ea. A murit cu adevărat.

— Deci a murit !

— Aşa se pare, dragul meu.

Abia a doua zi își aminti că Mihail spusese Daimant în loc de Diamand, dar pentru că nu obișnuia să se frămînte decît pentru copiii și gospodăria ei uită și această întîmplare.

Și se apucă să pregătească valiza fiului cel mare, care pleca la Școala militară din Botoșani.

V

Cînd sună mobilizarea în 1916 Francisca era la București, la o soră a mamei sale. Văzu zepelinul trecînd deasupra Foișorului de foc și auzi clănțănitul mitralierelor. A doua zi, fără să spună un cuvînt, începu să-și pregătească valiza. Mătușa ei încercă s-o oprească, s-o convingă să mai aștepte, dar fosta fabricantă de țigări din păpușoi era de neclintit. Trebuia să ajungă la Galați, să fie alături de ai săi.

După ce asedie zadarnic nenumărate trenuri, reuși să pătrundă într-un marfar înțesat de soldați și se ascunse într-un colț, printre arme și ranițe, slabă, ciufulită, o domnișoară-copil de șaisprezece ani. Își luase cîțiva pesmeți uscați și-i ronțăia, fără să privească în jur, curioasă și pe jumătate sălbatică. Puținii ofițeri încercară să glumească cu ea, dar se aleseră cu mîrîituri. Îi oferiră ciocolată, bomboane, și pentru că Francisca le întoarse spatele, învelindu-se cu pardesiul, renunțară.

Trenul se strecura cu greu printre garniturile încărcate de trupe, oprindu-se și pornind mereu. Ostașii dormeau cu gurile căscate, sforăind, umplînd culoarele, iar ofițerii treceau dintr-un vagon într-altul, călcînd trupa ce gemea prin somn. Spre seară podelele se umplură de firimituri, mucuri, ziare, unsoare de armă, nasturi și scuipat.

Din întregul eșalon singurul călător care nu fuma, nu scuipa și nu cînta a jale era Francisca. Strecurîndu-se prin-

tre obielele infanteriştilor puse la uscat, ajunse la fereastră şi încercă să respire. Mirosea a fîn cosit şi a fum înecăcios de locomotivă.

— Daţi-mi voie, domnişoară — şopti cineva de deasupra ei.

Se feri la timp pentru a nu fi lovită de o pereche de bocanci coborînd de pe acoperiş. Ostaşul apucă îndemînatec buza ferestrei şi sări înăuntru, grijuliu, aproape fără să atingă podeaua.

— Dumneavoastră sînteţi domnişoara Francisca, nu-i aşa ? întrebă.

— Da — murmură Francisca trăgîndu-se înapoi.

— V-am recunoscut — spuse soldatul.

Puse jos ceva care semăna a puşcă, dar nu era decît o cutie de vioară. O deschise şi scoase un buchet de flori de cîmp.

— Daţi-mi voie să vi le ofer, domnişoară Francisca ! Le-am cules chiar acum.

— Le-aţi cules ? ! întrebă Francisca. Dar trenul n-a mai oprit de o oră ? !

— Ştiu. Eram pe cîmp. Dormitam. Şi cînd v-am văzut la fereastră, am mai apucat să le culeg, să urc pe acoperiş şi să cobor exact deasupra dumneavoastră.

— Vă închipuiţi că sînt un copil ? întrebă Francisca. Sau glumiţi ?

— Oh, numai de glume nu-mi arde acum — spuse ostaşul. Am o boală de inimă care mă împiedică să fiu combatant şi m-au mobilizat ca lăutar. Bineînţeles că ideea a fost a mea. Fiecare îşi alege arma care-i place. Iar eu o să fac războiul cîntînd la acest mic Stradivarius.

Scoase vioara cu grijă, îşi trecu degetul peste corzi, scoţînd un pizzicato argintiu, şi sprijini sub bărbia lui, neagră, nebărbierită gîtul suplu şi lucitor al lăutei.

— Lalo — şopti. Simfonia spaniolă.

Francisca se dădu înapoi spre a-i face loc şi în aceeaşi clipă vioara gemu. Era un geamăt adînc, nazal, geamătul unui om care dansa rugîndu-se.

De jur împrejur soldaţii se treziră, se săltară în capul oaselor, cu gurile larg deschise, împietrite. Îşi adunară braţele amorţite, picioarele desculţe, ţinîndu-şi răsuflarea.

Şi în faţa lor pe coaste pleşuve de munţi, pe coaste pleşuve şi cenuşii, asini încărcaţi cu poveri urcau. Soarele ardea, soarele de zinc aprins ardea coastele de piatră şi o pasăre albă se ridica deasupra văilor în largi rotocoale. O pasăre albă, o pasăre de zinc se zbătea sub cerul ars. În uşa compartimentului se iviră somnoroase figurile ostaşilor care dormiseră pe coridoare şi ochii lor se pironiră asupra mîinii care dansa pe corzi.

Şi văzură o cîrciumă albă, spoită, sub măslinii cocîrjaţi. Oamenii beau vin roşu la masă şi o ţigancă dansa, desculţă, făcînd să sune castagnetele. Era o ţigancă tînără, asemeni unei paparude, despletită, nebună, beată şi viorista o fugărea, şfichiuindu-i picioarele cu arcuşul.

Un soldat oftă, îşi şterse lacrimile cu dosul palmei şi scăpără un chibrit ca să-l poată vedea mai bine pe omul care cînta. Şi apăru un obraz negru, ţigănesc, cu ochii acoperiţi de pleoape vinete. Gura violonistului se apropiase de gîtlejul de lebădă al viorii gata să-l sărute şi buzele i se mişcau în neştire.

Şi ţiganca porni să se învîrtă, ridicînd rotocoale de praf şi în jurul ei i se roteau ţărani tuciurii, uscaţi ca vrejurile.

Şi ostaşul simţi că flacăra chibritului îi arde degetele, dar nu-i dădu drumul şi compartimentul începu să miroasă a carne arsă. Pămîntul fumega sub picioarele ţigăncii şi unul după altul soldaţii se ridicară sprijinindu-se fiecare pe umerii celuilalt, ca şi cum ar fi fost ologi şi şi-ar fi recăpătat picioarele printr-o minune şi prinseră

să se învîrtă în cerc, muţi, arşi de soarele de zinc. În mijlocul lor se rotea nebuneşte Francisca plîngînd sub sfichiuirile arzătoare ale arcuşului, orbită de soarele strălucitor.

Un scrîşnet metalic, dureros, întunecă lumina de lapte de var. Cerul pieri, asinii se încrustară în stîncile de zinc. Omul îşi ridică arcuşul de pe corzi, îşi aplecă vioara şi atunci Francisca văzu că e legată cu sîrmă. Prin fereastră clipeau felinarele staţiei.

— Oh, domnişoară Francisca — şopti violonistul. Dac-aţi şti ce greu mi-a fost prin străini ! Cît n-aş da să mai cînt la spectacolele dumneavoastră din fundul curţii, cînd eraţi regină şi dansatoare !

— Dumitrache ! murmură Francisca pălind. Nu te-am mai văzut de zece ani ! Dumitrache ! De unde ai apărut ?

— Colind lumea ! suspină ostaşul. Am ajuns cu un taraf pînă la Paris ! Oh, ce viaţă, ce viaţă, domnişoară !

— Şi de ce n-ai mai trecut pe la noi de cînd te-ai întors ? !

— Pentru că încă nu m-am întors ! Am vrut doar să vă văd pe dumneavoastră şi pe Anton ! Contele m-a învoit pentru o singură zi ! O să trebuiască să mai vin cel puţin o dată. Poate la anul !

— Nu înţeleg nimic — şopti Francisca. Ai o privire de beţiv, Dumitrache !

— Fiindcă trăiesc aici, înăuntru — spuse ostaşul arătîndu-şi vioara cu degetul. Afară nu mi-e bine. Ca şi dumneavoastră ! Aţi rămas artistă, nu-i aşa, domnişoară, încă nu v-aţi prefăcut în om ? !

— Eşti nebun — murmură Francisca măgulită. Am fost totdeauna om.

— Artiştii sînt zei — spuse ostaşul, fluturîndu-şi mîna neagră, foarte subţire, cu unghiile albăstrii.

— Vioristul ! răcni o voce de afară. Vioristul !

— Aici soldatul Dumitrache din compania a treia! raportă ostaşul scoţînd capul pe fereastră. Mă întorc numaidecît!

— Lasă gagicilii! răcni o voce de bas. Imediat înapoi că vin la tine!

— Smulge-i vioara! strigă altcineva.

— Artiştii sînt zei — şopti ostaşul întorcîndu-se spre Francisca. Şi mă mai cheamă şi Dumitrache! Oh, dacă-aş avea la Paris bălăriile din fundul curţii dumneavoastră! Ce m-aş mai tăvăli prin ele!

— Dă-l jos din tren! răcni vocea de bas. Sparge-i scripca!

— Du-te — murmură Francisca. Nu înţeleg ce spui, dar mi-ai amintit că voiam să mă fac dansatoare. M-ai întristat, Dumitrache!

Ostaşul îi sărută mîna, galant, apoi încălecă pervazul ferestrei. De afară, zeci de mîini se înfipseră în mantaua lui, smucindu-l. Soldaţii din compartimentul Franciscăi se repeziră să-l reţină, dar nu putură decît să-i smulgă cordonul şi gulerul tunicii.

Francisca se trînti în patru labe pentru a nu fi strivită de cei care încercau să sară geamul în urmărirea soldatului Dumitrache. Se strecură printre picioarele lor, adăpostindu-şi buchetul la piept ca pe un copil.

Dar cînd îl privi în scăpărarea unei brichete, văzu că strînge în pumn nu flori, ci un mănunchi de iarbă proaspăt cosită.

VI

Mihail plecă primul pe front. Părinţii îl petrecură în zori, la gară, şi rămaseră acolo pînă cînd trenul dispăru într-un vacarm de comenzi, de bocete, de urale. Revenişă

acasă, la ora prînzului, ţinîndu-se de mînă, ca în lunile lor de logodnă. Sofia servi borşul. Daniil luă prima lingură, o duse la gură şi o vărsă la loc în farfurie.

Fraţii îşi ridicară privirile umezite, ascultînd strigătul tocilarului prin fereastra deschisă şi lacrimile Marilunei picurînd în borş. Francisca îşi înfipse unghiile ca de obicei în braţul lui Anton, iar Matei, care se simţea conştiinţa familiei, gemu : „Mihail pleacă pe front".

— Nu înmormîntăm pe nimeni ! urlă Daniil bătînd cu pumnul în masă. Şi cine are de gînd să bocească, să-şi caute altă pensiune !

Dar fiindcă nici el însuşi nu-şi dorea altă pensiune îşi suflă nasul ca pe o trompetă şi începu să soarbă zgomotos borşul.

Luca plecă al doilea, ca sergent teterist, şi reveni după şapte zile cu o dezinterie. Se vindecă la spitalul militar, plecă din nou, dar la prima haltă se îmbolnăvi de pneumonie. Încercă şi a treia oară şi făcu un erizipel. În ciuda furiei sale belicoase şi a protestelor fu trimis la manutanţă.

Anton, mai norocos, reuşi să fie primit ca rîndaş voluntar în grajdurile regimentului 11 Siret. Avea cincisprezece ani, şaizeci de kilograme şi visa să ajungă cow-boy. Noua ocupaţie îl satisfăcea pe deplin şi-i explica seară de seară lui Matei că nu există miros mai dumnezeiesc decît cel al paielor amestecate cu bălegar.

Dar Matei se considera prea demn pentru a face războiul într-un grajd sau la manutanţă. Îşi cumpără o uniformă de cercetaş, şi-şi stabili cartierul general în gară, ajutînd la descărcarea răniţilor. Mic, slab, pansa ostaşii degeraţi cu o gravitate de bătrîn medic militar. Plîngea auzindu-le gemetele şi vărsa la vederea zemei albicioase care li se scurgea din fluierele picioarelor, dar nu venea acasă decît o dată pe zi, la prînz.

Sofia încercă să-l oprească, ascunzîndu-i uniforma, însă Matei sparse dulapul, îşi scoase pantalonii şi bluza cachi şi dispăru. Reveni după o zi şi o noapte, vreme în care Daniil îl căută prin toate spitalele. Nedormit, încercănat, părea mai mic, mai slab şi mai roşcovan — şi tatăl renunţă să-l bată.

— Ar trebui totuşi să mă asculţi — îi spuse, arătîndu-i banderola de gardă cetăţenească pe care o purta la braţ. Sînt nu numai tatăl tău, dar şi mai mare în grad!

În faţa argumentului ierarhic, Matei cedă şi izbucni în plîns. Mărturisi că n-a făcut-o dintr-adins, dar că a fost reţinut într-o casă, a cărei cheie se pierduse.

— Ce fel de casă? întrebă Daniil.

— O casă foarte frumoasă, unde s-a făcut un lazaret — răspunse Matei.

— Alături de liceul Vasile Alecsandri?

— Nu, mai sus.

— Unde mai sus?

— După liceu e o casă roz, cu grădină. O grădină mare cu boltă de trandafiri. Dacă treci, vezi florile. Şi are, la uşă... deasupra... un fel de cozoroc din sticlă colorată...

— Acum e iarnă. *Iarnă!* spuse Daniil. Nu există trandafiri!

— Ba da — protestă Matei. Roşii. Erau înfloriţi. Şi în Italia sînt trandafiri iarna.

— În Italia da, dar nu la noi. Trandafirii cresc poate în capul tău.

— Nu. Erau acolo — repetă Matei cu ochii scăldaţi în lacrimi. Eu nu mint niciodată!

— Dar e iarnă! strigă Daniil. E frig, viscoleşte!

— Acolo nu viscolea.

— La dreapta era sărbătoare, în stînga era sărbătoare — murmură Daniil. Înainte şi înapoi, dedesubt şi deasupra. Numai la mijloc nu era. Şi cine te-a dus acolo?

— Am fost cu căruţa, cu degeraţii. Ţi-am spus că s-a făcut lazaret într-o casă.

— La cine? În a cui casă?

— Nu ştiu. Eu nu-i întreb pe oamenii mai mari cum îi cheamă — răspunse Matei. Răniţii îi spuneau „doctorul Dinu".

— Doctorul Dinu — repetă Daniil. Un om măruntel şi gras?

— Nu, nu! Slab şi cafeniu la faţă! Ca o teracotă!

— Ca o teracotă — murmură Daniil punîndu-şi palma pe fruntea băiatului.

— Era cafeniu şi ars de soare şi avea sprincenele aurii. I-a uns pe răniţi şi nu i-au mai durut picioarele. Şi erau mulţi, tată, fără degete. Le căzuseră. Şi le curgea o zeamă din oase, ca zerul de iaurt, dar mai groasă şi mirosea.

— Pfui! bufni Daniil.

— Le cădeau şi mîinile şi picioarele la unii. Da' omul acela i-a uns cu o alifie şi pielea li s-a făcut din nou albă. Şi mîinile au început să le crească la loc.

Daniil îşi lipi din nou palma de fruntea băiatului. Ardea.

— Ducă-se pe pustii casele roz — murmură. Sînt infectate de febră tifoidă.

— O casă cu etaj, cu multe camere, cu covoare. Brancardierii i-au pus pe bolnavi în paturi, dar nu erau paturi de spital, ci ca ale noastre, frumoase. Apoi a venit doctorul Dinu, i-a uns şi a încuiat uşa ca să nu-i mai aducă şi alţi răniţi. Se umpluseră toate paturile. Şi cînd a căutat cheia, n-a mai găsit-o. M-am uns şi eu cu puţină alifie pe arsură... Pe picior, tată, acolo unde aveam semnul de la fierul de călcat.

Îşi ridică pantalonul. Coapsa era uscăţivă, curată, fără nici un semn.

— Poate e celălalt picior — spuse Daniil.

— Nu, nu. Uite-l și pe celălalt.

— Alifie... Ce fel de alifie ?

Matei scoase o cutiuță din buzunar. O cutiuță de lemn, subțire, așa cum se găseau la toate farmaciile. Daniil o deschise, o mirosi. Nu mirosea a nimic. Lemnul era curat, neatins.

— Ar trebui să te dezbraci și să te culci — spuse. Cine știe ce boli poți lua de la soldații care zac în tranșee, mîncați de păduchi. O să chem doctorul.

— Nu, nu ! strigă Matei. Eu trebuie să mă întorc *acolo*. Sînt foarte mulți oameni, foarte mulți. Și doctorul Dinu e singur. I-am promis că mă întorc să-l ajut. Și eu nu mint niciodată !

— Tu ești un căcăcios de treisprezece ani ! strigă Daniil. Dezbracă-te imediat !

— Nici mort ! gemu Matei, pălind.

— O s-o trimit pe Mariluna să te înlocuiască !

— Dar Mariluna e acolo ! Pînă mă întorc eu !

— Mariluna ? zbieră Daniil dînd de perete ușa camerii fetelor. Uite-o, e aici, își încrețește părul !

— Mariluna ! strigă Matei. Mariluna ! L-ai lăsat singur pe doctor ? !

— Care doctor ? întrebă căscînd Mariluna. De ce nu-l bagi în pat, tată ? Nu vezi c-a luat-o razna ?

— Doctorul Dinu ! urlă Matei tremurînd de furie și repezindu-se la ea. E singur, singur acolo, cu răniții, cu morții și nimeni nu le dă de mîncare copiilor !

— Vai de mine — suspină Mariluna, cu ochii plini de lacrimi. Dezbracă-l, tată, să-i facem o baie cu muștar.

— Nu ! strigă Matei, apărîndu-se. Nu ! Am promis că mă întorc. Eu ! Personal ! Acum !

— Bine — spuse Daniil încet. Să mergem împreună. Dar dacă doctorul Dinu nu mai are nevoie de tine te bagi la pat !

— Dacă *spune el* că nu mai are nevoie — şopti Matei. Pe cuvînt de onoare.

Daniil îl înfofoli într-o plapumă pe cercetaşul ce tremura de febră şi emoţie şi-l urcă într-o sanie. Trecură de-a lungul străzii Democraţiei, tăiară de-a curmezişul Piaţa Nouă, strada Traian, Mavromol şi opriră în faţa liceului Vasile Alecsandri. Pe colţ se ridica o casă sumbră, verzuie, masivă.

— Aici e lazaretul ? întrebă Daniil.

— Nu.., mai încolo...

Opriră în faţa unei clădiri înalte, cu două etaje, gălbuie. Marginile de lemn ale balcoanelor o înconjurau cu garnituri ciocolatii.

— Sau aici, poate ?

— Mai sus.

Ambulanţe, femei îmbrobodite în negru, soldaţi în cîrji se îmbulzeau în faţa liceului. Şi alături, pe un loc viran, aşteptau căruţe, boi dejugaţi, sănii.

— Aici... aici era — şopti Matei.

— Aici ? Pe maidanul ăsta ? !

— Daaa...

— Dar aici n-a fost niciodată vreo casă. Poate e mai încolo ?...

— Poate că da...

— O casă roz, cu trandafiri ? îl întrebă Daniil pe birjar. O casă foarte mare, transformată în lazaret ?

— O casă... roz ? ! birjarul îşi şterse faţa înroşită. Roz ? Pe Mavromol ? Niciodată.

— Cu poartă de fier — spuse Matei. Şi cu trandafiri roşii.

— Pe Mavromol ? Nu se poate. Sînt birjar de patruzeci de ani ! Cunosc oraşul piatră cu piatră !

— Şi are, la uşă, la intrare... o apărătoare de sticlă... cum se cheamă ? O apărătoare de sticlă colorată...

— Apărătoare ?... Aşa, un fel de cozoroc ?...

— Da.

Birjarul suflă puternic, încreţindu-şi nasul, ca un cal.

— Aha ! spuse înveselit. Aha ! Dar asta nu e pe Mavromol, domnu' Daniil... Şi nu mai e nicăieri. Ştiu fiecare piatră din oraşul ăsta !

— O casă roz — şopti Matei, abia stăpînindu-şi lacrimile.

— Roz, da. *Există o casă roz în oraş*, domnu' Daniil ! Nu vă amintiţi ? Roz, şi cu mulţi trandafiri roşii... Cu sticle colorate, prinse într-o ramă de plumb... he... he... he... Una singură... Dacă n-o mai fi şi altele... Dar eu o ştiu numai pe aceea, care a ars !... Acum zece ani a ars... Casa filozofului... Acela, domnu' Daniil, care vindea cremă de ghete şi perii. Dar nu era pe Mavromol, ci pe Eminescu... unde mai există şi azi ruinele...

VII

A treia zi Matei uită de casa roz, iar pe piciorul drept îi reapăru pata fierului de călcat. Îşi reluă funcţia de brancardier, dar numai pentru o lună, căci începuseră să vină armatele ruseşti şi oraşul fu cuprins de o periculoasă febră ospitalieră. Oficial şi sec Matei bătea străzile căutînd încartiruire pentru ofiţerii ce-şi stabiliseră cancelaria pe strada Democraţiei, la numărul 25.

Privea cu emoţie tunicile strînse pe talie şi cizmele mulate ca nişte mănuşi ale ofiţerilor ţarişti. Şi zilnic se studia în oglindă aşteptînd apariţia unor mustăţi pe oală, aşa cum le avea colonelul Karpinski.

Pînă şi Daniil se arăta impresionat de mustăţile colonelului, confecţionate din două tufe de păr moale, blond, arse de praf de puşcă şi tutun. Cînd vorbea, colonelul îşi ridica mustăţile cu gestul unui artificer care aprinde fitilul dina-

mitei şi le ţinea astfel la primele replici, singurele de înţeles, pentru că celelalte se pierdeau în încîlceala de fire blonde.

Cînd bea, mustăţile se udau şi atîrnau blegi de o parte şi de alta a gurii, dar uneori colonelul şi le muia singur în votcă şi şi le lipea pe obraz, amintind un Mefisto morcoviu. Îşi iubea mustăţile şi şi le alinta spunînd uneia dintre ele Vanka şi celeilalte Lionka, le împletea adeseori, iar noaptea şi le adăpostea după un plasture cu elastic. Această pază nocturnă a mustăţilor îi convinse pe fraţi că, în urmă cu ani, mustăţile colonelului încercaseră să evadeze, dar fuseseră prinse şi cetluite sub nas.

Cînd îngrijirea mustăţilor îi lăsa cîteva ore libere, colonelul punea ordine în treburile cancelariei, inspecta magaziile şi povestea cu mult haz anecdote din Ural. Singurul om din oraş care putea ţine piept humorului şefului de cancelarie era Daniil şi, la început rar, apoi seară de seară îşi povesteau unul altuia întîmplările cele mai hazlii şi mai necuviincioase cu putinţă.

Conversaţiile se desfăşurau în bucătărie, în vreme ce Daniil dregea focul, iar colonelul Stepan Ivanovici Karpinski fuma secondat de doi maiori şi de un căpitan. Micul stat-major lua loc pe scaune, colonelul îşi aprindea ţigara, tuşea, îl ridica pe Lionka aflat în tribordul nasului şi gurii şi lansa un : Eh, ştodelaite ? la care Daniil răspundea : Spasiba, nicevo.

— Prikuski ? întreba Daniil apoi, politicos, ciocănind cu arătătorul un soi de cazan de rufe, rotund, emailat şi care ţinea loc de ceainic.

— Daaa ! răspundea domol colonelul. Da, da. Dar nu vă deranjaţi. Hei, Dimon ! striga. Ceaiul şi zahărul !

— Ceai mai avem de ieri — spunea Daniil.

— Atunci, numai zahăr — consimţea colonelul.

Căpitanul Dimou sărea în picioare, vărsa taşca pe masă şi între farfurioarele şi cănile pregătite cu o oră înainte creştea un morman de cuburi albe. Pentru gălăţenii obişnuiţi de cu toamnă să rabde de foame, să stea la cozi de pîine şi cartofi, popotele ţariste păreau coborîte din rai. Iar colonelul Karpinski nu putea fi deosebit de administratorul chelăriei cereşti.

Încălzindu-se, ofiţerii îşi descheiau gulerele tunicii, apoi rămîneau în cămăşi, în flanele de corp şi înroşindu-se, asudînd continuau să soarbă cană după cană. Cînd, spre Bobotează, fu adus un samovar, băutul ceaiului deveni orgiac şi plescăiturile începură a fi însoţite de gemete de plăcere şi chiar de lacrimi.

Samovarul trona peste zi în camera colonelului, dar cum se întuneca era dus în bucătărie, instalat în mijlocul mesei şi îndopat, pe jos, cu cărbuni aprinşi. Karpinski îl poreclise Kotik, după un motan burtos şi aşa şi rămase — un Kotik de alamă, gras, leneş, plin de el, avînd un chipiu, tot de alamă, dat pe ceafă. Kotik moţăia toată ziua, solid şi inert, apoi, pe seară, cînd jarul începea să-i ardă măruntaiele îşi arunca chipiul în sus, lăsa să-i scape un fuior de abur, tuşind şi înecîndu-se.

— Hai, Kotik, Kotik — mormăia Dimou. Ne e sete. Dă-i drumul!

Kotik tăcea, cu spatele întors la cazanul-ceainic, acum abandonat. Apoi chicotea. Un chicotit subţire, grotesc, după care gemea scurt, aproape astmatic şi strănuta împroşcînd stropi de sub chipiu şi din nasul prevăzut cu robinet. Tăcuţi, ofiţerii şi fraţii urmăreau spasmele metalice ale samovarului — băieţii cu o curiozitate ştiinţifică, Francisca înduioşată. Dar Kotik nu era obişnuit să sufere prea mult şi, furios, izbucnea într-un urlet subţire. Un fior îl zguduia, gata să-l mute din loc, apoi începea să tremure, chipiul i se zbătea, înnebunit, pînă reuşea să se salte singur şi sa-

movarul pornea să plîngă trist ca un matroz beat. În clipa aceea colonelul spunea :

— Bravo ! Haraşo ! Davai ceai !

Daniil acţiona robinetul şi cănile se acopereau de abur. Apoi ca în toate zilele, ofiţerii începeau să bea şi băieţii puneau pariuri pe ei, ca la curse : „Dimon, ajunge azi la cinci'şpe." „A băut ieri douăzeci". „Maiorul ăsta cu cap de pasăre leşină la a patra cană." „Alaltăieri a băut dou'j'trei ! Să nu leşine celălalt !"

Totuşi Dimon îi întrecea pe toţi, şi cînd flanela i se lipea de corp şi începeau să-i iasă aburi din cizme, pornea să cînte vechi cîntece de stepă, spre mulţumirea colonelului, care strîngîndu-şi mustăţile în pumn îl acompania, cu un bas răguşit, bătînd tactul în coasta lui Kotik. Daniil, care ştia bulgăreşte, idiş, greceşte, lipoveneşte învăţă şi ruseşte, şi cînta la vocea a doua, o dată cu Dimon.

— Haraşo, Daniil, haraşo ! suspina colonelul.

— Nicevo, Stepan Ivanovici ! murmură Daniil ruşinîndu-se de mustăţile lui, care, de la venirea ruşilor, păreau mici şi lipsite de putere.

— Daniil, Daniil ! ofta colonelul. Cînţi bine ! Eu n-am voce ! Şi e şi război ! Oamenii noştri mor !

— O să-i batem pe nemţi — spunea Daniil. O să le meargă fulgii.

Dar nu ştia bine ruseşte şi traducînd „O să le meargă fulgii" spunea : „O să meargă în fulgi" ceea ce ofiţerilor li se părea deosebit de caraghios şi rîdeau cu hohote. Din cînd în cînd apărea şi Dusea, cu braţele încărcate de bomboane şi conserve, şi, după cum era de ciufulită şi muşcată, se vedea de unde vine şi cum a căpătat bunătăţile pe care le trîntea pe masă, îmbufnată.

— Dragostea, dragostea — spunea colonelul cu ochii aburiţi de ceai.

— Dragostea, hî ! răspundea Dusea, îndreptîndu-şi părul ciufulit şi fusta, şi ascunzîndu-şi unul în spatele altuia picioarele mari, ca de cal. Dragoste... ciortu ! Fac asta ca se aduc ciocolată la copii ! Hai, luaţi !

Dădea cîte un pacheţel de ciocolată fraţilor, ascundea conservele în dulap şi fugea să-i ducă punguţele cu bomboane lui Matei căruia îi spunea „daragoi", „krasivîi" şi „bogatîr".

După ieşirea Dusei colonelul clătina din cap şi murmura „suflet rusesc" apoi întreba :

— Ce se aude cu băiatul mare ? Luptă, luptă Mihail ?

— Da, răspundea Daniil. În prima linie. E căpitan.

— Căpitan ? Haraşo ! Şi Luca ?

— A fost bolnav. Acum e la manutanţă. Împarte pîinea.

— Manutanţă ? ! Haraşo !

Singurul care zîmbea, ascultînd această conversaţie, era Dimon, şi fraţii observară că zîmbeşte tot timpul, totdeauna, chiar cînd ceilalţi se încruntă şi înjură, iar Francisca le spuse că asta e o boală — boala surîsului. Le indică şi ţara de origine a bolii — se afla undeva între Mongolia şi Marea Galbenă, ceea ce însemna că Dimon era chinez sau mongol sau cel puţin tibetan şi fusese pişcat de o muscă a cărei pişcătură te condamnă să rîzi pînă după moarte.

— O să-l înţep într-o zi — le spuse. Şi o să vedeţi cum rîde de durere. Iar dacă o să-l doară foarte tare, o să rîdă de o să cadă de pe scaun.

— Poţi să mă înţepi — spuse Dimon întorcîndu-se spre ea. Îţi promit că abia o să zîmbesc.

— Ştie româneşte ! şuieră Matei.

— Ştiţi româneşte ? întrebă Francisca tremurînd.

— Ştiu — surîse Dimon. Ştiu puţin. Ştiu şi ruseşte.

— Şi... mongoleşte ? întrebă Matei.

— Da. Ştiu vreo optzeci de limbi.

Şi căpitanul Dimon le surîse cu ochii săi oblici, cu nasul turtit şi chiar cu gura încremenită într-un veşnic zîmbet îndurerat.

De emoţie Francisca ieşi din bucătărie şi se duse să-i ajute Sofiei la împletitul puloverelor şi ciorapilor pentru ostaşii din tranşee. Dar pentru că indiscreţia poliglotă a lui Dimon o chinuia reveni după două zile în bucătărie spre a vorbi cu fraţii săi în celebra limbă *papopipepu* — inaccesibilă adulţilor. Acum, la adăpostul cuvintelor tainice ea îl putea chema pe Matei spunîndu-i în loc de „Vino la mine, Matei", „Vipinopo lapa mipinepe Mapatepei". Dar la a doua replică Dimon o întrerupse şoptindu-i: „Mapatepei napa apaupuzipit. Repetăpă", ceea ce o tulbură pe Francisca pînă la lacrimi, făcînd-o să înţeleagă că refugiul în limba *papopipepu* e inutil.

Măreţ şi leonin colonelul nu dădea nici o atenţie aventurilor dialectate ale subalternului său şi continuă să nu-l bage în seamă pînă la şedinţa de spiritism.

Ideea şedinţei aparţinea Franciscăi care se simţea atît de dornică de aventuri romantice, încît, după ce epuizase mental pe toţi scriitorii în viaţă se gîndi să-i provoace şi pe cei decedaţi. Înaltă, subţire, sălbatică, ea găsise în persoana colonelului Karpinski un adorator, care-i punea viaţa la picioare în fiecare zi şi care se simţi dator să susţină propunerea ei cu energie. De altfel — declara colonelul — el însuşi era un vechi spiritist şi socotea ectoplasma mai reală decît protoplasma şi decît orice altă plasmă pipăibilă.

Daniil primi invitaţia la şedinţă foarte reverenţios, dar mijindu-şi ochii cu o maliţie care ar fi congelat orice fel de entuziasm. Şi pe ascuns o batjocori pe Francisca numind-o „matură visătoare" şi profeţindu-i un soţ compus exclusiv din mustăţi şi pinteni.

Se adunaseră cu toţii în camera folosită la păstrarea registrelor cancelariei, acolo unde dormea Mihail înainte de

a pleca pe front. Ferestrele fură acoperite cu hîrtie neagră și fu lăsată aprinsă doar o mică lampă, cu abajur de sticlă, jumătate roșu, jumătate alb. Sub razele leșinate și semisîngerii se așezară cu toții în jurul mesei rotunde pe care căpitanul Dimon o adusese din vecini, și-și lipiră palmele de tăblia de lemn. În mijlocul lor, în locul maiestuosului Kotik, se afla un pahar lipsit de personalitate.

— Să începem, Dimon, spuse colonelul. Dînsul e un mediu extraordinar, le explică celorlalți. Nouă ne-a ghicit și în cafea și în palmă. Ghicește după vreme și dă și în bobi cum știu numai calmîcii.

— Sînteți mediu ?! întrebă emoționată Francisca. Intrați în transă ?

— Da — răspunse Dimon. Dar nu-mi amintesc nimic după aceea.

— Ce înnebunitor trebuie să fie ! suspină Francisca. Oh, dacă aș putea simți și eu senzațiile astea !

— Nu există nici o senzație — spuse Dimon surîzător. În clipele acelea ești nimeni. Sau altcineva. Dar tu nu mai exiști.

— E foarte frumos — șopti pierdută Francisca.

— Să începem, să începem — interveni colonelul, căruia nu-i plăcu apropierea dintre Francisca și subalternul său. Liniște. Lucrăm cu paharul. Dimon ?

— Cu paharul și dacă o să se poată direct. Dar am nevoie de multă liniște.

— Sssst ! făcu Stepan Ivanovici apucînd cu două degete încheietura mîinii stîngi a Franciscăi.

— Pe cine să invocăm ? întrebă Dimon.

— Pe... pe Alexandr Sergheevici Pușkin ! Și la Odessa l-am chemat și a venit !

— Alexandr Sergheevici — repetă ca un ecou Dimon. Alexandr Sergheevici Pușkin ! Vino !

Își dădu capul pe spate deschise gura și rămase nemișcat, livid. Francisca îi vedea mărul lui Adam tresărind, pleoapele subțiindu-se, buzele mișcîndu-i-se ușor.

— Aaaaah — gemu înfundat Dimon cu fălcile înțepenite. Alex... Alexandr... Alex... Alexandr... Deschise gura mare, ca un pește aruncat pe uscat și spuse, distinct, în șoaptă : Sînt aici.

— Fii binevenit ! murmură colonelul tremurînd. Își înclină fruntea oprindu-i cu o lovitură din coate pe cei doi maiori care voiau să se închine. Spune, șopti, spune !...

— Sînt aici — se auzi vocea izvorînd din plafon.

— Vorbește — o imploră colonelul. Vorbește !

— Dimon — spuse vocea.

— Platonovici — adăugă colonelul.

— Dimon — urmă cavernos vocea. Vei veni cu mine... acolo... la Paris, în spatele parcului Buttes-Chaumont... Pentru că ești un prost.

— Excelență — suspină colonelul.

— Dimon e o slugă prea plecată — urmă vocea. Dar nu e în stare de nimic ! Eu am nevoie de Daniil !

— Excelență ! Mărite Alexandr Sergheevici ! gemu maiorul uscățiv.

— Sînt contele de Droitdieu — spuse glacial vocea. Acum, în clipa asta sînt contele și vă spun : Am nevoie de Daniil !

Scăpînd de sub mîna colonelului cel mai înalt dintre maiori, cel cu cap de pasăre, se închină.

— Măcar pe ăsta — suspină vocea. Pe ăsta ! Încearcă-ți puterea pe el, Dimon Platonovici ! Transformă-l pe pravoslavnic în criminal ! Pentru Daniil ești prea prost !

— Mulțumesc — murmură Daniil.

— Dimon va muri — spuse vocea. Pregătește-te, Dimon Platonovici.

— Întrebaţi-l ceva — îi şuieră maiorul cel scund colonelului. Repede. Poate îl salvăm pe Dimon.
— Dimon Platonovici, cel care ai fost — spuse vocea sentenţios. Vino cu mine. Acolo unde vei surîde tot timpul.
— Întrebaţi-l, cu voce tare ! se rugă maiorul cu cap de pasăre. Altfel îl întreb eu.
— Cui vrei să te las, Dimon ? întrebă vocea. Şi răspunse tot ea : Sihastrului Daniil ?
— Sihastrul Daniil ! repetă colonelul. E din Riazan ?
— Eu sînt sihastrul Daniil — spuse Daniil. Din Moldova.
— Îl primeşti pe Dimon ? întrebă vocea.
— De ce nu ? răspunse Daniil reverenţios. A mai stat la noi. O să mai stea.
— Doar cîteva zile — spuse vocea. Să-l ascunzi ! Să-l aperi !
— O să-l apăr cu praştia — spuse Daniil. Pînă şi lui Goliat îi va fi teamă de mine !
— Daniil David, daragoi ! îl imploră colonelul. Nu mai glumi !
— Atunci fii gata — spuse vocea.
— Praşu — raportă înveselit Daniil. Numai că eu am treabă, n-o să stau cu gura căscată ca să vorbească, printre dinţii mei !
— Sfîntă Fecioară ! exclamă colonelul apucîndu-şi mustăţile în pumn. Opreşte ! Opriţi ! Iartă-mă, Alexandr Sergheevici... am băut... nu mai înţeleg nimic !
— Se mişcă paharul ! strigă unul dintre maiori.
Paharul nemişcat pînă atunci porni să se rostogolească, trecu prin faţa mîinilor Franciscăi, atinse degetele colonelului, care se crispaseră şi se îndreptă spre cei doi maiori.
— Războiul — spuse gîtuit colonelul — Alexandr Sergheevici... oare... oare o să-l pierdem ?

— O, biet soldat rus ! se căină vocea. Tu, stăpînul, tu regele !

— Parabola — şopti unul din maiori.

— Ţarul va muri, ţarina va fugi, generalii vor vinde castraveciori...

— Castraveciori... generalii ? repetă colonelul Castraveciori !

— Mujicul va sta pe tronul ţarilor !

— Nu ! strigă înăbuşit colonelul. Alexandr Sergheevici, te implor ! Am jurat credinţă steagului imperial !

— Steagul... spuse vocea. Steagul va fi roşu !

— Roşu de sînge ! şopti înfiorîndu-se unul din maiori.

— Steagul revoluţiei — spuse vocea.

— Nuuuu ! strigă colonelul.

— Steagul roşu ! repetă vocea. Bandierra rosa.

— Nu ! Nu ! Alexandr Sergheevici, lumina noastră, sufletul nostru. Ce ne-ai făcut ?

— E bolşevic ! spuse printre dinţi maiorul cu profil de pasăre.

— Nu cîrti ! îl opri colonelul.

— E bolşevic — se îndîrji maiorul. Şi deodată sări de pe scaun, îşi scoase pistolul şi urlă. Moarte bolşevicilor !

Ocolind masa, se repezi la Dimon, înfundîndu-şi nasul între dinţii acestuia.

— Votcă ! ţipă ascuţit. E beat ! E beat, bolşevicul ! Nu cu Puşkin am vorbit noi, ci cu Dimon Platonovici ! Trădătorul ! Calmîkul ! Te împuşc ! La zid, la zid !

— Eşti nebun ! îl opri colonelul.

— Sînt ofiţer ! ţipă maiorul, tremurînd. Îl împuşc, acum ! Afară ! Toată lumea afară ! Şi tu, strigă zguduindu-l pe Dimon, treci la zid ! La perete !

— Ce... cine ? întrebă Dimon deschizînd ochii.

— La zid ! ţipă maiorul, palid. Soldatul rus — rege ? ! Treci la perete ! Soldatul... ai ? ! Castraveciori ? !

Gîfîia, împungîndu-l cu nasul său de uliu.
— Nu înţeleg nimic — şopti Dimon. Oare ce am spus, excelenţă ?
— Măscăriciule ! Ştii foarte bine ce ai spus ! şuieră maiorul, stropindu-şi pieptul cu scuipat. Tremura şi se auzea cum îi clănţăne dinţii. Excelenţă, lăsaţi-mă să-l împuşc aici.
— Pune pistolul pe masă ! porunci colonelul. Constantin Sergheevici !
— Frapancipiscapa — murmură Dimon.
— Gura ! Gura ! urlă maiorul, întinzînd pistolul spre el. Taci, măscăriciule, diavol roşu !
— Frapancipiscapa — repetă Dimon, stipingepe lapampapa.
— Papa... papa... hîrîi maiorul trăgînd în plin. Ţine papa-pa-pa ! Iacă. Pravoslavnicul s-a transformat în criminal !
— Aaaaah — strigă Francisca alunecînd pe lîngă colonel şi lovind lampa aşezată pe o poliţă. Mi-e rău ! Ajutor, Stepan Ivanovici !
Se prăbuşi o dată cu mica lampă ce se sparse într-o vîlvătaie de flăcări.
— Afară ! porunci colonelul. Arde ! S-a aprins gazul !
— Unde eşti, cîine ? întrebă maiorul bîjbîind prin întuneric. Ai spus că mori azi ! Crapă atunci !
— Vă ordon să ieşiţi ! tună colonelul. Constantin Sergheevici, te dau pe mîna Curţii Marţiale.
— Să moară ! gemu maiorul. Să moară ! Şi-a bătut joc de noi ! Castraveciori !...
— Nu maiorii, ci generalii o să vîndă castraveciori — şopti împăciuitor maiorul cel scund. Potoleşte-te, Constantin Sergheevici. L-ai ucis !
Focul izbucni printre picioarele lor, cuprinse rafturile de registre. Daniil smuci uşa. Era încuiată, dar fără cheie în broască. Se repezi la fereastră, o smulse din ţîţîni.
— Săriţi ! strigă. Uşa s-a înţepenit.

Flăcările se năpustiră şuierînd peste hîrtiile uscate, de-a lungul poliţelor de lemn. Colonelul încălecă pervazul, sări afară şi întorcîndu-se pe jumătate o luă în braţe pe Francisca.

Maiorul cel scund sări după el, apoi David împingîndu-l pe Constantin Sergheevici, care se zbătea. În urma lor o flacără lungă, roşiatică linse chenarul ferestrei şi focul începu să vîjîie şi să pocnească.

— Dimon ! strigă colonelul. Dimon Platonovici !

Maiorul cel scund se repezi la fereastră, dar celălalt îl opri.

— Lasă-l — urlă spumegînd. Să crape acolo !

— Te împuşc pe loc, Constantin Sergheevici — strigă colonelul. Să nu îndrăzneşti !

Apărîndu-şi mustăţile cu mîna încălecă din nou pervazul ferestrei, dar fumul îl orbi. Daniil îl dădu la o parte, ţinîndu-şi batista la nas, sări în cameră şi flăcările îi cuprinseră pantalonii şi părul. Bîjbîi prin fumul negru, îşi arse degetele şi se trase înapoi.

— Ieşi — şuieră Dimon, aprinzîndu-şi pipa. Uiţi că sînt al dumitale ? Aşteaptă-mă afară.

Unul din rafturi se prăbuşi într-un val de scîntei. Podeaua explodă în jerbe roşii.

— Tataaa ! ţipă Francisca de afară. Tataaa ! Fooooc !

— Ieşi ! porunci Dimon. Eu descopăr numai animalul din oameni nu şi zeul ! Afară !

Daniil simţi două mîini care-l apucă de mijloc, tîrîndu-l spre fereastră. Încercă să se zbată, dar celălalt era mai puternic şi luîndu-l pe sus îl aruncă la picioarele colonelului Karpinski. Se întoarse şi-l mai văzu pe Dimon aşezîndu-se liniştit pe scaun, în vreme ce curtea se umplea de oameni care urlau, cărînd găleţi cu apă.

Camera cu registre arse pînă la temelie, fără ca focul să se întindă şi la restul casei. Printre bucăţile de lemn carbonizate găsiră turtit, spart samovarul, pe care soldaţii îl călcaseră în picioare.

Datorită surescitării nimeni nu-şi mai amintea cum izbucnise incendiul, în afara lui Dimon Platonovici care mărturisi că-şi uitase ţigara aprinsă pe poliţa de lemn. Plăti paguba din banii pe care îi avea puşi deoparte şi dispăru fără urmă, lăsîndu-şi uniforma de căpitan pe trei sferturi arsă în pragul casei.

Seri de-a rîndul lui Daniil i se păru că-l vede trecînd pe strada Democraţiei, tăcut şi posomorît. Şi tot gîndindu-se la căpitanul Dimon, se obişnui să cînte cîntece pe care nu le auzise niciodată, dar pe care şi le amintea din copilărie.

Şi visa, fără să doarmă, o curte imensă, străjuită de un turn dantelat din oţel — o curte nesfîrşită în care se învîrteau zeci de scrîncioburi, în jurul unor munţi de case şi arme, amestecate alandala. Iar el, Daniil se plimba printre mormanele de case şi turnuri pînă se prăbuşea într-o groapă cu lei.

VIII

Casa din strada Democraţiei devenise cu anii deosebit de pitorească. Hornul cel mare dărîmîndu-se fu adus un meşter neamţ, care construi în locul lui un turn gotic, pătrat, cu scăriţă şi cască de metal. De la distanţă părea statuia unui soldat veghind o piatră funerară. Fraţii îl priviră cu dispreţ, la început, apoi tristeţea soldatului veşnic afumat îi înduioşă şi-l îndrăgiră. Francisca îl pictă într-o noapte în ocru şi galben, transformîndu-l într-o uriaşă turtă dulce. Astfel, ostaşul deveni comestibil, dar nimeni nu se atinse de el. Francisca se mulţumi să picteze şi acoperişul

cu arnici şi fluturaşi, apoi poarta, şi la urmă, pereţii. Simţind-o apropiindu-se cu bidineaua, tencuiala frisona, căzînd în solzi.

Furia aceasta coloristică, pe ascuns încurajată de Daniil, fu stăvilită de Mihail. Abia întors de la Şcoala militară cu trese de ofiţer, dispuse ca hornul să redevină cărămiziu, acoperişul roşu, poarta cafenie. Sofia fu încîntată — oraşul n-avea să mai vorbească despre casa lor, arătînd-o cu degetul. Pentru că Sofia cea deşteaptă era convinsă că şuşotelile bîrfitorilor fuseseră provocate de hornul din turtă dulce.

Ea uita că Anton galopase trei zile pe un cal de împrumut şi că Matei fusese gata să-l împuşte pe Terente.

Matei coborî prin vadul Raşcu mînînd calul la trap. Trecu printre tarabele troienite, pe sub depozitele de cherestea şi apoi coti pe chei. Sania uşoară sărea peste bolovani şi calul tropăia suflînd aburi fierbinţi.

Se lăsară spre Dunăre pe o podişcă de bîrne groase, lustruite de ger. Gheaţa scrîşni, sună dogit sub copitele calului. Matei dădu drumul hăţurilor şi se lăsă pe spate, ca muscalii, cu o mînă în şold, mijind ochii. Ţăranii îl salutară, înveseliţi — se vedea că tînărul subţirel şi roşcovan e cherchelit. Le răspunse aplecîndu-se adînc, aproape adormit. Se sculase de la ora cinci ca să împrumute sania şi calul şi pînă la opt băuse cu birjarul ţuică şi vin fiert cu scorţişoară. Nu spusese nimănui unde pleacă pentru că Daniil l-ar fi oprit să treacă singur Dunărea îngheţată, iar el promisese să ajungă la Azaclău cu sanie muscălească.

Mînă calul la pas pe lîngă carele încărcate cu saci de porumb, pe lîngă lăutarii care cîntau, dansînd pe loc, şi ajunse la debarcaderul satului în mai puţin de zece minute. Fata îl aştepta pe mal, înfăşurată într-un şal negru,

pufos. Nu i se vedeau decît cizmulițele și poalele paltonului. Întinse mîna și o ajută să urce lîngă el.

— Nu mai e aici — spuse ea speriată. Avea buzele albite de frig și obrajii aproape albaștri. A plecat de aseară.

— A plecat!

Matei se dezmetici, înjură.

— Și unde dracu s-a dus ? întrebă.

— În baltă — spuse fata. Își făcu o cruce mare. Poate că e mai bine așa, domnu' Matei.

— Bine pe dracu — mîrîi Matei. Noapte nedormită, bani aruncați. Dacă ți-era frică, n-aveai decît să-mi spui.

— Nu de frică — spuse fata. Dar cum să-l opresc dacă a plecat în baltă ?

— A plecat de mult ?

— De aseară, v-am spus.

— Și unde a dormit ?

— La un om.

— Du-mă la el.

Fata era slujnica lui Iani Starcopol din Brăila, văr prin alianță cu Sofia. Terente o răpise pe Elena, fiica lui Starcopol și ceruse ca răscumpărare sfeșnice de argint, bani, cafea, zahăr, tutun, miere. Sania era ticsită.

Dar omul lui Terente plecase și Matei voia cu tot dinadinsul să-i dea de urmă. Știa că banditul se teme de o cursă și că la cea mai mică bănuială Elena Starcopol ar fi fost înecată. Iar fata care tremura lîngă el nu-i plăcea. Părea mai îngrozită decît ar fi trebuit.

Opriră în capul satului, aproape de cimitir. Coborîră. Un om aștepta în poartă cu căciula trasă pînă peste ochi. Zîmbi, netezindu-și mustața cu degetul gros, și-i pofti înăuntru, apoi deschizînd larg porțile băgă sania în curte.

— V-ați plimbat, domnișorule — mormăi lăsîndu-l pe Matei să intre înaintea lui în casă. Și tu du-te la bucătărie — îi spuse fetei. E mai cald decît în odaie. Îl ajută pe

Matei să-şi scoată paltonul greu, cu guler de vulpe, apoi îşi smulse căciula din cap, ca şi cum ar fi fost o perucă.

— Aţi făcut drumul degeaba — adăugă, întorcîndu-se. Matei tresări.

— Sau aproape degeaba — adăugă omul. Pentru că cine trebuia să ia sacii a plecat. Dar v-a rugat să-i lăsaţi aici.

Vorbea domol, aproape căutîndu-şi cuvintele, şi ochii lui cafenii îl priveau neliniştiţi pe Matei.

— Degeaba — repetă îngîndurat Matei. Aveţi rude bune la Galaţi ?

— Nu. Nici un fel de rude — răspunse omul.

Era tuciuriu la faţă, cu ochii înfundaţi în cap, iar irişii lui cafenii păreau morţi, ca la orbi.

— Am cunoscut, cînd eram mic, un filozof — spuse Matei. Domnul Diamand.

— Eu sînt domnul Diamand — zîmbi omul. Sînt chiar el, filozoful.

Matei se lipi cu spatele de uşă, apucînd pe furiş clanţa.

— Dar domnul Diamand a murit — şuieră el.

— E un fel de a spune — răspunse domnul Diamand. Dumneata n-aveai, desigur, mai mult de opt ani cînd am părăsit oraşul.

— Opt ani... dar am o memorie foarte bună.

— Da, da — murmură domnul Diamand. Sînt un filozof mort, care face negustorie cu Terente. O să trebuiască să laşi la mine şi argintăria şi cafeaua. Fără să capeţi nimic în schimb. Cred că şeful a urcat preţul — vrea de două ori pe atît. Iar noi sîntem sclavii lui...

O rafală de vînt izbi casa zguduind-o. Domnul Diamand deschise uşa şi-şi scăldă fruntea în aburul îngheţat care năvăli de afară.

— Nu, nu mi-e frig — urmă, posomorît. Niciodată nu mi-a fost, domnule conte ! Dar aici ar fi trebuit să-l trimiteţi pe Duţulescu ! Pe micul darmant de fier !

O a doua rafală cutremură casa făcînd zăpada de pe acoperiş să se scurgă într-o avalanşă ce-l îngropă pe domnul Diamand.

— Pe Duţulescu — repetă înecîndu-se. Cel care scoate zeii din pălărie.

Se afundă fără veste în troian şi cînd se ridică Matei văzu că are gura plină de sînge.

— Oh, asta nu va înţelege niciodată — gemu scuipînd chiaguri roşii. Contele îi dispreţuieşte prea mult pe filofozi pentru a-i crede în stare să-şi apere punctul de vedere!

— Aveţi buza crăpată — spuse Matei.

— Buza? rînji filozoful. Ha-ha! Buza! Trebuie să ştii, domnule Matei David, că nici măcar buza crăpată pe care o vezi nu-mi aparţine. Oh, dacă bietul Daniil ar bănui în ce încurcătură m-a băgat cu toţi fiii lui!

Se lovi cu fruntea de uşorul uşii şi Matei avu impresia că cineva l-a împins din spate.

— Trebuie să recunoşti că în asemenea condiţii e greu să tratezi răscumpărări — spuse foarte încet. Totuşi sper că m-ai înţeles...

— Vreau s-o văd mai întîi... spuse Matei. În afară de argintăria şi cafeaua domnului Starcopol, am şi eu banii mei. Am bani la Galaţi. Şi nu e nevoie să-i fie daţi toţi lui Terente.

— Vrei să mă cumperi? Domnul Diamand zîmbi. Ştii cîţi ani am, tinere?

— Cincizeci, spuse Matei.

— Nu. Patruzeci şi cinci. De paisprezece ani am rămas la aceeaşi vîrstă. Poţi cumpăra un om care nu mai îmbătrîneşte de paisprezece ani? Cu ce?

— Am un ceas de aur, un inel.

— Un ceas de aur — îl îngînă domnul Diamand.

Se apleca, scoase de sub pat o mică valiză neagră, lăcuită, o deschise. Prinse pe o catifea neagră, unul lîngă altul, scînteiau zeci de ceasuri de aur.

— Numai Longines — adăugă obosit. Şi cîteva Internaţional Genève. Ridică valiza ducîndu-i-o la ureche. Tic-tac-urile se armonizau simfonic.

— Un ceas de aur. *Un ceas* — spuse umflîndu-şi obrajii domnul Diamand. E pur şi simplu caraghios să cumperi un filozof-tîlhar cu un ceas şi un inel. Ce altceva mai ai ?

— Am bani — murmură Matei.

— Ai merita s-o primeşti înapoi pe Elena — spuse domnul Diamand. Pentru că eşti un băiat curajos. Dar mîine vreau şi restul de cafea, zahăr, tutun şi *toate* tablourile din casa Starcopol. Le ştiu *pe toate,* aşa că e inutil ca domnul Starcopol să facă economie de tablouri.

— O să le aduc eu — spuse Matei. Dar vreau s-o văd pe Elena. *Acum.*

— Chiar acum — spuse grav domnul Diamand. Elena ! strigă, deschizînd uşa spre bucătărie. Elena, vino, te rog ! Matei sări în picioare. Îşi îndreptă haina, îşi şterse palmele de sudoare. Elena apăru din camera de alături, cu un şal turcesc pe umeri, un şal pufos, roşu. Părea emoţionată, dar nu îngrozită, şi-i zîmbi politicos lui Matei.

— Îmbrăţişeaz-o — spuse domnul Diamand.

Matei o luă în braţe, fără stîngăcie, doar pentru că era obişnuit să îmbrăţişeze fetele. Dar avea mîinile reci şi nu putea vorbi.

— Cum îl găseşti ? întrebă domnul Diamand.

— Bine — spuse Elena. Se pare că, între timp, l-au ţinut destul de bine acolo.

— Da, nu arată prost — spuse şi domnul Diamand. E însă puţin speriat, puţin zăpăcit.

— Acolo au lumea lor — zîmbi Elena. Una singură. Cu reguli puţine care se învaţă repede.

Capul ei mic, brun, cu sprîncenele foarte arcuite, cu gura plină, senzuală, umbrită de puf, cu nasul acvilin, era capul unei păsări de pradă. Părea neajutorată cu cinci zile în urmă, înainte de a fi răpită, şi acum Matei nu-i putea suporta privirea crudă, lacomă.

— E un băiat energic — spuse domnul Diamand.

— E curajos — recunoscu Elena. Altfel, nu l-aş fi acceptat.

— Te iubeşte — spuse domnul Diamand.

— Da — spuse îngîndurată Elena. Dar nu e singurul, domnule Darmant.

— Diamand — şopti Matei.

— Diamand — o corectă iritat domnul Diamand. Face parte dintr-o familie de care avem nevoie. Dacă n-am renunţat cumva la Galaţi, la tot fluviul acesta, la viaţă. Îl răscumperi pe Matei sau nu ?

— Cît vreţi pe el ? întrebă Elena.

— Un ceas de aur — spuse domnul Diamand. Tatăl dumitale te-a plătit cu doi saci de cafea, doi de zahăr, tutun şi miere. Plus argintăria din dormitor şi tablourile pe care mi le va aduce Matei mîine. Aşa că un ceas îmi pare o plată destul de modestă.

— Bine — încuviinţă Elena. Şi rămîne al meu ?

— Îl vrei pentru totdeauna ?

— Da. Aşa se obişnuieşte.

Elena deschise micul manşon de astrahan pe care-l ascundea sub şal şi scoase un ceas prins pe un lanţ greu, galben roşcat.

— E chiar ceasul meu — spuse.

— Ştiu. Îmi place. Pune-l în valiza mea, te rog.

— Mă răscumperi ? întrebă Matei. *Tu, pe mine ?* P[...]tru ce ?

— Ca să te poată vinde — surîse domnul Diam[...] După legile noastre, aparţii acum Elenei. E, de altfe[...]

obicei străvechi de nuntă. Numai că în loc s-o cumperi dumneata pe ea, pentru o pereche de boi, ca în Africa, sau ea pe dumneata cu zestrea, ca la Galaţi, te-a plătit cu un ceas. E simplu, nu ?

— Dar dumneavoastră... dumneavoastră... cine... cu ce drept ? ! Vocea îi era gîtuită de furie. Simţea că e ridicol şi voia să răspundă pe loc, violent. Cu ce drept ?

— Uiţi unde te afli — murmură domnul Diamand. Eşti în ţara lui Terente !

Elena izbucni în rîs. Capul ei mic, brun, sticlea deasupra şalului roşu. Matei îi vedea sînii tremurînd de rîs, şoldurile pline încordîndu-se. Gura i se uscă de furie şi teamă. Fără să-şi scoată pistolul din buzunar trase în direcţia domnului Diamand.

— V-a atins ? strigă Elena, repezindu-se să-l sprijine.

— Da, da, da — murmură domnul Diamand. Şi prin cea mai bună cămaşă a mea ! Îşi descheie gulerul tare, îşi introduse mîna cu grijă, căută îndelung. Totdeauna păţesc aşa — spuse. Îi învăţ pe toţi să-şi apere onoarea, să nu se lase jigniţi, dar numai puţini au curajul să facă ce trebuie. Bravo, Matei. Ştiam că tu nu vei greşi !

Matei scoase pistolul din buzunar. Ochii albaştri, bulbucaţi, reci, îi scăpărau.

— Nu ! E suficient — urmă domnul Diamand. Dumneata n-ai nici o vină. În Spania se scriu mii de cărţi despre asta. Se cheamă „La honra" — onoarea... cu rî-ul pronunţat prelung, dur. Tu eşti, la urma urmei, spaniolul familiei voastre. Puţin cam roşcovan, dar cu temperament sudic.

— Ajunge — spuse Matei. Îmi plac discursurile numai ...le ţin eu.

... Da, da... s-ar putea să ajungi un mare avocat... un ... dar nu-mi dau seama unde m-ai lovit ! Totdeauna ...c aşa... vorbesc, explic şi nu mai găsesc glontele... Ah,

e aici, chiar în umăr. Hm, ai nimerit în vechea mea rană. Toţi nimeresc acolo... orgolioşii vreau să spun... Geloşii trag mai jos, cam sub inimă... Numai profesioniştii nimeresc bine, într-unul din cele două ventricole, sau în frunte... În sfîrşit, pentru prima dată te-ai descurcat admirabil !

Aruncă glontele pe masă.

— Ia-l, te rog... sau... iartă-mă ! Te-am jignit din nou ! Dacă vii cu toate gloanţele acasă, n-are să te creadă nimeni că ai tras ! Ştiu, te înţeleg... înţeleg pînă unde merge orgoliul şi unde începe curajul ! În tinereţe îmi plăceau şi mie duelurile. Acum mă mulţumesc să port nişte simple maiouri din zale.

— Măscărici — şuieră Matei.

— Mai puţin decît crezi — spuse blînd domnul Diamand. Fac, de altfel, o treabă incomodă, însă n-am încotro. Sînt trimisul cuiva, de foarte departe.

— Vino, Elena — spuse Matei.

— Cînd erai mic, erai mai încrezător — spuse domnul Diamand. Îţi aminteşti de casa roz unde dădeai ajutor răniţilor ?

— Domnule, cred că întindeţi prea mult coarda. Sînt în stare să risc orice.

— Ştiu. Dar casa aceea roz... cu trandafiri pe timp de iarnă...

— Vino, Elena — spuse mai încet Matei. Am băut prea mult. Şi nu pot să mă stăpînesc.

— Dar domnul Diamand te simpatizează — spuse Elena. Vrea să te apere ! Chiar *nu înţelegi ?*

— Dacă ai şti cît de mult mă recunosc în dumneata — suspină domnul Diamand — nu m-ai privi cu asemenea ură. Şi iartă-mă că nu m-am lăsat omorît ! Am atîta treabă, dragul meu !

Aduse din camera de alături paltonul de astrahan al Elenei, căciuliţa, o ajută să se îmbrace. Îi conduse apoi pînă la poartă şi o deschise larg, ca Matei să poată scoate sania. Era în cămaşă, dar şuroia de sudoare.

— Să vă mai dau o pătură ? întrebă.

— Trimiteţi-o mai bine pe fată — îl rugă Elena. Se face prea tîrziu.

Domnul Diamand dispăru în bucătărie şi reveni cu fata îmbrobodită pînă peste ochi. Elena îi făcu loc lîngă ea şi domnul Diamand le înveli grijuliu cu pătura.

— O să-ţi duc dorul, domnişoară Starcopol — spuse. Dar aşa e viaţa noastră. Datoria învinge întotdeauna dragostea ! Am fost şi rămîn un cornelian !

Matei pocni din bici, însă caii rămaseră nemişcaţi.

— Ce caraghioase sînt toate astea — spuse domnul Diamand. Oricine de acolo ar rîde de s-ar prăpădi ! După toate legile rîsul lui ! La revedere, Matei ! Şi nu uita că mi-ai promis să nu povesteşti nimănui despre mine !

Matei smuci hăţurile. Caii îşi întoarseră boturile spre el, alene, mestecînd paie imaginare.

— Răbdare — spuse blînd domnul Diamand. Mai aveţi un minut. Îşi scoase ceasul din buzunar şi i-l arătă. Exact un minut. Şi dacă vreţi să ajungeţi mai repede acasă, n-o luaţi pe urma carelor. Gheaţa e bună şi mai sus, pînă pe sub rîpă. Drum bun. Nu mă uita, Elena !

— La revedere — spuse Elena. Dinţii şi ochii îi scînteiau cu neruşinare.

— La revedere, Matei — şopti domnul Diamand. Sper că ne vom mai revedea. Pe curînd, dragul meu, pe curînd !

Caii se opintiră şi porniră la trap spre Dunăre. Matei îşi pipăi buzunarul găurit de glonte. Simţi stofa aspră, arsă şi întorcîndu-se rînji. Dar domnul Diamand era numai zîmbet

şi umilinţă, cu umerii puţin căzuţi, în cămaşă sub vîntul tăios.

— Pe curînd — mai strigă. Multe complimente domnului Daniil şi doamnei Sofia.

Matei înjură printre dinţi. Îşi dădea prea tîrziu seama că n-ar fi trebuit să vină. Grecoaica îi putea rămîne lui Terente. Îi putea rămîne pe vecie, curva obraznică de lîngă el, care îşi îngăduise să cocheteze pe faţă cu domnul Diamand.

Nu dormise patru nopţi aşteptînd s-o vadă. Patru nopţi o visase înaltă şi subţire, speriată, plîngînd. Şi găsise o femeie — o femeie străină — care abia se desprinsese din braţele cuiva, o curvă care rîdea, cu sînii şi pîntecul palpitînd. Ştia, acum ştia, cum îşi petrecuse ea nopţile — ei chefuind într-o cameră, înfierbîntîndu-se, şi apoi chemînd-o de alături ca s-o adulmece cu boturile lor pofticioase. Boturi, obraji păroşi, labe cu unghii negre, şi ea hohotind provocatoare.

Ridicînd biciul fripse burta calului din dreapta şi aruncă o privire plină de ură femeii care se lipise strîns de el. Şi văzu dormind o fată foarte tînără — aşa cum o ştia dintotdeauna — o fată brună, cu capul rezemat de umărul său, frumoasă şi pură.

Slujnica se sperie cînd îl văzu luînd-o drept spre rîpa de peste apă.

— Drumul e mai încolo — se rugă. Unde vedeţi carele. Mai la vale.

— Gura ! se răsti Matei.

Sania luneca fără efort, caii fugeau la trap. N-avu timp decît să se lase pe spate, trăgînd amîndouă femeile cu el, şi să cadă în cap, aproape pierzîndu-şi vederea de spaimă. Apa neagră ţîşnise gîlgîind de sub cioburile alburii şi o crăpătură lungă se îndrepta spre ei, pîrîind. Matei o simţi ca pe un cuţit ce avea să-i reteze picioarele şi se rostogoli pe o coastă, dar Elena alunecă în copca deschisă. O văzu,

albă de groază, nefăcînd nici o mişcare cînd valul cafeniu o supse, în vreme ce slujnica fugea urlînd spre mal. El rămăsese pe un sloi care se bălăbănea, un sloi alunecos, plin de ghinturi şi-şi înfipse în gheaţă unghiile şi vîrfurile cizmelor. Apoi simţind cum degetele mîinii stîngi i se dau peste cap, întinse dreapta pentru a o prinde pe Elena. Reuşi să-i apuce umărul. O trase spre el, dar o scăpă.

— Nu ! strigă înăbuşit. Nu !

Elena nu se afunda. Părea a se fi agăţat într-o salcie pitită sub apă şi continua să plutească. Rămase cu trunchiul frînt pe o parte, vînătă, în mijlocul valurilor, care-i săltau braţele neputincioase. Apoi, foarte încet, începu să se ridice. Urca mereu, pînă i se văzură cizmuliţele, o frînghie îi cuprinse umerii, iar în spatele ei, bine proptit pe nişte tălpici uriaşe apăru domnul Diamand.

— La timp — gemu el. Am ajuns la timp !

Scoase din apă corpul înţepenit şi încovoiat, ca şi cum ar fi răsucit un buştean şi-i aruncă lui Matei un capăt de scîndură.

— Ţine-te bine — spuse. Şi trage-te încet spre mal.

Matei apucă scîndura, dar nu se putu ridica în picioare. Avea genunchii moi. În dreapta lui apărea din copcă spătarul faetonului. Caii dispăruseră sub gheaţă.

— Nu ăsta era drumul — strigă domnul Diamand. Aţi apucat-o prea din sus.

O luă în braţe pe Elena şi şi-o săltă pe umăr ca pe un sac.

— Îmi pare rău, Matei — spuse. Dar aţi pierdut răscumpărarea. Tu rămîi al ei, fiindcă mi-a dat un ceas pentru tine, dar ea rămîne a mea fiindcă i-am salvat viaţa. Spune-i domnului Starcopol să plătească din nou preţul întreg. Şi tablourile. Făcu gîrbovit cîţiva paşi, apoi se întoarse şi-i zîmbi. Şi tablourile *neapărat*, nu uita !

Matei porni spre mal, cu gîndul să-i iasă înainte. Însă abia se mişca, în vreme ce domnul Diamand fugea de-a

binelea şi dispăru printre sălcii. Cînd urcă pe micul debarcader al satului, o găsi pe slujnică tremurînd, în mijlocul oamenilor, dar nimeni nu-l văzuse pe domnul Diamand ducînd o femeie în spinare.

Matei gemu. Simţea punga de gheaţă pe frunte. Auzea vocea scăzută a lui Mihail şi întrebările rare ale lui Anton. Punga fusese mică la început, dureros de rece, apoi se lăţi şi-i acoperi ochii şi gura şi-i tăie respiraţia.

Îi era frig, de la glezne pînă sub furca pieptului. Mîinile îi scăpau sub gheaţă, copca îl sugea. Paralizat de groază încercă să apuce ghinturile lunecoase, dar palma dreaptă i se umflase şi degetele rămîneau moi. Înăbuşindu-se scoase capul afară, îşi lipi urechea de gheaţa fierbinte.

Era *afară*, simţea că a ieşit, că e *deasupra*, pentru că vedea chiar sub gura lui aburindă ciupercile de aer. Îşi lipi buzele de florile verzi, pentru a le simţi gustul sărat şi le văzu palpitînd. Asemenea unor ciorchini de inimi prinse în gheaţă, băteau încet gata să se stingă.

Mihail îl privea speriat, ştergîndu-şi ochelarii.

— Aiurezi — îi spuse zîmbind forţat. Eşti mult mai deştept cînd aiurezi, Matei !

— Rahat ! mormăi Matei. Întinse mîna şi apucă, moale, cana cu ceai.

— E ceva bizar, totuşi — spuse Mihail foarte încet. Ai vorbit de domnul Diamand. Ţi-a povestit vreodată mama ceva ?

— Rahat — spuse Matei. Mihail înţeleptul. Ştie tot. Pricepe tot.

— Spuneai că l-ai văzut, că ţi-a dat-o pe Elena şi că ţi-a luat-o înapoi. E absurd. Diamand e mort de cinci ani !

— Rahat ! gemu Matei. Dă-mi cojocul.

— Cojocul ?

— Da. Cojocul ! Înţeleptule !

Nu putea să vorbească. Să explice. Şi nici nu auzea bine, urechile îi fluierau.

Mihail îi aduse cojocul, ţinîndu-l ca pe un animal care ar fi putut-o lua la fugă.

— Uite — spuse Matei, arătîndu-i gaura buzunarului. E arsă. Am tras în el.

— Ai tras ?! Tu ?!

— Da.

— Şi ?!

— L-am nimerit în umăr. Dar şi-a scos glontele cu mîna, mi l-a dat înapoi...

— Glontele... cu mîna ?!

Sofia intră pe nesimţite, palidă, adusă de spate.

— Şi-a revenit — spuse Mihail. Dar continuă să aiureze. Crede că s-a întîlnit la Azaclău cu domnul Diamand şi că l-a împuşcat ! Şi... într-adevăr... îi lipseşte un glonte din pistol ! E nebun, mamă !

Sofia îşi puse palma pe fruntea bolnavului. Nu mai ardea. Şi buzele nu-i mai erau uscate.

— Doamne Dumnezeule ! şopti. Mulţumescu-Ţi Ţie, Doamne !

— Mamă, întrebă Mihail, de cînd are eroul nostru buzunarele găurite ?

— Ce buzunare ? Ah, aici ! De cînd şi-a ascuns în ele ţigara aprinsă. A intrat ta-su pe uşă şi el şi-a ascuns ţigara în buzunar, alaltăieri...

— Glontele — şuieră Matei.

— Ţigara — chicoti Mihail. Ha-ha ! E sănătos, mamă ! Dacă face farse, e sănătos.

— Să nu-mi mai pomeniţi de escrocul de Diamand — spuse Sofia. Nici în glumă.

Răscumpărată cu un al doilea transport de saci de cafea şi cu multe tablouri, Elena reveni acasă după o săptămînă.

Capul ei mic, brun, părea că scînteiază de fericire cînd povestea ațîțată despre îngrozitoarea lume a tîlharilor. Matei care se aștepta să revadă o biată bolnavă, secătuită de chinuri, rupse logodna.

— E zadarnic — îi spuse Elena, înapoindu-i inelul. Nu uita că ești al meu pe veci. Te-am cumpărat cu un ceas de aur!

— Mi-e scîrbă — gemu Matei. Mi-e scîrbă de zîmbetul tău și de mîinile tale. Mi-e scîrbă să te privesc în ochi! Te-aș biciui pînă la sînge!

— Ai uitat totul — spuse Elena, izbucnind în rîs. Dar eu nu uit nimic. M-au învățat să nu uit.

— O alta în locul tău s-ar fi sinucis! Ai urma labelor lor pe piele!

— Urma lor e mult mai ascunsă — surîse Elena.

— Trebuia să mori! Să mori acolo! Te-am fi plîns, dar nu ne-ar fi fost greață de tine!

— Am murit acolo. Dar pentru tine voi rămîne mereu aceeași.

— Pentru mine ești moartă! Moartă! gîfîi Matei, cu ochii înroșiți de ură.

— Plec la Cracovia de unde mă voi întoarce pură ca lacrima — spuse Elena, batjocoritor.

— Chiar de-ai trece prin foc! strigă Matei.

— Voi trece. Vom arde, poate, în aceeași flacără.

— Desfrînato — gemu retoric Matei. Să nu te mai întorci în orașul ăsta!

— Peste douăzeci de ani, poate! suspină melodramatic Elena.

O crăpătură desfăcu tencuiala plafonului.

— Vorbesc prea mult — șopti Elena. Oh, veșnica mea iubire. Facă-se voia contelui!

Molozul se desprinse din plafon, subțire, pudrîndu-i părul.

— Pardon — spuse Elena, privind în sus și făcînd o reverență. E marea mea dragoste, totuși! Ce-mi urezi pentru Polonia, dragul meu?

— O mănăstire — spuse Matei, îndreptîndu-se spre ușă.

— Voi reveni — auzi suav, în spatele său.

Ieși în fugă și, ajuns acasă, începu să-și facă bagajele.

— Nu știu dacă pleacă sau nu în Polonia, dar eu nu mai rămîn o clipă în orașul ăsta!

— Și unde pleci? întrebă zeflemist Luca. Vrei să te cufunzi în uitare?

— Vreau să mă răzbun — tună Matei. Stau o lună la București, apoi mă voi întoarce ca să plătesc jignirile, așa cum se plătesc în Corsica.

— Dar aici ești la Galați — observă placid Mihail. Corsicanii gălățeni pot fi cel mult ridicoli!

— O să te ajut eu! spuse Anton. Pleacă liniștit. Terente rămîne aici!

— Aha, vrei să-i furi calul — spuse încîntat Luca.

Anton nu-i răspunse, dar aruncă după el cu un fotoliu.

IX

Abia se întorsese acasă după ce rătăcise trei zile călare pe armăsarul arab al lui Bacaloglu. Se angajase să antreneze pursîngele fabricantului, dar, o dată în șa, fugise să se ascundă la Vădeni, peste Siret. Acolo călărise în voie, nebunește, dormind nopțile la un țăran, cunoscut al lui Daniil. Revenise, nu fiindcă îl căuta poliția, dar pentru că voia să spele calul și să-l țesale în grajdul modern al lui Emilian Bacaloglu.

De altfel fabricantul îl iertă pe loc. Şi el iubea caii, iar Anton nu era numai profesorul său de călărie, ci şi cel mai bun călăreţ din oraş.

De înălţime mijlocie, lat cît uşa, cu ceafa groasă, Anton îşi pierdea greutatea în şa. Aplecat pe coama calului devenea suplu, zvelt, iar la obstacole părea că trage animalul după el. Coborît pe sol, se mişca alene şi nu se înviora decît la eforturi. Căra în spinare pianul cu coadă pe care abia îl săltaseră trei hamali voinici, bătea cuiele cu palma şi spărgea sîmburii de măsline între arătător şi degetul gros. Vesel, gata oricînd să bea din butoi şi să danseze căzacioc era oprit pe stradă, ca şi Daniil, de către toţi birjarii. Îl duceau pe gratis, numai pentru a-l auzi glumind.

Astfel, întregul oraş îl felicită aflînd că s-a înrolat voluntar pentru urmărirea lui Terente.

Povestindu-şi isprăvile banditului cu o admiraţie rău ascunsă, gălăţenii trăiau febra unor expediţii în vestul depărtat. Potera trebuia să scotocească balta metru cu metru, dar numai la gîndul că tîlharii trăiau sub apă, respirînd prin tulpinele stufului, poliţiştii urbei se înfiorau. Balta părea să se afle în altă lume — undeva în junglă sau la poalele Munţilor Stîncoşi. Şi dacă Terente era asemuit unei căpetenii Sioux, oamenii săi hirsuţi, aprigi, dornici de sînge nu puteau fi închipuiţi decît acoperiţi de flinte şi cu şişurile între dinţi.

Potera se formă la Brăila, şi brăilenii aplaudară muţi de emoţie sosirea soldaţilor şi voluntarilor gălăţeni. Erau cîteva sute de ostaşi, cîteva zeci de ofiţeri şi patru voluntari ce voiau să se acopere de o glorie pe care doar războiul le-ar fi putut-o oferi.

Trupele o dată unite sub o comandă unică, şlepurile ridicară ancora. Nici un rezbel nu smulsese fanfarei locale accente mai patriotice şi niciodată, din vremea turcilor, frumoasele brăilence nu palpitaseră mai sincer.

Vasele se desprinseră de mal încărcate de patriotism, de sete de răzbunare, săbiile sclipiră, Dunărea însăşi prohodi şi pecetlui printr-un vaier adînc soarta banditului. Numai ostaşii, ţărani de la Cuca şi Bujoru, nu se ridicară la înălţimea emoţională a clipei. Ei rămaseră posaci pe puntea şlepului, şi, pe ascuns, unii îşi aprinseră ţigări de mahorcă, scuipînd printre dinţi.

În timpul traversării se desăvîrşi instruirea voluntarilor, şi ei ajunseră pe malul dobrogean experimentaţi ca nişte cătane bătrîne. În aceeaşi seară îşi instalară corturile pe malul bălţii, aproape de colibele părăsite ale pescarilor. Peste vîrfurile stufului se vedeau spinările munţilor Hercinici, strălucind sub o lună de tinichea verde. Balta orăcăia, ţistuia, ţiuia şi lătra gîtuit.

Pentru a da curaj soldaţilor, ofiţerii le istorisiră despre popa din Jijila pe care bandiţii îl muiaseră în catran şi-l tăvăliseră prin pene şi despre notarul legat gol în baltă, şapte zile şi şapte nopţi. În a opta zi notarul fugise uitîndu-şi în papură scheletul ciugulit de furnici.

Soldaţii începură să se închine, se traseră mai aproape de foc şi, păcăliţi de umbrele jucăuşe, nu se mai recunoscură unii pe alţii. Simţind momentul psihologic, unul din locotenenţi declară că iscoadele banditului s-ar putea afla chiar printre ei. Dacă în clipa aceea corpul expediţionar nu sucombă într-o luptă internă asta se datoră lui Anton, care, pocnind din palme, mugi :

— Fleacuri. Mie nu mi-e frică de Terente ! Nu mi-e frică de nimeni ! Mănînc şi pietre !

Apucă un bolovan, muşcă din el şi mestecă, ţuguindu-şi obrazul în afară cu vîrful limbii. Soldaţii izbucniră în rîs. Încîntat, Anton luă doi oameni în braţe şi doi în spinare, plimbîndu-se cu ei prin faţa focurilor de tabără. Apoi declară că vrea puţin lapte de cuc şi scoţînd o sticlă din haină

sorbi o înghiţitură. Ostaşii rîdeau încercînd şi ei să mestece pietre şi cîţiva începură să cînte :

Terente fură feteee
Le duce la Brăiiila

Dar nimeni nu îndrăznea să se apropie de balta ce sclipea şi clipocea, ameninţător.

— Vă aduc şi peşte — spuse Anton. Îl prind cu mîna goală.

Bănuia că prin apropiere se află vîrşele pescarilor. Furtul din vîrşe era pedepsit cu tăierea degetului gros pe butuc, dar cine avea să păzească balta la miezul nopţii ?

Suflecîndu-şi pantalonii, intră în apa caldă, mîloasă. Noroiul chifti printre tălpile lui, i le supse. Dezlegă o lotcă mică şi neagră ca un cărăbuş şi porni împingînd la ghionder. Ostaşii şi ofiţerii rămaşi pe mal îl încurajau cu strigături agitînd facle improvizate. Nu trebui să înainteze mult — lanţul de prăjini al vîrşelor se ridica sub prova lotcii ca un gard. Sări în apă şi pipăi capcana de plase. Era plină — peştele se zbătea furios.

Încet, ferindu-şi tălpile de scoicile ascuţite porni să caute capul vîrşei şi încremeni de groază cînd cineva îl apucă de braţ. Vru să strige şi o palmă i se lipi de gură. În dreapta lui, pe mal, ostaşii chiuiau şi băteau darabana în cutii goale.

— Nu striga — îi şuieră cineva la ureche. Ar putea să te împuşte din greşeală.

Anton se încovoie, apucă gîtul omului şi-l răsuci.

— Potoleşte-te — şuieră celălalt.

— Te ucid — mîrîi Anton.

Trase un pumn cu toată puterea în figura întunecată din faţa sa. Simţi obrazul pîrîind, schimonosindu-se.

— Mă plictiseşti, Anton — spuse omul domol. Dacă nu stai cuminte, te bag sub apă. Hai, vino după mine.

Îl apucă de cot cu o mînă de fier şi, smucindu-l, îl împinse printre trestii. Anton vru să strige, dar nu putu decît să geamă răguşit. Degetele celuilalt aproape că-i sfărîmau cotul.

— Dă-mi drumul — şuieră.

— La război ca la război — răspunse omul. N-am încotro.

O luă înainte, trăgîndu-l ca pe o vită prinsă în lanţ. Anton căuta să calce cu grijă, dar îşi tăia tălpile în capetele de stuf şi în scoici.

— O să mă caute — spuse. Oricum or să te prindă.

— N-o să te caute nimeni — mormăi omul. Ştii foarte bine că n-o să te caute. Poate mîine dimineaţa, cînd se va face lumină.

Chiuiturile se auzeau foarte de aproape, apoi cineva fluieră, strigă şi se făcu linişte.

— S-au potolit — spuse omul. Şi-au dat seama că dacă fac gălăgie pot să-ţi aducă pescarii pe cap.

— Dă-mi drumul ! spuse Anton. Încercă să scape mîna care-i strivea cotul, dar întîlni două oase reci, ca de schelet. Ce... ce-i... asta ? întrebă căzînd în genunchi. Ar fi vrut să urle, să-şi desprindă braţul din umăr, să fugă ciung.

— Hai, ridică-te — spuse omul. Eşti mai fricos decît credeam.

— Doamne Dumnezeule — şopti Anton. Doamne Dumnezeule, ajută-mă !

Laba scheletului clămpăni, îl lovi ascuţit între umeri :

— Ridică-te !

Simţi degetele de fier pătrunzîndu-i în braţ şi sări în sus, înainte ca celălalt să strîngă mai mult. Mergea cu ochii închişi, cu pleoapele strînse, gîndind : „Altul în locul meu ar fi înnebunit. Chiar şi Mihail. E Moartea. Sau stafia unui pescar. E înfipt aici, în braţul meu. Nu. N-o să-l privesc.

Dacă i-aş vedea orbitele goale şi nările sparte aş înnebuni. Poate că de pe acum nu mai sînt în toate minţile".

— Deschide ochii — spuse omul. Uită-te pe unde calci.

„Nu, n-am să mă uit — gîndi Anton. Mă încearcă. Ştie că văzîndu-l aş înnebuni de groază." Încercă să-şi facă o cruce, dar avea numai stînga liberă. Se închină cu limba, aşa cum auzise că o făceau, cîndva, martirii.

— Am cam ajuns — spuse omul. Urcă.

Anton rămase pe loc. Genunchiul stîng i se muiase de tot, nu-l mai susţinea.

— Urcă, doar nu vrei să te ridic eu.

Deschise ochii pe jumătate. Văzu o colibă neagră, un bordei înfundat în păpuriş. Luna de tinichea verde se oglindea în toate ferestrele. Şi bordeiul îl pîndea din papură cu mulţi ochi de tinichea.

— Dacă n-aveam cleştele cu mine, puteai să mă omori — spuse omul. N-am avut încotro, a trebuit să te apuc cu el.

Anton deschise complet ochii. Nu distingea figura omului, dar vedea cleştii cu mînerele foarte lungi, din cele folosite pe şantierele navale.

— L-am luat cu mine ca armă — spuse omul. Avem aici o mulţime de ciocane, burghie, cleşti, tesle. Dar cleştele e cel mai bun. Poţi să şi loveşti, şi să apuci cu el. Îl iau totdeauna cu mine.

— Te bag în p... mătii — spuse Anton, scăldat în sudoare. De cînd sînt nu m-am speriat ca acum! Tu eşti Terente?

— Nu. Sînt unul din oamenii lui.

— Măcar să-ţi fi scos cîţiva dinţi. Te-am pocnit bine...

— Hmmm... nu prea grozav. Am înghiţit atîtea bătăi în viaţa asta!... Nu-ţi fă griji din pricina mea.

— O să vă prindem pe toţi — spuse Anton, aşezîndu-se pe o buturugă. Mîine cînd o să se facă lumină. Chiar dacă

o să vă ascundeţi pe fundul apei şi o să respiraţi prin tulpinile de stuf.

— S-ar putea să prindeţi cîţiva dobitoci — spuse omul. Şi ce-i cu asta ?

— O să-l prindem şi pe Terente.

— N-aveţi decît.

— Ştii unde e ?

— Mda... Cred că da... E mai încolo, în baltă.

— Am plecat fără armă — spuse Anton. Dar o să iau eu cleştele. O să-l aduc pe Terente în cleşte, ca pe un şarpe.

— Şerpii nu se prind cu cleştele — spuse omul. Toţi faceţi aceeaşi greşeală. De aceea ies lucrurile anapoda.

— Mi-e sete — spuse Anton. Aveţi apă pe-aici ?

— Da.

Omul intră în bordei şi reapăru ducînd ceva negru care semăna a găleată.

— E curată, poţi s-o bei.

— Beau şi gaz — spuse Anton. N-o să mă sperii dacă apa e sălcie... Şi nu-i rea de loc... Există puţuri în baltă ?

— Nu fi prost — spuse omul. Cum dracu' or să fie puţuri în baltă ? ! Aducem apa de departe, în butoaie.

— Are miros de fragi.

— Ah, e un obicei al meu — spuse omul. Pun totdeauna cîţiva fragi în apă. Asta o limpezeşte, o reîmprospătează... Mai bei ?... Atunci toarnăţi-o pe braţ unde te-am apucat cu cleştele. O să te răcorească.

Anton luă găleata şi-şi muie cotul în ea. Senzaţia de arsură îi dispăru. Turnă apoi apa rămasă peste tălpile care-l usturau.

— N-o duceţi rău aici — spuse. Peşte. Linişte. Mai şi jefuiţi oamenii. Mîine, pe la zece, unsprezece o să vă împuşcăm pe toţi. Numai pe Terente o să-l luăm la Galaţi, să-l spînzurăm.

— Treaba voastră — spuse omul. Nu ştiu de ce-mi povesteşti mie toate fleacurile. Nu ne-am văzut de ani de zile... şi cînd colo mă tot pisezi cu Terente. Din partea mea poţi să-l prăjeşti cu cizme cu tot. Eu îmi iau vioara şi plec pe unde am venit.

— Ce vioară ? întrebă Anton.

— Vioara cu care îi cîntam Franciscăi în fundul curţii.

— O... o cunoşti ? întrebă Anton simţind că genunchii i se înmoaie din nou... Chiar... îmi amintesc... mi-ai spus şi mie pe nume, înainte !

— Te cunosc foarte bine — spuse omul. Şi dacă sînt aici, e că a trebuit să te aştept pe tine. E plăcerea contelui să aranjeze întîlniri neaşteptate. Bine că nu s-a gîndit să te pîndesc pe sub apă, cu o papură în gură.

— Dar cine... cine eşti ? întrebă Anton.

— Niciodată n-ai avut ureche — mormăi omul. Îţi vorbesc de jumătate de oră, îţi povestesc şi despre vioară, despre...

— Dumitrache ! şuieră Anton începînd să tremure.

— Eu sînt — spuse omul, scăpărînd un chibrit. În lumina pîlpîitoare faţa ciupită de vărsat, dar îngustă şi fină, i se lungea drăceşte.

— Dumitrache — repetă Anton simţind cum i se înfierbîntă stomacul ca după un pahar de ţuică. Erai... ştiam... spuneau toţi... la Paris...

— Chiar şi sînt la Paris — spuse violonistul. Dar am venit de două ori prin ţară, de atunci. O dată, să-i dau Franciscăi un buchet de flori şi acum ca să te întîlnesc pe tine. Contele te invită să-l vezi.

— Contele ? Care conte ? !

— Contele de Droitdieu. N-am nici o vină, Antoane, îţi jur pe mîna cu care ţin arcuşul. Mi-era dor de tine, dar nu ca să te aduc acolo, pentru că o dată acolo...

Un peşte sări din apă, plescăind.

— Da... ştiu... ştiu — murmură Dumitrache, apropiindu-şi obrazul de oglinda întunecată a bălţii. Trebuie totuşi să-i explic, de pe acum... Tu, tu — urmă cu vocea gîtuită — eşti trecut în scripte ca Hercule şi ca Samson. Şi totul vi se trage de la domnul Diamand, care cu ani în urmă l-a convins pe conte că familia voastră e...

Pe cerul fierbinte juca o lumină. În spatele lor văzduhul se zgudui sub bătaia trăsnetului şi o salcie porni să ardă scăpărînd.

— Gata ! strigă înăbuşit Dumitrache. Am terminat ! Slugă prea plecată ! Şi mai încet, adăugă : E prietenul meu.

— Eşti nebun ! spuse Anton. Te-ai băgat printre bandiţii ăştia şi ai înnebunit. Fugi, Dumitrache, înainte să se lumineze !

— Da, am să fug — spuse Dumitrache. Spune-mi, oare, sora ta, Francisca, ar putea să păstreze nişte flori de gheaţă ?

— Flori... de gheaţă ?

— Da. Dar nu din cele pe care le cunoşti ! Sînt flori adunate de mine din gheaţa care acoperă Dunărea, iarna. Aerul prins în sloiuri ia forme de plante, de animale. Animalelor le-am dat drumul. Nu-mi place să le închid în cuşcă. Dar florile le-am păstrat.

Dispăru din nou în bordei şi reapăru cărînd în braţe un morman de cioburi sticloase.

— Sînt de fapt flori de aer — spuse. De aer îngheţat. Să nu le pună în grădină. E prea cald. Dar acolo, în beciul vostru, cred că ar sta destul de bine. Moş Daniil cumpără gheaţă, vara, cu carul, nu-i aşa ?

— Da.

— Să desfacă blocurile cele mai curate, mai limpezi, şi să închidă florile în ele. Francisca o să ştie cum să le prindă în gheaţă. E o artistă.

— Şi cum să le duc pînă acolo ? întrebă Anton.
— Într-un simplu borcan — spuse omul. Ca pe nişte conserve. Uite.
Luă un borcan şi înghesui spărturile de sticlă în el. Sticla nu scrîşnea, nu suna. Închise capacul.
— E marea mea slăbiciune — urmă. Să iau cu mine florile, pămîntul, ploaia de pe unde am copilărit. La Paris nu găseşti aşa ceva
— Vorbeşti alandala — spuse Anton. Habar n-ai de Terente. Habar n-ai de nimic. Mai există şi alţi nebuni din ăştia prin baltă. Unii sînt sfinţi, alţii nu vor să muncească. Şi spun tot ce le trece prin cap.
— Numai dacă spui tot ce-ţi trece prin cap poţi, cîteodată, să spui şi ceea ce crezi. Şi eu nu sînt filozof, sînt lăutar.
— Dumitrache, adună-ţi catrafusele şi fugi. Mîine, cînd o să tragem după oamenii lui Terente, n-o să mai alegem !
— N-ai înţeles nimic — spuse Dumitrache. Am nevoie ca borcanul ăsta să fie păstrat în pivniţa *voastră.*
— Îţi baţi joc de mine ? Nu vezi că n-are nimic înăuntru ? Cioburile astea au fost numai de scamatorie !
Ridică borcanul gata să-l arunce, dar celălalt îl opri.
— E cea mai mare prostie — spuse — să te înfurii cînd nu înţelegi. Dar nu înţelegi atîtea lucruri ! Ar trebui să umbli furios de dimineaţă pînă seara ! Uite, de pildă, eu te-am rugat să-mi duci la păstrare florile astea. Dar ţie nu-ţi plac, nu le vezi — şi atunci vrei să le arunci, să mă loveşti.
— Du-te dracului ! spuse Anton, pipăindu-şi tălpile. Erau pline de tăieturi subţiri, adînci, ca şi cum ar fi mers pe lame. Dacă vrei, pot să iau cu mine şi un borcan gol. Nu sînt eu atît de rău, chiar dacă nu înţeleg.
— E adevărat — spuse omul. Eşti chiar foarte bun. Ţi se spune „Ţăranul“ pentru că rabzi totul. Şi „Samson“

pentru că eşti puternic. Şi „Jocheul". Şi „Buză" şi „Dovleacul". Dar toate ca să te alinte. Ai plecat cu potera ca să-l prinzi pe Terente — nu-ţi place s-o faci pe viteazul, dar îţi place aventura.

— Eşti nebun — spuse Anton. Aici, în baltă, cînd toţi m-aşteaptă să le aduc peşte, ţi-ai găsit să-mi torni palavre ?

— O să le duci peşte. Eu ce păzesc aici ? Dai cu nasul în vîrşe şi nu le vezi. Dar aventura, să ştii, n-o s-o găseşti în baltă ! Şi nici caii !

— Ce cai ?

— Caii ! Ai pus mîna pe pursîngele lui Bacaloglu şi ai dispărut trei zile de acasă ! Dar dacă ai vedea caii contelui, ai muri !

— Nu crezi c-o să mi-i dea mie pe mînă ? !

— O să ai de ales ! La douăzeci de ani poţi să zbori prin Paris ca o pasăre. Ţi se vor deschide toate porţile !

— Nu ştiu franţuzeşte.

— Dar eşti numai muşchi. Şi eşti simpatic. Dacă te iubesc birjarii de aici, or să te iubească şi birjarii de acolo. Şi curvele. Şi chelnerii. Cînd o să vezi cafenelele acelea, cu mesele pe trotuare !... Cînd o să intri la Moulin Rouge... la Tabarin... la Tourtel, la Olympia ! Şi apoi, străzile, vitrinele... Sînt mulţi români la Paris. Inventatori, pictori, lăutari. O să te ajute.

— N-am bani nici de bilet de tren.

— Ţi-i dau eu.

— Tu ? !

— Şi o să mi-i dai acolo înapoi.

— Dumitrache ! Vino-ţi în fire ! Ce-o să cauţi *tu* la Paris ?

— Parisul. La Paris poţi căuta numai Parisul.

— Şi de ce... de ce eu ? De ce *şi eu ? !* Eşti nebun ! Şi eu sînt nebun că te ascult !

— Vorbesc... Vorbesc în numele altcuiva. *Acum, acum* nu se mai poate da înapoi. Eşti Hercule şi Samson în scripte. Mihail e Platon şi Aristotel... Şi Francisca, Mariluna — toate, toţi au locurile lor, istoria lor. Pentru tine, la Brăila, mă voi transforma în... aaaah... Dumitrache se încovoie brusc, acoperindu-şi ochii cu palma. Nu înţeleg — gemu. Trebuie să explic... să conving... — şopti întorcîndu-se către cineva nevăzut. Aaaah... Nu mai pot ! Ştiu... ştiu... tocmai fiindcă ei sînt de netransformat, fiindcă rămîn aceeaşi... seamănă arhetipurilor din istorie... Şi Mihail, şi Anton, şi Matei... aaah ! Dacă nici acum nu-i bine, tac... Voi tăcea...

Rămase încovoiat, mut, pipăindu-şi ochii şi Anton, îngrozit de noul delir, nu îndrăzni să-l ajute. „Poate ar trebui să-l las în plata Domnului şi să fug — gîndi. Sau chiar să-i trag una în cap, dacă se repede la mine".

— Trebuie să vină Donat — şuieră Dumitrache. Să fotografieze. Cu mîinile goale, nu se poate !

Se îndreptă de mijloc, gemînd, cu obrajii supţi.

— Ficatul — murmură. La urma urmelor, Antoane, îţi dau bani ca să-mi păstrezi borcanul. Servici pentru servici. Ţine.

Anton întinse mîna. Celălalt îi puse în palmă cîteva monede, reci, umede.

— Ca să ajungi la Paris — spuse. Să te plimbi pe rue Geoffroy, pe rue Saint-Hilaire... să ajungi pînă pe rue Jean Jaurès, şi mai departe, acolo unde e parcul des Buttes-Chaumont.

— Biutşomon — repetă aiurit Anton. Ai învăţat franţuzeşte, Dumitrache !

— Şi dincolo de parc, nu uita, dincolo, dar foarte aproape, locuieşte contele.

— Nu cunosc nici un fel de conte.

— Dar înainte de a ajunge acolo vei trece prin rue de la Sardine. Ce cartier extraordinar ! Ce femei frumoase ! Fără să mai vorbim chiar de domnişoara La Sardine, care locuieşte la numărul douăzeci şi doi. Sau de fabrica de biciclete... Dar pînă atunci, te rog, din suflet, nu spune nimănui că m-ai întîlnit...

— N-o să spun nimănui. Dar fugi, Dumitrache, fugi ! O să batem papura, palmă cu palmă !

— În ce voiai să cari peştele de furat ?

— În lotcă.

— Vino după mine... Ţi-e rău ?

— Am ameţit complet... Sardine... Contele... Nu mai înţeleg care din doi e omul, şi care strada... sau fabrica... Vorbeai de o fabrică de biciclete, nu-i aşa ?

— Pe aici, vino pe aici... Uite-ţi lotca ! Stai să scot eu peştele din vîrşe. E periculos cînd bagi mîna după ştiuci ! Poate să-ţi reteze degetul dintr-o muşcătură !

Se apleacă, cotrobăi pe sub apă şi începu să arunce peştele în barcă.

— Ştiucă... ştiucă... lin... crap... plătică... ştiucă... crap... oho, un crap mare... două roşioare... ştiucă...

Scotea peştele puţin prea repede, de parcă l-ar fi avut pregătit într-un butoi. Ştiucile zvîcneau, îşi căscau fălcile, crapii gîfîiau ca nişte cîini.

— Vă ajunge atîta. Ce-i prea mult dă de bănuit. Drum bun ! Călătorie uşoară !

— Dar tu pleci, nu eu !

— Drum bun pentru Paris ! Să te sărut, Antoane !

Îşi lipi obrazul umed de obrazul lui.

— Plîngi ? întrebă Anton.

— Rîd — răspunse. Aşa rîd lăutarii ! Şi nu uita, nici o vorbă nimănui ! Banii i-ai cîştigat la barbut !

Anton încuviinţă şi înfipse ghionderul în fundul bălţii. Lotca ţîşni uşoară, îndoind capetele papurei, şi luna se

sparse în apa neagră. Din cîteva volte ajunse la ţărmul noroios şi strigă sentinela.

— Credeam că aţi adormit în lotcă — spuse ostaşul ajutîndu-l să coboare. Ceilalţi s-au culcat. N-au mai vrut să aştepte. Dorm de mult.

— N-au decît — spuse Anton. O să mîncăm peştele fără ei. Îl frigem la proţap. Ai vreun cuţit ?

— Am un briceag — spuse ostaşul. Credeam că v-a prins Terente, ha-ha-ha... Dom' căpitan, ăla subţire, ţigănosu care cîntă la vioară, spunea c-aţi avut timp să ajungeţi la Paris !

— Dom' căpitan care... cîntă la vioară ?! Cine cîntă aici la vioară ? !

— Eh, dom' căpitan — răspunse domol ostaşul. Spunea că v-aţi dus la prietenul dumneavoastră Dumitrache... Daţi-mi mie ştiucile, să le despic eu.

Îl împuşcară pe Terente în a doua săptămînă şi bacurile îi readuseră pe învingători la cheiul Brăilei. Anton fusese printre acei care merseseră în avantgardă, prin baltă, şi fu pomenit în toate cuvîntările ţinute de notabilităţile oraşului. Aşezat în primul rînd, asculta mulţumit vorbele care se rostogoleau din înălţimea micii tribune improvizate şi zîmbea fetelor care îl aplaudau discret.

— ...Şi printre cei care au dovedit un admirabil curaj civic — spuse primarul — se află şi acest flăcău blond, cu privirea limpede, fiul domnului Daniil David din Galaţi. Ce altceva decît dragostea pentru urbea sa, pentru liniştea concetăţenilor săi, pentru aceste frumoase păduri şi bălţi mustind a peşte l-a făcut să ia arma în mînă ? Noi îl cunoaştem ca pe un băiat potolit, simplu, care iubeşte natura şi animalele...

Înfierbîntat, primarul vru să amintească de pursîngele domnului Bacaloglu, dar comandantul poterei, aflat la dreapta lui, îl înghionti şi vorbitorul urmă şovăind :

— ...păsările, plantele, cerul. El, ca şi atîţia alţi voluntari, au scăpat lumea şi coşmarurile noastre de un bandit. Fiindcă, trebuie s-o recunoaştem, Terente a fost un mare bandit al acestor meleaguri, aşa cum Brăila n-a avut niciodată !

Asistenţa, formată mai ales din tineri şi domnişoare brăilene, aplaudară cu entuziasm. Terente era banditul *lor*, cel mai cunoscut bandit al ţării. Dar comandantul, originar din Galaţi, tuşi nemulţumit, şi primarul urmă :

— Da, istoria e uneori crudă ! Unora le dă ogoare întinse, crînguri înflorite, bălţi cu peşte, totul din plin, cu generozitate. Pînă şi bandiţii acestor coclauri sînt mai viteji decît ceilalţi ! Ridicîndu-se din ţărani oropsiţi veacuri de-a rîndul, ei înţeleg greşit lupta pentru libertate, confundă tîlhăria cu haiducia, şi eroismul lor se transformă în jaf, crimă, omor. Dragii mei, acei care iubiţi bărbăţia, nu urmaţi exemplul lui Terente ! El a murit nedemn, cu o papură în gură, acea papură prin care respira de atîţia ani, ascuns pe fundul apei, cînd bravii noştri ostaşi îl căutau. Apărătorii noştri, soldaţi şi voluntari, aşa cum e şi acest flăcău solid, atletic, i-au venit de hac !

Domnişoarele aplaudară, cu mişcări repezi şi seci ca şi cum palmele li s-ar fi transformat în pliscuri. Iar din rîndul bărbaţilor, care ascultau gravi cuvîntarea primarului, îşi făcu loc un om înalt şi subţire, cu pieptul încărcat de decoraţii şi tăiat în diagonală de o cocardă tricoloră.

— Acest Terente — urmă primarul — acest Terente curajos, puternic, ager ar fi putut deveni în alte vremuri, mai bune, un meseriaş cinstit !

— Căcat — plescăi comandantul.

— Da, un meseriaş bun — se înverşună vorbitorul. Un pescar îndemînatic, celebru chiar.

— Bravo ! strigă domnul cu decoraţii, înălţîndu-şi obrazul uşor ciupit de vărsat.

— Sau, în mai vechi timpuri, un tribun popular! Obrazul lui pe care vărsatul de vînt îl însemnase ni-l amintește pe cel al lui Mirabeau! Mîinile lui puternice par mîinile lui Danton! Dacă am uita pentru o clipă cine a fost, am putea spune: Iată ce nasc meleagurile brăilene! Dar lumea, lumea aceasta strîmb potrivită, l-a corupt. Pentru că, doamnelor, domnilor: *L'homme nait bon, la civilisation le corrompt!*

— Bravos! Bravos! Extraordinaire — strigă domnul cu decorații. Terente a fost un om care i-a făcut pe mulți să tremure.

— Sper că nu vreți să faceți elogiul tîlharului — șuieră comandantul, care era liberal. Pierdeți șirul, domnule primar!

— Voi l-ați făcut tîlhar — șopti înăbușit primarul. Voi, negustorii, bancherii, jidanii. Ar fi putut deveni colonel, prin merite proprii, nu cu grad cumpărat ca alții.

— Coborîți de la tribună! ordonă comandantul. Patriotism local, fie! Știu că nu vă puteți stăpîni. Dar propagandă țărănistă, nu!

— Ostași, ofițeri, voluntari — chemă primarul cu vocea vibrînd de emoție. Fii ai Brăilei și Galaților, țărani, meseriași, intelectuali! Primejdia ne-a unit! Să nu permitem vieții de huzur să ne despartă! La picioarele voastre zace cadavrul celui care a transformat Dunărea într-un fluviu plin de pericole, bălțile într-un iad verde!

— Cadavru? Care cadavru? suspină una din domnișoare pălind. E... ceva... jos... aici, în fața noastră?

— Care cadavru? întrebă domnul cu decorații, intrigat. Eroii nu mor!

— Cadavrul moral — urmă primarul. Noi învingătorii, cei care înțelegem profund gravitatea acestei clipe, noi, cei care am biruit, nu vom dansa în jurul celui învins, asemeni

pieilor roşii ! Nu ! Terente, tîlharul, e mort, ei bine, să-l iertăm dincolo de moarte !

Asistenţa aplaudă, trompetul scoase cîteva sunete ascuţite şi domnişoara care pălise cu un minut înainte auzind cuvîntul „cadavru“ izbucni în plîns.

— Şi nu numai atît — urmă primarul. Această luptă a fost o luptă a ţăranilor, căci majoritatea acestor bravi ostaşi sînt ţărani.

— Ajunge ! porunci comandantul.

— După cum ţăran a fost şi Terente ! Să trecem peste orgoliul nostru, de oameni cu carte, să revenim de unde am plecat, să proslăvim opinca, mîna noduroasă împingînd coarnele plugului !

— Ura ! răcni domnul cu decoraţii.

— Mîna care ţine puşca, care mînuieşte spada, care face dreptate !

— Ura, trăiască ! strigă domnul cu decoraţii şi, smulgîndu-şi cocarda care-i încingea pieptul, începu s-o fluture ca pe un steag.

— Ura, da, ura ! încuviinţă primarul. Lupta noastră nu s-a încheiat. Tîlharul e mort, dar jefuitorii trăiesc. Se ascund în spatele ghişeelor de bancă, în fabricile lor — toţi aceşti negustori, traficanţi, jidani ! Oraşele sucombă sub aerul infestat de cosmopolitism ! Miasmele se întind şi asupra satelor, acolo unde ţăranii şi moşierii păstrători ai tradiţiei...

— Coboară sau te arunc eu de acolo — mugi comandantul.

— ...păstrători ai tradiţiei — strigă primarul — luptă pînă la cel din urmă ! Dar va veni vremea cînd poterele nu vor mai putea stăvili această indignare a poporului. Terente e mort ! Trăiască Terenteee !

— Jos, Terente ! urlă comandantul. Adunarea ! Încolonaţi-vă ! Cîte şase ! În-co-lo-na-rea !

— Terente ! Îl vrem pe Terente ! suspină o domnişoară leşinînd.

— Terente e mort !

— E viu ! Mai viu ca niciodată !

— Eu sînt Terente ! urlă domnul cu cocarda. Eu sînt Terente ! Arestaţi-mă !

— Moarte tîlharilor !

— Jidanii ! Liberalii !

— Armata nu face politică — spuse, alb, comandantul scoţînd pe jumătate sabia din teacă. Te ucid, bestie ţărănistă !

— Eu sînt Terente ! mai strigă o dată domnul cu decoraţii şi smulgîndu-şi haina neagră, începu să-şi descheie pantalonii. Domnişoarele, care încercau să scape din îmbulzeală se opriră şi, îmbujorate de ruşine, ţipînd, îşi pironiră privirile asupra prohabului pantalonilor dungaţi. Dar domnul nu rămase în izmene, ci în iţari, şi aruncîndu-şi şi vesta, înfăţişă asistenţei o cămaşă groasă ţărănească. Se desfăcu la piept, scoase două pistoale învechite, roase de rugină şi, săltîndu-le cocoşul, trase un foc în aer.

— E Terente ! zbieră primarul. E viuuu ! Ajutooor !

— Puneţi mîna pe el ! răcni comandantul, fluturîndu-şi sabia deasupra capului.

— Prinde-le — şuieră haiducul, aruncîndu-şi decoraţiile în comandant. Altfel nu mai capeţi niciodată aşa ceva ! Şi voi, băieţi, care vrea să mă urmeze în baltă, să vină după mine !

Asistenţa, formată din doamne şi domnişoare, purtînd bluze cu jabouri din dantelă şi domni cu gulere înalte şi mustăţi, se răsturnă ca şi cum caldarîmul s-ar fi aplecat pe-o parte. Dîndu-se de-a berbeleacul, se rostogoliră unii peste alţii, către rigolă, iar peste corpurile lor, ţîşniră răcnind şi agitîndu-şi pistoalele un grup de tineri mascaţi, purtînd iţari şi opinci.

— Terente ! Eu sînt Terente ! continua să strige domnul ciupit de vărsat, căţărîndu-se pe tribuna din care vorbise înainte primarul. Ascultaţi-mă, brăilenilor !

Vocea îi duduia atît de tare, încît ofiţerii se opriră aiuriţi, scăpînd din mînă garda săbiilor, iar primarul îşi împreună mîinile a rugăciune.

— Brăileni ! chemă din nou banditul, şi paharele pregătite pentru marele toast plesniră. Brăileni ! strigă pentru a treia oară, Terente, marele Terente e mort ! Dar a fost de ajuns să-mi scot pantalonii, ca potera voastră să dispară !

Ridicîndu-şi braţul aproape paralizat, comandantul încercă să împungă coapsa celui care vorbea, dar o lovitură de picior îi aruncă sabia din mînă, înfigîndu-i-o într-un copac.

— Dacă aţi şti că nu sînt decît un lăutar m-aţi ucide ! strigă vorbitorul. Dar mă credeţi bandit şi banditii sînt în ochii voştri aureolaţi ca îngerii. Nu bunătatea, ci cruzimea vi se pare ruptă din cer. Vă închinaţi diavolului, dragii mei. Aţi merita să vă arăt coarnele şi coada !

Se scutură ca şi cum ar fi vrut să-şi deşire coada pentru a o arunca asupra ascultătorilor, iar aceştia se feriră, crucindu-se şi plecîndu-şi capetele.

— Asta e singura voastră salvare — strigă vorbitorul. Să vă recăpătaţi cozile ! Atunci aţi ajunge, poate, o clipă, asemeni zeilor.

— Belzebuth — gemu preotul. Lucifer ! Scaraoţchi ! Mammon !

Coborînd de la tribună vorbitorul se opri în faţa lui Anton, care-l privea uluit fără să respire, şi-l bătu pe umăr.

— La revedere, Anton ! Nu uita că domnişoara La Sardine locuieşte la numărul douăzeci şi doi !

Se opri în capul străzii Portului, cu mîinile în şold şi strigă :

— Amintiţi-vă de Terente, domnilor! Rugaţi-vă pentru el!

Coborî cîntînd strada care ducea spre Dunăre şi abia cînd dispăru după clădirea birourilor navigaţiei comandantul scoase un urlet de furie, iar ofiţerii, despiedecîndu-şi pistoalele, porniră pe urmele lui.

Dar găsiră cheiul pustiu.

Seara, protipendada oraşului îşi aminti cu duioşie şi entuziasm de ceremonia desfăşurată dimineaţa. Doar cîteva domnişoare blestemară îmbulzeala în care îşi rupseseră fustele, iar una declară că avusese viziunea unui sfînt fără pantaloni care se pogorîse asupra ei în timpul slujbei religioase.

Negustorii liberali începură prin a se certa cu avocaţii ţărănişti, pentru că fuseseră atacaţi în momentul cînd forţele naţiunii ar fi trebuit să fie unite. Dar cearta se transformă într-o serată dansantă — oraşul era cuprins de sentimente mult prea generoase pentru a-şi mai putea îngădui meschine lupte politice.

În port însă hamalii, ghiociarii, binagiii, băură de supărare pînă la zi, ascultînd cîntece de ocnă. Cu voce spartă, lăutarii le amintiră de iubita haiducului prefăcută în porumbiţă şi de lanţurile rupte prin puterea dragostei. Şi le cîntară balada tîlharului, care ieşit din groapă pentru a-şi ucide ţiitoarea necredincioasă, o iartă găsind-o palidă şi nefericită.

Acoperiţi de fum înecăcios hamalii băură mai mult decît negustorii aflaţi la serate, băură vin de Rhodos, mastică de Chios, lichioruri parfumate şi vărsară pe jos băuturile scumpe, întru veşnica pomenire a banditului. Se

temuseră de el şi-l iubiseră, şi le era dor de spaimele în care înfăşurase oraşul şi care acum se destrămau.

Iar Anton, beat, abia mişcîndu-şi picioarele, se căţără pe o piramidă de scaune şi bătu cu pumnul un cui în plafonul popotei ofiţerilor. Dîndu-se jos mai avu putere să joace cazacioc şi să facă o demonstraţie de înaltă şcoală călărind un scaun. Ofiţerii îl aplaudară îndelung, băură pe rînd cu el şi-l provocară la barbut. Anton aruncă de cîteva ori cu bucăţelele de pîine în loc să dea cu zarurile, dar nu reuşi să nimerească decît o singură dată sub şase-şase.

Şi plecă spre Galaţi nu numai ca erou, ci şi ca rege al barbugiilor, cîştigînd opt sute de lei la popota ofiţerilor, plătiţi în monedă de argint.

X

Luca dispreţuia deopotrivă pasiunile care-l mînaseră pe Matei la Azaclău şi pe Anton în balta Brăilei. Le compuse, de aceea, în foaia pe care o edita, calambururi versificate în care Matei devenea „Marafetei", iar Anton „Pl-Anton".

Moartea lui Terente îl surprinsese în plin război al farselor. Începuse prin a împărţi manifeste socialiste în loc de răvaşe de plăcintă la cel mai select carnaval al anului şi se pregătea acum pentru balul reginei primăverii.

Suspectat de armatorii şi negustorii zilnic ridiculizaţi în foaia „Dimineaţa adevărului", Luca obţinu o invitaţie la balul dat în saloanele familiei Dudoveanu, numai datorită unei întîmplări.

Aflase chiar în ziua marelui eveniment monden că la bordelul din strada Columb — purtînd firma de „Hotel România" — fusese adusă o unguroaică roşcată şi foarte frumoasă şi, pentru că era nu numai cel mai mare farsor al oraşului, dar şi unul din craii săi, se duse s-o vadă.

Hotelul se afla foarte aproape de casă, la o sută de metri de încrucişarea străzilor Eminescu şi Columb. Era o clădire gălbuie, jumulită, din curtea căreia se scurgea fără încetare un pîrîu de zoaie.

Luca intră ferindu-şi pantofii şi ţinîndu-şi batista, la nas, dar trebui s-o dea jos căci se întîlni cu Iulian Dudoveanu, pe care miasmele pîrîului verde-lăptos nu-l supărau.

— Ohoho ! La mulţi ani ! Te felicit pentru fraţii tăi ! Eroi au fost, eroi sînt încă şi-or fi în neamul românesc.

— Naivi — murmură Luca. Romantici.

— Eroi, eroi — insistă bonom colegul. Unul pe frontul din Azaclău, iar altul în baltă ! Nu mă aşteptam să-i ataci pînă şi pe propriii tăi fraţi !

— Sînt incoruptibil ca Robespierre — răspunse Luca. La care din fete ai fost ?

— Ce fete... la dracu ! spuse colegul. Ar trebui să dăm o masă în cinstea lor !

— Nu mai e nevoie. După cum ai văzut pînă şi guvernul ştie că Terente rimează de bine, de rău, cu „Benemerenti" şi le-a trimis fiecăruia cîte o decoraţie.

— Terente, Bene-merenti — repetă încîntat Iulian Dudoveanu. Eşti socialist, dar eşti deştept, Casanova ! Dacă vrei, poţi să scrii şi despre mine în foaia ta !

— Îţi ofer două coloane. Te faci şi singur de rîs.

— Te pup — spuse dulce Iulian. Admir vorbele de spirit din partea oricui ar veni ! Lasă-mă să te pup !

— Ai fi în stare să-mi muşti beregata — spuse Luca oferindu-i obrazul. Şi pentru că simţea că nu trebuie să scape ocazia adăugă : Ştiu că ai vrea să mă vezi mort !

— Pe crucea mea ! se apără Iulian, înroşindu-se. Întreabă pe cine vrei, dacă nu-ţi iau totdeauna apărarea, Casanova ! Îţi jur ! Vino deseară la mine !

— Vreţi să mă linşaţi ?

— O să fii regele balului, Casanova, o ştii prea bine. Uite o invitaţie, pentru două persoane.

— Pot să vin cu tata ?

— Te-ar eclipsa, Casanova. Dar a sosit trupa lui Leonard, împreună cu marea Adèle Delorme, de la Paris... Alege-ţi o actriţă şi vino cu ea. Te rog, Casanova ! Avem nevoie de tine în comisia de încoronare a reginei primăverii... Ticălosule !

— Eşti un prost !

— Sînt prost. Şi burghez. Dar vino deseară ! Te rog ! Va fi numai lume bună !

— Voi veni cu Adèle Delorme.

Îl conduse pînă la poartă, împingîndu-l cu vîrful degetelor.

— Te aştept, Casanova !

— La revedere. Încheie-te la pantaloni !

Reveni stîrnind muştele verzi adăpostite între bolovani şi intră în coridorul întunecos al hotelului. O mulţime de bărbaţi aşteptau, cu spatele sprijinit de ferestre. Îi auzea şuşotind şi chicotind şi bănuia că-l privesc, fără ca el să poată recunoaşte pe nimeni, fiindcă nu se obişnuise cu întunericul. Zîmbi uneia dintre fete care trecu pe lîngă el cu ligheanul plin şi ea îi răspunse.

— Unde e doamna Jeni ? întrebă.

— La dumneaei în cameră.

Se îndreptă spre fundul coridorului, dar se opri căci o văzu pe codoaşă conducînd spre uşă un domn foarte înalt şi gros, cu spinarea rotunjită. Domnul mormăi ceva şi codoaşa chiţăi făcîndu-i temenele.

„Orientul, gîndi Luca. Mărimile se lăcomesc la prostituatele vulgare, ca parlagiii, iar codoaşele au graţii de eunuci". Se simţea prea elegant printre vizitatorii acestui bordel de mîna a treia şi chiar era, nu atît datorită sacoului strîns pe talie, cît nonşalanţei cu care-l purta. Îşi

aprinse o ţigară ca să risipească mirosul amestecat de sudoare şi lavandă şi se înclină ceremonios, cînd codoaşa se opri în faţa lui.

— Ai venit, frumosule ? întrebă. Nu te supăra pe mine, trebuia să-l conduc pe domnul senator.

— Domnul cu greabănul gros e senator ? Am crezut că e un pompier.

— Senator, senator — chicoti femeia. E în trecere prin oraş. Şi după ce ia o porţie de crenvurşti cu hrean la Oppler, vine aici pentru desert... hi... hi...

— Desertul se ia la doamna Hrisov... sau la barul Cincinati.

— Ei, află că nu, frumosule ! Am o fată grozavă, o unguroaică cu părul roşu, albă, tînără. Părul roşu şi ochii verzi...

— Senatorul a ieşit acum de la ea ?

— A ieşit... degeaba... Trece numai să dezbrace fetele... să le pună să bea... le sărută... Prostii de bătrîn impotent...

— Îhm... făcu Luca.

— Nici n-a atins-o, pe ochii mei. Ţi-o jur ! Ce, o ştii pe tanti Jeni de ieri, de alaltăieri ? ! Hai, vino pînă în salon...

— Ce salon ?!

— Am făcut salon din camera mea pentru clienţii mai fini, mai levenţi... Hai, vino să cunoşti pe cineva... O luă înaintea lui aranjîndu-şi buclele mici ca de piper, deasupra cefei grase. Mai e un domn — spuse, vorbind peste umăr. Un domn care aşteaptă.

Uşa salonului-dormitor era dată de perete... Luca simţi mirosul stătut al covoarelor, milieurilor şi goblenurilor care acopereau mobilele şi podeaua, pereţii şi o parte a ferestrelor. Abia îşi putea trage răsuflarea în această co-

livie păroasă, luminată de o mare lampă cu petrol şi în colţul căreia agoniza, sub o icoană de argint, o candelă.

La intrarea lui, un bărbat cu mustaţă pe oală sări în picioare şi se înclină ceremonios.

— Donat — spuse întinzîndu-i mîna. Bonjour monsieur !

Era îmbrăcat în jiletcă şi pantaloni reiaţi şi părea foarte mulţumit că s-a putut ridica de pe fotoliul costeliv acoperit cu o husă groasă.

— Bonjour — mormăi Luca derutat.

— E domnul Donat — spuse codoaşa. Vine de la Paris. Şi trece pe la mine totdeauna cînd are treabă la Wattson şi Youell.

— Totdeauna — spuse domnul Donat amuzat. Toujours. Et pour toujours. De altfel — adăugă confidenţial — sînt născut la Brăila, pe strada Bastioanei.

— Să deschid un geam ? întrebă codoaşa ?

— Oh, nu, nu — o opri domnul Donat. Îmi place mirosul ăsta de tămîie şi tahîn... de pudră. Sorbi aerul ca un degustător. De lavandă — urmă. Flori veştede... E foarte, foarte specific pentru bordelurile din orient... pentru patroanele de bordel, vreau să spun... Mă iertaţi, doamna Jeni...

— E cam greu mirosul, aşa-i ? !

— Nu, nu — spuse domnul Donat. Ador specificul... ador oamenii care-şi cunosc meseria... Ştiţi — îi spuse lui Luca — barurile din port au decăzut. Sînt nişte còpii ieftine după barurile marsilieze, greceşti... Şi e păcat ! Cînd există aici bordeluri atît de autentice !

— Domnul Donat s-a născut la Brăila — spuse codoaşa — dar acum locuieşte în Elveţia. Ce fete splendide au acolo !

— Mi-ze-ra-bi-le ! spuse grasseind domnul Donat. Camere sterilizate, cu paturi sterilizate. Ca într-un incuba-

tor. Totul străluceşte. E apretat. Te aştepţi să te dea cu flit înainte de...

Codoaşa izbucni în rîs, plesnindu-şi palmele.

— Să te dea cu flit — repetă printre chicoteli. Flitul te vindecă de sifilis.

— Pe cînd aici — spuse încîntat domnul Donat — *aici trăieşti.* Respiri. *Miroase.* Care animal poate să facă dragoste dacă nu-i miroase a nimic ?! Fata asta nouă se parfumează, doamna Jeni ?

— E foarte curată — spuse codoaşa. De Roji întreabă, de unguroaică — îi explică lui Luca. E o pictură, domnu' Donat, o cadră. Are picioarele pînă aici — îşi duse mîna la subsuoară. Şi sînii ca portocalele.

— C'est magnifique ! Aş vrea s-o cumpăr pe această superbă Nana !

— Îi spune *Na-na* — repetă înduioşată codoaşa. O alintă pe biata Roji.

— Dar cum s-a aflat de Roji pînă în Elveţia ? întrebă Luca. Aţi telegrafiat în toată Europa, doamnă Jeni ?

— E un fel de tam-tam — explică domnul Donat. Un tam-tam pe care nu-l aud decît colecţionarii, adevăraţii amatori.

— Tam-tam — repetă doamna Jeni. Tam-ta-ram-tam-tam.

Cîntînd ca o trompetă băgă mîna sub masă şi scoase două sticle de şampanie franţuzească. Le privi cu exaltare prefăcută, în lumina lămpii, le sărută.

— Domnul Donat e un prinţ. Ne-a adus şampanie tocmai de la Paris. Şi nu se duce la casele scumpe, unde sînt numai curve înţepate, care îşi dau aere de doamne. Vine aici la trufandale.

— C'est vrai — spuse domnul Donat. Uneori aceste modeste case de plăceri ascund adevărate comori. Demne de o colecţie !

— Domnul Donat trece pe la noi doar ca să le vadă — spuse codoaşa. Şi dacă îi plac, le fotografiază. Dumnealui e căsătorit catolic şi catolicii sînt foarte cuminţi.

— Exact — spuse domnul Donat, mîngîindu-şi mustaţa galică. Cuminţenia nu exclude rafinamentul, iar rafinamentul implică şi puţină grosolănie. Formele pline, mirosurile, gemetele, asta te apropie de căsnicie mai mult decît orice predică. Ha-ha !

— Dar domnul Donat e elveţian prin adopţie — spuse Luca. Nu înţeleg cum s-a impregnat cu atîta cuminţenie.

— Pozez — spuse domnul Donat. Aici pozez în soţ catolic, la Brăila mă dau drept cartofor, iar la Istambul toţi mă ştiu de vînător de lei. Ha-ha !

Chicoti închizînd ochii, apoi hohoti de două ori, atît de tare, încît codoaşa tresări şi se trase înapoi.

— Pozez — urmă domnul Donat, stingherit. E mult mai comod. Şi dacă vreţi un joc de cuvinte, pozez şi nuduri. Ha-ha !

Îşi aruncă hohotele în obrazul doamnei Jeni, care-şi rotunji ochii speriată.

— Nuduri — continuă domnul Donat. L'art du statuaire, monsieur. Du classique. J'adore le classicisme. E idiot ce spun, dar sună frumos. Salonul doamnei Jeni merită o conversaţie cultă. Priviţi aceste scoarţe olteneşti, carpetele de Ispahan, acest unic preş împletit cu atîta migală din rafie !

— A băut foarte puţin înainte — spuse codoaşa. Cînd bea, ţine discursuri.

— Dar, scumpă doamnă Jeni, eu nu spun decît ceea ce cred şi numai cui merită. Sînt convins că domnul Luca e un cunoscător. Un jouisseur. Un gourmet.

— Nu vă supăraţi — murmură codoaşa. Nu vrea să vă jignească.

— Să-l jignesc ?! Dar domnul Luca e invitatul meu! Vă rog, domnule, să mă asistați cînd voi lucra. Va fi o aplicare a artei statuarului pe viu. Cinci sau șase fotografii, apoi mă retrag și vă las cu frumoasa Roji. Iar deseară, dacă vreți, am două bilete la spectacolul celebrei Adèle Delorme, după care putem lua masa împreună cu domnia sa.

— Admirabil — spuse Luca. Programul mă aranjează.

— Programul unui soț catolic — preciză domnul Donat. Al unui proxenet... Al unui geambaș. După miine programele toateee sînt la feeel!

Cîntă ultima frază cu o voce plină, caldă.

— Și fotografiile ? întrebă Luca. Le veți publica în vreo revistă. Sau se tipăresc în format de cărți poștale ?

— Ha-ha! răcni domnul Donat. Ha-ha! Domnul mă crede negustor de pornografii! Nu, domnule! Nu, nu fac asta pentru a încuraja onania printre elevi! E o pasiune autentică, domnule. *L'art du statuaire!* Sau credeți că Elveția, stat neutral, celebru prin ceasurile sale, nu posedă și arte frumoase ? Fotogenice ? Ba da, domnule.

— Niciodată n-a fost așa de furios ca azi — șopti codoașa. Cred că-l supără guta. Vă supără genunchiul, domnule Donat ? întrebă tare.

— Nici un genunchi! Nici o gută! protestă fotograful-artist. Sînt foarte bine dispus. În definitiv, un comisvoiajor n-ar trebui să refuze vînzarea de poze pornografice. A incita mințile obtuze cu puțin piper senzual, da... Asta, da! E în definitiv măgulitor. Iar fotografia refuză modele sterilizate, scoase din incubator, așa cum se găsesc între Berna și Lausanne!

— Vă contraziceți — îndrăzni Luca. Înainte...

— Da, dar pe mine însumi — îl întrerupse domnul Donat. Ceea ce mi se pare de mult mai mult bun gust decît de a contrazice pe alții. Pentru că a contrazice pe alții

înseamnă „Nu fii tu, fii eu". Şi asta e de-a dreptul cretin, nu-i aşa ?

— Nu pot să vă contrazic — murmură Luca. Măcar pentru a nu pierde jocul de cuvinte !

— Admirabile ! exclamă domnul Donat. Ne vom distra copios deseară ! Dar să ne începem lucrul. Şi să ni-l începem luînd masa. Cine nu mănîncă, nu munceşte ! Ha-ha !
Se apleca şi ridică din spatele mesei o enormă cutie neagră şi un trepied. Codoaşa încercă să-l ajute, dar o respinse cu multă curtoazie.

— Singur — spuse. Sînt destul de puternic. Ceea ce v-aş ruga însă ar fi să-mi împrumutaţi cîteva rochii frumoase. Am adus farduri, cîteva bijuterii false, dar n-am recuzită vestimentară.

— Voi vedea primele nuduri îmbrăcate din viaţa mea — şopti Luca.

— La Maja nuda. La Maja vestida — spuse grav domnul Donat. Îmbrac sau dezbrac modelul, după dorinţă. Şi îl modelez.

— Poftiţi — spuse codoaşa. Roji vă aşteaptă.

— *Modelez modelul* — repetă domnul Donat cedînd trepiedul lui Luca. Vă rog să nu uitaţi asta !

Porni ţanţoş ducînd cutia pe braţe, aşa cum sînt duse pernele cu decoraţii în urma dricurilor ofiţereşti.

— Nu prima, nu a doua — murmură codoaşa, deschizîndu-i drum printre clienţi. Nici a treia... Tocmai a patra... Aici e ! Poftiţi, vă rog, domnilor !

Bătu în uşa care se deschise imediat lăsînd să apară în prag o femeie foarte tînără cu părul roşu. Domnul Donat trecu primul prin faţa ei, înclinîndu-se, şi-şi aşeză cutia pe masă. Luca, stînjenit de ridicolul situaţiei, dar hotărît să se amuze, făcu şi el o reverenţă, rotindu-şi bastonul prin aer ca pe o spadă. Femeia izbucni în rîs şi le răspunse la salut printr-o uşoară genoflexiune.

— Roji, te rog, te rog, spuse pedant codoaşa. Dumnealui este domnul Donat, despre care ţi-am mai povestit şi care a mai fotografiat şi alte fete. Iar dumnealui e domnul Luca. I se spune Frumosul.

— Frumosul şi Sculptorul — sublinie retoric domnul Donat.

— Şi sculptaţi ? întrebă Luca.

— Da. Pe viu. Fotografia mea e de fapt sculpturală : Du statuaire, monsieur. Du statuaire.

Vorbind fixă trepiedul şi scoase aparatul din cutie. Era un Kodak greoi, ca un cap de rinocer, cu corn de sticlă. Domnul Donat cercetă lentilele de foarte aproape, le şterse cu o pielicică de căprioară şi-şi introduse capul sub apărătoarea de pînză neagră.

— Divin ! exclamă. Eşti Nana, domnişoară, dar o Nana regină. Te voi transforma într-o Eleonora Duse. Sau într-o Rachèl. Şi iată că Nana va deveni Rachel ! Şi pe dumneavoastră, domnule Luca, într-un veritabil spaniol.

Le surîse scoţînd din buzunar cîteva cutiuţe şi punîndu-le pe masă.

— Şi eu ? gînguri codoaşa. Eu cui rămîn ? !

— Oh ! Aha ! Voilà ! Madame Jeny ! O voi preface într-o Andromaca... Madame Jeny Andromaque.

Luca privi distrat odaia ce părea jalnică chiar sub lumina strecurată printre jaluzele. Ligheanului înconjurat de prosoape îi sărise smalţul, iar florile de hîrtie atîrnate într-un cui deasupra patului îşi pierdeau petalele.

— Potrivesc unghiul — spuse domnul Donat — alegem poziţia, apoi aprind magneziul... poc... şi gata. Şi fulgerul o născu pe Galateea !

Luca îi zîmbi fetei care urmărea cu nepăsare forţată mişcările domnului Donat. Era foarte frumoasă, într-un fel neaşteptat, cu obrazul prelung, ochii verzi, gura mare şi roşie, nefardată. Ar fi părut convenţională, dacă pometii

foarte proeminenţi şi nasul puţin prea lung nu i-ar fi dat un aer de indolenţă provocatoare.

— Vulgaire et toutefois aristocratique — mormăi domnul Donat. Dar o să alegem.

Fata zîmbi şi Luca îşi dădu seama că, într-adevăr, avea un aer vulgar aristocratic, de prinţesă a bordelurilor. Îmbrăcată elegant ar fi eclipsat pe oricare dintre femeile pe care le cunoştea, iar dezbrăcată era insuportabilă.

Şi Luca înţelese că n-a văzut şi nu va vedea poate niciodată un corp mai voluptos. Avea sînii mari şi grei, foarte albi, cu sfîrcurile abia acoperite de un combinezon milanez destrămat şi cînd îşi desfăcu şnurul capotului, lăsă să i se vadă pe rînd, şoldurile cambrate, rotunde, fără nici o pată de umbră. Avea picioarele lungi, pline, şi şi le mişca aproape neobservat, mîngîindu-şi coapsa cu palma şi Luca închise ochii o clipă, simţind că e gata să-i dea afară pe ceilalţi doi pentru a putea atinge corpul acela alb şi cald, care palpita în faţa lui. Cînd îi redeschise, văzu că femeia îl priveşte stingherită, dar că nu încetase să-şi mişte coapsele, ca şi cum ar fi fost străbătută de fiori.

— E foarte bine aşa — spuse domnul Donat. Te rog, domnişoară, să priveşti spre stînga... mai sus... încă puţin... lasă-ţi talia liberă, în voie... şi braţele... o clipă !

Se apropie de ea şi-i ridică braţele îndoindu-i-le uşor, îi netezi gîtul cu dosul mîinii, apoi rămase pe loc, privind-o de jos în sus, crispat.

— Nasul — spuse. Nasul îl vom modifica puţin, imperceptibil. Gura va rămîne la fel... Şi ochii.

Vorbind îşi trecu degetele peste faţa femeii care nu îndrăznea să se mişte. Desenă cu arătătorul un cerc pe bărbie, îi ciocăni pometii, apoi îi cuprinse obrajii între palme şi îi masă uşor şi îndelung.

— Pentru ca această piele să-şi recapete strălucirea, ea trebuie înviorată. Nu oricine îşi poate permite zilnic o

baie în lapte de măgăriță, dar un masaj făcut cu pricepere... Iată !

Își desprinse palmele de pe obrajii femeii și Luca avu senzația că figura acesteia a căpătat un aer de prospețime și candoare pe care nu-l avusese înainte.

— Vulgaritatea se resoarbe — murmură domnul Donat. Acum părea proaspăt trezită din somn, dar dintr-un somn adevărat, într-o casă adevărată, în mijlocul unei grădini... sau pe malul unei ape... Dumneata ești o zeitate a naturii, nu-i așa ? A naturii !

Își întinse mîna deasupra mesei și abia atunci Luca înțelese că domnul Donat acoperă cu fard obrajii femeii, scoțîndu-l dintr-una din multele cutii pe care le risipise în evantai ca pe niște acuarele.

— Miroase frumos — spuse Roji.

— Exotic — spuse domnul Donat. Sînt niște alifii și farduri deosebit de hrănitoare pentru piele. Nu irită tenul și nu se șterg. Totul e să alegi foarte bine culoarea de la început. Ai avut vreodată vreun accident, domnișoară Roji ?

— Accident ? ! Ce fel ?

— Ți s-a întîmplat vreodată să te afli într-o casă cuprinsă de flăcări ?

— O casă... cuprinsă... ?

— Sau pe un vapor gata să se scufunde ?

— Un vapor ? Roji își strînse pleoapele. Nu înțeleg ce mă întrebați.

— Ai scăpat de la înec, nu-i așa ?

Femeia păli. Îl privi țintă pe domnul Donat.

— Nu-mi place — spuse. Nu-mi place să-mi amintesc de asta. Visez urît.

— Ești cea mai frumoasă unguroaică din viața mea — spuse domnul Donat.

— Nu sînt unguroaică — spuse Roji. Sînt poloneză.

Din Cracovia. Dar părinţii mei sînt români.

— Deci Vistula ! şopti domnul Donat. Acolo era să se întîmple !

— Nu ştiu ! spuse răguşit femeia. V-am rugat să nu vorbiţi despre asta ! Am fost bolnavă mult timp după aceea şi dacă îmi amintesc încep să plîng şi să sparg lucrurile.

— Iartă-mă — spuse domnul Donat. Porţi semnul celor care au trecut la un pas de moarte. Altfel nu mi-aşi fi îngăduit să te necăjesc. Proşe pana.

— Giencuie — murmură Roji. Mulţumesc.

— Semnul morţii ? întrebă, aţîţată, codoaşa. Îl am şi eu undeva ?

Se apropie de el oferindu-şi obrazul, dar domnul Donat nici nu-şi întoarse privirea.

— Nu, doamnă — răspunse. L-aş fi văzut de mult. În schimb, domnul Luca îl are aproape de ochiul stîng.

— Doamne păzeşte ! se închină codoaşa.

— Îmi pare rău, dar încă nu s-a tras în mine — spuse Luca.

— Oh, mai tîrziu, mai tîrziu se va trage... Să nu ne pierdem speranţa... Şi dumneata, domnişoară, mai rabdă cîteva clipe...

Îi masă gîtul, apoi umerii şi, aproape fără s-o atingă, îşi trecu palmele deschise deasupra sînilor şi coapselor ei.

— Foarte frumos — şopti. Încîntător !

Se dădu cu un pas înapoi privind-o cu capul dat pe spate.

— Acum, da — spuse. Eşti ceea ce trebuia de mult să fii. Prinţesa Roji.

Veni din nou aproape de femeia care aştepta, îi ridică bărbia, îi mîngîie buclele roşii şi o sărută pe umăr.

— Şi acum, domnule Luca, te rog să mă ajuţi... Iată magneziul... Chibriturile... Aprinzi aici... numai aici... Încă nu te mişca, domnişoară !

Dispăru pe jumătate sub marama neagră a aparatului.

— E foarte bine — continuă. Te voi plăti împărăteşte, domnişoară... Domnule Luca, atenţie... Nu priviţi direct flacăra magneziului... Acum ! Gata !

Luca scăpără chibritul, dădu foc. O lumină orbitoare făcu odaia să dispară, apoi totul se topi într-un fuior de fum alb şi obiectele renăscură lent din ungherele întunecoase.

— Încă o dată — spuse domnul Donat. Domnule Luca, magneziul ! Aşa... Scoateţi combinezonul, domnişoară.

Femeia şovăi, rămase nemişcată.

— Dezbracă-te, Roji — spuse codoaşa. Domnul Donat nu cere nimic pe gratis. Şi nimeni n-o să vadă poza după aceea, afară de dumnealui.

Fără să vorbească femeia îşi scoase combinezonul şi Luca închise din nou ochii. Niciodată nu fusese zguduit de dorinţă văzînd o prostituată goală. Dar acum, în faţa lui, era o femeie de care *trebuia* să-şi lipească buzele şi palmele. Făcu un pas înainte, aproape tremurînd, şi nu se opri decît auzind vocea domnului Donat.

— Atenţie, aprinde ! Acum !

Dădu foc magneziului şi, după ce fumuul se risipi, văzu corpul alb şi voluptos care părea a se fi răcit deodată. Sub pielea fină se ramificau vinişoare albăstrii, sfîrcurile sînilor păliseră şi buzele deveniseră mai puţin roşii.

— Naná, Cleó, nimfe ale ploii — şopti domnul Donat. Sub pielea aceasta, atîtea corpuri... ? Naná, Cleó, Sardine, Sapho et louala et loualó... Te-ai gîndit vreodată să fotografiezi versurile, domnule Luca ? Nu ? ! Eu o voi face... acum.

Ieşi ca o mînă din mîneca neagră a aparatului.

— Închide gura, Nana — spuse. Suferă puţin... Eşti prea veselă, domnişoară... aminteşte-ţi ceva trist...

— O curvă tristă — spuse Roji, cu voce răguşită. Măcar să fi băut ceva. Dar tristă, aşa...

— De băut ?! Şampanie! strigă domnul Donat. Şampanie, doamna Jeni!

Codoaşa se repezi spre colţul camerii şi, ridicînd un vraf de perne şi capoate, scoase o sticlă de şampanie franţuzească.

— N-am pahare — spuse Roji. Decît unul urît şi cîteva căni.

— Şampania înnobilează vasul pe care-l umple — pronunţă sentenţios domnul Donat. Eu credeam că domnişoara a şi golit sticla.

— Oh, se putea fără dumneavoastră! spuse codoaşa.

— V-am aşteptat — adăugă Roji, încercînd să-şi îmbrace capotul.

— Nu! Te rog nu te îmbrăca încă! strigă domnul Donat. Pregătiţi cănile, paharele... Mulţumesc... Atenţie!

Dopul sări, pocnind, şi domnul Donat îşi înălţă cana înspumată deasupra capului.

— Să închinăm — exclamă, retoric. Pentru nimfele ploii! Pentru toate femeile frumoase din lume!

— La mulţi ani — mormăi codoaşa.

— Împotriva morţii care nu ne poate ajunge, domnişoară! Pentru că dumneata nu vei muri niciodată!

„E beat mort — gîndi Luca. Mustăciosul ăsta gălăgios era beat dinainte de a gusta şampania. De asta tot vorbeşte alandala. Ce farsă i-aş face lui Iulian, deseară, dacă i l-aş duce în vizită".

— La mulţi ani — închină Roji.

— Pentru nimfele ploii — şopti Luca fără să vrea. Şi pentru ploaia nimfelor.

Codoaşa bău cu sorbituri mici, plescăind, iar Roji îşi duse paharul la gură cu amîndouă mîinile, ca şi cum ar fi vrut să simtă băutura şi cu palmele.

— Ploaia nimfelor... hm... a existat aşa ceva odinioară — spuse domnul Donat. Eu cred în ploaia urşilor, a vulpilor, a ciorilor... O clipă, domnişoară!

Îi dădu lui Luca plicul cu magneziu şi dispăru sub fusta neagră a aparatului.

— Ridică paharul... mai sus... Nu-l depărta de gură! Atenţie... domnule Luca!... Gata!

Ţîşni de sub aparat, luă paharul din mîna femeii, o sărută din nou pe umăr. Apoi îi mîngîie coapsele şi, lăsîndu-se în genunchi o bătu cu gingăşie peste labele picioarelor.

— E ultima fotografie — exclamă repezindu-se spre aparat. Ultimul nud! Miracolul s-a săvîrşit... N-am greşit nici de data asta! Domnişoară, întoarce-te în profil... du-ţi mîna la ceafă... cotul foarte sus... aşa... ca să-ţi descoperi sînul şi şoldul... priveşte spre mine... mai jos.. Magneziul.. e pe masă... fii gata, domnule Luca... Foc!

Odaia se umplu de fum înecăcios, mai mult decît înainte. Tuşind, codoaşa ridică jaluzelele şi deschise fereastra.

— Doză dublă — spuse domnul Donat. Pentru instantanee. Pentru instantaneele absolute, care fixează viaţa. Şi invers.

Luca îl vedea mişcîndu-se ca prin ceaţă, demontînd aparatul de pe trepied, închizîndu-l în cutie, adunînd apoi fardurile de pe masă şi băgîndu-le în buzunar.

— Spuneaţi că aţi dori nişte rochii — spuse codoaşa. Am rochii foarte frumoase.

— Rochii?! Nu! Acum nu! Trebuie să schimbăm decorul. De altfel domnişoara Nana nu va rămîne goală în fotografii. O voi îmbrăca eu.

— Să-mi pun capotul? întrebă Roji.

— O rochie — comandă domnul Donat. Cea mai frumoasă. Împrumutaţi-i dumneavoastră o rochie, doamnă

Jeni, pentru desearǎ... Ce local ai prefera domnule Luca? Aş dori o... o mare salǎ de dans... lume...

— Vǎ invit în cea mai frumoasǎ salǎ de dans a oraşului — spuse Luca. La un prieten de al meu, care va fi fericit sǎ vǎ cunoascǎ.

— Pe mine? întrebǎ Roji învelindu-se în capot. Dar poate sǎ mǎ cunoascǎ aici, în fiecare zi, în fiecare searǎ!

— Acum minţi — spuse domnul Donat. Nu crezi ce spui, nu-i aşa?

— Sǎ nu cred? întrebǎ Roji... Sǎ nu cred ce spun? Atunci de ce aş mai spune-o?

Se exprima exagerat de îngrijit ca şi cum ar fi repetat o lecţie şi Luca avu impresia cǎ oboseala şi bǎutura îi dǎdeau un aer aristocratic.

— Aşa... ca sǎ te joci cu vorbele — spuse domnul Donat. Am trecut şi eu prin starea asta. Era cît p-aci sǎ mor într-un incendiu şi dupǎ aceea, cînd eram în convalescenţǎ, stǎteam culcat pe spate şi fǎceam gargarǎ cu vorbele, ro-ro-ro-ro... lou-lou-lou-lou... le loup garou, le loup garou... Era foarte frumos! Cît despre dumneata, domnişoarǎ, eşti convinsǎ cǎ prietenul domnului Luca ar dori sǎ te cunoascǎ... ca şi toţi ceilalţi... Şi nu greşesc dacǎ-ţi spun, cǎ pînǎ seara, vei fi Nana, aşa cum odinioarǎ erai frumoasa Elena, necunoscutǎ de Pàris!

Îşi ridicǎ paharul ca pentru a închina, dar îl sparse în pumn, umplîndu-se de sînge.

— Magneziul, magneziul mǎ îmbatǎ — spuse înfundîndu-şi mîna rǎnitǎ în cana cu apǎ. Şi la urma urmei, vreau sǎ mǎ simt şi eu zeu!

Se întoarse zîmbind spre ceilalţi, dar Luca vǎzu cǎ abia îşi poate stǎpîni durerea.

— Pînǎ într-o zi — gemu domnul Donat cu înverşunare — într-o zi cînd aceste pedepse corporale...

Cǎzu rǎsucindu-se pe jos.

— Boala copiilor ! strigă codoaşa, sărind deoparte. Ţineţi-l de picioare, domnu' Luca. Ţineţi-l, că face spume !

— Nici o boală — gemu domnul Donat, cu buzele convulsionate. O mică obrăznicie pedepsită pe loc. Sînt incurabil ! Hai, Naná, să continuăm — urmă ridicîndu-se cu greu şi tremurînd. Naná !

— Na-na — repetă Roji, ghemuindu-se pe marginea patului, pe jumătate goală. Mai bine aţi umple paharele !

— Roji ! strigă indignată codoaşa. Se înroşise din cauza băuturii şi guşa îi tremura. Vă rog, s-o iertaţi, domnule Donat ! Nu-i obişnuită să bea cu clienţii... Ştiţi, la noi nu e ca în casele scumpe de pe Ghica... de pe Domnească, sau ca la Bucureşti. Aici clienţii vin *după ce au băut în oraş*.

— Nu te necăji, doamnă Jeni — o potoli domnul Donat. Naná nu e beată. Şi nici măcar nepoliticoasă. Aşa e ea, pur şi simplu. Şi, te rog, mai adu o sticlă, de la dumneata, că-ţi trimit deseară altele.

— Vai de mine ! Dar e şampania dumneavoastră ! Imediat. I-mediat !

Ieşi, suflecîndu-şi din mers poalele capotului, iar domnul Donat se îndreptă spre fereastră şi coborî jaluzelele.

— S-a aerisit, nu-i aşa ? întrebă. Devenise irespirabil... magneziul, şampania şi toate fardurile astea... Cum te simţi domnule Casanova ?

— Admirabil — spuse Luca, care simţea că în curînd va începe să pălăvrăgească vorbind în calambururi. Îl amuzase fotografiatul domnului Donat şi gîndul că o va duce pe Roji în vizită, deseară, prezentînd-o ca actriţă, poate chiar ca pe Adèle Delorme. Protipendada, adunată la balul primăverii, merita o asemenea farsă.

— Admirabilul se va transforma astă-seară în mirobolant ? întrebă domnul Donat. E cineva acolo care trebuie ridiculizat, nu-i aşa ?

— Oarecum — răspunse Luca, descumpănit. Bănuia că s-a înveselit brusc, datorită şampaniei, dar nu voia să se oprească, ci să petreacă, să-i facă pe toţi să se tăvălească de rîs.

— Strîngeţi părul, fetiţo — spuse domnul Donat. Adună-l într-un coc. Desenează-ţi un punct negru aproape de nas, pe obrazul drept... aşa... e foarte bine ! Ai ace de cap, da ? Ei, atunci fixează-ţi cocul să-l vedem cum arată.

— Ohoho ! gemu din uşă codoaşa, intrînd cu celelalte două sticle. O transformaţi în doamnă, care va să zică ! Şi încă în ce doamnă !

— Doamnă am fost totdeauna — murmură Roji, adunîndu-şi părul. E o calitate ce nu se poate pierde nici măcar într-un bordel de mîna zecea.

— E beată — spuse codoaşa. Niciodată nu vorbeşte aşa. Nu vorbeşte chiar de loc.

— Dacă e beată, să mai bea — spuse domnul Donat, destupînd una din sticle. Cănile, cănile, vă rog. Şi paharul domnişoarei Naná... Aha, aşaaa ! Doamnelor, domnilor, pentru viaţa veşnică ! Ha-ha !

Hohotele scurte, lătrate, care i se păruseră înainte ridicole lui Luca, îi păreau acum pline de haz. De aceea îngînă şi el : „Aaha", apoi fredonă foarte încet : „La-la, la-lou, la-la, la-lou, le loup garou, le loup garou".

— Mulţumesc, domnule Donat — spuse Roji, adunîndu-şi capotul la piept şi luînd paharul cu vîrful degetelor. Nu pot să vă refuz.

— Pînă la fund ! Pînă la fund — strigă aţîţat domnul Donat. Deseară vei bea din cupe de cristal... îmbrăcată în cele mai scumpe mătăsuri... şi dacă vei dori, vei sparge cupa de podele.

— Vei dansa pe masă — spuse Luca. Şi de jur împrejur toţi se vor apleca să-ţi vadă picioarele ! O să-ţi găsesc ciorapi negri de french-cancan.

— Oh, nu ! spuse cu suavitate domnul Donat. Deseară nu. Deseară nu va mai fi atît de Naná ca acum... Aşa că ciorapii negri... hm... cred că va purta ciorapi de mătase obişnuită... În schimb, corsajul... ei, da, corsajul va arăta înnebunitor... O să-mi dai voie s-o prezint ca pe o prietenă a mea ?

— Ca pe o actriţă, ca pe o actriţă ! strigă Luca înfierbîntat. E în oraş marele Leonard... cu trupa lui... A venit şi Adèle Delorme, de la Paris. Sînt şi multe alte actriţe tinere, drăguţe...

— Oh, atunci deseară Roji va fi Adèle ! E splendid ! Dacă Naná a fost primul pas, Adèle e în mod obligatoriu al doilea ! Ha-ha ! Ha-ha ! La Sardine ar fi fost o greşeală... Ma chère Naná, voilà ! Se apropie de Roji examinîndu-i enormul coc auriu, adulmecîndu-l. Poate că eşti cea mai frumoasă de pînă acum — spuse. Celelalte avea mici defecte, asimetrii supărătoare... Mi se păruse o clipă că am greşit lăsîndu-ţi nasul şi pometţii în evidenţă, dar aşa trebuie ! Canoanele frumuseţii sînt mai subtile decît cele ale inteligenţei.

— Chiar... chiar vreţi s-o luaţi deseară cu dumneavoastră ? întrebă codoaşa. Îl privea pe domnul Donat cu ochii larg deschişi, aburiţi de băutură. Dar n-are nici o rochie mai ca lumea... Şi cele pe care i le-aş împrumuta eu sînt prea mari... Ar fi mers pentru o fotografie, dar nu ca să le folosească de-adevăratelea...

— O vom duce goală ! chicoti Luca. Vom desena rochiile chiar pe ea ! Poate că asta e ultima modă la Paris ? !

— Să desenăm rochiile ? ! Ha ! Mirobolant ! exclamă domnul Donat. Dar asta mai tîrziu, după miezul nopţii ! Pînă atunci îi voi găsi eu ceva în oraş... ceva care să fie şi frumos şi modern... Dar vă rog să beţi ! Să bem ! Ura ! Vivat !

— Vivat! strigă moale, codoaşa. Obrazul şi guşa îi ardeau, iar nasul i se îngălbenise. N-am mai băut de mult şampanie... Răposatul, el...

— Atunci să trecem la sticla următoare! spuse încîntat domnul Donat. Atenţie! Poc! strigă atît de tare, încît acoperi pocnitura dopului. Mîinile i se scăldară în spumă, dar cu dibăcia unui chelner acrobat reuşi să nu piardă nici o picătură pe jos. Cănile! Cănile! strigă. Să bem din vaza de flori, din pantofii domnişoarei Nanà!

— Sînt sparţi — spuse Roji.

— Cu atît mai bine! Va trebui să bem mai repede! Ha-ha! Ai voce, domnişoară? Ai cîntat vreodată?

— Cîntă foarte frumos — spuse codoaşa. Din astea, de lume... Cu măscări, domnu' Donat. Dar ştie şi din acelea de ocnă...

— Deci are şi voce! Să încercăm... să încercăm... Te rog să repeţi după mine... E un cîntec simplu de copii... La-la, la-lou, la-la, la-lou, le loup garou, le loup garou...

— La-la, la-lou, la-la, la-lou... le loup garou... le loup garou — cîntă Roji.

— Ad-mi-ra-bil! scandă domnul Donat. În trei ceasuri te învăţ să şi cînţi! Să dansezi! Să te îmbraci! Ne vom distra grozav! Ha, ha... Daţi-mi mîinile... daţi-mi mîinile toţi trei... faceţi un cerc... Şi cîntaţi o dată cu mine... La-la, la-lou, la-la, la-lou... le loup garou... le loup garou...

— La-la, la-lou — strigă frenetic Luca — la-la, la-ló, Nanà, Nini, Ninon, Saphó, la-la la-lou, la-la, la-lou, le loup garrrou, le loup garrrou...

Nu mai vedea decît ochii verzi strălucitori, ai femeii, părul auriu căzînd în zulufi, de o parte şi de alta a obrazului, şi buzele roşii umede, buzele care se deschideau, lăsînd să apară dinţii strălucitori. Punîndu-şi paharul pe masă, apucă strîns umerii goi care se legănau în faţa lui

şi sărută, muşcînd, gura care se închise, care se smulse de sub buzele lui.

— Vă rog — spuse Roji indignată. Vă rog ! Acum se cîntă !

— Eşti nebună ? ! ţipă codoaşa. Ce ţi-a făcut ? ! Sau vrei să chem o altă fată ? !

Luca încercă să se apropie din nou de gura mare şi plină, de umerii calzi, pe care încă îşi mai ţinea palmele, dar Roji se dădu înapoi surîzîndu-i.

— Să cîntăm mai bine, nu-i aşa domnule Luca ? Vă rog, domnule Casanova.

— Să cîntăm — mormăi Luca, muşcîndu-şi buza de jos.

— Neruşinato ! mîrîi codoaşa.

— O, biata Naná ! şopti domnul Donat. Ei încă te mai confundă cu Roji... Să lăsăm sărutatul şi dragostea pentru desearä... Acum să bem ! Ultimul pahar ! În sănătatea tuturor femeilor frumoase. Ala vacra fricorscol, cum spun vikingii ! Vivat !

— Neruşinato ! repetă codoaşa, sughiţînd. Uite-o cum îşi ascunde ţiţele ! Crezi că domnii au adus şampanie ca să te aleagă pentru corul bisericii, nu-i aşa ? Desfă-te la piept ! *Asta, asta* se plăteşte ! Şi arată-ţi picioarele !

— Lăsaţi-o ! murmură domnul Donat. A băut. Şi am fotografiat-o de patru ori... Le loup garou, le loup garou ! La-la, la-lou, la-la, la-ló, Naná, Nini, Ninon, Saphó.

— Le loup garou — strigă Luca bătîndu-l pe spate. Nu ştia cum să-şi consume veselia debordantă care-l cuprinsese, care-l îneca. Vive la France... Vive la Roumanie ! La-la, la-lou... la-la, la-lou...

Abia în trăsură, Luca îşi dădu seama că e beat. Ar fi vrut să se ducă să se culce, înaintea vizitei la Iulian, dar nu voia s-o lase singură pe Roji cu domnul Donat. Refuzul femeii îl îndîrjise, şi, moţăind, întindea mîna s-o ia pe

după umeri, apoi oboseala îl doborî şi prin somn încă mai bolborosea, încercînd s-o sărute.

Simţi că trăsura opreşte şi-l auzi pe domnul Donat sfătuindu-l să doarmă în linişte pînă cînd ei se vor întoarce cu rochiile, cu pantofii, cu bijuteriile.

Dormi, hurducat, pe bolovănişul străzii Traian, şi simţi, ca prin vis, parfumul teilor de pe strada Domnească. Era un miros greu, înăbuşitor aproape, ca şi cum te-ai fi scăldat într-o baltă de ceai cald — şi Luca tuşi şi se înecă, înjurînd. Apoi se trezi din aromeală, cu capul greu, dar bine dispus, şi-i auzi cîntînd lîngă el, pe două voci, şi văzu că-şi ţine picioarele pe un vraf de cutii legate cu panglici.

— Casanova a înviat ! spuse cu voioşie vocea domnului Donat. Acum o să preia el conducerea, căci un bătrîn ca mine nu rezistă la tăvăleală.

— Mă iertaţi — spuse Luca. Vorbise foarte încet, aşteptîndu-se să aibă limba încleiată, dar se simţea odihnit, proaspăt, şi senzaţia de apăsare pe ceafă îi dispăru numaidecît. Vorbea uşor, şi pofta de a pălăvrăgi şi de a rîde îi reveni deodată, ca şi cum ar fi aşteptat doar provocarea domnului Donat. Şampania — adăugă. Dar fără urmări... ha, ha... le loup garou...

Îşi întoarse capul către domnul Donat şi tresări, pentru că sub poclitul bleumarin, scămoşat al trăsurii, lipită de umărul său surîdea o femeie cu pielea albă, de porţelan, cu ochii codaţi, atît de strălucitori, încît trebui să-şi plece privirea. Nările fine, arcuite, ale femeii, păreau că abia aspiră aerul cald, prăfos şi pe buza de sus îi sticleau infime picături de sudoare.

— Roji — şopti gîtuit. Dumneata... !

Femeia zîmbi, gata să izbucnească în rîs, rotind alene spre el corsajul care abia-i acoperea sînii albi, rotunzi. Îşi

duse apoi la buze un deget prelung, cu unghia lăcuită şi spuse, foarte încet:

— Cuminte! Cuminte, domnule Casanova!

— E de necrezut — murmură Luca. Domnule Donat, sînteţi un vrăjitor!

— Oh, nu! se apără domnul Donat. N-am făcut decît s-o chem, s-o ajut să se recunoască, să-şi reamintească cine e.

— Dar mîinile — şopti Luca. Mîinile?

Îşi amintea mîinile pline, puternice ale lui Roji. Iar în faţa lui unduia prin aer o mînă prelungă pe care strălucea un inel cu piatră roşie.

— Altfel nu se putea — explică domnul Donat. Trebuia s-o recomandăm ca actriţă, nu-i aşa? Ei bine, am pregătit-o pentru asta. Orice om poate parcurge asemenea drum dacă are destul timp pentru asta... sau dacă soarta îi scoate în cale un bun fotograf... ha... ha. Să ne *modelăm modelele*, domnule Ca-sa-no-va!

— Les modèles, monsieur Casanova! gînguri Roji.

— Naná! şopti Luca.

— Nu, Adèle! îl corectă domnul Donat. A fost îndeajuns Naná, mai bine de trei ore, dar de acum e Adèle şi aşa va rămîne pînă după bal! Monsieur Luca — adăugă ceremonios — monsieur Donat, le comis-voyageur-photographe vous prèsente son amie, Adèle Delorme! Ha, ha... Îi seamănă leit! Cîtă vreme picoteai am trecut pe la grădina Papadopol, unde trupa se pregăteşte de spectacol! Ei bine, seamănă ca două picături de apă, numai că Adèle a noastră e mai autentică! Ha-ha!

— Ce greu e — oftă Roji. Atîtea rochii, pălării, pantofi... şi franţuzeasca asta! E oribil! V-o jur!

Fără să-i răspundă, Luca îi luă mîna, îi cercetă pe rînd degetele lungi, simţind că din nou vrea să-şi lipească buzele de pielea fină şi albă, dar de astă dată dorind să în-

genuncheze în faţa femeii parfumate, ca şi cum ar fi trebuit să i se închine înainte de a o săruta. Nu îndrăzni însă decît să-şi atingă buzele de unghiile ei, apoi rămase cu privirea pironită asupra urechii fine, mîngîiată de zulufii roşcaţi, şi de care atîrna un cercel cu lanţ subţire de argint.

— Roji ?! şopti. E chiar domnişoara Roji, sau... ?

— Roji, da! spuse domnul Donat. Pometţii agresivi au acum un aer de candoare mistică, nasul lung, desfrînat, a devenit spiritual, bărbia rotundă, care trăda o voluptate dulce, orientală, pare mai aspră. Am lăsat la fel, numai gura, pentru că deşi foarte senzuală — observi domnule Casanova — e o gură care sărută, care muşcă, sorbindu-te, nu e o gură care aşteaptă să fie sărutată. Are totuşi ceva copilăresc, poate buza de sus, puţin ieşită în afară, arcuită mult la mijloc... Şi ca să fiu sincer, am lăsat neschimbată gura, pentru că ochii atît de romantici, misterioşi, datorită punctişoarelor aurii ale irisului, aveau nevoie de o replică în partea de jos a feţei, o replică vie.

— Vă mulţumesc, pentru că nu mi-aţi schimbat gura — spuse Roji. Sînteţi primul bărbat din viaţa mea care-mi lasă gura la fel după ce m-a cunoscut!

— Ha-ha! E sarcastică! strigă domnul Donat. Asta nu mai depinde de mine! O depăşeşte pe domnişoara Delorme! Să ne oprim, aici, Adèle!

— Să ne oprim, într-adevăr, aici! spuse Luca, care, în sfîrşit, găsise ocazia de a-şi plasa calamburul. Am ajuns la casa prietenului meu.

— Nu e prea devreme? întrebă domnul Donat. E abia opt. Spectacolul teatrului nu se termină înainte de ora unsprezece. Nu ne-ar crede nimeni că venim de acolo.

— Să ne mai plimbăm — spuse Roji. Nu m-am plimbat de cîţiva ani!

— La grădina publică — îi porunci domnul Donat birjarului. Prin strada Domnească.

Trăsura care ajunsese în dreptul bisericii Mazeppa întoarse și reveni spre centru printr-una din străzile acelea mici, urcînd din Piața nouă, trecînd prin fața curților înecate în bună-dimineața și viță de vie. Pe banchete de lemn, pe scaune, oamenii sporovăiau, privind la trecători.

— Dă jos burduful! porunci domnul Donat. E prea cald.

Birjarul coborî agale și, ajutat de Luca, descoperi birja.

— Vreți să trecem așa prin oraș? întrebă.

— Se jenează din cauza mea — spuse Roji zîmbind. E drăguț din partea lui că nu vrea să se compromită.

— Da, chiar așa — spuse domnul Donat. Și la pas.

— Dumneavoastră plătiți — mormăi birjarul. Hei, diidii — făcu, plictisit, urcîndu-se pe capră. Hai, băieții tatii, hai...

Trecură prin spatele statuii lui Costache Negri, prin fața cinematografului Trianon, de la care tocmai se ieșea. Văzînd mustățile domnului Donat și apoi corsajul strălucitor al femeii de lîngă el, trecătorii se opriră încîntați.

— E artistă! spuse o voce.

Stingherit, Luca se înfundă în pernele trăsurii, dar curioșii se apropiară de amîndouă părțile.

— Trăiască opereta! strigă cineva.

— Trăiască actorii!

— Ura, pentru Leonard!

— Într-adevăr, semeni cu Leonard — șopti încîntat domnul Donat. Și aș dori chiar ca astă-seară să-i semeni cît mai bine. Dar, ca și prietenii mei, n-am nici o putere asupra familiei dumitale.

— E penibil — spuse Luca, fără să-l audă. Vreau să facem farse, nu să mi se facă.

— E de la Paris! exclamă ascuțit o femeie încercînd să urce pe scara trăsurii.

— Adèle! strigă un tînăr. E Adèle Delorme, cîntăreața!

— Adèle, Adèle — îl îngînă o voce nazală, golănească.
— Adèle Delorme — repetă tînărul. Cea mai frumoasă femeie din lume!

— Eu trag la dreapta, după primul colţ — mormăi birjarul întorcîndu-se pe jumătate. N-am nevoie de scandal!

— Deshămaţi caii! strigă isteric o voce de tenor.

— Caii! Deshămaţi caii!

Domnul Donat se ridică în picioare, amabil, înclinîndu-se:

— Asta se face după spectacol, domnilor, spuse. Poftiţi la teatru, şi după aceea, dacă doriţi, deshămaţi-i... Şi apropiindu-şi gura de urechea birjarului, şuieră: Mînă la trap!

Trăsura se desprinse din mijlocul curioşilor, al căror entuziasm se potolise la intervenţia domnului Donat şi se îndreptă spre cofetăria Suré. În jurul meselor verzi de tablă, aşezate pe scaune verzi, doamne, purtînd bluze decoltate, cu gulere largi, îşi mîncau îngheţata cea de toate zilele. În jurul lor fumau civili mustăcioşi, ofiţeri cu cizme de lac şi zburdau mici lorzi, de origini amestecate, muindu-şi lavalierele în siropul de vanilie.

— Sancta simplicitas! exclamă domnul Donat, privind de sus paşnica turmă a mîncătorilor de îngheţată. Îmi place! Mînă mai încet!

Dar el nu observase pe cele cîteva domnişoare cu breton, care, aşteptînd să li se arunce ocheade de către liceeni plimbăreţi, scrutau cu atenţie adîncimile străzii. Trăsura li se păru un cupeu fantomatic, purtînd o lady la care visau de ani de zile şi, cum nu-şi pierduseră candoarea provincială, ţipară în cor: „Vai ce frumoasă e!“

Exclamaţia făcu să explodeze mesele verzi şi cupele cu îngheţată de vanilie. Ofiţerii se năpustiră spre birjă, fără a mai ţine seama de ierarhia gradelor. Un domn miop, strigă „E artistă“, iar o profesoară şchioapă şuieră:

„O cocotă !"

— Repede ! strigă domnul Donat. Aştia sînt sătui, au putere !

Birja ţîşni prin faţa cofetăriei Suré şi bărbaţii văzură îndepărtîndu-se cocul auriu care le zdruncinase cenuşia mulţumire matrimonială.

— Am scăpat — exclamă vesel, birjarul. Acum, chiar c-am scăpat !

Cîţiva copii fugiră pe urmele trăsurii, un ofiţer salută cu mîna la chipiu, dar erau departe şi Luca simţi cum se cufundă cu toţii sub apele parfumate ale teilor. Treceau printr-un culoar răcoros, printre copacii care-şi împleteau crengile deasupra străzii.

— Eh, aici e altceva ! spuse birjarul întorcîndu-şi spre ei maxilarele grele, care parcă mestecau. Aici e tei, e parfum...

Treceau prin faţa unor case luminate de lampadare, a unor curţi în care sticleau globuri japoneze.

— Mi-a pierit şi oboseala — spuse birjarul. Dacă animalele şi-ar fi luat tainul, mergeam pînă la capătul lumii !

— Nu e nevoie să ajungem pînă acolo — spuse Luca. Oprim puţin la Grădina Publică şi întoarcem pe Mazeppa.

— Oprim cît doriţi — spuse birjarul. Poate că domnişoara artistă vrea să vadă Brateşul sub lună.

— Ha-ha ! chicoti domnul Donat. Şi el ! Pînă şi el ! Care ştie de unde ne-a luat azi după-amiază ! Magia e fără greş. Ha-ha !

— Mergem prea încet — murmură Roji. Caii ăştia se tîrăsc... şi rochia mi se pare grea, apăsătoare...

— Chiar e grea, Adèle — şopti domnul Donat.

— Mătăsurile astea par făcute din plumb. Oare nu s-ar putea să mă plimb singură ? Singură !

— Încă nu — spuse domnul Donat. Dar se va putea foarte curînd.

— Şi vorbele mă irită. Rochia, fardul, vorbele... la-la, la-lou la-la, la-lou...

— E trecut de ora zece — spuse Luca. Să întoarcem. Il bătu pe birjar pe spate. Ia-o înapoi, dar nu pe Domnească. Pe unde e mai multă linişte.

— Pe Mavromol — spuse birjarul. E o stradă frumoasă. O să-i placă domnişoarei... Cine ştie cînd o mai veni pe la noi prin ţară !

— Peste cîţiva ani — murmură domnul Donat. N-o să poată uita niciodată străzile astea...

— O să le uit — spuse Roji. Am şi început să le uit. Singurele lucruri de care-mi amintesc bine acum sînt rochile pe care le-am probat în după-amiaza asta.

— Şi magneziul — spuse înveselit domnul Donat. Te rog, Adèle, nu uita lumina aceea albă de fulger !

— Magneziul — repetă Luca. Şampania îl îndepărtase cu zece ani de tot ceea ce se întîmplase înainte de a se urca în birjă. Nu-şi amintea decît obrazul rotund, cu fălcile lăsate, al codoaşei, clinchetul paharelor, apoi curtea murdară, trăsura cu poclitul ridicat şi umerii albi, reci de lîngă el.

— Sper că n-o să adormi din nou — spuse domnul Donat. De cînd am pornit la drum te ascunzi în pernele astea ca într-un pat.

— Am ajuns pe strada Mazeppa — îl întrerupse birjarul. Tragem acolo unde se vede lumina ? La casele domnului Dudoveanu ?

— Da — răspunse Luca.

— Şi rămîi să ne aştepţi — spuse domnul Donat.

Birjarul scoase un „prrrr" răsunător şi caii se opriră sforăind.

Roji coborî parcă fără să atingă scara trăsurii şi, în vreme ce domnul Donat plătea birjarului, Luca o conduse spre poarta masivă, de fier forjat, pe jumătate deschisă.

Dar înainte de a-i atinge clanţa, un grup de tineri cu gulere înalte, cu flori la butonieră ţîşniră afară în întîmpinarea lor.

— V-am văzut cînd aţi oprit! strigă Iulian, îndreptîndu-şi părul ţepos. Credeam că nu mai veniţi. Nu ne-o prezinţi pe domnişoara?

Roji, care se oprise în umbra zidurilor acoperite cu iederă, făcu un pas înainte.

— Domnişoara... domnişoara Delorme! şopti Iulian, uluit. Luca, cum ai reuşit?! Domnilor... Domnişoara este... Domnilor...

— Domnişoara Delorme — încuviinţă Luca. Şi prietenul ei şi al meu, domnul Donat, om de afaceri şi artist-fotograf.

Roji întinse mîna şi Iulian i-o apucă între palme, servil şi încîntat. O sărută şi, înclinîndu-se, trecu următorului ca pe o ştafetă mîna albă şi încărcată cu bijuterii, apoi rămaseră cu toţii tăcuţi, privind corsajul verde strălucitor din care ţîşneau sînii foarte rotunzi.

— Domnul Donat e originar din România — spuse Luca şi trece mereu prin oraş, pe la firma Wattson şi Youell. Acum vine direct din Paris.

— Domnişoara Delorme — băigui Iulian cu gura uscată. N-aş fi crezut... Ar fi trebuit să împodobim curtea... Să scoatem mesele în grădină...

— O să ne povesteşti toate astea înăuntru — spuse Luca.

— Iertare — spuse Iulian, înclinîndu-se din nou. L'émotion mademoiselle, la surprise... vous savez... C'est bien extraordinaire!

Roji trecu sub perdeaua de iederă a porţii, continuînd să surîdă, şi, la apariţia ei, petrecerea se opri. Rînd pe rînd, bărbaţii se ridicară de pe scaune, femeile tăcură, muzicanţii lăsară jos instrumentele.

— Mademoiselle Adèle Delorme, la célèbre cantatrice française — anunţă retoric Iulian — qui est venue nous honorer de sa présence.

— Care a catadixit să vină printre noi — traduse liber domnul Donat.

— Ştie şi româneşte — şopti Luca. În ciuda veseliei nebuneşti care-l cuprinsese, se silea să fie lucid. Nu voia să-şi rateze farsa. Ştie româneşte Iulică, a învăţat special pentru turneul ăsta.

— Dar tot mai bine ştie franţuzeşte — observă mucalit, domnul Donat.

— Je vous remercie — răspunse Roji cu o graţioasă mişcare a capului — d'avoir eu la bienveillance de nous inviter si gentiment chez vous.

— Franţu-zeşte ! exclamă Luca, zgribulindu-se. La... la bienveillance... chez vous !... Cînd ? Cînd domnule Donat ? !

— Cînd dormeai în trăsură.

— Dar bine... în două ceasuri ? !

— Are o memorie extraordinară.

— Şi accentul ?

— Îl avea. Avea accent străin, n-am făcut decît să-l folosesc pentru cîteva fraze.

— E formidabil ! V-o jur, domnule Donat. Îmi plac farsele, dar asta e genială ! Mă predau !

Îi apucă mîna strîngîndu-i-o, în vreme ce invitaţii se adunaseră în jurul actriţei, privind-o cu lăcomie, de foarte aproape. Păreau cu toţi gata să-i pipăie sînii şi bijuteriile.

— Ştiu că-ţi plac farsele — şopti domnul Donat. De aceea m-am bucurat cînd ai venit. Jocul te ajută să-l descoperi pe jucător.

— Sînt un jucător adevărat.

— Se vede. Iar eu un fotograf care ştie să-şi aleagă modelele. Şi să le modeleze. Ha-ha ! Sînt şi sculptor, ţi-am

spus-o. Secretul e de a dezgropa statuia din marmura în care dormitează. Şi domnişoara Delorme este o Carrara, nu-i aşa ?

— Mă înclin — şopti Luca. Aş vrea să învăţ şi eu legile marmurei.

— Bine, domnule discipol — consimţi domnul Donat. Dar înainte de asta îmi vei fi model. Te voi modela şi te voi scoate din roca în care dormitezi. Ha-ha ! Lumea e o carieră enormă, în care pier viitoarele statui. Nu-i aşa ? Îl bătu pe spate fericit, scuturîndu-şi mustăţile galice.

— Au înnebunit, priviţi-i ! spuse Luca. Şi sînt printre ei băieţi subţiri, umblaţi prin lume... De-abia se abţin să nu i se închine, să nu-i sărute poala rochiei ! Ha-ha !

Rîse scurt şi îşi dădu seama că imitase chicotitul celuilalt.

— Rîzi bine — observă domnul Donat. Îmi place.

— Mă iertaţi — spuse Luca, dar toate mi se par groteşti. Iulian se sileşte să-i atingă cotul cu dosul palmei, ca un elev în călduri.

— Şi doamna aceea măruntică s-a apropiat să vadă dacă nu are sînii falşi.

— Dar nu e numai excitaţia... nu-i aşa ? întrebă Luca. Sînt şi puţin speriaţi, copleşiţi.

— Marmura — susură domnul Donat. E forţa seculară a marmurei !

— A cărnii, a luxului — şopti Luca. Şi mai e ceva... V-o jur că mai e ceva... Nu înţeleg ce, dar mi-e şi mie teamă... Ca şi cum ar putea să dispară sau să se prefacă în ceva obişnuit, de toate zilele.

— Mda, poate — încuviinţă bonom domnul Donat. Aşa cum se întîmplă mereu. Noi sîntem aceia care împrumutăm lucrurilor ceva miraculos... Noi, cînd sperăm, cînd dorim, dar după aceea strălucirea dispare, pentru că nu mai visăm şi devenim noi înşine monotoni.

— Nu ! protestă Luca. Ea are, într-adevăr, *acum* ceva din altă lume.

— Ca şi dumneata de altfel — murmură tandru domnul Donat. Dragul meu Casanova ! Să nu-ţi închipui că mai eşti cel de acum opt ore ! Oh, non, mon cher, non !

Invitaţii izbucniră în rîs aplaudînd. Se aplecară apoi toţi ca la comandă şi ridicînd-o în braţe pe Roji o puseră pe masă, strigînd frenetic :

— Bravo ! Bravo, la belle, la fée !

— E... e extraordinară ! ţipă Iulian deschizîndu-şi apoplectic gulerul cămăşii. E... ca o zeiţă. Niciodată... nimeni... pînă acum...

— Nimeni... niciodată — reluară în cor cîţiva bărbaţi gîfîind.

— Niciodată, niciodată — strigă Iulian. Nimeni... nici o actriţă... atîta spirit şi voce.

— Atîta graţie — reluă corul, dogit. Si gracieuse et si belle...

— Mai frumoasă, mai pură ! proclamă Iulian.

— Niciodată, niciodată — tună corul. Niciodată pe lumea asta... niciodată...

— Une telle demoiselle — cîntă Iulian ca un tenor.

— Cu picioare atît de fine — răspunse corul de başi. Cu sîni atît de frumoşi, n-a coborît printre noi...

Sclipind cu paietele, cu ochii, cu braţele, în mijlocul paharelor de cristal, sclipind cu dinţii, cu sînii, cu buzele, Roji dirija corul deasupra căruia plutea, şi Iulian, apoi ceilalţi, şi din nou el, şi ei răspunzînd, îşi adunară vocile, incantatoriu.

— Le plus beau des anges — cîntă Iulian.

— Şi noi o rugăm.

— Să rămînă cu noi.

— Delirează... şopti Luca. E prea mult... prea mult.

— Da — răspunse iritat domnul Donat. E încă atît de labilă !

— Încep să n-o mai recunosc nici eu — spuse Luca, apăsîndu-şi fruntea cu pumnul. Această domnişoară... această femeie superbă...

— Îmi scapă — gemu domnul Donat. Totdeauna mi se întîmplă aşa ! Aparatul... aparatul îmi joacă renghiuri ! Dar n-am spus nimic — strigă răguşit, ducîndu-şi mîna la inimă. *E adevărul* domnule de Droitdieu ! E mea culpa !

— Să rămînă printre noi — strigă o voce ascuţită de femeie.

— Să rămînă, să rămînă, să rămînă — cîntă corul, bisericeşte — să rămînă, să rămînă, să rămînă...

— Merci, monsieurs — spuse Roji cu voce argintie. merçi. C'est assez !

Încercă să coboare de pe faţa de masă scrobită, dar un vaier general o opri.

— Nu ! Rămîneţi acolo ! Rămîneţi !

— E prea mult — repetă Luca simţind nevoia să cînte şi el pentru a se face auzit de femeia cu ochi enormi, cu zulufi roşcaţi, care rîdea unduindu-şi şoldurile. E prea mult. Adèle...

— Ce spui. domnule Luca ? întrebă domnul Donat.

— Adèle — repetă Luca. La belle demoiselle.

— Oh, domnule Luca — murmură intrigat domnul Donat. E prea devreme ca şi dumneata să crezi asta...

— E divină — şopti Luca. Mi-am dorit totdeauna să întîlnesc o asemenea femeie.

— Zeiţă, fecioară — cîntă corul.

— Inelul meu ! strigă Iulian. Domnişoară Delorme, făceţi-mi cinstea de a primi în dar inelul acesta vechi, cu piatră de rubin.

— Şi pe al meu ! ţipă un bărbat ciolănos, sprîncenat, făcîndu-şi loc printre ceilalţi.

— Un ac de cra-cravată — şuieră un bătrînel, urcîndu-se pe un scaun. Un safir pentru cea mai mare actriţă a lumii ! Un sa... safir !

Îşi smulse acul cu degetele tremurînde şi-l aruncă la picioarele actriţei.

Dar înainte ca aceasta să se poată apleca, Iulian se repezi, îmbrăţişîndu-i genunchii.

— Assez ! strigă. Ajunge ! Vă interzic. Şi privind-o pe Roji în extaz, adăugă : Vă cer mîna, domnişoară Delorme... Casa aceasta... averea mea...

— Huuu ! făcu bătrînelul, ducîndu-şi arătătoarele la tîmple ca pe nişte coarne. Vrei mîna acestei zeiţe ? Huu-huuu !

— Huuu ! mugi bărbatul ciolănos. N-o atinge, traficant de carne vie !

— N-o atinge ! ţipă o femeie tînără, brună. Iertaţi-l, domnişoară Delorme. Şi-a pierdut minţile !

Îşi ridică braţele şi privirea spre Roji şi i se închină, scoţîndu-şi cerceii.

— Ce faci, frumoasă doamnă ? întrebă Roji, zîmbindu-i.

— Oh, frumoaso, frumoaso, frumoaso ! strigă femeia înăbuşit. Cea mai frumoasă între frumoase ! Cerceii mei... poartă-i ! O să mă rog pentru tine ! Oh, frumoaso ! Frumoaso !

— E superbă — spuse Luca.

— În sfîrşit, s-o recunoaştem : este — şopti învins domnul Donat.

— Aş face orice pentru ea ! spuse Luca. Domnule Donat, aveţi vreo influenţă asupra ei... un mic ascendent ?

— Da, cred că da — spuse modest domnul Donat.

— Atunci... spuneţi-i... explicaţi-i... vorbesc mult prea prost franţuzeşte ca să încerc eu... explicaţi-i că pentru mine, ea e simbolul purităţii.

— Al purităţii... da... domnule Luca.

— Actriță sau nu, puțin mă interesează... dar simt, știu că niciodată nu voi întîlni o femeie mai curată, mai feciorelnică decît ea. Și o iubesc !

— Îi voi spune, domnule Luca. Adéle — strigă ridicînd vocea, Adèle, ar trebui să ne oprim ! Nu auzi corul, chemările care te transformă La Sardine ? ! Domnul conte va fi intrigat...

— Suferința a înnobilat-o — spuse Luca. Aș vrea s-o apăr, s-o ajut... E doar o biată fetiță !

Pe masă, statuară, Roji zîmbea copilărește bărbaților, care-i întindeau buchete de flori smulse din grădină cu rădăcini cu tot sau adunate din vaze. Surîdea blînd femeilor care-i luaseră mîinile, lipindu-și-le de obraz.

— Adèle ! strigă domnul Donat, aspru. Adèle, frumoaso, crudo, revino-ți !

— Micuța de ea, cît trebuie să sufere ! spuse femeia brună. E un copil, o fetiță.

— Cu... cu pantofi communion ! gîfîi bătrînelul.

— Frumoasa, fetița ! cîntă corul.

— Coboară ! porunci domnul Donat. Dă-te jos de pe masă, Adèle.

— Mă cheamă La Sardine — spuse Roji, înroșindu-se.

— Încă nu ! strigă domnul Donat, furios. *Aici, acum ești Adèle !*

— Țipați prea tare la ea — spuse Luca. Și nu-mi place !

— Oh, domnule Casanova — se apără schimonosindu-se domnul Donat. Ai ajuns pînă acolo, încît să mă judeci ? Ha-ha ! Marele și micul farseur ! Bravo ! Adèle, vino aici !

Roji coborî pe brațele care i se ofereau ca niște trepte. Părea mai subțire, cu obrajii transparenți, cu gura palidă.

— Mă cheamă La Sardine ! spuse făcîndu-i o reverență domnului Donat. Mi-e teamă de oamenii ăștia. Să mergem.

— Ţi-e somn, Adèle ?

— Nu mai înţeleg nimic. Cine sînt eu ?

— Dar eu ?

— Ţi-e rău ? întrebă Luca luîndu-i mîna ca un îndrăgostit. Dumnealui e domnul Donat, de la Paris. Ai vrea o limonadă rece ?

— La vîrsta asta ar fi trebuit să doarmă ! strigă domnul ciolănos.

— Da-da... să doarmă ! spuse bătrînelul. Se prăbuşeşte sub povara bijuteriilor.

— Fetiţa mea — murmură Luca.

— Sărmană La Sardine ! suspină femeia brună. Ce tristă eşti !

Adusă uşor de spate, mai mică, mai blondă, neajutorată, Roji plîngea fără zgomot.

— La revedere ! strigă domnul Donat, trimiţînd bezele tuturor. Domnişoara Delorme e obosită. Trebuie să doarmă !

— La revedere — psalmodie corul. La revedere fetiţo... Somn uşor... somn uşor.

— La revedere — murmură Roji trecînd pragul masivei porţi.

— Mai repede, Adèle — porunci domnul Donat. Bietul birjar a aşteptat destul ! Hai, grăbeşte-te !

Roji urcă graţioasă şi tristă scara trăsurii, cu batista la ochi.

— La revedere, prieteni — murmură înainte de a se aşeza. La revedere. Vă mulţumesc din suflet.

Trăsura porni clătinîndu-se ca pe valuri, urmată de mulţimea invitaţilor care cînta foarte încet şi lent.

— Nu fiţi trişti — spuse domnul Donat, călare pe burduful birjei. Adèle pleacă, dar va reveni.

— La Sardine ! strigă Luca. La Sardine ! Draga mea !

Gîndul că fata blondă plînge, singură, fragilă, nemîngîiată, îl biciuia. Încercă să ajungă trăsura, dar era nesigur pe picioare şi se împiedica la fiecare pas. Iar în jurul lui, ţinîndu-se de braţ, în rînduri strînse, invitaţii mergeau ca după dric, suspinînd în cor :

— La Sardine... oh, biata, sărmana La Sardine !

— Adèle ! strigă domnul Donat. E infernal ! Adèle, nu asculta chemările acestor imbecili care vor să te transforme în La Sardine numai pentru a se înduioşa. Rămîi ceea ce eşti !

— La Sardine ! gemu Luca. Aşteaptă-mă !

Întinse mîna să apuce aripa trăsurii, dar birja se smulse de sub degetele lui şi se îndreptă la pas către biserica Mazeppa, ale cărei turle dominau capătul străzii.

— Acasă ! strigă domnul Donat. Duceţi-vă acasă. Ce vreţi să fac cu voi toţi la ora asta ? Şi tu, micule Casanova, du-te şi culcă-te !

— La Sardine ! urlă Luca. Rămîi ! Mi-e dor... La Sardine !

— Mda, bănuiam — mormăi domnul Donat, cramponîndu-se de burduful poclitului. Altfel nici nu te luam cu mine !

— La Sardiiine ! cîntă subţire, pe nas, ca într-un cor bisericesc, femeia brunetă. Oh, sfîntăăăă La Sardiiine !

— Sfîntă, sfîntă La Sardine — mugi îndesat, repezit, corul.

— Lua-v-ar dracu ! înjură domnul Donat. Vreţi să vă şi împărtăşiţi ? ! Căraţi-vă păcatele acasă ! N-am nevoie de ele ?

— Doooaaamneee milueeeeşteeee ! cîntă popeşte bărbatul ciolănos. Sfiiîntăăă La Sardine, mîntuieeeeşte-ne pre noooooiii !

— Dă-i bici — strigă domnul Donat. Fugi !

— Bla-go-go-sloveşte-te-te sfîntă-tă-tă feti-iiiţă ! geme corul urmărind trăsura în pas alergător. La Sardiiine...

— Aşteptaţi-mă — strigă Luca. Aşteptaţi-mă şi pe mine !

Dar trăsura ajunsese la biserica Mazeppa şi dispăru în spatele ei.

— La Sardine ! Draga mea ! Iubita mea ! strigă Luca ocolind vechile ziduri surpate. Continua să fugă ameţit, iar în urma lui auzea stingîndu-se corul başilor, asemeni unor acorduri de orgă :

— La Sardine fecioara... La Sardine frumoasa !

Micile străzi ce urcau dinspre Dunăre erau afundate în beznă, dar se auzeau bocănitul potcoavelor şi vocea domnului Donat care spunea înăbuşit :

— Dă-i bici ! Mai repede ! Mai repede !

Luca urmări birja pe care n-o vedea pînă în marginea străzii Brăilei, apoi, fiindcă i se păru că aude tropăitul cailor pierzîndu-se pe strada Balaban, o luă într-acolo. Abia îşi mai mişca picioarele, dar continua să fugă, asurzit de propria sa gîfîială, şi se opri abia în faţa bordelului ale cărei porţi erau larg deschise, lăsînd să iasă cîţiva marinari beţi.

— Afară ! Afară ! răsuna vocea doamnei Jeni, trebuie să ne odihnim şi noi. Muncim de douăzeci şi patru de ore !

Marinarii se îndepărtară chicotind, împleticindu-se, şi codoaşa apăru în poartă, despletită, cu pumnii ridicaţi.

— Bună seara — spuse Luca, înecîndu-se de oboseală.

— Oh ! Ohoho ! exclamă codoaşa, îndreptîndu-şi laţele de păr. Îmi pare rău, domnule Luca, că mă găseşti în halul ăsta. Am dat afară nişte derbedei.

— La Sardine — şopti Luca. Domnul Donat...

— Saxin ? repetă codoaşa. Domnul Doniţă ?! He-he, te ţii de glume, frumosule... Şi zău, nu-mi arde acum ! Au ri-

dicat-o azi pe Roji, mi se pare c-ai văzut-o... fata aceea nouă cu părul roşu... Prea era frumoasă putoarea...

— Au... ridicat-o — repetă Luca. Cine... cine a ridicat-o ?!

— Pe sus au dus-o. Nici n-a apucat să-şi strîngă lucrurile... Zici c-ai văzut-o ? Pe crucea mea ! Te îndrăgosteai de ea cît eşti de băiat subţire...

— E nebun — spuse Matei a doua zi dimineaţa, buzunărindu-l. A plecat ieri la bordel şi s-a întors abia azi, fără nici un ban şi cu două cutii de fard. Şi mai şi vorbeşte în dodii. Anton, să-l băgăm în cadă.

Luca încercă să se smulgă din mîinile lor, dar îl descălţară, îl dezbrăcară — era cu hainele bune — şi-l afundară în apă.

— Naná — gemu, lipindu-şi tîmpla de marginea rece a căzii, Naná !

— Cine ştie ce porcării a băut — spuse Anton. Ăsta e om care să bea ? Să se ţină de fuste, asta ştie. Bagă-ţi degetul pe gît şi varsă, Casanova !

— Ah, Adèle, făcu Luca, Adèle la belle.

— Capul în apă ! comandă Matei.

— Mi-e că se prăpădeşte — spuse Anton. Uite cine îndeamnă la revoltă socială !

— La Sardine — gemu dureros Luca. La Sardine... Sărmana... sărmana La Sardine !

— Nu-l mai îneca — spuse Matei. Îl omorîm. Nu se face.

— Ha-ha ! chicoti Luca, cufundîndu-şi singur fruntea în apă rece. Auzea voci, coruri, tropăit de potcoave. Şi revedea figura uluită a lui Iulian, căruia îi jucase de curînd o farsă teribilă, travestindu-se în femeie şi dansînd cu el toată noaptea spre hazul celorlalţi care strigau ; La belle... la belle...

— E idiot — spuse Matei. Mai şi rîde.

— Să-i pun o bucată de gheaţă pe ceafă? întrebă Anton. Sau să-i fac o frecţie să-şi revină?

Apucîndu-l pe Luca de umăr, îl traseră afară din cadă ca pe un pisoi ud.

— Lăsaţi-l! Lăsaţi-l în pace! ţipă Mariluna deschizînd uşa. Tot oraşul vorbeşte că vrea să se însoare cu o prostituată, una Roxi sau Rexi. Au luat aseară masa la Oppler şi apoi o îngheţată la Suré.

— Îl omor — spuse trist Anton.

— Îl împuşc — şopti cu duioşie, Matei.

— În schimb, fardurile care le-a adus sînt splendide! Albastru şi galben-citron, ca pentru scenă.

— Dacă sînt pentru scenă, dă-i-le Franciscăi — spuse Anton. Ea e actriţa familiei.

— Să aştepte! O să le folosesc eu!

— O să arăţi ca un papanaş — spuse Matei.

— Ca o gogoaşă din care curge dulceaţa — murmură Anton. Dă-i-le Franciscăi.

— Derbedeilor! pufni Mariluna, trîntind uşa.

Şi se duse să se machieze, căci avea o întîlnire de dragoste cu doctorul Dinu Damian.

XI

Privindu-se în oglindă, Mariluna se întristă. Oricît se silea să-şi strîngă corsetul şi să-şi înalţe umerii, rămînea mică şi bondoacă. Avea ochi frumoşi, melancolici, dar obrazul rotund, nasul cîrn, începutul de guşă îi dădeau o înfăţişare bonom-caraghioasă.

Îşi frecă îndelung pomeţii cu fardul galben, pentru a le ascunde rumeneala, şi reuşi să pară, după aproape un sfert de oră, lividă. Nu ştia la ce i-ar fi putut folosi albastrul,

dar pentru că mirosea foarte frumos îl atinse de pleoape, de nări şi de lobul urechii. Şi fiindcă tot se juca şi n-o vedea nimeni, îşi fardă gleznele.

Se îmbrăcă apoi foarte încet — îi plăcea să se dichisească — şi trecu alene, cu un aer plictisit pe lîngă Francisca, ce o aştepta nerăbdătoare, de două ceasuri.

— Eşti foarte frumoasă ! exclamă Francisca. Niciodată n-ai reuşit să-ţi strîngi corsetul aşa de bine !

— Nu l-am strîns de loc — răspunse înţepată Mariluna.

— Ai crescut, pur şi simplu — spuse Francisca pipăindu-i talia. Şi cu ciorapii ăştia ai picioarele de două ori mai subţiri !

— Nebuno — spuse Mariluna roşindu-se. Îţi convine să vorbeşti, cînd ai picioare ca ale tale !

— Şi tu... ? Te duci *acasă* la un bărbat ? ! Maria, spune-mi ! Mariluna !

— Mă duc unde vreau. Sînt destul de mare !

Spuse „destul de mare“ cu amărăciunea cu care ar fi spus „destul de grasă“ şi Francisca înţelese.

— Da... e treaba ta, în definitiv... dar să te duci singură la un bărbat...

— N-am spus că mă duc la el... singură ! La revedere.

Reveni pentru o clipă în faţa oglinzii din dormitorul părinţilor. Din rama încărcată de stucatură îi surîdea o domnişoară durdulie, picantă, pe lîngă care n-ai fi putut trece fără s-o acostezi. „Draga mea — îşi spuse Mariluna, abia mişcîndu-şi buzele — ce mai faci ?“ „Dar tu ?“ „Îţi plac“ ? „Oh, domnule !“ Se privi duios, cochet, matern. Abia îşi mai recunoştea ochii languroşi, deasupra pomeţilor palizi. „Poate sînt bolnavă — se gîndi. Chinurile, aşteptarea... sau chiar o boală adevărată, misterioasă, pe care tata a adus-o din port... Există boli care te macină pe ascuns.“ Îşi trimise o bezea şi numai datorită îndelungatei

sale experiențe simți că Francisca o urmărește, ascunsă undeva pe aproape, gata să izbucnească în rîs.

— Ești o caraghioasă — spuse fără să se întoarcă.

O auzi fugind afară, înăbușindu-și hohotele și ieși fără să-i mai arunce vreo privire.

Trecu țanțoș prin fața Dusei, care o amenință cu degetul, șoptindu-i complice: „Cavalerii, cavalerii", și se furișă pe poartă repede, pentru a nu se întîlni cu Sofia.

După ce ajunse pe strada Eminescu și îl zări de departe, Mariluna își domoli mersul. Visase toată noaptea vizita pe care avea s-o facă, dar acum, văzîndu-l, i se făcu frică. Întîlnirile lor de la Suré, schimburile de priviri și, mai ales, îndrăzneala naivă cu care o invitase la el acasă i se părură deodată a se fi precipitat prea mult.

Avusese încă două „legături", dar, în afara sărutărilor fierbinți, întîlnirile rămăseseră platonice și neurmate de cereri în căsătorie. Și ea fusese totdeauna aceea care-și temperase „prietenul", oferindu-și timpul și buzele cu o zgîrcenie aproape calculată. Căci în ciuda dorinței de a evada de acasă și de a avea un bărbat *al ei*, în ciuda valului de tandrețe, gata de a fi revărsat asupra primei sale iubiri, se apăra cu înverșunare. Voia să-i creadă și nu-i credea pe toți acești domni care-i făceau curte, voia să se lase păcălită, legată la ochi, dar era lucidă și oricît de feminin își legăna șoldurile nu uita niciodată că are picioare scurte și nasul cît o fasole.

Și acum se aruncase orbește într-o aventură cu un om despre care nu știa altceva decît că are trei copii din prima căsătorie. Pe măsură ce se apropia de el și-i vedea ceafa arsă de soare ușor ridată, simțea că în jurul omului necunoscut, puțin adus de spate, cu mîinile brune, uscățive, atîrnîndu-i de umeri ca niște aripi, plutea un farmec neînțeles. Simțea că și aerul din jurul lui e altfel — era

o parte a văzduhului pe care el o îmblînzise şi care i se supunea.

Observă că avea pantofii scorojiţi la ştaif şi că haina i-e lustruită în dreptul omoplaţilor, dar cu toate că neglijenţa vestimentară o indispunea de obicei, de data asta o înduioşă. Şi se temea ca el să nu observe că îl priveşte lacomă şi înduioşată chiar înainte de a-i întinde mîna.

— Am venit — spuse cu falsă voioşie. N-am întîrziat mult, nu-i aşa ?

— Oh, nu — răspunse el şi figura întunecată îi redeveni mobilă. Se silea să pară, ca totdeauna, jucăuş, dar era obosit. Eşti sub sfertul de oră permis. Să mergem.

— Încotro ?

— Spre Grădina Publică.

— Locuieşti în grădină ?

— Mult mai departe, pe Vadul Ungurului.

Ca toţi cei care copilăriseră în partea de jos a oraşului, înspre Dunăre, Mariluna trecuse de prea puţine ori mai sus de Parcul Carol, şi nu ajunsese niciodată în Galaţii Noi, pe malul Brateşului.

— E chiar departe ! spuse el. Dar o să-ţi arăt oraşul, pe drum.

O conduse pe micile uliţe din preajma pieţei, prin faţa dughenelor de mărunţişuri, apoi pe străzile care adăposteau hoteluri de mîna a doua şi cîteva sinagogi.

— Totul e foarte nou pentru mine — spuse Mariluna. Dar le cunosc foarte bine.

— Să luăm o birjă atunci — spuse el.

Se urcară într-o trăsură de piaţă şi în cîteva minute străbătură centrul şi trecură de catedrală şi de Grădina Publică. Strada Domnească se transformă într-un bulevard desfundat, de-a lungul căruia pomii, casele, pietrele păreau rare şi cînd o cotiră pe una din străzile ce coborau

în pantă spre Brateş. Mariluna zări ca printr-un ochean, lacul şi bătu din palme.

Apoi opriră în faţa unui gard cenuşiu, negeluit, şi, intrînd în curte, se afundară într-o mare de bălării.

— Nu-mi plac grădinile — spuse Dinu. Îmi place natura aşa cum e la ea acasă.

— E foarte frumos — spuse ea.

— Ştiu că nu-ţi place. Femeile preferă parcurile, rondourile bine tunse.

— Ba da! îl întrerupse Mariluna, hotărîtă să se entuziasmeze de toate. E ca în fundul curţii noastre, din strada Democraţiei!

— Şi încă n-ai văzut animalele! spuse el. Am o vacă, găini, cai, iepuri de casă.

— E foarte, foarte bine — spuse Mariluna sincer încîntată. Fu cît pe-aci să aplaude existenţa micii menajerii, dar se gîndi că ar părea exagerat de volubilă pentru prima vizită şi se stăpîni.

Bălăriile se întrerupseră brusc în pragul unei case cu geamlîc. Se vedeau înăuntru colivii şi hărţi decolorate de soare. Cînd deschiseră uşa păsărelele se deşteptară din picoteală şi începură să ciripească, agăţîndu-se de gratii.

— Sticleţi — spuse Dinu. Şi cîţiva cintezoi. Pun uneori capcane pentru păsări... Eh, Damaschina — strigă, am sosit.

Uşa din capul geamlîcului se deschise, lăsînd să apară o femeie slabă, cu pungi sub ochi şi legată la cap cu un testemel.

— Dînsa e? întrebă grosolan, apropiindu-se de Mariluna.

— Da — răspunse sec Dinu. A venit să vadă copiii.

— Vreţi să vedeţi copiii? întrebă femeia neluîndu-şi privirea de la Mariluna.

— Da — răspunse Mariluna stînjenită.

— Au mai fost şi altele. Trei, de cînd sîntem aici! Şi cîte dincolo, în celelalte case!

— Damaschina! o întrerupse agasat Dinu. Îmbracă copiii!

— Eşti a patra — mormăi femeia. A patra doar în casa asta! Şi cîte or să mai vină! Anul trecut a adus vreo patruzeci.

Le întoarse spatele şi atunci Dinu îi făcu semn Marilunei să nu se indispună.

— E bolnavă — şopti. De nervi. Nu poate suferi femeile. Nici un fel de femeie.

— E fără îndoială geloasă — spuse Mariluna. Poate că te iubeşte.

— E cu totul altceva. O chinuie obsesiile, ideile fixe.

— Mania persecuţiei?

— Îşi închipuie că un conte, pe care l-a cunoscut în tinereţe, a blestemat-o să mă slugărească toată viaţa.

— Poate că pentru altcineva n-ar fi chiar un blestem. Dar pentru ea...

Păsărelele se zbăteau în colivii cîntînd „r"-urile în spirale scrîşninde, din adîncul guşii.

— Pentru ea, de ce? întrebă Dinu.

— Fiindcă suferă. Nebună sau sănătoasă, suferă.

Nu mai adăugă nimic fiindcă uşa se deschisese şi apărură copiii — doi băieţi şi o fată, semănînd foarte bine cu tatăl lor — zvelţi, bruni, cu figuri surîzătoare.

— Andrei, Dana, Eugen — îi recomandă Dinu. Ea e Mariluna.

Copiii făcură o mică reverenţă, respectuoşi. Băieţii îşi ţineau braţele ţepene pe lîngă corp, fetiţa nu îndrăznea să-şi mişte capul pe care crescuse o uriaşă fundă bleu.

— De-abia i-am adus — hîrîi femeia din spatele lor. Nu le place să vadă oameni străini.

— Nu-i adevărat — spuse fetiţa înroşindu-se. Eram murdari de pămînt... Tată, am săpat groapa aşa cum ne-ai învăţat dumneata.

— Am săpat-o ! întări băiatul cel mare. Şi n-am găsit nimic acolo !

— Ia nu mai pălăvrăgiţi atîta — interveni femeia. Copiii ăştia poa'să te bage pe foc ! Hai ! În curte ! La joacă !

— Şi n-aţi găsit nimic, nimic ? întrebă Dinu zîmbitor.

— Nimic — spuse fetiţa stingherită. Dar am făcut o groapă mult mai mică decît cea de ieri !

— Le e lene să sape ! se răsti femeia. Sapă zece minute şi se odihnesc o oră.

— Aşa nu ajungem departe — spuse Dinu. Nu mai terminăm nici peste o sută de ani ! Şi-acum vine toamna, buruienile se ofilesc şi gata !

— De ce sapă gropi ? întrebă Mariluna.

— Să... să... răspunse băiatul cel mic.

— Să ne jucăm — îl întrerupse fetiţa. Avea ochi negri, cu gene lungi, şi o privea cu neîncredere pe Mariluna. Plantăm copaci.

— Şi flori — adăugă băiatul cel mare.

— Şi căutăm — spuse femeia. Căutăm.

— Vrei să ne dai puţin şerbet, Damaschina ? întrebă Dinu.

— Şerbet ?! Şerbet din corcoduşe sau... he-he... din rumeguş ?

Izbucni în rîs, acoperindu-şi gura cu palma. Ochii ei albastru-deschis rătăceau pe figura Marilunei.

— Nu. Şerbet de trandafiri — spuse Dinu. Sau din oricare altul, din cele bune.

— Degeaba — spuse femeia. Degeaba şi şerbetul şi toate celelalte ! O să fugă ! N-a reuşit Dimon Platonovici, dar încă tu !

— De dumneavoastră e vorba — explică fetița. Spune că o să fugiți.

— Poate că da — zîmbi Mariluna. O iritau ciripitul chinuitor al păsărelelor și privirile apoase ale femeii. Dar copiii îi așteptau răspunsul cu gravitate, ca și cum i-ar fi cerut ajutorul, și se sili să pară cît mai blîndă, repetînd dulce : Poate că da.

— Hai, haide Damaschina — șopti împăciuitor Dinu. Adu-ne măcar apă rece.

— Să vadă casa mai întîi — spuse femeia. De ce să ne mai ostenim cu apa și cu celelalte ?

— Parcă ați vrea să mă cumpărați ! surîse Mariluna.

— Ha-ha-ha ! chicoti femeia. E deșteaptă ! Și e frumoasă ! Nu mai vine pe aici !

Se apropie de Mariluna ca și cum ar fi adulmecat-o și îi atinse obrazul cu dosul degetelor.

— E tînără ! spuse. Și ce culoare frumoasă de obraji ! Sînt ca de piersică !

— Isprăvește Damaschina ! O s-o sperii !

— Voi o s-o speriați ! spuse femeia încruntîndu-se. Cum mă speriați și pe mine cu păsările astea de tinichea și cu gropile. Ce credeți că o să scoateți de acolo, după ce a fugit ăla, alaltăieri ?

— Te rog s-o ierți — îi șopti Dinu, Marilunei — n-am văzut-o de mult în halul ăsta.

— Hai, Damaschina — fii cuminte — spuse rugător fetița. Cînd țipi te faci urîtă !

— Voi m-ați făcut urîtă — gemu femeia. De cînd am fost blestemată să vă slugăresc ! Nici nu știți cum arătam, domnișoară — îi spuse Marilunei — înaltă și blondă, cu talia s-o cuprinzi într-o mînă ! Și acum, acum ce să fac ?

— Să te faci frumoasă — șopti fetița. Fiindcă ești frumoasă, Damaschina !

— Sînt ofilită ! Aici m-am ofilit. Avînd grijă de voi. Şi păzind gropile !

— Eşti frumoasă — spuse fetiţa. Cu toţii ştim că eşti ! Dacă ţi-ai scoate basmaua asta bătrînicioasă şi te-ai pieptăna...

Femeia îşi pipăi cu mînă nesigură meşele de păr care-i scăpau de sub testemel. Îşi trecu apoi palma deasupra bluzei şi fustei demodate.

— Cu toţii v-aţi îmbrăcat de vizită — spuse. Numai eu am rămas să dau de mîncare la cai, să păzesc gropile.

— Trei am săpat azi — spuse cu ochii aprinşi băiatul cel mic, trei foarte adînci. Şi am auzit vocile.

— Taci, blegule — mormăi cel mare. Vorbeşti anapoda !

— Ca o cerşetoare sînt — gemu femeia smucindu-şi fusta.

— Tată, las-o să se schimbe — spuse fetiţa. E îmbrăcată ca pentru treabă şi vrea să-şi pună rochia de cucoană !

— Să-şi pună rochia de cucoană — încuviinţă Dinu. Să-şi pună şi rochia de regină. Dar să nu uite că orice răbdare are o limită !

— Nu te enerva, tată ! şopti fetiţa. Iart-o !

— Şi de ce mi-aş pune rochia de cucoană ? hîrîi femeia. Să-mi plimb capul de mort în straie de înmormîntare ? Sînt palidă ca moartea !

— Am eu puţin ruj — spuse fetiţa. Şi a mai rămas şi pudră !

— Aia e făină — mormăi femeia. Praful de pe tobă !

— Vă dau eu puţină pudră — spuse Mariluna deschizîndu-şi poşeta. Am şi ruj şi farduri... Vă rog să le luaţi !

Femeia o privi descumpănită, rea, apoi întinse mîna şi apucă rujul şi cutiile cu fard.

— Mi le daţi mie ? întrebă, înseninîndu-se.

— Da — spuse Mariluna.

— Ţi le împrumută — spuse Dinu iritat. Să te sulemeneşti, nu să le iei de tot.

Bărbia femeii începu să tremure. Mesteca în gol.

— Nu, te rog să le iei de tot — spuse Mariluna. Darurile nu se refuză.

— Ia-le, Damaschina — şopti fetiţa. Şi mulţumeşte.

— Mulţumesc — spuse femeia strîngînd darurile la piept.

— Fard galben-citron şi albastru — murmură fetiţa. Ce frumoase sînt ! Ca pentru actori ! O s-o prefacem pe Damaschina în prinţesă !

— Prinţesa gropilor — chicoti femeia îndreptîndu-se spre uşă.

— Mă duc eu s-o fardez — spuse fetiţa, însoţind-o. Mă pricep la prinţese.

— Te rog să mă scuzi — şopti Dinu, după ieşirea femeii şi a fetiţei. N-aş fi vrut să-ţi dai seama ce infern ascunde curtea asta paşnică.

— E un infern — recunoscu Mariluna.

Se temea acum nu numai de ochii apoşi ai femeii care ieşise, dar şi de cei doi băieţi, care se retrăseseră în capătul geamlîcului, tăcuţi, spionînd-o. Şi îi era milă de toţi şi mai ales de bărbatul care o privea rugător, copilăreşte, căznindu-se să-i surîdă.

— Azi e în criză — murmură el. Pentru că a fost prea cald.

— Pentru că am venit eu — spuse Mariluna.

Băiatul cel mic bătu cu degetul în fereastră, apoi cu pumnul :

— Stai ! strigă fugind spre uşa geamlîcului. Stai... Te-am văzut !

— Termină, Eugene ! mormăi plictisit celălalt.

— A fugit ! spuse surescitat cel mic. A fugit ! S-a ascuns !

— Cine a fugit ? întrebă Mariluna

— Groapa — răspunse. S-a ascuns în bălării.

— O s-o găsim mîine — spuse băiatul cel mare. Ştii că nu poate să treacă peste gard !

— O să treacă pe dedesubt — spuse fierbinte cel mic. Toate dispar aşa !

— E caraghios — spuse Mariluna. Şi noi ne jucam la fel cînd eram mici. Am o soră, Francisca, vorbea *exact* ca el. Dar de ce n-aţi plecat în vacanţă ?

— Noi ne facem vacanţa aici — pronunţă răspicat băiatul cel mare. Avem curte mare, cu pomi...

— Şi săpăm — îl întrerupse îndîrjit cel mic. Facem gropi şi le vindem. Zece lei căruţa de gropi.

— Nebunule ! hohoti cel mare.

— Dacă sînt mici le dăm cu buchetul — urmă cel mic. Sau înşirate pe sfoară, ca găurile de covrigi.

Se vedea că fusese spălat în grabă pe frunte şi pe ochi, dar obrajii îi erau încă mînjiţi de sudoare prăfuită, şi Mariluna se gîndi că aşa, murdar, era mai frumos decît toţi copiii pe care-i cunoştea.

— Pînă ne aduce şerbetul, mai durează — oftă Dinu. Să ieşim mai bine în curte.

Traversară casa printr-un coridor întunecos, încărcat cu fotografii, şi ieşiră într-o livadă cu iarbă moale, mătăsoasă. Cîţiva zarzări, un piersic, un prun creşteau cocîrjaţi, în neorînduială. Marginile livezii dispăreau în bălării.

— E foarte frumos — spuse Mariluna. E mai sălbatic decît în curtea noastră.

— Aveţi curte mare ? întrebă unul dintre băieţi.

— Oh, da. foarte mare.

— Şi gropi ? întrebă celălalt.

— Foarte puţine — răspunse Mariluna. Dar, la urma urmei, voi de ce le săpaţi ?

— Căutăm — spuse cel mare.

— Căutăm oameni — întări cel mic. Dar gropile cu oameni sînt foarte rare. Avem numai două. Şi ne-ar trebui vreo douăzeci.

— Douăzeci şi două — mormăi tatăl. O apucă de mînă pe Mariluna şi, păşind cu grijă, ocoliră un zarzăr pipernicit. Acolo sînt grajdurile — spuse, arătîndu-i o magazie pierdută în spatele buruienilor. Într-o vreme ţineam şi păsările afară, atîrnam coliviile de grinzi, dar dispăreau.

— Cred şi eu — spuse băiatul cel mare. Rodeau gratiile şi fugeau.

— Glumiţi, glumiţi — spuse tatăl. Dar de săpat, ce să mai vorbim... buruienile au şi început să se veştejească... s-a terminat.

— Ce are săpatul cu buruienile ? întrebă Mariluna. Îi plăcea că acum vorbeau toţi anapoda. se simţea ca acasă, cu Francisca şi Anton, cînd erau mici. şi chiar mai tîrziu, cînd vorbeau limba *papopipepu*.

— Cînd bălăriile se usucă, se vede printre ele — explică Dinu — şi vecinii se holbează în curtea noastră toată ziua.

— Şi atunci, gata săpatul ! spuse băiatul cel mare.

— Dar de ce ascundeţi gropile ? întrebă amuzată Mariluna. Vi le fură cineva ?

— Cine să ni le fure ? spuse băiatul cel mic, rotunjindu-şi ochii. Numai cînd le vezi îngheţi de frică !

— Mie nu mi-e teamă, dar nu le văd — se alintă Mariluna. Se poate să n-aveaţi o groapă şi pentru musafiri ?!

— Oh, tanti, lasă-mă să te sărut ! strigă băiatul cel mic, înălţîndu-se s-o ia pe după gît. Nimeni pînă acum nu ne-a cerut groapa de musafiri !

— Uitaţi-le, aici sînt ! strigă băiatul cel mare îngenunchind şi dînd iarba deoparte. Puteţi s-o alegeţi pe oricare.

— Fii atentă, Mariluna — şopti Dinu. Să nu cazi în găurile astea !

Gropile apăreau acum de pretutindeni, una lîngă alta, ca nişte faguri. Mariluna se opri descumpănită şi în clipa aceea simţi pămîntul zguduindu-se.

— Cutremur — murmură, căutînd braţul lui Dinu.

— Nu, nu, nu, nu ! strigară băieţii cu ochii strălucind. Se mişcă gropile !

— E cutremur — spuse Dinu, fără convingere. Sîntem prea aproape aici de Munţii Vrancei.

— Se leagănă ! ţipă exaltat băiatul cel mic. Niciodată nu s-au legănat aşa. Nici cînd a venit doamna aceea blondă !

— Mai încet ! porunci Dinu. Vecinii sînt pe după garduri.

— Au început să sară — gemu băiatul cel mare. O să arunce totul afară !

— Tată ! ţipă cel mic. Acolo, la rădăcina zarzărului ! A ieşit capul omului cu cioc !

— Nebunilor ! îi certă Dinu, zîmbind.

Zîmbea palid şi Mariluna observă că nu-şi poate stăpîni tremurul mîinilor. Ochii, atît de calzi de obicei, o priveau neputincios, îngroziţi.

— Au înnebunit gropile ! strigă băiatul cel mare.

— E semn bun ! urlă cel mic. Pentru că a venit tanti !

— Tanti ! o chemă cel mare. Coborîţi cu noi într-o groapă ?

— Te rog, tanti ! spuse cel mic, apucînd-o cu putere de mînă. Sări o dată cu noi !

Băiatul cel mare sări în groapa de la picioarele ei şi începu să şteargă pereţii cu palma.

— Aici ! spuse. Nu e nimeni. Şi e foarte curat !

Mariluna se întoarse pe jumătate pentru a căuta braţul lui Dinu, dar nu putu ajunge la el căci de jur împrejur o înconjurau gurile negre ale gropilor.

— Dinu — şopti. Jocul ăsta...

— Vino, tanti ! o chemă băiatul cel mare. E așa de răcoare aici !

— Dinu ! strigă înăbușit Mariluna.

— Nu pot — îl auzi răspunzîndu-i. Trebuie ca tu... numai tu...

Pămîntul se zgudui din nou și de departe se auziră chemări, pași precipitați.

— Acum ! strigă băiatul cel mic, atîrnîndu-se de mîna ei și lăsînd picioarele să-i spînzure deasupra gropii.

— Nu ! spuse cu înverșunare Mariluna. Nu !

— Tanti, tanti ! o strigă fetița, năpustindu-se afară din casă. Tanti, nu coborî cu ei ! Damaschina a și pregătit șerbetul !

— Proasto ! spuse cel mic. Nu puteai să mai aștepți cinci minute ?

— Și după aceea să n-o mai găsesc ? întrebă fetița. Vă cunosc eu !

O apucă strîns de braț pe Mariluna, trăgînd-o după ea.

— Să vezi ce-o să-ți facem deseară, Dana, mormăi cel mic. Te dăm la cintezoi !

— Ești nemaipomenită ! îi șopti Dinu, admirativ, Marilunei. Dana a înțeles asta mai repede decît mine.

— Fiindcă e bună ! spuse fetița pătimaș. E foarte bună ! Păcat că nu e mama mea !

Mariluna își trase brațul din mîna fetiței și o strînse la piept. Spaima de o clipă îi trecuse, lăsînd locul unei adînci duioșii.

— E bună ! spuse băiatul cel mare. Păcat că n-a coborît cu noi !

Trecură din nou prin coridorul întunecos și de astă dată Mariluna văzu că fotografiile înfățișează numai femei. Și în geamlîc erau două fotografii acoperite cu sticlă și ascunse printre colivii, înfățișînd două doamne cu voaletă.

— Poftiți, poftiți — îi invită Damaschina, aranjînd cîteva farfurioare pe masă. Se întoarse spre ei și Mariluna încremeni. Îi recunoștea ochii albaștri-spălăciți, dar obrazul, talia, picioarele erau altele. Cu părul adunat într-un mare coc blond, palidă, cu gene lungi o privea o femeie puțin trecută, foarte frumoasă.

— Vă rog, serviți — spuse Damaschina. Șerbetul e bun, rece !

— Ești grozav de frumoasă ! exclamă fetița. Ca atunci !

— Dar cînd ai ieșit din groapă ? întrebă cel mic. Deabia te acoperisem ?! Așa n-o să-ți mai revii niciodată !

— Mă plictisești cu glumele astea — spuse Damaschina. După ce sînt blestemată să vă servesc toată viața, mai trebuie și să...

— Nu-i așa că e frumoasă, tanti ? o întrerupse fetița.

— E... e... foarte frumoasă ! murmură Mariluna. Dar parcă nu e... ?!

— Ba da, e Damaschina ! spuse Dinu. Se posomorîse și-și mișca mîinile brune ca aripile unei păsări cafenii.

— Acum să nu spuneți că nu vă place șerbetul de trandafiri — surîse Damaschina, oferindu-i o linguriță plină pe o farfurioară, Marilunei. Credeți că e bine legat ? întrebă. Mie mi se pare prea apos.

— Ești frumoasă, dar ea e *bună* — spuse cel mic. *Bună.*

— Da, e *foarte bună* — spuse cel mare. *Și bunătatea ne apropie de zei mai mult decît frumusețea.*

— I-am arătat curtea — spuse fetița.

— Și gropile ? întrebă Damaschina.

— Totul — spuse cel mic. Și capul omului cu cioc.

— Și cu toate că murea de groază, a vrut să coboare cu noi — spuse cel mare.

— A *vrut* — repetă Damaschina. *Dar n-a coborît.*

— Tu *n-ai vrut* — spuse băiatul cel mare. *Însă ai coborît.* Și ai rămas acolo !

— Îmi pare rău, Damaschina — spuse fetița. Dar *cred* că ea e mult mai bună !

— E bună, bună, bună — o îngînă Damaschina. Pentru că nu știe nimic ! Nu știe de ce săpați gropile, nu știe că cintezoii ăștia au voci de oameni ! Nu știe ce faceți în curte cînd vă jucați cu perucile, cu felinarele...

— Nici nu mă interesează — spuse șovăitor Mariluna. Îmi place aici.

— Fiindcă ea *poate să ne iubească* — spuse băiatul cel mic. Nu-i așa că o să ne iubești, tanti ?

— Vă iubesc de pe acuma — spuse Mariluna. O îngrozeau, dar ar fi vrut să-i sărute pe obrajii mînjiți cu pămînt. Mie îmi plac copiii. Toți copiii.

— Și mie — spuse băiatul cel mare.

— Dacă vrei, poți să mă săruți — spuse cel mic, făcîndu-i cu ochiul. Sînt cam nespălat, dar e pămînt gras, de grădină.

— E *foarte murdar* — o opri fetița. Să se spele bine mai întîi.

— Sînteți nebuni cu toții — spuse Mariluna. Dar semănați între voi și încep să vă înțeleg.

— Cînd am găsit-o pe Damaschina — chicoti băiatul cel mare — era pe jumătate roasă de viermi, am lucrat o după-amiază întreagă să-i adunăm toate oasele...

— Aici a fost un cimitir pe vremuri — spuse fetița. Acum vreo trei-patru mii de ani.

— Sau zece mii — spuse băiatul cel mic. Sau o sută de milioane de mii de trilioane de ani. Oamenii erau îngropați de vii.

— *Erau îngropați de morți* — îl contrazise, agasată, fetița. *Și deveneau din ce în ce mai vii pe măsură ce trecea timpul.*

— De aceea nu le cînta cucuveaua la căpătîi — spuse băiatul cel mare. Ci doar cintezoii !

— Caraghioşilor ! chicoti tatăl, scuturîndu-i de ceafă. Nu vă bateţi joc de biata noastră curte.

— Nu vă bateţi joc de cimitirul nostru — spuse popeşte, pe nas, băiatul cel mic. Haideţi să ne jucăm de-a gropile !

Cineva bătu în fereastra geamlîcului. Era un viţel pătat cu alb pe bot, care ciocănea geamul cu fruntea, lingînd sticla.

— Vasile ! strigă fetiţa. A venit să-şi ia rămas bun !

— L-aţi trezit din somn — spuse Damaschina. De aceea aţi zăbovit în curte !

— Pe onoarea mea că nu — spuse băiatul cel mic. Animalele au un simţ al lor.

— Şi-a dat seama numaidecît că ea e mai bună ! şopti fetiţa.

— S-ar putea să plec — murmură Damaschina. De ani de zile n-am mai avut poftă să ies pînă la poartă, şi acum...

— Şi acum ? întrebă surescitată fetiţa.

— Acum... acum... parcă aş încerca... dacă n-aş avea pungile astea sub ochi... şi dacă aş mai şti să merg pe stradă...

— Eşti frumoasă ! Eşti mai frumoasă ca atunci — spuse fetiţa.

— Şi o să te sprijinim noi la primii paşi — spuse băiatul cel mare. Cu toate că dacă ai asemenea picioare ar trebui să dansezi tot timpul.

— E foarte trist seara, aici — spuse Damaschina. Lămpile pîlpîie, buruienile foşnesc neîncetat. Şi de acolo, din spate, se aud vocile morţilor. Nimeni nu pălăvrăgeşte mai mult decît morţii, domnişoară !

— Ce să facă, bieţii oameni — spuse Mariluna, cuprinsă de un fior. Trebuie să-i înţelegem şi pe ei !

— *Ea e bună, bună, bună !* spuse fetiţa cu patimă. Şi iubeşte copiii !

— Dragostea pentru copii ne apropie de zei — surîse, obosit, Dinu.

— Îi place totul — spuse băiatul cel mare. Pomii, iarba, animalele.

— Seara e groaznic — urmă Damaschina. Femeile prinse în cadre, sub sticle, coboară ca să se mai dezmorţească. Să nu-l laşi să te fotografieze, domnişoară !

— Nici n-am aparat — spuse Dinu. Glumeşte.

— El n-are, dar peste cîteva zile va trece pe aici domnul Donat. Cel care îşi modelează modelele. Şi o să-ţi propună să-ţi facă un portret...

— Oh, dacă m-ar modela, înălţîndu-mă puţin ! suspină Mariluna.

— Seara, aici — urmă Damaschina — vîntul pătrunde prin ferestrele închise. Răstoarnă scaunele, face covoarele să zboare.

— Oh, cîte covoare zburătoare aveţi ! exclamă Mariluna. Călătoriţi ca în O mie şi una de nopţi...

— E bună — chicoti băiatul cel mic. Numai un om *foarte bun* ar fi putut să răspundă astfel. Nici n-are rost să mai discutăm.

— Seara, seara — gemu răguşit Damaschina — totul se mişcă, în afara oamenilor, pentru că aici, domnişoară, *nu există nici un om.* Nici măcar aceste creaturi ale contelui care o fac pe copiii !

Viţelul bătu din nou în geam, lingîndu-l cu limba lui roz.

— Răspunde-i ! spuse fetiţa. Tu l-ai crescut !

— La revedere, Vasile — spuse Damaschina. Sînt foarte frumoasă azi.

Viţelul continuă să lingă fereastra, privindu-i.

— N-aţi încercat fardurile ! rîcană Damaschina. Galben-citron şi albastru ! Eu le cunoşteam !

— Le aşteptai, nu-i aşa ? întrebă fetiţa. Era semnul ?

— E treaba mea ! Treaba mea !

— Galben-citron şi albastru — spuse fetiţa. Şi eu nu le-am încercat !

Întinse mîna să ia cutiile de pe masă, dar Dinu o opri.
— Nu ! spuse. Ajunge. N-o să ne sulemenim cu toții !
— A pleca, a muri — spuse Damaschina. Oh, mica mea groapă !
— După ce-o să pleci, te vom acoperi cu pămînt — spuse băiatul cel mic. Şi deasupra ta va paşte Vasile.
— Mă veți uita — spuse Damaschina. De aceea vă las totul.
— E foarte urît din partea ta — spuse Dinu. Ia-ți măcar amintirile ! Ia-ți chipurile !
— Nu ! gemu Damaschina. O să le las ascunse ! Prin colțuri, după perdele, în cărți. O să vă împiedicați mereu de ele !
— Nu rîde — spuse fetița. Rîzi ca acum o oră, fără zgomot.
— Vreau să deschid poarta — spuse Damaschina, ieşind din geamlîc. Numai ca să văd cum e. Nu veniți după mine !
Se apropie de bălării, nesigură pe picioare şi le îmbrățişă.
— Ce frumoasă e ! oftă Dinu. Şi cînd o să iasă din curte va fi oribil de frumoasă... Aşa cum sîntem cu toții cînd ne întoarcem *acolo*.
— E foarte tristă — spuse Mariluna. E o nebună tristă.
— Ea ?! exclamă Dinu. Dar ca să fii nebun, trebuie, în primul rînd să fii...
— Tată ! îl opri fetița, ducînd degetul la buze.
— A ajuns la poartă — şuieră băiatul cel mic. Pune mîna pe clanță, o apasă...
Tăcură toți, ascultînd. Se auzi mugetul vițelului care se desprinse de fereastră şi porni tropăind pe urmele Damaschinei.
— A deschis-o ! suspină, uşurată, fetița. Iese în stradă !
Băiatul cel mic se cățără pe fereastra geamlîcului.
— Vai ce caraghioasă e ! strigă. Seamănă cu o zînă !

— Dar nu poate să meargă — spuse fetița. Se împiedecă... a căzut! Prințesele astea nu știu să umble pe jos!

— O să se întoarcă — mormăi sumbru băiatul cel mare. Mă duc să-i pregătesc groapa.

— Nu, nu! țipă veselă fetița. Vai ce frumoasă e! Un domn a ridicat-o de jos și a luat-o în brațe.

— Dar tu cum vezi toate astea? întrebă Mariluna. De aici se zărește numai gardul.

— Oh, dar *eu n-o văd* — răspunse fetița agasată. *O simt!*

— E o mincinoasă — se strîmbă cel mic. *Nu vede nimic, niciodată. Și nici nu simte.* De aici, în schimb, se zărește tot Brateșul!

— Brateșul e la spatele tău, măgarule — mormăi fetița. Și... priviți!... Domnul o duce cu el, îi sărută mîna. „Sînteți regina balului", îi spune. „Dumneavoastră, nu, domnișoară Delorme."

— O auzi?! întrebă Mariluna.

— Da, dragă! bufni fetița. Doar n-o să inventez. „Semănați cu Mesalina" îi spune. Și ea rîde! Tată, prințesa rîde din nou cu zgomot!

— Se preface — murmură tatăl. Dacă ar putea să rîdă, ar zbura.

— Hi-hi, îi cere mîna — chicoti fetița. S-a îndrăgostit de ea! Hi-hi-hi...

— Eu îi scot groapa din curte și i-o las la poartă — spuse băiatul cel mare. O să vină deseară să și-o ia și n-am nici o poftă să mă scoale din somn!

— Cîntă! strigă cel mic. Și dansează! Vai, ce bine e că a plecat!

— Vă pare rău după ea! spuse Mariluna. Degeaba vă tot grozăviți.

— Ne pare *foarte* rău — șopti fetița. E *foarte, foarte trist* că a plecat și că e din nou frumoasă. Dar nu putem cîrti. Ascunse sînt căile Domnului...

— Ale domnului Droitdieu — şopti băiatul cel mare.

— Ne pare rău... rău... rău... o îngînă băiatul cel mic. Putea să mai rămînă cu noi şi să ne plimbe caii în jurul casei... putea să mai călărească pe viţel şi să dea şerbet iepurilor.

— Şi noaptea să fugă la groapă să-şi numere oasele, de zgîrcită ce era. Nu-mi plac femeile zgîrcite — declară băiatul cel mare. Chiar dacă vin de *acolo*.

— De unde ? întrebă Mariluna.

— De acolo — răspunse cel mic. *Acolo* unde pleacă acum.

— *Acum* se mărită — spuse fetiţa. Îi place să se mărite mereu. Dar o vor căuta.

— Şi-o vor găsi — spuse triumfător cel mic. Cînd cauţi, găseşti. Ha-ha, ce-o să-i facă !

— Nimic — mormăi cel mare. Sau, cel mult, n-o să-i mai dea voie să plece din curtea depozitului. Ca lui Duţulescu.

— Se sărută ! strigă agitat cel mic. Se sărută !

— Adio ! strigă fetiţa. Adio, Damaschina !

— Adio — mormăi înveselit cel mare.

— Acum o să-şi îmbrace din nou şorţul petecit şi părul o să-i încărunţească — spuse fetiţa.

— Obrazul o să i se smochinească — chicoti cel mic. O să-i cadă dinţii !

— Dar n-o să fie mai bună — spuse grav băiatul cel mare. Fiindcă bună-i numai ea, Mariluna !

— E bună, bună, bună — se schimonosi cel mic. Bună şi nebună de bună ce e. Cea mai bună dintre bune şi niciodată nu va înţelege de ce săpăm, fiindcă o să creadă că ne dor mîinile. S-a terminat cu gropile !

— Prostii ! mormăi cel mare. Gropile nu se termină niciodată.

— S-a terminat cu spaimele de seară — suspină cel mic. Nici o doamnă n-o să mai coboare din portrertul acoperit cu sticlă.

— Şi cînd huhurezul o să ne cheme la fereastră — spuse cel mare, ea o să-i dea firimituri, ca vrăbiilor.

— Pentru că e bună şi nebună de bună — fredonă fetiţa. Şi o să vrea să o doară pe ea zgîrieturile noastre. Iar fără zgîrîieturi n-o să mai fim nimic. O să semănăm cu îngerii !

— Linişte ! strigă băiatul cel mic. Au ieşit din gropi ! Tată, tată — urmă, tremurînd de exaltare — fug ! Fug toate ! Uite-le !

Copii se repeziră la fereastră şi Mariluna îi urmă. Îmbulzindu-se unele pe altele, ca duse de o vijelie, zeci de femei se năpusteau spre poartă, zgîlţîind-o, *trecînd prin ea*.

— Fug Damaschinele — gemu fetiţa, cu ochii în lacrimi.

— Şi ei fug ! spuse dogit băiatul cel mare. Iată capul domnului cu cioc !

Se întunecase deodată ca înainte de furtună şi ierburile înalte se zbăteau înnebunite, şfichiuind văzduhul. Dar prin trîmbele de praf, sub cerul violet, prăbuşit, Mariluna putea vedea cum ultimile femei, venind din fundul curţii, despletite, sar peste poarta scundă. Nu le putea distinge figurile, dar îşi dădea seama că au aerul Damaschinei şi, cu toate că nu le auzea, *înţelegea* că ţipă de fericire.

Un şir de pocnete, ca de şampanie, întrerupseră liniştea fantomatică.

Gropile se închid — spuse fetiţa.

Mariluna îşi sprijini fruntea de fereastră. Groaza îi tăiase răsuflarea şi-i umezise palmele.

— Îi e rău, tată — spuse băiatul cel mic. Le-a văzut !

— Draga mea ! spuse Dinu, luîndu-i mîna, dar Mariluna tresări la atingere şi scoase un strigăt scurt.

— De fapt nu mureau toate Damaschinele astea — spuse fetiţa. Pur şi simplu amorţeau, după ce una nouă lua locul celei vechi.

— Îi e frică ! spuse rugător băiatul cel mic.

— Ei bine, atunci — strigă înăbuşit Dinu — nu mai vreau să răscolesc măruntaiele nimănui pentru a căuta urmele Darmanţilor !

Un trosnet îi acoperi vocea şi din peretele pe jumătate plesnit ţîşni un nor de tencuială. Mariluna se dădu înapoi înecîndu-se şi tuşind. Cînd putu să respire văzu că Dinu e desculţ şi fără pantaloni, cu pielea picioarelor înnegrită.

— Figuri intermediare... cintezoi... gropi. Ajunge ! îl auzi strigînd cu buzele albe. Istoria e plină de ruguri. Ei şi ?

Pulberea pufni din nou din perete, ca dintr-o pungă de făină spartă. Dinu căzu în genunchi, zbătîndu-se şi cînd reuşi să se ridice, era gol, cu pieptul acoperit de plăgi.

— Tată ! chemă fără putere fetiţa. Nu mai pot să respir!

— Nu, asta nu ! gemu Dinu. Facă-se voia contelui !

Mariluna simţi că picioarele i sau golit de sînge şi pete negre îi jucară dinaintea ochilor.

— Facă-se voia contelui ! repetă Dinu, aducîndu-şi copiii lîngă el.

Mariluna se sprijini moale de peretele crăpat şi se afundă în el ca în apă.

Se desprinse încet de perete, surîzînd. Fusese gata să aţipească de căldură.

— Ţi-e rău, tanti ? întrebă fetiţa. Vrei puţin şerbet ?

— Oh, nu ! răspunse Mariluna. Am visat o clipă că mă joc cu voi.

— E acelaşi vis, acelaşi vis ! exclamă băiatul cel mic, bătînd din palme. Am visat toţi acelaşi vis. Şi tata.

— Se întîmplă — spuse Dinu, stînjenit, potrivindu-şi cravata.

— Visul cu îngerii — chicoti fetiţa. Tanti o să ne prefacă pe toţi în îngeri ! Pentru că e foarte bună, bună, bună !

— O să vă bat toată ziua ! spuse Mariluna. Sînt rea, apucată, capricioasă. Nimeni nu-mi intră în voie.

— Jură ! spuse fetiţa cu înverşunare.

— Jur !

— Îţi cer mîna — spuse băiatul cel mic.

— Vrei să te însori cu mine ?

— Nu, o cer pentru tata. La noi aşa e obiceiul.

— Caraghiosule ! exclamă Mariluna, vrînd să-l îmbrăţişeze. Dar băiatul se smulse din mîinile ei, încruntat.

— E o cerere serioasă — spuse. Cu asta nu mă joc.

— E *foarte serioasă* — adăugă fetiţa. Cît se poate de serioasă.

— Ai avea răbadare, cu asemenea nebuni ? întrebă Dinu, roşindu-se.

— Da — spuse Mariluna, fără voie aproape. Poate că printre bălării am putea pune şi ridichi.

— Şi vinete ! ţipă cel mic. Cresc foarte bine în pămîntul ăsta !

— Oho ! Mă însor ! Mă însor ! strigă Dinu. Aduceţi cărţile de joc să facem scamatorii, aduceţi vişinata din beci şi daţi drumul la cintezoi !

— Petrecem aici sau în grădină ? întrebă fetiţa. Acum nu mai e nimeni în ea.

— În grădină ! În grădină ! ţipă cel mic. O să facem felinare din hîrci !

— Nu mai există nici o hîrcă — spuse dispreţuitor fetiţa. Decît a ta. Şi-ţi dai seama ce greu ţi-am scoate-o din cap !

— Vă mai amintiţi de Damaschina ? întrebă încruntat băiatul cel mare.

— Care Damaschina ? întrebă cel mic. Iepuroaica ?

— Pe iepuroaică o chema Filomela — spuse tatăl. Şi gata cu vorba ! Mama e obosită !

— Nu sînt obosită — protestă Mariluna, dînd scaunele deoparte. Dar nu ştiu unde mi-am pus şorţul şi basmaua.

— Sînt aici ! strigă băiatul cel mic, fugind în bucătărie. Le-ai lăsat după sobă, mamă. Şi mai sînt şi două cutii cu sulimanuri !

— Adu-mi-le, Eugen — murmură Mariluna.

Îşi dădea seama că se jucau de mai bine de patru ore, iar casa stătea nemăturată. Şi în grajd vaca mugea de foame.

— Bem aici sau în grădină ? Întreb pentru ultima oară ! spuse fetiţa.

— În grădină — răspunse Mariluna, legîndu-se la cap şi punîndu-şi şorţul. Şi să n-o mai prind în casă pe Filomela că mi-a ros toată mobila !

După cîteva săptămîni Mariluna se mută la Vadul Ungurului, iar fraţii ei se îndrăgostiră de curtea mare, umbroasă, înecată în cînepişte. Regretau cu toţii că n-o cunoscuseră pe Filomela, în jurul căreia se ţesea legenda unui animal savant şi care acum se refugiase în ograda unui vecin.

— O iepuroaică bătrînă e tot ce poate fi mai util — spuse Luca.

— O iepuroaică nu e un iepuroi — observă Mihail.

— Filomela, ce nume dulce ! suspină Matei. Iată o iepuroaică de care m-aş fi putut îndrăgosti !

Sub avalanşa de reproşuri, Mariluna încercă să aducă animalul înapoi, momindu-l cu morcovi cruzi. Dar Filomela — grasă, ridată, cu ochii roşii — se arătă neînduplecată şi nu vru să părăsească ograda în care se aciuase.

— E jignită — spuse Anton, oftînd. Nu se poate obişnui cu prezenţa ta. Poate că înainte de a veni tu aici, a existat o altă femeie, cu care se înţelegea.

— Ce fel de femeie ? întrebă Mariluna.

— Mama copiilor.

— În *casa asta* n-a intrat niciodată o altă femeie afară de mine ! spuse încet, sălbatic, Mariluna. Sau, dacă a intrat, a ajuns aici ! Şi-i arătă doamnele închise sub sticlă.

— De altfel — continuă senin Anton — pe iepuroaică n-o cheamă Filomela. Mi-au spus vecinii. Tot cartieru' o ştie de Damaschina.

— Damaschina... murmură Mariluna. Poate. Copiii ăştia inventează mereu fel de fel de nume. Dar cine să fie atunci Filomela ?

— Nimeni — spuse Anton care încerca să mute grajdul spre fundul curţii. Închipuieţi că Filomela nu e nimeni. Opintindu-se smulse doi pereţi ai grajdului şi-l lipi de calcanul casei vecine. E cam idiot să ai grajd şi să ţii într-însul un viţel hrănit cu biberonul, în loc de un pursînge. Aduse şi ceilaţi doi pereţi lîngă primii, trase acoperişul deasupra şi începu să bată căpriorii cu maiul. Ei, cam asta ar fi — mormăi apropiindu-se de Mariluna care se silea să smulgă din pămînt o bucată de cîrpă roşie. Gata ! Nu vezi că am mutat grajdul ? Spuneai că mă plăteşti în şerbet şi apă rece.

— Vrei şerbet din corcoduşe sau din rumeguş ? întrebă Mariluna.

— Şerbet de trandafiri.

— Imediat — spuse Mariluna continuînd să tragă de cîrpa roşie ce se aduna în falduri la picioarele ei.

— De ce puneţi pînza la putrezit în pămînt ? întrebă Anton.

— Am găsit-o acum în grădină, deşteptule.

— Aşa nu termini nici pînă seara !

Apucă pînza de capăt şi începu să şi-o înfăşoare pe braţ, împroşcînd în jur cu bulgări de pămînt.

— Mai încet ! îl opri Mariluna. Copiii abia au netezit curtea. Se spune că e un teren foarte prost, plin de gropi şi de moloz. Şi cînd te gîndeşti că, de fapt, aparţine unui conte.

— E numai gropi — mormăi Anton. Am auzit că erau umplute cu var şi folosite la tăbăcitul pieilor.

— Pe dracu — rîse Mariluna. Sînt tocmai din timpul războiului. Nu ştiu care bogătaş şi-a îngropat averea aici, de teamă. Ieri copiii au găsit nişte cizme şi două ţevi de puşcă. Şi acum o săptămînă, tacîmuri.

— Eh, s-a prins într-o rădăcină porcăria ! înjură Anton. Simţea o rezistenţă în pămînt, sub picioarele lui, ca şi cum pînza s-ar fi agăţat de ceva. Se opinti şi trase afară un balot cusut cu sfoară.

— Să nu fie vreun mort — spuse Mariluna. Nici nu ştii ce groază mi-e de chestiile astea !

— Cine să-şi coase morţii în saci ? mormăi Anton.

Îngenunche şi desfăcu balotul grijuliu cu mîinile lui butucănoase. Sub învelitoarea de sac mai era una de muşama. iar înăuntru, frumos împăturite, două costume. unul în carouri, altul negru, de seară, cîteva perechi de ciorapi şi o pereche de pantofi cu elastic.

— Nu se mai termină — spuse Mariluna. Tacîmuri. cizme... şi acum haine ! O să ne deschidem o tarabă !

— Bine că nu găsiţi oase sau hîrci — spuse Anton scuturînd sacoul negru şi îmbrăcîndu-şi-l. Îi venea ca turnat şi-i da o prestanţă care o uimi pe Mariluna.

— E croit pe tine — îi spuse. Ce înseamnă să ai noroc ! Ia hai să le trecem puţin cu fierul că au prins miros de la statul în pămînt.

Duseră balotul în casă, dar nu îndeajuns de în taină ca să nu prindă copiii de veste.

— Ura ! Ura ! strigă băiatul cel mic. De cînd plouă ploi calde, de vară, încolţeşte orice în gropile noastre.

— Am semănat aţe şi nasturi — spuse fetiţa. Aţe, nasturi şi mostre de stofă.

— Să nu mai vorbim despre şireturi — spuse băiatul cel mare. Şireturi şi pingele — ies nişte pantofi minunaţi.

— Trăiască pămîntul care ne hrăneşte ! strigă cel mic. Ştiam eu că gropile n-or să ne lase la nevoie ! În fiecare zi adunăm recolta. Am găsit şi covoare....

— Oglinzi, tablouri, lămpi — cîntă popeşte băiatul cel mare.

— Şi parfumuri, farduri — spuse fetiţa. Cele mai frumoase farduri albastre şi galbene ! Ce bine l-ar prinde pe nenea Anton, cînd o face pe clovnul !

— Am semănat şi litere tăiate din ziare — spuse băiatul cel mic. A, bî, cî, dî, e, fî, gî şi celelalte, afară de *sgîh*.

— Nu există litera *sgîh* — îl opri fetiţa. Nu fi pisălog.

— Litera *sgîh* este cea mai frumoasă literă — spuse băiatul cel mic. E o literă cu urechi de măgar care naşte cuvinte împiedicate. Toate poveştile caraghioase se scriu cu litera *sgîh*.

— E şi o carte aici ! E şi o carte ! strigă veselă fetiţa scoţînd o carte din buzunarul hainei cu carouri.

— O carte ! exclamă Anton apucînd micul volum cu coperţi cenuşii. Încercă un sentiment de stingherealǎ. Nu învăţase niciodată cum trebuie, şi orice carte care aducea a manual îl lăsa puţin repetent. Ior volumaşul semăna foarte bine a manual.

— Pa-ris en huit jours — citi fetiţa graseind. E un ghid ! Un ghid !

— Les guides illustrés — pronunţă sentenţios băiatul cel mare. Ce bine că am băgat şi poze în pămînt, nu numai litere ! Dacă mă luam după voi am fi găsit o carte cu patru sute de mii de consoane şi cu treizeci de mii de virgule, da' fără nici un desen.

— Librairie hachete — citi Anton pe româneşte.

— Librairie Hachette — îl corectară copiii în cor.

— Haşet — îi parodie Anton. Chintet. Sexet. Croşet. Bonsoar alafonfe, boierii s-au culcat.

— Ah, papa ! oftă Mariluna începînd să încingă fierul. Niciodată n-o să ai hazul lui, frăţioare.

— Parisul în opt zile — spuse visător fetiţa. Ajunge să răsfoieşti cartea, un capitol pe zi, şi poţi vizita totul. Uite — adăugă deschizînd la a doua pagină — Metropolitan. Adică metropolitanul. Clasa întîia douăzeci şi cinci de cenţi. A doua, cincisprezece.

— Numai cîrtiţele iau metroul — mormăi băiatul cel mic. Oamenii trec pe deasupra.

— Pardon, pardon monsieur — şopti fetiţa cu ochii pe jumătate închişi, făcîndu-şi loc printre ei şi urcînd trepte imaginare. Un billet s'il vous plaît... Merci. Se aşează demnă, cu ghidul pe genunchi. Auteuil — anunţă. Oh, cît mai e pînă la Vincennes... ! Ocolim tot Parisul. Ar trebui s-o tai prin Montparnasse, Raspail, St. Jacques... Glacière, Quai de la Gare, Daumesnil.

— Ai sărit Italie, Nationale, Chevaleret — spuse băiatul cel mare.

— Şi Bercy ! Şi Charenton ! strigă cel mic. Dacă nu ştii să călătoreşti cu metroul, ia tramvaiul !

— Orice om care a avut gropi în curte ar trebui să ştie să călătorească cu metroul — o dojeni băiatul cel mare.

— Proştilor ! strigă fetiţa. Totul e *să crezi că te urci* în metrou, nu *să te urci*. Pentru că poţi să te urci şi *să nu crezi*, şi atunci degeaba te mai urci ! Vincennes — spuse cu ardoare — Avron, Bagnolet, Père-Lachaise. Striga numele staţiilor aproape cu furie, gata să plîngă. Couronnes, Belleville.

— Ai sărit pe altă linie — şopti băiatul cel mare.

— Combat ! strigă fetiţa surd. Bolivar, Jean Jaurès, dragostea mea.

— Jean Jaurès — o îngînă băiatul cel mic. Să ne oprim puţin în rue de la Sardine.

— Ce spui ? mormăi Anton punîndu-i palma pe umăr. Acum la urmă... ultimile cuvinte ?

— E dintr-o poezie — spuse băiatul cel mic. Să ne oprim puţin în rue de la Sardine.

— Mariluna — gemu Anton. Spune, îţi aminteşti... atunci, cînd m-am întors de la Brăila... Atunci... sînt şase ani, nu-i aşa ? Mereu de-atunci, am un fel de coşmaruri...

— Aubervillers — cîntă fetiţa. La Chapelle, Barbès-Roch.

— Rue de la Sardine — repetă Anton, încruntîndu-se. Mi-am pregătit o dată şi banii pentru călătoria asta !

— Vrei să pleci la Paris ? întrebă Mariluna. Şi de ce nu ? Aici tot tai frunză la cîini.

Întinse o pătură peste masa din geamlîc şi scuturînd hainele începu să le calce.

— De ce nu, într-adevăr — murmură Anton. Banii sînt puşi deoparte şi acum. Opt sute de lei cîştigaţi la barbut, la Brăila. Bine ascunşi.

— Era şi Dumitrache acolo — pe vremuri — spuse Mariluna. O fi ajuns om mare după atîţia ani. Şi bogat.

— E lăutar — spuse Anton. Cel puţin era lăutar cînd a plecat.

— Ehe, la Paris te îmbogăţeşti — oftă Mariluna. Una-i Galaţii, alta-i Parisul.

— Pleci la Paris, nene Anton ? întrebă fetiţa emoţionată. S-ar putea ca în curînd să plecăm şi noi... Avem un unchi acolo...

— Mda... Cred că da — spuse Anton.

— Dacă vrei, o să-ţi scriu în fiecare zi — spuse băiatul cel mic. Numai pe româneşte, să nu-ţi uiţi limba maternă.

— O să-ţi trimitem ilustrate cu vederi din ţară — spuse băiatul cel mare. Turnul Eiffel, Versailles. Avem o mulţime de ilustrate. *Foarte frumoase.*

— Şi sînt şi gata scrise — spuse fetiţa. Şi iscălite cu nume de femei. Toate doamnele au ilustratele lor, *personale*. O să-ţi placă şi dumitale.

— Rue de la Sardine — murmură Anton. De unde ştiu numele ăsta ? !

— Poate de aici — spuse băiatul cel mic, întinzîndu-i o hîrtie îngălbenită. Era în buzunarul hainei negre.

Anton luă hîrtia şi văzu desenat pe ea turnul Eiffel, o biserică şi o casă mare cu horn. De jur împrejurul casei erau schiţate biciclete, iar dedesubt cineva scrisese : „Să ne oprim puţin în rue de la Sardine !"

— Dar aici e desenată *chiar balta Brăilei* — spuse fetiţa. Şi începînd să sară într-un picior, cîntă : Să ne oprim puţin în rue de la Sardine.

— E nemaipomenit — spuse Anton adunîndu-şi nepoţii pachet şi ridicîndu-i cu o mînă. Hainele astea... şi biletul... Demult trebuia să fiu acolo !

— Unde acolo ? La Paris ? întrebă fetiţa.

— În rue de la Sardine, douăzeci şi doi !

— Dar aici nu e scris nici un număr ! spuse Mariluna luîndu-i hîrtia din mînă.

— Tocmai de aceea — murmură fetiţa. Cînd nu e scris nici un număr noi ne gîndim cu toţii la cifra douăzeci şi doi.

XII

Anton călătorea de două zile într-un vagon de marfă. ascuns printre lăzi. Vagonul duduia, ţăcănea, mirosea a urină şi a sudoare, şi dincolo de pereţii de lemn toţi vorbeau franţuzeşte. Mai mult rîdeau, strigau şi chicoteau în franţuzeşte şi Anton îi auzea spunînd : „Oaháhá-olálá-

otété, alolor", cîntînd adeseori cuvintele şi înghiţind „rî"-urile.

Adormea şi se trezea în ţăcănitul roţilor şi, după ce muşca din brînza puturoasă, cumpărată la Viena, picotea, amintindu-şi de strada Democraţiei şi de fraţii lui.

Îmbrăcat în haine de seară, cu melon, deschidea grijuliu poarta — dar în loc să defileze demn prin faţa tatălui său, se repezea în fundul curţii şi se tăvălea în bălării. Şi paiele în care zăcea scufundat pe jumătate îi aminteau bălăriile din fundul curţii, şi lăzile din jurul lui erau asemeni lăzilor din care fraţii săi îşi clădeau cetăţi şi i se părea mereu că s-a întors acasă şi se trezea stingher, înfrigurat, pierdut într-o ţară străină, mirosind a cărbuni încinşi.

În a treia noapte, picotind, bău apă sălcie din bidonul pe care şi-l umpluse într-o gară, dar se lovi la buză şi din nou simţi mirosul de cărbuni încinşi şi auzi un om strigînd: „Parí, Parí". Ştia că aşa îi spun francezii Parisului şi se ridică anevoie. Trenul continua să se hurduce şi zăngănea schimbînd liniile, apropiindu-se de o gară mare.

Pe bîjbîite, Anton deschise valiza, scoase un prosop şi muindu-l în bidon îşi curăţi obrazul şi gîtul. Se frecă apoi cum putu şi pe corp şi pe picioare cu ştergarul ud şi se primeni îmbrăcînd o cămaşă curată şi haina în carouri. De o parte şi de alta a marfarului curgeau trenuri şi lumini. „Bonjour, bonjour — mormăi Anton, ca să-şi dreagă vocea. Bonjour, bonjour, mesieu, mesiesiesieu, bonjour madam, bonjour". Pe întuneric se înclină, zîmbi, îşi încordă muşchii. „Je suis roumain, bonjour, bonjour".

Ca nişte fulgere întrerupte două trenuri de lux se scurseră pe lîngă mărfar. „Rapid, rapid" — spuse Anton cu cel mai bun accent franţuzesc, lipindu-şi nasul de uşa vagonului. Ridică apoi mica rangă care-i ţinea loc de cheie şi forţă zăvoarele exterioare ale uşii. Ştia că sub luminile Parisului îi

va fi mai greu să părăsească vagonul neobservat. Apăsă, şi zăvorul se îndoi, sări de-o parte. „Pentru asta, la circ aş lua trei poli pe seară."

Aduse valiza lîngă uşă şi coşul de papură în care împachetase borcanele. La Viena impiegatul izbucnise în rîs la vederea zestrei pe care românul o căra cu el — cîteva borcane umplute cu sticlă spartă, dar Anton ştia că sînt pietre semipreţioase, ascunse în cristaluri, şi-şi amintea că un ofiţer i le dăruise atunci, la Brăila, pentru Dumitrache.

Trenul se zguduia, pufăia şi prin uşa abia întredeschisă, Anton văzu uriaşe antrepozite. Impiegaţii fugeau strigîndu-şi : „Alolor, vagon, vagon" şi Anton îşi aminti ca printr-o ceaţă roz, guri de băieţi cîntînd : C'est le piston, piston, piston qui fait marcher la machiiiiiiine, c'est leee pistooon, qui fait marcher le vagon".

„Piston, marcher, manger, alafonfé" — murmură şi împinse uşa grea, înţepenită. Sări din mers, dibaci, cu bagajele în mînă şi fugi peste linii. Dar liniile parcă nu se mai sfîrşeau, răsăreau mereu altele, încrucişîndu-se, arcuindu-se şi i se păru că se află într-o hală fără acoperiş prin care clămpăneau, bezmetice, locomotive şi vagoane.

Fugi pînă la primele clădiri cenuşii, afumate, luîndu-se după un puhoi de oameni care dispăru prin mijlocul străzii. „Metroul — gîndi Anton. Douăzeci şi cinci de bani clasa întîia, cinsprezece bani a doua."

O clipă şovăi — poate că ar fi trebuit să întrebe în ce direcţie mergea trenul subteran — dar socoti că oricum îl va apropia de centrul oraşului. Urcă în vagonul slab luminat, în care oamenii moţăiau, şi se opri alături de un grup de elevi, conduşi de un profesor cu redingotă. Îi auzea mormăind, cîntînd parcă pe nas, ca la slujbă, şi după aceea înţelese că profesorul le numea străzile şi muzeele pe sub care treceau, iar ei repetau denumirile. Dar oricît îşi ciuli urechea nu putu prinde decît un singur cuvînt foarte lung

sau poate nişte cuvinte care se repetau şi care-i aduceau aminte de o rugăciune în franţuzeşte : Menilmotancurocbelvilcomba" — spuse profesorul. „Comba, comba — răspunseră repezit elevii. „Bolivar, but-şomon, pardelila" — susură profesorul. „Pardelila, pardelila, pardelila" — îngînară elevii.

Zăngănind uşor, metroul se oprea în staţii oarbe şi cei care intrau, ca şi cei care coborau, spuneau foarte repede : „Pardon, parbleu, dieu".

— Pardon, rue de la Sardine ? întrebă Anton deodată speriat, apucînd coşul şi valiza.

— Pas encore — răspunse profesorul. Vous êtes italien ?

— Non, roumain — răspunse Anton graseind.

— Oh, roumain ! spuse profesorul. Oh, la, la.

— Oh la-la — încuviinţă amabil Anton.

— Oh, la, la ; oh, la la ! — făcură elevii.

— Rue de la Sardine, près de la rue Jean Jaurès. Le premier arrèt.

— Merci — zîmbi Anton scuturîndu-i mîna cu putere.

— On peut trouver la bas la statue de La Sardine — spuse amuzat profesorul, elevilor.

— Pardon, monsieur ? întrebă Anton.

— Oh, non, non, non — făcu profesorul.

— Non, non, non — ricanară elevi. Non-oui-pas-si. merci-merci.

— Tralala — mormăi Anton cu bucurie. Îi plăcea că francezii sînt cam nebuni. Să ne oprim puţin pe rue de la Sardine.

— C'est du roumain — explică profesorul elevilor. Presque du latin.

Metroul frînă şi uşile se deschiseră lent.

— Bonjour, bonjour — spuse Anton înclinîndu-se în faţa profesorului şi elevilor. Coborî cu spatele, salutîndu-i şi zîmbindu-le.

— Bonjour, bonjour — îl îngînară elevii.
Iar profesorul îi surîse, şoptindu-i abia auzit :
— Bonne chance, Anton !

Era un cartier cu străzi largi, cu vile, cu grădini şi, pe stînga, după un şir de sălcii prăfuite, sclipea oglinda unei ape. Cîteva raţe cu papuci galbeni şi un cocoş îi tăiară drumul. Trecură apoi cîţiva copii şi o babă pe bicicletă, şi Anton le zîmbi tuturor, cu surîsul acela puţin strîmb, mucalit, pe care fraţii săi i-l cunoşteau şi care-l făcea pe Matei să strige : „Atenţie, peizanul a pus ceva la cale !"

Şi acum el pusese la cale chiar Parisul, căci oraşul prin care mergea părea făcut de el însuşi pentru gusturile sale de dimineaţă. Nu erau nici palate, nici catedrale, nici domni cu melon, nici automobile elegante şi nu era îmbulzeala şi zgomotul aşteptat — ci copaci şi case asemeni celor de pe strada Mihai Bravu din apropierea Grădinii Publice — dar mai mari, mai dichisite, avînd în faţa persoanelor zgură colorată, lei de ipsos, şi deasupra uşii de la intrare copertine de sticlă.

Îşi construise Parisul acesta proaspăt şi puţin rural ca să se apropie pe nesimţite de celălalt Paris, care-l aştepta dincolo, după coroanele copacilor, şi pe care-l simţea nu numai cenuşiu, dar ameninţător. Aici totul îl primea ca acasă şi, dacă ar fi vrut, ar fi putut găsi şi un circ. Un circ nu prea mare — aşa cum şi-l dorise în cele trei zile de picoteală în mărfar — numai cu doi sau trei acrobaţi, cu o îmblînzitoare şi cu el care să rupă lanţuri pe piept. Căci dintre toate muncile care i s-ar fi oferit, aceasta i se părea totuşi cea mai uşoară.

Dar n-avea cum să afle dacă există un asemenea circ în cartier, înainte de a-şi lăsa undeva bagajele şi de a-l găsi pe Dumitrache. Aşa că se opri la primul colţ, acolo unde văzu o fată blondă stropind grădina şi întrebă într-o limbă

care nu se vorbise niciodată prin partea locului, cum poate ajunge în rue de la Sardine.

— Mais... permetez — răspunse fata înroşindu-se... Vous êtes russe, n'est pas ?

— Non, roumain — surîse Anton. De Roumanie.

— Şi eu — spuse fata simplu şi se înroşi mai mult, dar şi păli, privindu-l amuzată cu marii ei ochi verzi-cenuşii. Se rezema de trunchiul unui oleandru şi părul ei castaniu, umed, părea că fumegă. Veniţi acum direct de la gară ? întrebă. Intraţi, vă rog, intraţi.

Anton intră abia strecurîndu-se prin îngusta portiţă a grădinii şi lăsînd jos valiza se aplecă şi sărută mîna fetei. Avea o mînă mică şi puternică, cu unghiile mîncate aşa cum le au copiii.

— Din Bucureşti, nu-i aşa ? întrebă fata oferindu-i un taburet. Staţi, vă rog, o clipă. În casă încă nu e strîns.

— Din Galaţi — spuse Anton. Adică eu sînt din Galaţi, de la Dunăre, dar de plecat am plecat din Bucureşti.

— Bineînţeles — spuse fata făcîndu-l să se simtă idiot.

— N-am dormit de vreo trei zile — explică Anton. N-am dormit într-un pat adică, dar m-am odihnit în paie, într-un mărfar. Şi se simţi din nou idiot, ca atunci cînd Luca şi Mihail îl încolţeau cu întrebările.

— Galaţi — spuse fata. Ştiu. Am fost. Am cunoscut pe cineva, acolo... Şi acum, dumneavoastră, aţi venit pentru studii ? Vă înscrieţi la facultate ?

— Studii ? !... Oh, nu... He-he... Le-am terminat de mult domnişoară... Nu. O să caut să lucrez... să muncesc... am un prieten aici.

— Norocul — spuse fata. Aţi venit să vă încercaţi norocul, ca şi mine.

— Şi ?... întrebă Anton.

— S-ar putea să existe... există fără îndoială pe undeva... Dar mi-e dor... mi-e foarte dor.

— Dorul de ţară — încuviinţă Anton sentenţios, gîndindu-se că pînă la urmă şi fata îşi va da seama că e complet idiot.

— De ţară... murmură fata. De prieteni... Totul părea strălucitor, ca în revistele de modă... de departe... Dar de aproape !... Nici nu vă închipuiţi cîte chelii există pe-aici ! Şi cîţi poartă ochelari ! Şi cum se uită la tine pînă înveţi limba... Şi ce greu e să auzi vorbindu-se franţuzeşte toată ziua, toată ziua, toată ziua... Acum parcă îmi clătesc urechile.

Anton îi privi urechile. Erau mici, roz şi foarte curate.

— Şi parcă aş plînge — adăugă fata. Dar e penibil să plîngi în faţa unui necunoscut.

— Aş putea să privesc în altă parte — spuse Anton. Cu toate că îmi place să mă uit la dumneavoastră.

Dar fata nu aşteptă ca el să privească în altă parte şi o lacrimă i se scurse de-a lungul obrazului.

— E caraghios — spuse, zîmbindu-i. Să mă iertaţi, domnule, dar prietenele mele — am trei prietene românce — sînt plecate acum în provincie şi n-am cu cine să schimb o vorbă. După ce aud franţuzeşte acasă şi pe stradă, vorbesc după-amiaza spaniola. Sînt profesoară de spaniolă.

Îşi desfăcu şorţul, împăturindu-l cu grijă, şi porni spre casa ascunsă într-o perdea de iederă.

— Mă iertaţi — adaugă — o să vă aduc ceva de băut. Preferaţi apă minerală sau bere ?

— Apă minerală — răspunse Anton cu toate că i se făcu poftă de bere. Dar voia să pară intelectual şi bănuia că intelectualii beau apă minerală la prima vizită.

Fata reapăru ducînd o tavă cu o sticlă şi două pahare. Coborî scările puţin crispată şi Anton observă că are genunchii ascuţiţi, copilăreşti.

— Încă o dată să mă iertaţi că nu vă poftesc în casă — spuse. E o dezordine groaznică. Sînt fără nici un

ajutor şi trebuie să fac totul singură. Vă rog, beţi apa înainte de a se încălzi.

— Mulţumesc — spuse Anton apucînd paharul cu două degete. Era pentru prima oară în viaţa lui cînd bea apă minerală şi i se păru sălcie. E foarte bună. Ştiţi cumva unde e strada Sardine ?

— Comment ? întrebă fata.

— Rue de la Sardine.

— Dar strada asta — murmură fata. Strada asta... e ocazională. Nu ştiu dacă azi, dacă tocmai azi...

— Ocazională ? ! întrebă Anton.

— Ah, da... Aici se obişnuieşte ! La paisprezece iulie se construieşte o mică Bastilie... Prin septembrie, un Versailles... Se construiesc scene în faţa catedralei Nôtre-Dame pentru a se juca mistere... Iar în amintirea sfintei La Sardine apare această mică stradă...

— La Sardine... desigur o sfîntă a pescarilor — observă degajat Anton.

— Oarecum, da — spuse fata. E un simbol al purităţii, al candorii... al candorii triste, mai bine zis.

Vorbea căutîndu-şi cuvintele, roşind ca o elevă. Şi părea chiar o elevă cu fruntea ei bombată pe care şi-o acoperea mereu cu bretonul.

— Strada se construieşte în spatele parcului Buttes-Chaumont... E foarte frumoasă... La Sardine era pescăriţă pe Sena, şi în cinstea ei se cîntă cîntecul sardelei... Il y avait une fois, une petite sardine — cîntă cu voce de copil, tremurîndă şi Anton înţelese că ea însăşi e tristă şi foarte singură în marginea Parisului. Avea degetele înroşite de stropitul grădinii, şi obrajii palizi şi umbriţi de cearcăne. Il y avait une petite sardine qui cherchait son bien-aimé... mais il s'cachait dans une fontaine et avait des yeux de grenouille... Cînta zîmbindu-i şi lacrimile îi udau colţul gurii.

— E foarte frumos — mormăi răguşit, Anton. Pe nesimţite băgă mîna în coş şi, scotocind, rupse învelitoarea unuia din borcane. Scoase un cristal, privindu-l cu coada ochiului. Nimerise un soi de prună ciobită, fumurie, strălucind stins.

— ...Et puis ils ont vecu heureux jusqu'a la fin de leur viiiie... încheie fata şi-şi şterse lacrimile.

— O nimica toată — spuse Anton oferindu-i pruna de cristal. O... o fantezie... a unui amic... Spunea că ia cu el ploaia şi pămîntul de pe unde a copilărit... Vă rog s-o primiţi... ca omagiu... Artă modernă.

— Dar e nemaipomenită ! spuse fata îmbujorîndu-se. Ochii îi străluceau sub genele aurii. Parcă e plină de fum... şi de mirosul prunilor !... Şi ce rece e ! Şi-o lipi de frunte, de tîmple. Vă mulţumesc din suflet... O ridică privind-o în lumină. Cineva a zgîriat două litere aici... E un *D* mare, nu-i aşa ?

Anton luă cristalul. Nu era zgîriat, dar se fisurase şi parcă prinsese aerul în el. Şi fisura semăna cu două litere *D* puse alături.

— Da, sînt ca nişte iniţiale. Ca două *D*-uri, alăturate — spuse.

— Pe mine mă cheamă Daniela. Şi mi se spune Dédé — murmură fata privindu-l cu ochii măriţi, apoi, îşi lipi cristalul de ureche ca şi cum l-ar fi ascultat. Şi păru să audă ceva căci surîse şi Anton surîse o dată cu ea.

— Şi... credeţi că azi... strada există ? o întrebă.

— Trebuie să încercaţi — răspunse fata. Nu mai ţin nici eu socoteala sărbătorilor ăstora. Poate... cine ştie... să se fi dat acelaşi nume şi unei alte străzi, adevărate... În orice caz, după ce ieşiţi şi o luaţi la dreapta, treceţi vreo patru colţuri, apoi vine rue Manin, rue de Crimée şi de acolo, pe nişte ulicioare, ajungeţi în rue de la Sardine... Dacă aveţi noroc o să auziţi cîntîndu-se încă de departe... Şi o să vedeţi steagul fluturînd pe turn.

— Steagul ? Care steag ?
— Le drapeau de la Sardine... E un steag roşu-corai, cu un peştişor alb la mijloc.
— Şi Dumitrache locuieşte acolo de aproape douăzeci şi cinci de ani ! murmură Anton.
— Ah, poate vine cu ocazia aniversării — spuse fata. Ce e domnul ? Actor ?
— Nu, violonist.
— E clar, vine să cînte... Vin foarte mulţi... Artişti cunoscuţi. E o sărbătoare populară... Şi dacă nu găsiţi strada... întoarceţi-vă aici...
— Vă mulţumesc foarte mult — spuse Anton. Ce număr aveţi la poartă ?
— Douăzeci şi doi — răspunse fata. Rue Jean Jaurès.
— Douăzeci şi doi... ca şi Dumitrache...
Se aplecă, îi sărută mîna şi luîndu-şi bagajele porni spre poartă.
— Mulţumesc încă o dată pentru cristal — spuse fata. O să-l prind pe un lănţişor şi o să-l port la gît.
— Aţi fost foarte drăguţă — spuse Anton. Îmi pare bine că am întîlnit pe cineva de acasă. La revedere, domnişoară Daniela ! Şi foarte încet adăugă : Dédé.
— La revedere — spuse fata. Şi deodată se posomorî. Vă aştept să mai treceţi pe aici. Să-mi povestiţi.
Rămase la gard, cu coatele sprijinite în ostreţele de lemn, zîmbindu-i, dar Anton ştia că zîmbeşte altcuiva, de foarte departe, şi plecă fără să mai privească înapoi.
La al patrulea colţ o luă la dreapta şi ajunse într-o stradă curbă care se numea rue Manin şi deasupra căreia se legănau vîrfurile unor pini uriaşi. Trecu apoi în rue de Crimée şi văzu desprinzîndu-se către stînga cîteva ulicioare bolovănoase, în pantă. Citi firmele lor şi află că se numeau rue de la Baleine, rue du Requin, rue de la Chatte de Mer şi rue de la Pieuvre. Erau la fel de înguste, de umede, de

tăcute şi păreau că se înfundă toate într-un perete mucegăit şi spart.

Deasupra lui, mult deasupra, se rotea un roi de musculiţe şi de prin curţi auzea măcăitul raţelor. Dar nici un om nu apărea şi însăşi casele, vechi, scunde, păreau a-i fi întors spatele. Ajunse în capătul ulicioarei numită rue de la Pieuvre, în faţa peretelui jupuit pe care spînzurau smocuri de iederă şi văzu că la dreapta şi la stînga se desfăceau două stradele minuscule, cu un singur trotuar pe care putrezeau frunze veştede. O luă spre dreapta şi găsi alte două stradele mici — parcă mai mici decît primele.

Casele dispăruseră — erau numai copaci şi petice virane apărate de garduri, iar în stînga zidul coşcovit oferind o crăpătură largă, plină de muşchi. Se întoarse pentru a ajunge înapoi în rue de la Pieuvre, dar după cîţiva paşi îşi dădu seama că s-a încurcat în ghemul de ulicioare. Era totuşi imposibil să nu regăsească drumul — îi auzea larma înăbuşită sub frunzişuri — şi continuă să meargă în cerc şi în opturi pînă revăzu crăpătura din zidul cenuşiu. Înjurînd, încălecă pragul de cărămidă — dincolo creşteau pini maiestuoşi în jurul unei cetăţui surpate. Reveni cu valiza pe umăr, tîrînd coşul după el, şi porni de-a lungul zidului pînă cînd crăpătura apăru din nou şi abia după ce trecu prin ea îşi dădu seama că e alta.

Pinii se vedeau şi de aici, şi cetăţuia, dar mai era un indicator pe care scria: „Vers la rue de la Sardine", şi înaintea lui se deschidea o stradă desfundată, cu barăci părăsite.

Trecu prin dreptul lor ajungînd la un mic arc de triumf pictat migălos şi semănînd cu o turtă dulce, ceea ce îi aminti lui Anton de hornul casei din strada Democraţiei. Dincolo de el strada se lărgea, părea mai curată, iar pe faţadele caselor spînzurau firme de carnaval şi lampioane. Anton căută din priviri turnul şi-l găsi. Era un turn adevărat,

deasupra unei case cu acoperiş de olane verzi, lucitoare, şi în vîrful lui flutura un steag roşu-corai cu o pată albă la mijloc. Iar imediat în spatele arcului de triumf văzu o grădină de vară cu halbe de bere şi se învioră la gîndul că-şi va spăla gura de gustul apei minerale.

Se aşeză icnind şi făcu semn chelnerului să-i aducă o halbă. Apoi se lăsă cuprins de lenea străzii însorite de-a lungul căreia lucrătorii demontau firmele şi ogivele de placaj. De foarte aproape se auzea o femeie cîntînd şi el recunoscu melodia şi cuvintele : ...Il y avait une petite sardine qui cherchait son bien-aimé... mai il s'cachait dans une fontaine et avait des yeux de grenouille...

— Des yeux de grenouille — murmură Anton. Berea îl încălzise în loc să-l răcorească. Chemă chelnerul şi-i plăti, întrebîndu-l prin semne unde e numărul douăzeci şi doi.

— Ici, monsieur — răspunse chelnerul. Notre brasserie porte le nom de „Vingt deux".

— Vingt deux — şopti uluit, Anton. Mais... le numéro ?...

— Le nom, le nom de la brasserie c'est le numéro — spuse chelnerul răbdător. Vous etes ici dans le celebre Deux-Deux qui peut rivaliser avec Tourtel, Olympia. Griffon, Drouant, Maillabuau, Brébant et les quelques autres centaines de brasseries parisiennes et newyorkaises.

— Et... et monsieur Dumitrache ? !

— Doumitrake ? ! repetă chelnerul mirat.

— Dumitraş — explică Anton.

— Dumitraş ! spuse chelnerul încîntat. Eşti român, domnule ?

— Da ! gemu Anton.

— Ha-ha... domnul Dumitrache va fi încîntat... Ha-ha... de cînd n-au mai fost români pe aici ! Domnule Dumi-

trache ! strigă. Monsieur Dumitraş... un român... Vă caută un român !

— Imediat — răspunse o voce groasă.

Anton se întoarse şi văzu îndreptîndu-se către el un bărbat înalt, subţire, purtînd o haină strînsă pe corp şi ducînd în mîna stîngă o vioară.

— Bună ziua — spuse Anton. Eşti Dumitrache, fiul Vasilicăi... al coanei Vasilica... Eu sînt Anton...

— Anton ! exclamă înăbuşit Dumitrache. Anton ! Bine-ai venit ! Carnavalul s-a terminat ieri... azi plecăm, n-aveai cum să mă mai găseşti... Stai jos... eşti obosit de pe drum... să mănînci un borş românesc... Am şi sarmale, mămăliguţă... Olio, de cînd nu te-am văzut !

Vorbea bătîndu-l pe umeri, ciupindu-l de obraji şi Anton îi răspunse îmbrăţişîndu-l.

— Ce face coana Sofia ? întrebă. Şi conu' Daniil ? Da' Luca, Mihail, duduia Francisca ? Ah, aici era de ea... pe o scenă, la Folies Bergères, la Marigny, la Alhambra ! Şi duduia Mariluna s-a măritat care va să zică !

— De unde ştii ?

— Oh, cîtă lume se vîntură pe aici !... Şi cît călătoresc eu !... Fără să mai punem la socoteală că în fiecare sezon cînt în altă parte. Am cîntat la Gaîté-Rochechouart, la Cigale, la Senga. Cu toate că principalul meu sediu e aici, în rue de la Sardine. Garçon, un borş pentru domnul ! Un bortch pour monsieur ! À la roumaine !

— Il y avait une petite Sardine — se auzi vocea.

— Cine cîntă ? întrebă Anton.

— Patefonul — răspunse Dumitrache. Sărbătoarea s-a terminat. Acum, se strînge totul, se împachetează. Tu cum ai ajuns aici ?

— Prin zid — răspunse Anton.

— Prin... care zid ?

— Acela din rue de la Pieuvre.

— Oho, ho... n-are nici o legătură !

— Dar voi... voi pe unde veniţi ?

— De obicei ieşim din parcul Buttes-Chaumont. E o trecere închisă, secretă. Singura. Se opri cercetîndu-i bagajele şi izbucni în rîs. Ai venit cu coşul tocmai din Galaţi ? Dar ce-ai adus cu tine ? Telemea ? Miere ?

— Nişte cristale. Se apleca şi scoţînd borcanele din coş le puse pe masă. Unii cred că sînt goale. Dar au înăuntru nişte bucăţi de cristal. Uite-le.

— Ploaia — murmură Dumitrache mîngîind boabele de cristal. Ştiu. Ştiu dragul meu.

Vorbea punîndu-i la îndemînă borşul pe care-l adusese chelnerul, netezindu-i faţa de masă.

— Şi florile — adăugă. Pămîntul. Îmi amintesc. Ai vrea să-ţi cînt ?

— Dacă nu ţi-i prea cald.

— Nu mi-e cald, dar să lăsăm asta pentru seara. La Tabarin...

Anton sorbi borşul. Era acrişor, iute, ca acasă. Şi Dumitrache părea un domn, un burghez înstărit, cu haina lui strînsă pe corp şi cravata de mătase.

— Tu nu bei ? întrebă Anton. Nu ? In sănătatea ta atunci. Goli halba dintr-o înghiţitură. Nu credeam niciodată că o să ajung la Paris. Am plecat ca printr-o minune... Aveam banii puşi deoparte, de mult... Aproape uitasem de ei... şi deodată... am ajuns aici.

— Să ne oprim puţin în rue de la Sardine ! fredonă Dumitrache. Avea ochii cafenii, obosiţi, şi dinţii foarte albi. Şi sub obrajii ciupiţi de vărsat Anton recunoştea chipul uscăţiv, vioi, al ţigănuşului cu care se juca în fundul curţii. Parisul, hei, Parisul — oftă Dumitrache. Sînt de douăzeci şi cinci de ani aici...? ! Să mă bată Dumnezeu dacă ştiu de ce !... Pentru bani ai să spui... Dar nu-i aşa... Sau ca să mă simt om, nu lăutar... Să devin un fel de Grigoraş Dinicu ?

Al dracului să fie cine s-a gîndit la asta!... Cît despre „La ville lumière“... Antoane, uită-te la mine... am eu mutră pentru „La ville lumière“ ?! Numai că vezi, o dată plecat se aprinde ceva... aici... ţi-e greu să te întorci... te ard călcîile... Şi baţi lumea... Eşti aşa, de nicăieri... şi ţi-e dor de casă...

Anton încuviinţă. Înţelese că doarme de cînd a coborît din tren şi că-i visase pe elevii din metrou şi pe fata cu părul castaniu. Erau şi acum în spatele lui, foarte aproape, şi-i şuşoteau lîngă urechi, toţi o dată, acoperind vocea lui Dumitrache. Îl vedea vorbind, dar nu-l auzea, şi din adîncuri, din vise mult mai vechi îi apăru un alt chip măsliniu. apoi un ţăran cu iţari şi sabie şi se scutură gata să-şi moaie obrazul în farfuria cu borş.

— ...oboseală — îl auzi spunînd pe Dumitrache. Toţi ajungem aşa aici. Zile de-a rîndul în tren... nemîncaţi... nedormiţi... Mîine totul îţi va apărea altfel... Garçon, garçon !... Hai, haide, băiatule, fă socoteala... Mă duc să-l culc undeva... Ţine...

Se apleacă şi ridică valiza lui Anton.

— Vino după mine — spuse ieşind în stradă. E la doi paşi de aici.

O doamnă foarte subţire, decoltată, cu părul adunat într-un mare coc auriu trecu pe lîngă ei, urmată de un hamal care-i ducea cufărul.

— La Sardine — explică Dumitrache salutînd-o. A jucat în rolul tristei pescăriţe. E frumoasă, nu-i aşa ?

— E superbă — şopti Anton. Ar fi vrut să se culce pe trotuar, la umbră, să nu mai trebuiască să-şi mişte picioarele. Auzea un soi de vîjîit ca de valuri şi limba i se lipea de cerul gurii.

— Bonjour, bonjour ! salută Dumitrache înclinîndu-se, Bonjour, excelence !

Abia deschizînd ochii, Anton văzu un bărbat în vîrstă, înalt, purtînd o mare pălărie de paie, demodată, urmat de un al doilea bărbat, mai scund și cu mustăți mari ducînd o cutie neagră.

— Contele Dezirée de Droitdieu — șopti Dumitrache. Și Donat, pictorul decorator al Carnavalului. Ce oameni ! Oh, la, la !

— Oh, la, la — gemu Anton. Strada se transformase într-un șuvoi de lumină cenușie, întreruptă de porțile negre ale caselor, de petele galbene ale jaluzelelor. Pantofii lui țăcăneau pe trotuar în ritmul roților de tren și respira șuierător.

— Oboseala ! spuse Dumitrache. E îngrozitor, știu. Cînd am făcut armata, mi s-a întîmplat să adorm în timpul marșului. Și continuam să merg. Vărsam de oboseală. Dar peste zece minute vei dormi ca un rege. E o casă foarte bună aici unde te duc. Dorm și eu tot acolo — un han vechi, special amenajat, ținut de celebra prințesă Damaschin, prietena apropiată a contelui... A trăit o vreme, pare-se, și la Galați.

— La Galați — repetă Anton, abia mișcîndu-și buzele.

— Undeva, prin apropierea Brateșului... pentru că acolo se află o bucată din... din pămîntul darmanților... o bucată din... în sfîrșit... din materia aceea neagră găurită ca un șvaițer... care păstrează istoria în ea, ca într-o carte.

— Istoria din șvaițer — chicoti Anton, adormit. Trebuie să miroasă istoria asta !...

— Ah, e o... o istorie nemaipomenită ! Contele e convins că bucățile astea de... pămînt găurit — înțelegi ? — cînd s-au sfărîmat, sau cînd au ieșit la suprafață... asta încă nu s-a lămurit, dacă au venit de sus sau de jos... s-au risipit, în afară de o bucată căzută în spatele parcului des Buttes-Chaumont, sub templul Sibyllei... sau ceva mai încolo... și de o a doua care a nimerit pe malul Brateșului.

— Pe malul Brateşului — îngînă Anton.

— Exact ! spuse Dumitrache. Iar de acolo a început să urce...

Anton îl privi, dar nu văzu decît un om negru, ducînd o valiză neagră şi un coş cu borcane negre.

— Să urce — continuă Dumitrache. O jumătate pînă în Vadul Ungurului, alta trecînd mai departe, spre strada Democraţiei...

— Noi am crescut într-un şvaiţer — mormăi Anton, închizînd ochii pentru că lumina îl supăra, îi alunga somnul.

— Poate că da — spuse blînd Dumitrache. Dar adevărul e că pămîntul ăsta găurit rodeşte buruieni albastre... ca acelea în care ne jucam în fundul curţii voastre... Pînă şi aerul se colorează deasupra lui şi miroase a sirop şi a sarailie...

— Curtea grecilor cofetari — suspină Anton — acolo mirosea aşa.

— Tu ai spus-o ! se înveseli celălalt. Dar ce-o să tune contele cînd o să audă asemenea explicaţie !

Un pizicatto strident sparse vuietul molcom al străzii.

— Mi-a spart vioara — spuse Dumitrache. Bine că nu mi-a străpuns timpanul, ca data trecută !

În jurul lui Anton aerul clipocea ca o apă. Şi respiraţia i se transformase într-un foşnet.

— Ai auzit vreodată... de Terente ? întrebă chinuit de o imagine neguroasă.

— De Terente ?

— Da ! Ai auzit vreodată de el ?

— Evident — răspunse vioi Dumitrache. De curînd am propus ca din cortegiul carnavalului să facă parte şi haiducii străini, nu numai haiducii locali !

— L-ai cunoscut deci ?

— Oh, sînt plecat din țară de douăzeci și cinci de ani! Doar dacă n-o fi fost el pe-aici... Dar nu cred... Aici, nu numai ca bandit, dar și ca pictor răzbați greu!

— Și ca violonist — șopti Anton. Și ca atlet, și ca jocheu.

— Am ajuns — spuse Dumitrache. E la etajul întîi.

Anton se sili să privească. Dar sub pleoape îi explodau pete albe și fluturi, și-și apără ochii cu palma. Văzu doar o ușă grea, larg deschisă și o scară de lemn, spiralată. Dumitrache urcă înaintea lui sporovăind vesel, fredonînd. Și Anton îl urma căutînd să nu se împiedice de buza treptelor.

Ajunseră într-un hol întunecos și abia acolo, în penumbră, putu să-și deschidă ochii. Erau multe mobile grele, sculptate, aplice moderne și o doamnă îmbrăcată în catifea, cu guler de epocă și jucîndu-se cu o legătură de chei.

— Un prieten — spuse volubil Dumitrache, prezentîndu-l. Un român, doamnă, din Galați. Domnul Anton David — prințesa Damaschin.

— Încîntată — spuse doamna într-o românească afectată, înclinîndu-și ușor capul.

— A sosit acum — continuă Dumitrache. Face parte din binecunoscuta familie întemeiată de Daniil și Sofia pe strada Democrației la numărul douăzeci și cinci.

— Aveți și o soră, îmi pare, doamna Mariluna Dinu? întrebă doamna, amabil.

— Da — răspunse Anton. Cu voia dumneavoastră.

— Oh, îmi amintesc, îmi amintesc de orașul acesta de la gurile Dunării — spuse doamna, zîmbind palid. Am văzut acolo cea mai albastră cînepă din viața mea! Și ce zarzări transparenți! Ce pruni!

Un animal mic, alb, ieși de sub poalele rochiei ei de catifea, iscodindu-l pe Anton.

— Filomela! exclamă Dumitrache. Ce mai faci, draga mea?

— Oh, mititica — o alintă doamna. E încă speriată de gropile acelea!

— Înseamnă că nu e prea bună — spuse Dumitrache. Groapa se retrage adeseori în fața bunătății.

— Dar noi vorbim, vorbim, vorbim — graseiă doamna ridicînd iepurele și strîngîndu-l la piept — iar dumnealui e gata să adoarmă.

— Dacă s-ar putea — spuse respectuos Dumitrache — să capete camera pe care a avut-o pînă aseară domnul Donat...

— Nu mi s-a spus nimic despre asta — răspunse rece doamna. Dar dacă insistați. Îi conduse spre fundul holului și, deschizînd o ușă, îi pofti înăuntru. Așternutul e schimbat... Baia e pregătită. Vă urez odihnă plăcută, domnule!

— Merci — șopti Anton. Sînt foarte obosit.

— Te aștept — spuse Dumitrache. Scaldă-te în voie.

Anton intră pe bîjbîite în camera de baie, se dezbrăcă și se lăsă să alunece în cadă. Apa fierbinte îl învioră. Se săpuni, apoi dădu drumul apei reci și se fricționă cu furie. Simțea că nu se poate trezi, și dorința de somn deveni mai chinuitoare, voluptuoasă. Și dincolo îl aștepta un pat pe care-l bănuia înfățat proaspăt, răcoros.

— Arăți ca un luptător! îl întîmpină Dumitrache, cînd reintră în cameră. Ca un gladiator ieșind dintr-o termă romană. Oh, dacă-ai fi ajuns ieri aici! Ai fi fost regele luptelor... Ce bicepși... și ce pectorali!... Antoane, ai fi în stare să rupi lanțuri pe piept? Ai mai făcut-o?

— Adorm! spuse Anton. Iartă-mă, dar nu mai pot...

Ridicîndu-și pleoapele cu degetul privi în jur. Camera era scundă, cu grinzi cafenii pe plafon, cu un pat larg, cu un scrin acoperit de sfeșnice și cutii filigranate. Se descălță înfundîndu-și picioarele în covorul moale și reveni la fereastră, dînd perdeaua deoparte.

Afară lumina devenise aurie și de pe fațadele caselor aurii lucrătorii demontau giurgiuvelele și tapetele colorate făcîndu-le sul.

Cățărați pe casa de peste drum, doi oameni începură să demonteze acoperișul. Treaba mergea repede — desprindeau bucăți enorme, care păreau lipsite de greutate și pe care le aruncau undeva în spatele clădirii. Desfăcură apoi șarpanta costelivă, ca pe o construcție din chibrituri și se strecurară în camera de dedesubt.

— Dar strada, strada asta... murmură Anton încercînd să-și reamintească legenda ei. Strada...

— E cea mai frumoasă stradă a contelui — spuse Dumitrache. La Sardine e. dacă vrei, simbolul veșnicii renașteri a damnanților.

— Rue de la Sardine... Oh, sărmana de ea — suspină Anton.

— E cea mai frumoasă stradă din lume.

— Dar casa asta... *asta* — spuse Anton, bătînd cu piciorul în podea. *Casa asta* n-o să rămînă și ea fără giurgiuvele ?

— Ba da ! Ba da ! răspunse Dumitrache blînd. Dormi liniștit.

— Și... și noi ? întrebă Anton întinzîndu-se pe cearșaful scrobit.

— Noi ? Tu vei dormi, iar eu o să plec după treburi.

— Bine, dar... acolo... sus... murmură Anton auzind pași pe acoperiș.

— Ah, dărîmă turnul ! spuse Dumitrache. Ne aflăm chiar sub turnul în care a fost închisă odinioară pescărița... L-ai văzut ?... La tour de la Sardine... cu un steag roșu-coral deasupra ?

— Pescărița... a fost închisă aici ?

— Da, pentru că încercase să-și fure iubitul din puțul în care era închis.

— Aha — murmură Anton. Deasupra lui îi auzea pe lucrători smulgînd căpriorii podului, dar atît de lin, încît aproape nu-l deranja. De astă dată nu se mai putea apăra împotriva somnului.

— Legenda spune — șopti Dumitrache — că au trăit fericiți pînă la sfîrșitul vieții, dar în realitate s-au luptat pentru fiecare fărîmitură de fericire. Mai ales ea, la Sardine...

— Daniela — spuse Anton. Dédé.

— Oh, de fapt nimeni nu știe cum o chema. Era blondă, pare-se, subțire, cu ochi verzi-cenușii... și se juca însemnîndu-și numele cu două D-uri mari, alăturate.

— Știu — spuse Anton, prin somn. O cunosc. Mă așteaptă. Dormea, visa o curte și o fată cu șorț, și voia să-i povestească despre ea lui Dumitrache. Locuiește pe strada Jean Jaurès la numărul douăzeci și doi. E foarte singură — murmură.

— Elena... La Sardine... Daniela... șopti Dumitrache, așa v-a fost sortit, tuturor, rînd pe rînd.

— Dar eu o iubesc, o iubesc, o iubesc — spuse Anton, fără să-și miște buzele. Rue Jean Jaurès, douăzeci și doi.

— Numerele douăzeci și doi sînt pline de litera „d" — spuse Dumitrache. Poate de aceea te-ai și îndrăgostit.

Căscînd, Anton deschise ochii. Deasupra lui, ca pe plafonul unei biserici, nori bucălați palpitau pe cerul albastru. Pictura era naivă și înveselitoare și Anton respiră adînc aerul ce părea să izvorască de sus. Auzea foșnet de copaci și chemări de păsări, ca în diminețile în care se trezea pe insula din fața Galaților, și surîse, înfundîndu-se în salteaua moale.

Apoi văzu cum norii *alunecă dintr-o parte într-alta* și camera începu să se rotească de jur împrejurul său. Strînse pleoapele și cînd le deschise din nou înțelese că deasupra

lui norii își auresc marginile într-un soare aevea. Își întoarse privirea uluit și descoperi în locul pereților o perdea de pini. Erau copaci bătrîni, maiestuoși, veghind tăcerea adunată la picioarele lor.

— Dumitrache — murmură.

În spatele lui bătea, fîlfîia steagul roșu-corai în vîrful unei prăjini.

Anton sări din pat și făcu un pas spre mijlocul camerei. Podeaua se înfundă, gemînd sub greutatea lui. De sub marginile covorului apărură netede, capete de bîrne.

— Dumitrache — strigă Anton. Dumitrache !

Ecourile abia răspunseră. Dar oglinda ovală de pe scrin se înclină — o auzi cum alunecă, hîrșîind lemnul — și se sparse împroșcîndu-și cioburile pe covor. Pășind cu grijă, Anton se apropie de scrinul pe care străluceau cutii de fard, aparate de fotografiat greoaie, demodate, portrete de femei cu crinoline, închise sub sticlă și un samovar enorm, argintiu, încadrat de sfeșnice baroce.

— Samovarul — murmură Anton. Kotik ! Dimon Platonovici !...

Întinse mîna și mîngîie metalul rece, apoi luă cîteva boabe de cristal risipite de jur împrejurul sfeșnicelor și le jucă în palmă ca pe niște mătănii. Nu-i plăcuse niciodată să viseze cu ochii deschiși și nu-i plăcea nici acum. Dar de jur împrejurul lui, dincolo de marginile podelii, *nu exista decît pădurea.*

— Dumitrache — răcni. Hei, Dumitrache !

Se trezise, o știa, nu trebuia să se ciupească. Simțea mirosul piniilor și al propriului său corp spălat cu parfumuri fine, dar nu înțelegea ce caută în camera aceea și ce făcuse după ce se rătăcise pe micile străzi, în spatele zidului acoperit de ierburi.

— Anton — îl chemă cineva de departe.

— Da ! răspunse mirat. Sînt aici !

Auzi hurducăturile unei maşini şi în cîteva clipe o văzu apărînd dintre copaci — o limuzină elegantă, mare, decapotată. Opri în dreptul ruinelor şi Dumitrache sări jos, trîntind portiera.

— Anton, iartă-mă — spuse fugind spre el. Prinţesa Damaschin a făcut o confuzie...

— Am băut, nu-i aşa ? mormăi Anton... Dar ca să mă lăsaţi noaptea în ruinele astea... numai Luca făcea asemenea farse...

— O să-ţi explic după aceea, spuse Dumitrache. Prinţesa a încurcat totul. Aruncă-ţi valiza, te rog. Şi coşul. Jean, attention, les bagages de monsieur !

Şoferul se apropie repede — un negru uriaş cu livrea şi şapcă.

— Bonsoir monsieur — spuse răguşit. Alors... alors monsieur...

— Alolor, alolor — îl îngînă Anton aruncînd valiza pe care negrul o prinse la piept, cu un mic salt, asemenea unui portar la fotbal. Şi coşul, băiete !

— Dacă ai vrea, Anton — spuse Dumitrache — am uitat sus, în grabă, cîteva nimicuri... pe scrin.

— Samovarul — spuse Anton. Şi fardurile.

— Şi cîteva sfeşnice — spuse Dumitrache. Cîteva portrete. Toţi cei care au dormit aici au uitat cîte ceva... Domnul Donat... Dimon... ceilalţi... În sfîrşit... Bagă-le, te rog, în faţa de pernă şi aruncă-le jos... Ia totul... totul.

— Prinde-le — strigă Anton.

Dumitrache îl dădu la o parte pe şofer şi prinse sacul improvizat.

— Şi acum sări — îi spuse. Jean te va susţine.

— Alolor, alolor — mormăi Anton sărind în braţele negrului care-l prinseră ca nişte chingi.

— Dragul meu ! exclamă drăgăstos Dumitrache bătîndu-l pe umăr. Eram îngrijorat ! Cînd nebunii ăştia se grăbesc,

nu-i mai poţi opri... Aveau numai patru ore la dispoziţie ca să ridice toată strada ! Cu pavaj cu tot !

Anton privi în jur. Se aflau într-un parc sălbăticit, cu poteci bine bătătorite. Pe alocuri se ridicau temeliile unor bărăci şi nişte grămezi de piatră, iar în spatele lui, pe cîţiva piloni de zidărie, se înălţa podeaua camerei în care dormise, boltindu-se sub greutatea mobilei.

— Am băut — spuse Anton. E adevărat. Dar jur că nu mai ştiu unde şi cînd...

— Ai băut ? ! Oh, nu, nu dragul meu !...

Se auzi un camion apropiindu-se, hurducîndu-se printre copaci.

— Ho-ho, s-au întors ! exclamă Dumitrache. Cred şi eu, i-a trimis contele înapoi.

Camionul opri undeva în spatele lor, nişte oameni săriră jos bufnind, înjurînd, şi apărură de după tufişuri. Erau muncitori în salopetă, cu scări, funii, tîrnăcoape.

— Era absurd, într-adevăr — spuse Dumitrache — să lase în picioare tocmai numărul douăzeci şi doi. E inima legendei, a simbolului... Dacă n-ai fi dormit în odaia rezervată oaspeţilor, dărîmarea ar fi început cu ea, iar restul străzii ar fi căzut de la sine.

Lucrătorii se opriră sub podeaua rămasă întreagă, îşi rezemară scările de ea şi urcară sprinteni, asemeni unor pompieri.

— Il y avait une petite sardine — fredonă Anton distrat.

— Ssst ! făcu Dumitrache. Dacă se cîntă în timp ce dărîmă, n-au nici un spor.

Lucrătorii apucară scrinul şi-l aruncară peste marginea podelii.

— ...qui cherchait son bien-aimé — urmă Anton pierdut.

Scrinul pluti prin aer şi reveni pe vechiul lui loc, duduind.

— Que monsieur se taise ! urlă unul din lucrători.

— Pas de chansons ! strigă al doilea.

Apucară din nou scrinul şi-l traseră pînă în marginea fostei camere, în vreme ce Anton continua să cînte fals :

— Mais il s'cachait dans une fontaine...

— Monsieur ! urlă unul din lucrători. Foutez le camp !

— Alors ! mîrîi al doilea, dînd un picior mobilei.

Scrinul se răsuci în aer, graţios, şi se reaşeză pe locul unde se aflase mai nainte.

— ...et avait des yeux de grenouille...

Cu un uruit rău prevestitor una din grămezile de pietre se răsuci ca o trombă apropiindu-se de pilonii de cărămidă rămaşi în picioare.

— Au secours ! ţipă unul din lucrători. Il est fou !

— Termină ! gemu Dumitrache.

Răpăind, pietrele se îmbucară între ele făcînd să apară partea de jos a peretelui.

— Je refuse de travailler dans des pareilles conditions ! mugi unul din lucrători.

— C'est abominable ! ţipă al doilea.

— Urcă — porunci Dumitrache. Treci lîngă Jean !

Îl împinse pe Anton în limuzină şi se aşeză şi el pe bancheta din spate.

— E o nebunie — mîrîi — să-ţi baţi joc de munca oamenilor.

— Cred că am băut ceva — murmură Anton. Simt că am băut ceva aseară... Il y avait une petiiite sardiiine...

— Vite ! Vite ! strigă Dumitrache. Au Tăbarin !

Limuzina se repezi printre tufişuri trăgînd după ea steagul roşu-corai pe care se zbătea peştişorul alb.

— Il y avait... încercă Anton.

— Gata ! spuse înăbuşit Dumitrache. Am putea să ne trezim prinşi între ziduri ! Cresc într-o clipă !

Trecură pe lîngă un perete cenuşiu, scorojit, şi crengi moi biciuiră obrazul lui Anton. Apoi drumul se înfundă

din nou, pieri acoperindu-se de iederă, de frunze, şi reapăru printre arbori sub forma unei stradele bolovănoase. Scrîşnind, limuzina atinse pereţii unor case scunde, rase gardurile şi se năpusti într-un bulevard larg, încadrat de firme luminoase.

— Il y avait — murmură Anton. Il y avait... Se sili să-şi amintească restul cuvintelor, dar trecuse mult prea mult timp de cînd le uitase şi renunţă.

XIII

Anton găsi un angajament într-un mic circ de periferie şi rupse lanţuri pe piept vreme de două săptămîni. Îi plăcea — intra în arenă purtînd pantaloni de mătase aurie, două fete îi aduceau lanţurile, le închideau cu un lacăt uriaş, apoi el se plimba printre spectatori, surîzînd şi lăsîndu-i să cerceteze ocheţii de metal. Revenea în centrul arenei glumind — învăţase cîteva calambururi pe care le debita cu mult haz — tobele băteau ca la dublu salt mortal, apoi se aşternea tăcerea şi oţelul se rupea cu un zgomot ce dădea frisoane spectatoarelor aşezate în primele rînduri.

Dar după două săptămîni circul plecă în provincie şi Dumitrache, încîntat, îi spuse că i-a găsit de lucru în fabrica de biciclete a contelui.

— N-am nici cea mai mică înclinaţie pentru tehnică. Doar mă cunoşti — răspunse Anton.

— Au nevoie de oameni ca tine.

— Poate ca să probez pe piept lanţul roţilor ?...

— Nu, ca să pedalezi. O să pedalezi, dragul meu. Ciclismul e aici un sport naţional.

— Ca oina — oftă Anton încheindu-şi haina în carouri. Sînt gata să particip la Turul Franţei.

Luară metroul din apropierea casei lui Dumitrache şi ieşiră la lumină în apropierea unei pieţe minuscule, cu tarabele încărcate de peşti şi andive.

— La Place de la Sardine — spuse Dumitrache. E ca dintr-un oraş al copiilor. Cu un pumn de franci cumperi toată marfa. Andivele plîngeau cu lacrimi de sidef, peştii îşi acoperiseră solzii cu rugină. Sper că nu ţi-e foame — urmă, apucînd-o pe o stradă îngustă, bolovănoasă. Mi-e-mi cam fac cu ochiul crapii ăştia. Dar la Paris trebuie să ştii *unde* şi *ce* trebuie să mănînci sau să bei. La Drouant pe rue Gaillon, de pildă, au scoici, la Taverne Pousset, pe boulevard des Italiens — o bere grozavă, la Tipperary, pe bulevard de la Madeleine nu te sfătuiesc să iei altceva decît un ceai... Aici, destul de aproape, sînt restaurantele du Havre şi Regent, dar în comparaţie cu bucătăria contelui...

Stradela se înfundă într-un zid cenuşiu, coşcovit, dintre crăpăturile căruia ţîşneau jerbe de muşchi.

— Unde am mai văzut eu fundătura asta ? întrebă Anton.

— La Galaţi, pe strada Mazeppa — rîse Dumitrache. Haide, nu mai visa Galaţiul ! Am ajuns la vechiul Parc des Buttes-Chaumont. Vrei să intrăm ?

— Dacă găsim bere.

— Îţi pierzi sentimentul naturii. Dar, în sfîrşit, ca şomer, ţi se iartă.

— Şi tu, în definitiv, eşti tot şomer — spuse Anton urmîndu-l pe drumul îngust, de pămînt, aşternut la poalele zidului. Repeţi toată ziua Bach, ca să cînţi seara prin taverne !

— Repet pentru marele concert — spuse Dumitrache. Voi cînta în faţa capetelor încoronate cu ocazia Expoziţiei Universale. Oh, dacă ar fi aici şi Francisca !

— Putem s-o invităm — spuse Anton. Dacă voi avea bani, îi voi invita pe toţi. N-au văzut niciodată Parisul.

— Vei avea — spuse Dumitrache. Foarte mulţi. Ah, să scurtăm drumul !

Trecură printr-o crăpătură a zidului şi se afundară sub arborii solemni, tăcuţi.

— Unii preferă poarta principală — spuse Dumitrache. Dar ce sentiment de împăcare îţi dă aleea asta de pini !

— Pe mine mă adoarme — spuse Anton. Răcoarea trage la somn.

— O să te înviorezi cunoscîndu-l pe conte — spuse Dumitrache. Şi cred că şi tu o să-i placi. Pe unde intrăm noi vin doar prietenii intimi. Uite, ai fi bănuit că aici se ascunde o poartă ? Ocoli un pin enorm, cu trunchiul învelit în boschete, şi deschise o poartă de fier forjat, care scîrţîi prelung. Mă ierţi că o iau înainte, dar pe tine cîinii nu te cunosc.

Se aflau pe o alee de pietriş, mărginită de două rînduri de hangare înecate în iederă. Un cîine lup care picotea la soare se apropie leneş de ei şi începu să dea din coadă lingînd mîinile lui Dumitrache.

— Eh, botosule — se însenină Anton. Îşi înfundă mîna în ceafa animalului şi începu să-l scarpine. Îi amintea de Foxi lăsat în curtea de la Galaţi, cu urechile lui nervoase şi blana înspicată.

Un al doilea cîine, asemeni unui viţel, acoperit cu petice de lînă roşcată şi albă, se desprinse de sub pereţii hangarului. Era un Saint-Bernard somnoros, pufăind ca o locomotivă.

— E Pierrot — spuse Dumitrache. Un animal blînd, bine dresat. Anul trecut a mîncat un om.

— Să-i fie de bine — mormăi Anton. Poate că azi e sătul.

Bătu cîinele peste bot, ca pe un cal. Pierot căscă, ferindu-se, şi le întoarse spatele. Văzut din urmă părea o femeie ciolănoasă, căreia i s-a destrămat fusta.

— E cineva pe alee? întrebă o voce nazală. Pierrot, e cineva?

Cîinele sforăi leneş şi se întinse la umbră. De după hangar apăru un om purtînd o haină de atlas auriu cu brandenburguri, pantaloni golf şi o mare canotieră cu panglică neagră.

— Oh, Dumitrache! exclamă graseind. Dac-ai şti de cînd te caut! Dumnealui e băiatul de care mi-ai vorbit?

— Da — spuse Dumitrache. E Anton David, un prieten din copilărie, este...

— Te rog — îl întrerupse omul jovial. N-am nevoie de recomandări! Doar ne cunoaştem de cîtva timp... Domnul Anton, nu-i aşa?

— Da...

— Sînt contele de Droitdieu, Dezirée de Droitdieu. Dumitrache mi-a spus că dumneata ai putea proba noul meu tip de bicicletă... I-ai explicat, nu-i aşa Dumitrache?

Vorbea repede, absorbit, răsucindu-şi un nasture.

— Nu sînt un bun ciclist — spuse Anton.

— Nici nu e nevoie — spuse contele. Bicicletele mele nu sînt la fel cu cele pe care le cunoaşteţi. Necesită doar forţă, multă forţă. Şi voinţă.

— Are o forţă uriaşă — spuse Dumitrache. Ar putea ridica un cal în spinare. Şi ar galopa cu el prin Paris.

— Da, e omul care îmi trebuie.

Ocoliră hangarele şi ajunseră pe un teren viran, foarte mare, ale cărui laturi dispăreau sub grămezi de automobile stricate, roţi, motoare pe jumătate acoperite de huse cachi, pe jumătate lăsate afară, să ruginească. În stînga, sub nelipsitele perdele de iederă, apărea o clădire din cărămidă aparentă, cu un coş uriaş, iar în dreapta o construcţie din bare de oţel imitînd turnul Eiffel.

— Fabrica e oprită — spuse contele. Pentru o lună muncitorii sînt în concediu, iar eu, împreună cu cîţiva oameni, pregătesc expoziţia.

— Contele de Droitdieu e şi arhitect — spuse Dumitrache.

— Oh la la, oh la la — se apără cochet contele. Ca să-mi procur banii necesari experienţelor mele construiesc pavilioane şi maşinării pentru toate marile expoziţii ale lumii.

Îl luă de braţ pe Anton, foarte afabil, conducîndu-l spre una din laturile terenului.

— Ceea ce vedeţi aici — spuse — sînt resturile unei expoziţii privind istoria locomotivei. Ah, am avut nişte piese extraordinare, reproduse după desenele de epocă, după descrierile martorilor oculari ! Dar cele mai frumoase mi-au fost furate. Vă rog... vă rog priviţi — îi spuse lui Anton care abia îşi înăbuşise căscatul — am toată istoria navelor sub prelatele astea : caiace, drakkaruri, trireme, galere...

Se opri, încruntîndu-se, şi bătu din palme.

— Pierrot — strigă. Eh, Pierrot, cîine blestemat !

Saint-Bernardul apăru legănîndu-se.

— Vezi ce se întîmplă cu goeleta — spuse. E prea aproape de gard şi cred că golanii ăştia au venit la furat catarge. Goeleta, cîine păcătos, nu yahturile ! Unde te bagi ? Se repezi pe urmele cîinelui şi-i trase un picior. E un bleg — urmă. Un maniac. L-a învăţat nu ştiu care dobitoc să joace şah şi acum în loc să păzească exponatele se ascunde la umbră şi se gîndeşte la Alehin !

— E un cîine savant — îndrăzni Dumitrache. E mort după muzică.

— Simulează — ricană contele. De cîte ori vrea să intre pe sub pielea cuiva face la fel... Şi, domnule Anton, să continuăm... Ceea ce vezi strălucind în sacul ăsta e tot

ceea ce mi-a mai rămas după o prezentare a ceea ce s-ar putea numi „Mistica pietrelor preţioase". Ideea e a lui Claudel, e adevărat, dar eu a trebuit s-o ilustrez. Îţi dai seama ce îngrozitor a fost ca vreme de cîteva luni să fabric în loc de şasiuri şi genţi de bicicletă — rubine, topaze, safire ?!

Îşi întrerupse expunerea urmărind cîinele care încerca să se caţere pe una din grămezi.

— Pierrot, nu fii tîmpit — spuse cu voce joasă. Acolo sînt piesele „Evoluţiei animalelor" ! E adevărat — îi explică jenat lui Anton — că felinele au fost strălucit executate, le puteţi vedea, dar de aici şi pînă la a le adulmeca în fiecare zi !... Uneori mi se pare că e un cîine vagabond, că nu l-am făcut eu, cu mîna mea.

— Aţi făcut, *ce ?* întrebă Anton, pentru prima oară atent.

— Cîinele ! exclamă contele intrigat. Pierrot a fost *făcut de mine ! Cu blană cu tot !* De altfel oricine poate face cîini. Dacă, bineînţeles, o doreşte şi e cît de cît iniţiat... Ah, iată şi „Istoria coafurilor" — urmă indicîndu-le o piramidă de capete prăfuite. Ce succes ! Ce scandal ! Nici muzeul Grevin n-a trebuit să facă faţă atîtor furturi, ca bietele mele capete !

— Aveţi şi cai ? întrebă Anton. Şi arme ?

— Şi arme şi cai. Cîţi pofteşti. Iată-i, domnule Anton !

Erau murgi, roibi bălţaţi, cai de poveri, cai de munte, pur-sînge cu nările palpitînde.

— Parcă sînt vii — spuse Anton.

— Dar şi *sînt vii* — spuse contele surprins.

Se dădu cu un pas înapoi, îşi scoase un monoclu din buzunarul de la piept şi-l îndreptă asupra lui Anton.

— *Sînt vii* — repetă indignat. Dumneata te pricepi la cai ?

— Da — răspunse Anton.

— Şi care ţi se pare mort ?
Dumitrache îl apucă de cot strîngîndu-i-l.

— Ah, nici unul — spuse Anton. Nici unul *nu pare mort.*

— Dar nici nu e ! strigă înăbuşit contele.

— Sînt vii, e evident — interveni Dumitrache surîzător. Dînsul e la Paris abia de şase săptămîni. Se exprimă defectuos.

— Bine — spuse contele calmîndu-se. La urma urmei, n-are nici o importanţă.

— E extraordinar de interesant — spuse Anton. Aş rămîne aici zile întregi. Mai mult decît la Luvru.

— Nu v-ar fi prea greu — rîse contele. Am organizat o istorie a muzeelor şi găsiţi orice, de la Britsh Museum la Galeriile Tretiakov, de la muzeul Edison la Carnavalet. Aşa că şi Luvrul e aici.

— E mai interesant decît turnul Eiffel — murmură Anton.

— Şi turnul Eiffel e aici. Chiar la intrarea în depozit. Dacă dorim, îi putem da mărimea naturală.

— E cel mai pasionant loc din Paris — şopti Anton copleşit.

— Şi Parisul e aici — spuse blînd contele. În fund, la expoziţia „Capitalele lumii", cu toate străzile, muzeele, bordelurile. Pînă şi cu Academia.

— Îmi pare rău — spuse Anton.

— Totul, totul există în această curte — urmă contele parcă fără să-l audă. Continentele, oamenii, arta, istoria. Dacă cineva le-ar folosi ar putea construi mii de lumi paralele. Bineînţeles nu toate în întregime.

— Evident — surîse Dumitrache. Din „Istoria continentelor" lipseşte flora Ţării de foc.

— Vai, a ars ! suspină contele.

— Era derizorie — observă Dumitrache.

— Da, dar am o Americă de Sud descompletată... înțelegeți ? E ca la un servici de pahare... dacă se sparge unul trebuie să înnoiești tot serviciu... Și fără să pot da vina pe nimeni ! Pierrot e un biet cîine, iar ceilalți, oamenii, au atîtea pe cap !

— Există cumva pe aici și Galațiul ? întrebă Anton.

— Există *totul !* răspunse contele. În trei, patru, zece exemplare ! Există cîte Galațiuri vrei !

— Au rămas numai șase bucăți... observă respectuos Dumitrache. Ați sacrificat unul pentru istoria războaielor.

— Ah, incendiul din o mie optsute șaptezeci și nouă ! Frumos, foarte frumos !

— S-ar putea oare... ? începu Anton, dar Dumitrache îl strînse de cot.

— S-ar putea, *ce ?* întrebă iritat contele.

— S-ar putea bea puțină apă ? întrebă Anton.

— Ce fel de apă ? întrebă contele provocător. După cum se pare dumneata continui să te îndoiești că aici s-ar găsi totul ! Vrei apă de puț, apă de Selz, de Borsec, de Barzumi ?

— Apă de robinet — îngăimă Anton.

Din spatele „Evoluției cailor" apăru un bărbat mărunt, cu mustăți à la gauloise, roșu la față, tîrînd după el un Kodak uriaș și un trepied.

— Domnul Anton, jocheu și ciclist — îl recomandă contele, domnul Donat, sculptor și fotograf... Dragă Donat, domnul dorește un pahar cu apă.

— Găsește tot ce vrea puțin mai încolo — spuse domnul Donat stînjenit. Se vede și firma „De la puț la canalizarea modernă". Poftiți !

O luă înaintea lor, fredonînd, mișcîndu-și mîinile și chiar potrivindu-și pasul după o comandă imaginară.

— Poate să fie foarte rece ? întrebă după cîțiva pași.

— Frapată — răspunse Anton.

Domnul Donat trase de marginea unei prelate care se desfăcu asemeni unei cortine. Sute de robinete îşi scoteau capetele dintr-o grămadă de ţevi încolăcite. Luînd un pahar de pe poliţă, domnul Donat îl umplu, oferindu-i-l.

— Apă de Galaţi. Puţin prea condimentată pentru gustul nostru, dar cred că cea mai potrivită preferinţelor domnului.

— E extraordinară — spuse Anton, înclinîndu-se. Şi acum aş vrea să mă puncţi la treabă.

— Bicicleta e pregătită ? întrebă contele.

— E în partea cealaltă — răspunse domnul Donat. Dimon ne aşteaptă.

— Să traversăm — spuse contele arătînd largul curţii. Dacă ne-am mişca într-un spaţiu real am face pe puţin trei ani, dar aşa...

— Dimon aţi spus ? întrebă Anton.

— Da. Un fost ofiţer rus stabilit la Paris — şopti Dumitrache. Foarte priceput la samovare şi la aparate de zbor.

— Dar bicicleta ? murmură Anton.

— Vei vedea — îl linişti Dumitrache. Am încredere în tine.

— Ca să te pun în temă — începu grav contele — ţin să-ţi spun domnule că problemele zborului au fost studiate pentru prima oară serios de Leonarado da Vinci. Dar pînă acum şaizeci de ani nu s-a făcut nimic practic. Cayley, Mojaiski, Pénaud, Walker, au teoretizat doar. De altfel, îi am pe toţi aici, dar n-are rost să le ascultăm părerile. Sînt îngrozitor de depăşite.

Anton îi aruncă o privire întrebătoare lui Dumitrache care-şi duse un deget la buze.

— Ceea ce mă interesează în momentul de faţă — adăugă contele — e aparatul încercat de compatriotul dumitale Vuia acum zece sau unsprezece ani. Avea două elice ce se

roteau în sens invers. Ciclistul Gaston Dégy l-a ridicat pînă la zece metri.

— Ciclistul ! îngînă Anton.

— Da, ciclistul. Pedala pe o bicicletă zburătoare.

Pe măsură ce se apropiau de grămada de aripi, elice şi fuselaje înfundate între pomi, se auzea un zbîrnîit uşor.

— Dimon ! chemă contele. Dimon Platonovici, idi suda !

O aripă de planor se dădu deoparte lăsînd să apară un om cu figură mongolică, îmbrăcat într-o veche uniformă cachi.

— Bună ziua — spuse el. Ce faci, Anton ?

— Dimon Platonovici ! şopti Anton căscînd gura. Dumneavoastră, aici...

— Dar toată lumea e aici — glumi fostul căpitan Dimon Platonovici. Uneori mi se pare că întîlnesc încă doi Dimon, în celălalt colţ, la istoria ceaiului, secţia samovare...

— E foarte nostim ce spui — îl opri contele, dar aş vrea să trecem la treabă. Bicicleta, dragul meu.

Dimon făcu stînga-mprejur săltînd ca o lăcustă în papucii lui cachi şi începu să scotocească în grămadă.

— Dezordinea asta mă ucide — spuse contele. Şi v-am rugat de atîtea ori, de atîtea ori... Pierdem un timp nepreţuit cu aceste căutări...

— E veşnica reluare — spuse Donat. Creaţia...

— Fleacuri ! îl întrerupse aspru contele. Uite-l cum se înfundă în hăţişul ăsta de carburatoare !

— Se joacă — îl apără Dumitrache. Ştie foarte bine unde e bicicleta. Hai, Dimon Platonovici — urmă ridicînd vocea. Ne grăbim. Pavilionul închisorilor nu e gata încă.

— Vince ! ţipă Dimon dîndu-şi drumul de-a lungul unei aripi ca pe un tobogan. Se rostogoli pe jos, apoi apucă ceva care semăna cu o insectă enormă cu roţi şi o împinse pînă în faţa lor. Era o bicicletă pe al cărei şasiu

creşteau furcheţi, axe şi lanţuri, culminînd în partea de sus cu o aripă de pînză şi două elice laterale.

— Încalecă — spuse contele.

Scoţîndu-şi haina, Anton încălecă. Mînerele ghidonului erau răcoroase, plăcute la pipăit. Apăsă pedalele şi găsi, surprins, că se mişcau fără nici o rezistenţă.

— Te rog ! spuse contele.

Anton se aplecă înainte — ştia că aşa se face la cursele de ciclism şi aşa făcea şi el la cursele de cai — şi începu să pedaleze. Simţi elicele rotindu-se în dreapta şi-n stînga lui ca nişte ventilatoare şi bicicleta porni. Înainta uşor, fără zgomot, prin faţa grămezilor de carcase, de ferestre de sticlă, săltînd peste găurile terenului. „E aproape ca într-un trap de plăcere" — gîndi. Picioarele i se mişcau singure, se aruncau lacome în urmărirea pedalelor şi mîinile jucau ghidonul ca pe nişte hăţuri. Se aplecă mai mult şi involuntar îi şopti bicicletei ca unui cal : „Hai, hai, drăguţă". Sub el cadrul şi şaua se modulau şi vîntul începu să-i sufle în faţă. Curenţii de aer şuierau, îi simţea biciuindu-i spinarea şi el se aplecă din ce în ce mai mult, pînă atinse ghidonul cu pieptul. Dădu pinteni cadrului de metal, gata să-şi prindă picioarele în angrenaj şi în aceeaşi clipă auzi un răcnet dedesubtul său. Era Dimon care ţipa : „Mai sus, mai sus", şi atunci înţelese că a părăsit pămîntul, că zboară.

Pedalele se roteau însă prea repede, nu le mai putea ajunge din urmă şi atunci se încovoie mai mult proptindu-se cu fruntea în ghidon. I se păru că roata din faţă s-a ridicat, că fuge pe o singură roată şi continuă să pedaleze închizînd ochii. Urca şi trebuia să-şi mişte nebuneşte picioarele ca să nu se prăbuşească.

— Mai sus ! urlă vocea graseiată a contelui. Încă puţin !

De astă dată deschise ochii şi privi — văzu un perete enorm de zăbrele şi, prin el, turle, turnuri, oameni.

— Uraaa! strigă vocea contelui. Mai sus! Mai sus! Recunoştea acoperişurile bisericilor, dar i se părea absurd să se afle deasupra lor. În stînga lui era turnul Eiffel şi în dreapta, dedesubt, un grup de invalizi îl salutau cu mîna la chipiu.

Bicicleta atinse zăbrelele turnului şi zbură dintr-una într-alta ca o libelulă în vreme ce oamenii aflaţi pe terasele de metal aplaudară. Apoi aparatul sări înapoi pîrîind — avu impresia că una din aripi s-a agăţat în ceva şi pierdu înălţime. Sub el vacarmul se înteţi — oamenii fluierau, strigau, se împingeau unii pe alţii şi bicicleta ateriză bufnind. Contele, Dumitrache şi domnul Donat îi ieşiră în întîmpinare.

— Bravo! spuse contele strîngîndu-i mîna. Ai fost extraordinar, domnule Anton. Donat, o poză te rog!

— Monsieur Antoine — spuse domnul Donat. Rămîneţi pe loc o clipă. Pentru că lumina e prea slabă permite-ţi-mi să vă fardez.

Vorbind îşi aranjă trepiedul şi fixă aparatul. Apoi scoase din buzunar o cutie, o deschise şi luă pe vîrful degetelor puţin galben-citron.

— Ah, puteai să laşi asta pentru mai tîrziu — spuse contele. Am nevoie de el cîteva zile, neschimbat.

— O să-l fardez doar foarte puţin — spuse Donat ungînd fruntea lui Anton. E obosit, nu se poate altfel. Îi masă tîmplele, apoi sprîncenele. Şi-o picătură de albastru — şopti.

— Toate culorile — acceptă Anton încîntat.

— Ai fost nemaipomenit — spuse Dumitrache. Eram gata să-ţi cînt un marş.

— Crezi că am depăşit cincizeci de metri înălţime? întrebă Anton.

— Cincizeci de metri ?! contele îl privi stupefiat. Cincizeci ? O-la, la, la. Îşi smulse canotiera din cap şi o trînti

de pămînt. Mais il est fou... ou idiotemment candide. Cincizeci de metri... *Ai zburat!* Ai zburat deasupra Parisului, dragul meu! Ai fost văzut, fotografiat! Vei apărea în ziare!

— Deasupra Parisului-Paris? întrebă Anton. Sau... deasupra Parisului dumneavoastră?

— A celui mai Paris dintre Parisuri! Pe bicicleta *mea*, tip Dezirée de Droitdieu.

— E un mucalit — spuse Dumitrache. Ştie foarte bine că a zburat deasupra Parisului-Paris.

— Vă rog, daţi-vă deoparte — spuse domnul Donat. Îmi intraţi în obiectiv.

Dumitrache se aplecă, aproape să cadă, iar Dimon Platonovici, care se apropia cu pasul său de lăcustă, încremeni într-un picior.

— Priveşte aici — spuse domnul Donat, dispărînd în mîneca neagră a aparatului. Aşa... Zîmbeşte... Înalţă-te puţin, eşti prea scund... Spune-mi... şoldurile... nu le-ai vrea mai înguste?

— Lasă-l aşa — ordonă contele.

— Samson era mai înalt — şopti Dumitrache. Nu uitaţi că de mîine...

— Treaba voastră — spuse contele. Nu pot să mă ocup de toate mărunţişurile. Dar Heracles sculptat de Glicon avea *exact umerii ăştia.*

— Deci şoldurile mai înguste — mormăi Donat, asemeni unui croitor care ia măsura. Spatele e îndeajuns de larg şi bicepşii... Bărbia puţin înainte, monsieur Antoine... Perfect.

Anton auzi declicul aparatului şi în aceeaşi clipă simţi cum îi cad pantalonii.

— Încă o dată — spuse domnul Donat. Ar trebui să fii mai înalt cu un deget...

— Îmi pare rău — murmură Anton.

— Nici o grijă — spuse domnul Donat. Eu îmi modelez modelul totdeauna. C'est l'art du statuaire, monsieur.

— E Samson, nu discobolul — mîrîi contele. Totul merge de minune pînă la cultură! Samson e Herculul vechiului Testament, dragii mei...

— Să-l îngroş la loc? întrebă domnul Donat. Dumneavoastră porunciţi?...

— Lasă-l aşa — spuse contele. O să ne apuce noaptea aici!

Bubuitura unui tunet îndepărtat îi făcu pe toţi să tresară.

— E căpitanul Duţulescu — spuse răutăcios Dumitrache. Demontează pavilioanele de arme.

— N-am cerut demontarea nici unui pavilion! spuse contele surprins.

O a doua bubuitură se rostogoli dinspre marginea îndepărtată a terenului şi o flacără albă ţîşni dintr-o grămadă de vechituri.

— Ce e acolo? Ce se întîmplă? strigă contele agitîndu-şi canotiera. Acum i-a venit lui Duţulescu să se joace?! Privi iritat în jur şi toţi îşi plecară capetele. Şi daţi-i acestui domn ceva de îmbrăcat — adăugă. E doar musafirul nostru, nu-i aşa?

Jenat, Anton îşi aminti că-şi scosese haina înainte de a se urca pe bicicletă şi pe furiş îşi pipăi pieptul şi şoldurile. Cămaşa îi plesnise la subsuori — mînecile abia se mai ţineau — iar pantalonii i se scurtaseră. Pînă şi pantofii se strîmbaseră, încovoindu-şi vîrfurile.

— Sînt ca o paparudă — spuse, înroşindu-se.

— Ai fost grozav — îl încurajă Dumitrache. Vei deveni campionul Franţei.

În timp ce şuşoteau, contele se urcă pe barele de jos ale turnului Eiffel făcînd semne cuiva de foarte departe.

— Dă-mi telefonul — îi porunci lui Dimon.

Fostul căpitan de artilerie își introduse brațul în cea mai apropiată grămadă de angrenaje desperecheate și scoase un telefon.

— Spasiba, Dimon Platonovici, spasiba — murmură contele formînd un număr pe discul telefonului. Alo! strigă. Alo! Căpitanul Duțulescu! Da... am auzit! Ți-am interzis să te mai joci cu vulcanii!

— Și eu care credeam că e o bombă! șopti mirat Dumitrache.

— Cum?! întrebă contele. A erupt singur?! Nimeni nu erupe singur!... Nici Krakatau! Te rog! Te rog foarte mult... Îl închizi cum știi și-l pui la loc... Nu uita că și alaltăieri ai consumat lava pe un joc idiot de artificii...

Așeză receptorul pe furcă, iar Dimon Platonovici ascunse telefonul printre angrenaje cu iuțeala unui prestidigitator.

— Românii ăștia sînt nemaipomeniți — spuse întorcîndu-se spre ceilalți. Priviți ce iluminație a făcut! Dimon, vino cu mine pînă acolo!

Anton privi în direcția indicată și văzu cerul prăfos colorîndu-se de o lumină albastră.

— Parcă se înseninează — murmură.

— E Krakatau — șopti Dumitrache. La fiecare erupție zguduie întregul depozit. Și cum domnul conte bănuie că s-ar putea umbla la pavilionul revoluțiilor...

— Pînă una, alta — interveni aferat domnul Donat — cred că domnul Anton David ar trebui să-și schimbe costumul. Contelui nu-i plac neglijențele vestimentare.

— Nici haina nu mi-a rămas întreagă — murmură Anton.

— Oh, nu-i nimic — surîse domnul Donat. Vom încerca s-o înlocuim... S-ar putea să vă pară demodat ceea ce vă ofer, dar e tot ce-am putut obține... și numai pentru douăzeci și patru de ore. Ah, aceste mici servicii prietenești...

Anton luă surprins cămașa largă care i se întindea, șnurul și sandalele.

— Dar e o cămașă de noapte — spuse cu jumătate de voce.

— Oh, nu... e o cămașă de acum șase mii de ani.

Ei susțin că ar fi *chiar* vestmîntul lui Samson, ceea ce eu nu cred. În schimb șnurul e autentic. Se spune că a legat cu el, odată, treizeci de amaleciți.

— Amaleciți ? repetă Anton, închipuindu-și că e vorba de un soi de viezuri.

— Te rog, aruncă zdrențele astea — spuse domnul Donat. Treci în spatele prelatei și schimbă-te acolo.

Greoi, abia trăgîndu-și picioarele. Anton se apleca pătrunzînd sub faldul de pînză cachi pe care domnul Donat îl trăsese deoparte.

Se afla în mijlocul unui deșert acoperit de ierburi țepoase. Un cîine cu blana năpîrlită își înfundase capul în stîrvul unui om și, de jur împrejur, cît vedea cu ochii, totul era presărat de cadavre cu brațele smulse, cu picioarele răsucite.

Făcu un pas înapoi pentru a reveni în curtea depozitului, dar vocea domnului Donat răsună deasupra lui poruncindu-i : „Îmbracă-te". Se așeză pe jos, ferindu-se de o șopîrlă cenușie, cu ochii sclipitori și se descălță. Se dezbrăcă apoi la piele și-și îmbrăcă larga cămașă de in tighelită cu fir roșu. Se încinse cu șnurul și-și potrivi curelele sandalelor. Și cînd vru să se ridice descoperi lîngă el scheletul unei fălci de măgar și îl cuprinse în palmă ca pe o măciucă.

Se cernea o lumină murdară de sus, fierbinte și lăptoasă, și ducîndu-și mîna la ochi zări o caravană de cămile și zidurile unei cetăți. Se întoarse brusc pe călcîie spre a-l striga pe Dumitrache, dar în spatele lui nu erau decît dune de nisip vînăt.

— Dumitrache ! chemă. Hei, Dumitrache !

Cîteva păsări negre se ridicară de pe cadavrele pe care le ciuguleau şi cîinele mîrîi, arătîndu-i botul plin de sînge. Era o hienă, aşa cum o cunoştea din cărţile de şcoală şi ca şi atunci îl îngreţoşă înfăţişarea ei. Făcu un pas gata s-o lovească, dar hiena fugi mîrîind, scheunînd.

— Hei, Dumitrache — strigă din nou. Domnule Donat !

Ştia că glumeau pe socoteala lui, dar nisipul îi pătrundea în ochi, îl simţea scrîşnindu-i între dinţi. N-avea altceva de făcut decît să-i găsească şi bănuia că trebuie să fie undeva pe aproape. De aceea nu se lăsă îmbiat de imaginea cetăţii pe care soarele o acoperea de lumină, ci se îndreptă spre tufişurile de scaieţi ce apăruseră în spatele său.

Dar erau mai departe decît i se păruse. Făcu încă un pas, apoi mai mulţi şi pe măsură ce mergea tufele se depărtau şi ele. O luă atunci la fugă, în salturi mari, şi fu gata să le ajungă, dar cînd întinse mîna nu întîlni altceva decît un spin uscat, fierbinte.

— Haide, Dumitrache, haide — spuse. Crezi că nu mi-a ajuns căţăratul pe turnul Eiffel ?

Ascultă, dar nimeni nu-i răspunse. Şi caravana se apropia — vedea figurile uscate şi negre adăpostite de burnusuri şi se hotărî să-i aştepte calm pentru că Dumitrache trebuia să fie unul dintre ei.

Se aşeză pe jos, cu picioarele strînse sub el, admirînd pasul măsurat al cămilelor, picioarele lor înalte, şi-şi dori să călătorească şi el pe un astfel de animal. Apoi, înainte de a înţelege bine ce se întîmplă, auzi un şuierat uşor şi cineva îi atinse braţul.

— Dumitrache, Dumitrache — murmură fără să se mişte.

Şuieratul se auzi din nou şi din nou cineva îl bătu pe umăr.

— Am înţeles — murmură. Te ascunzi în spatele meu, dar n-am să mă întorc.

O înţepătură fierbinte în picior îl făcu să sară în sus. O săgeată îi străpunse pulpa, imediat sub genunchi. Alte două erau înfipte în dreapta şi-n stînga lui.

— Hei ! Opriţi ! strigă. O să mă găuriţi de-a binelea !

Dar călăreţii porniseră în galop spre el, adunîndu-se în semicerc şi urlînd. Scăpă de ploaia de săgeţi rostogolindu-se în spatele dunei pe care stătuse pînă atunci. Auzea acum grohăitul animalelor, mugetul lor plîngăreţ, şi, înainte de a mai apuca să-şi ridice fruntea, duna se cutremură de tropotul copitelor.

Îl înconjurară şi-şi aruncară suliţele prinzîndu-l ca într-o colivie. Lemnul lucios al armelor mai vibra încă şi uluit văzu cîţiva călăreţi descălecînd şi apropiindu-se de el, ducînd în mîna stîngă mănunchiuri de funii groase, iar în dreapta săbii scurte.

Şi atunci îşi dădu seama că jocul a durat prea mult şi că o făcuse îndeajuns pe prostul şi sări dărîmînd colivia de suliţi. Războinicii se opriră înmărmuriţi, iar el, scuipînd nisipul ce-i umplea gura, îl izbi cu pumnul pe cel care îi era mai aproape.

Omul se frînse în două şi înainte ca ceilalţi să se dezmeticească se repezi la ei lovindu-i cu falca de măgar şi nu se opri decît atunci cînd cei rămaşi în picioare o luară la fugă lăsînd în urma lor un vălmăşag de burnusuri şi animale strivite.

Îi plăcuse jocul. Acum toţi aveau să se ridice, să-i strîngă mîna, şi chiar văzu apropiindu-se dinspre cetatea-decor un şir de oameni ale căror haine şi podoabe prinse în păr străluceau, în vreme ce călăreţii strunindu-şi cămilele dispăreau sub zare.

Şi abia cînd hiena se întoarse lingînd sîngele care mustea în nisip înţelese că războinicii *erau morţi şi că-i ucisese el, lovindu-i cu groaznica falcă de măgar.* Şi atunci îşi smulse haina de mătase, furios, şi, dînd la o parte trupurile prăbuşite unul peste altul, o luă la fugă. Dar se încurcă în vestmîntul unuia dintre războinici, care, pe măsură ce se zbătea, îi înfăşura faţa şi pieptul şi trebui să-l rupă pentru a se elibera.

Rămase cu bucata de pînză în mînă, năuc, plin de nisp, în vreme ce domnul Donat îndrepta asupra lui obiectivul Kodak-ului.

— Rămîi o clipă nemişcat, îl rugă. O singură clipă. Aşa... Merçi.

— Dar în ce hal eşti ! exclamă îngrijorat Dumitrache. Zgîriat, cu ochii umflaţi !...

— A rupt şi un colţ al prelatei — spuse domnul Donat. Probabil că s-a încurcat între toate vechiturile acelea. I-am spus de atîtea ori contelui că avem nevoie de cabine de probă cu oglinzi, ca la marile magazine, nu de sărăciile astea !

— În schimb acum pare un adevărat Samson — murmură Dumitrache. Aproape nu l-aş fi recunoscut. Te felicit, domnule Donat.

— E opera dumneavoastră — se închină reverenţios domnul Donat. Eu am adăugat, ca să spun aşa, puţină culoare locală.

— Mi-e sete — gemu Anton. Pustiul acela...

— Pustiul acela — chicoti domnul Donat, înfundînd lentilele telescopice ale aparatului. Pustiul acela... iată-l ! Şi ridicînd prelata îi arătă lui Anton o movilă de nisip pe care încremenise o şopîrlă cenuşie.

— Şi totuşi mi-e sete — repetă Anton. Şi mi-e somn. Mi-e somn tot timpul.

— Să-i dăm să bea ceva — spuse domnul Donat.

— Sau nişte fructe — propuse Dumitrache. Merele taie setea.

— Merele de aur — murmură domnul Donat. Am înţeles. Şi din nou balaurul, şi Anteu, şi Atlas. E dorinţa contelui, nu-i aşa ?

— E soarta — spuse Dumitrache. Mai tîrziu şi-o va alege singur, dar acum ?

— Acum — spuse domnul Donat reverenţios — prietenul nostru Antoine se va odihni la umbră, iar eu voi face ceea ce făcea prietenul meu Glicon odinioară.

În stînga lor, sub o mare umbrelă galbenă, pictată cu piramide verzi sclipeau sticlele unei mici tonete. Aşezaţi pe scaune de pînză multicolore cîţiva oameni îşi sorbeau răcoritoarele prin pai.

— Ia loc — spuse domnul Donat. Vrei o oranjadă sau nişte fructe ?

— Fie şi fructe — răspunse, obosit, Anton. Fructe şi un pat.

Domnul Donat se apropie aducîndu-i o fructieră cu mere. Erau mere mari, aurii, aburite de frig. Anton luă unul, jucîndu-l în palmă, apoi îl muşcă şi gura i se umplu de un parfum de zăpadă şi de banane.

Şi cînd se ridică, avînd încă pe buze gustul mărului, văzu că e legat fedeleş, iar ostaşii cu capetele rase îl înşfăcară de mîini şi de umeri luîndu-l pe sus.

Părăsiră pădurea de pe malul fluviului şi trecură, sub soarele arzător, prin faţa templului pictat cu păsări şi animale. În faţă mergeau preoţii, ferindu-şi poalele hainelor bătute cu mărgele, şi de jur împrejur mărşăluiau ostaşii tuciurii. Iar de amîndouă părţile drumului se adunase poporul, chicotind, ţipînd şi blestemîndu-l şi Anton auzi o femeie strigînd :

— Iată pe cel care l-a ucis pe Anteu !

Apoi trecură pe o şosea largă, vegheată de lei cu capete de femeie şi de idoli cu capete de crocodili. Fluierele sunau ascuţit şi tobele răspundeau. Şi apăru un nou templu cu ziduri foarte înalte, acoperite de figuri de zei şi de mii de semne întortocheate, şi pe mari scaune de piatră aşteptau de milenii, cu palmele lipite de genunchi, regii morţi. Capul le era înfăşurat de o broboadă de piatră trecută prin spatele urechilor şi purtau cu toţii bărbi drepte şi netede de piatră.

Convoiul trecu pe sub degetele de la picioarele regilor, pe sub marii ulii de piatră cu chivăre sfinte şi se opri în faţa altarului.

Regele viu coborî de pe tron. Avea părul şi barba pudrate cu aur, sandale de aur şi un toiag terminat cu un cap de şarpe. Se închină regilor morţi ale căror capete păreau că se pierd în nori, apoi se întoarse spre ostaşi şi făcu un semn. Anton fu coborît de pe umerii celor care-l purtaseră pînă atunci, şi unul din soldaţi îi tăie legăturile de la picioare. Apoi regele făcu un alt semn şi se simţi împins către altarul de jertfe străjuit de preoţii îmbrăcaţi în cămăşi lungi, chenăruite cu roşu, purtînd amfore de vin şi de ulei, snopi de spice şi talgere cu fructe.

— Zeu al zeilor — cuvîntă regele invocînd cerul — seceta ocoleşte pămîntul Egiptului. Slavă ţie !

— Slavă zeului — cîntă corul preoţilor. Slavă regelui Busiris !

— An de an — urmă regele, ţi i-am adus jertfă pe toţi străinii veniţi pe pămîntul nostru, aşa cum ne-ai învăţat să facem, prin gura prorocului Frasios, cipriotul.

— Slavă zeului, slavă regelui — cîntă corul.

— Mîniei şi milei tale, zeu al zeilor, îl jertfim azi pe acest grec puternic, învelit în piele de leu ! Fie ca sîngele lui să adape ogoarele noastre !

— Fie ca sîngele lui să adape ogoarele noastre! repetă corul cu glas de orgă.

Zeci de mîini îl siliră pe Anton să se lase pe spate şi marele preot îi pipăi pieptul făcînd un semn roşu deasupra inimii sale. Cuţitul scînteie prin aer — o lamă lungă şi goală, rece în soarele arzător, o lamă goală, lacomă — şi în clipa aceea funiile plesniră şi preoţii se dădură de-a rostogolul.

Marele preot se prăbuşi mort călcat pe grumaz cu o talpă de fier. Căzură morţi preoţii care se repeziră în ajutorul său şi deasupra mormanului de cadavre se ridică prizonierul grec învelit în piele de leu. Sub zulufii de păr, ochii îi scînteiau şi-i scînteiau în barba cîrlionţată dinţii ca de fiară. Smulgînd spada unui ostaş, despică fruntea comandantului Ameros şi-i tăie pe cei douăzeci de arcaşi din suita regelui. Îl ucise pe bogatul Naftos, pe Ru-chei-ri — maimarele hienelor dresate — şi pe Malnaser — călăreţul de nisip. Sub picioarele lui vînjoase se adunase un lac de sînge, dar sabia sa nu se opri decît după ce se afundă în pieptul regelui Busiris şi în gîtlejul fiului acestuia, Amfidamos.

Apoi, aruncîndu-şi spada în nisip, Anton îşi frecă pleoapele cu pumnii. Simţea că visul s-a terminat, dar nu se putea trezi şi de jur împrejurul său, pitite în spatele zeilor, sub pietre, sute de capete îl urmăreau, descompuse de groază. Braţele i se înnegriseră şi sîngeraseră sub lovituri şi gîtlejul îi ardea de sete. Aplecîndu-se, ridică un măr căzut în nisip, din grămada de fructe şi spice risipite în jurul altarului, şi muşcă.

— Sînt foarte bune merele astea — spuse domnul Donat. E o specialitate a contelui. Parmen aurii altoite cu Renette.

— E suficient pentru azi? întrebă Dumitrache.

— Oh, da ! răspunse domnul Donat. Domnul Antoine a fost la înălţime, iar eu mă simt un adevărat Glicon. Trebuie să privim viitorul cu încredere !

— Atunci, pe mîine — spuse brusc jenat Dumitrache.

— Pe mîine ! ricană domnul Donat. Succes domnule Antoine ! În clipa asta eşti de altfel ca şi angajat !

— E angajat, fără nici un „ca şi“ — se auzi vocea contelui. Se întoarseră. Domnul de Droitdieu era în spatele lor, puţin prăfuit, dar bine dispus. Mă vei scuza, domnule David — spuse — dar n-o să te pot folosi în pavilionul de „Evoluţia calului“ unde am prea mulţi funcţionari şi aşa. Vei lucra în pavilionul de „Istorie a miturilor“, secţia „Eroi“ şi, în timpul liber, vei face demonstraţii de zbor cu bicicleta. În ceea ce priveşte îndemnizaţia dumitale...

— Vă rog — îl întrerupse Anton. Încă n-am arătat dacă sînt bun la ceva.

— Oh, ba da, ba da — spuse contele. Ai putea deveni un adevărat darmant ! Am multă încredere în dumneata ! Continuaţi, vă rog, să-l iniţiaţi în obiceiurile casei !

Îl salută scoţîndu-şi canotiera şi ocolind mica tonetă, dispăru împreună cu Donat care se încovoiă sub greutatea aparatului său de fotografiat.

— N-am înţeles ce-a spus contele alaltăieri — mormăi Anton îndreptîndu-şi cutele tunicii. Că aş putea deveni un adevărat... *darnamt* sau *darmant*... E o... funcţie tehnică ?

— Oarecum — răspunse Dumitrache. E mai mult o idee a lui... în sfîrşit... Îşi închipuie că printre noi... printre oameni adică ar exista şi alţii... alte fiinţe... un soi de oameni mai reuşiţi care de fapt provin din alte lumi... E puţin mistic. Ţi-am mai spus-o.

— Mie ? Niciodată.

— În sfîrşit... toate astea sînt prea grele pentru creierul unui biet lăutar. Contele crede că toate legendele despre zei, despre eroii mitologiei — despre sfinţi, mai tîrziu — îşi au originea în existenţa darmanţilor.

— Cam complicat — oftă Anton legîndu-şi sandaua. Mă cam împiedic în curelele astea. De ce-o fi ţinînd să umblu îmbrăcat ca Hercule sau ca Samson ?

— Ideea, ideea — răspunse Dumitrache, nu prea respectuos. Toţi oamenii ăştia mari — şi contele e cineva — au cîte o păsărică... fiu-fiu-fiu şi nu uită niciodată să ţi-o amintească. Aşa l-a convins odinioară şi pe sărmanul Donat. Şi pe Dimon Platonovici... Mai întîi să umble îmbrăcaţi ca la operetă. Nu-l vezi pe Donat că e gata să-şi înghită mustăţile cînd spune : „L'art du statuaire" ? Iar Dimon ca să-şi păstreze serviciul e obligat nu numai să-şi poarte uniforma de fost ofiţer, pe care n-o poate suferi, dar să şi doarmă cu ea.

— De ce ? Ca să nu i-o fure ?

— Ha-ha ! Aici nu se fură nimic. Dar contele iubeşte disciplina !

— Şi cu toate astea ce harababură e ! oftă Anton privind pe fereastră.

La picioarele lor curtea foia de oameni cărînd piese de maşini, arbori, bănci, sub îndrumarea contelui care alerga de colo pînă colo la volanul unui mic automobil galben.

— Sînt înnebuniţi — spuse Dumitrache. Marea Expoziţie Universală se deschide peste trei zile şi nimic nu e pus la punct. Ministrul l-a chemat pe conte şi l-a bruftuluit de i-au mers fulgii.

— Da ? L-a bruftuluit ? întrebă Anton cu o plăcere rău ascunsă.

— Tare ! spuse Dumitrache. E în joc onoarea statului, fără să mai vorbim de afacerile uriaşe care se încheie la asemenea expoziţii.

— Dar contele — întrebă Anton — n-are aici, în depozit, o... cum să spun... o mare Expoziţie Universală gata pregătită ?

— Oh, ba da ! rîse Dumitrache. Dar aşa e regula jocului, lucrarea să întîrzie, ministrul să ţipe, contele să-şi ceară scuze... Şi ministrul ştie asta... Altfel cine ar îndrăzni să ţipe la contele Dezirée de Droitdieu ? Contele duce în spate tot guvernul !! Ha ! Asta ar mai lipsi, ca un ministru să-l bruftuiască *serios* pe Micul Dumnezeu !

— Pe cine ? întrebă Anton. Să-l înjure pe Dumnezeu ?

— Oh, nu ! chicoti Dumitrache. Să nu împingem spiritul laic pînă acolo ! E vorba de conte. I se spune Micul Dumnezeu pentru că a adunat totul în depozitul său, ca după Potop.

Scara scîrţîi sub nişte paşi grei şi domnul Donat năvăli în cameră aruncîndu-şi Kodak-ul pe un birou. Fostul căpitan Dimon Platonovici, care-l urma de aproape, prinse din zbor trepiedul şi-l aşeză alături de aparat.

— Ajunge ! bufni domnul Donat. Cincizeci de ani ! Ajunge ! E absurd !

— Nu cîrti — spuse cu ochii plecaţi Dimon Platonovici. Apostolatul nu-l merită oricine.

— E ab-surd ! silabisi, violent, domnul Donat. Şeful nostru cel de toate zilele îşi închipuie că sîntem nişte jucării în mîinile lui.

— Asta şi sîntem — spuse fostul căpitan de artilerie. Nişte jucării.

— Pentru că nu-i cunoaştem secretele care îl ajută s-o facă pe magul. Dar putem încerca să-l imităm...

Împinse înainte obiectivul telescopic al aparatului cu o mişcare de prestidigitator şi îl îndreptă asupra celuilalt.

— Te rog — murmură spăsit Dimon Platonovici. Sînt uns cu toate alifiile. Nu încerca să mă transformi în Robespierre.

— În nici un caz în Robespierre — ricană domnul Donat. Asta nu i-ar reuşi nici contelui. Dar ţi-aş putea reda figura adevărată, cea pe care o ascunzi sub veşnicul dumitale zîmbet. Îmi dai voie să te fardez puţin ?

— Orice — murmură fostul artilerist. Să mă fardezi, să mă fotografiezi, să-mi dai mere, să mă împingi dincolo de prelată... Eu îmi păstrez credinţa. Cred, cred, cred !

— Cunosc acest „cred" — strigă înăbuşit domnul Donat — de pe cînd lucrai cu Savonarola. Plîngeai înainte de a aprinde rugurile !

— Eu mă întorc în curte — spuse fostul căpitan încheindu-şi gulerul tunicii. Nu sînt obligat să suport toate provocările !

— Drum bun şi cale bătută — îi ură domnul Donat conducîndu-l pînă la uşă. Vezi că ai un incendiu la ora şase şi trebuie să arzi calm. Îl ascultă pe celălalt coborînd scările apoi se repezi la fereastră, o deschise şi strigă tremurînd de furie : Stafie ! Popă de ţară !

Anton nu auzi răspunsul fostului artilerist, dar domnul Donat se schimonosi la faţă şi, răcnind o înjurătură, ieşi agitîndu-şi trepiedul.

În clipa aceea Anton îşi dădu seama că toţi cei de jos se ceartă cu furie, gata să se încaiere. Tot ce putea cuprinde cu ochii — pînă la marginile curţii pierdute într-un abur siniliu — îi amintea un furnicar în care a pătruns apa. Un pescar voinic prinsese în plasă un episcop şi se silea să-l atîrne într-un pom ; un grup de marinari fugăreau un pluton de pompieri şi, chiar sub fereastră, un cofetar cu bonetă albă gîdila sălbatic un gladiator.

— Acelaşi lucru — oftă Dumitrache. De fiecare dată, acelaşi lucru. Nimănui nu-i place rolul încredinţat şi încearcă să-l schimbe cu altul.

Marinarii îi ajunseră pe pompieri, le smulseră tulumba şi scoaseră un răcnet victorios, în vreme ce episcopul atîr-

nat în copac, își afurisea dușmanul care reușise să-și potrivească potcapul.

— E nemaipomenit ! exclamă Anton care urmărea gîdiliturile savante ale cofetarului. O să-l facă să moară de rîs ! Ha-ha-ha ! Îl gîdilă cu o pană în nas ! Ha-ha-ha !

— Contele nu permite vărsarea de sînge — spuse Dumitrache. Fiecare se descurcă cum poate.

Pășind peste capetele celorlalți, o doamnă cocoșată, cu ochelari, trecu în fugă pe urmele unei balerine, încercînd s-o împungă cu umbrela.

— Moravurile — spuse înțelept Anton. Puritanismul.

— Nici un fel de puritanism — rîcană Dumitrache. Doamna vrea să ia locul balerinei și încearcă să-i fure costumul.

Un șuierat pătrunzător făcu să vibreze văzduhul înfierbîntat.

— Acum — șopti Dumitrache. Fii atent ! Contele s-a înfuriat de-a binelea.

Mica mașină galbenă se ridică brusc în aer și contele, lăsînd volanul, bătu din palme. O aureolă nu mai mare decît un covrig îi apăru deasupra capului și două fulgere orbitoare țîșniră din farurile mașinii. Văzduhul se zgudui, tunînd în cascade, și ca prin farmec țipetele încetară și oamenii se desprinseră unii de alții.

Marinarii dădură tulumba pompierilor, făcînd o mică reverență, iar doamna bătrînă căzu pe o bancă începînd să croșeteze. Zîmbind larg, pescarul înapoie potcapul episcopului, care-i mulțumi binecuvîntîndu-l, și doar gladiatorul, străin de solemnitatea momentului, continua să se strîmbe de rîs, scărpinîndu-se.

— Ascunse sînt căile Domnului — spuse Anton.

— Ascunse sînt căile contelui — mormăi Dumitrache.

XIV

Sosiseră la Paris şi nu le venea să creadă. Erau bătrîni acum, cărunţi şi îşi căutau mîinile cînd se opreau în faţa vitrinelor. Iar Daniil nu uita să acosteze pe toţi străinii care-i păreau caraghioşi, vorbindu-le în vechea sa românoidişo-bulgară, asezonată, pentru ocazie, cu terminaţii franţuzeşti.

Îi invitase la Paris Anton, trimiţîndu-le bani de drum tuturor — o avere într-adevăr — căci veniseră nu numai părinţii să viziteze Marea Expoziţie Universală din 1930, dar şi toţi fraţii, surorile — cu familiile lor — şi dormeau împreună într-o casă boierească din rue Manin, unde Sofia pregătea zilnic, ajutată de cele două fiice, douăzeci de porţii de mîncare.

Expoziţia se deschisese de cîteva zile, dar ei încă n-o vizitaseră din cauza aglomeraţiei şi se pierdeau pe marile bulevarde veşnic uimiţi şi plăcîndu-le să-şi arate surprinderea, căci fiul şi fratele lor era acela care îi adusese să vadă toate aceste vitrine şi muzee şi ele cîştigau în valoare, ca şi cum ar fi fost construite spre a le face lor plăcere.

În prima zi se plimbaseră în grup, apoi rînd pe rînd băieţii dispărură pentru a nu mai apărea decît seara şi nimeni nu-şi închipui că fără să ştie unul de altul nimeriseră pe aceleaşi mici ulicioare care începeau dincolo de rue de Manin şi rue de Crimée, la capătul micii stradele numită rue de la Pieuvre, acolo unde zidul parcului des Buttes-Chaumont cădea în ruine.

Iar primii care se rătăciră pe stradela bolovănoasă şi ajunseră în marea curte a depozitului fură Daniil şi Sofia.

Anton îi primi solemn, îmbrăcat în salopeta de zbor şi decorat cu medaliile „Hercule" şi „Samson". Contele îl

însoțea magnific, și Daniil, strîngîndu-i mîna spuse curtenitor :

— Domnul de Bondieu nu m-a primit niciodată. Domnul de Droitdieu mă întîmpină din poartă.

— Prorocul Daniil — surîse contele — și regele David sînt oaspeți de onoare ai familiei mele.

— Să le arăt pentru început pavilionul circurilor sau pe cel al dulciurilor ? întrebă stînjenit Anton.

— Doamna va alege — răspunse contele. Nu uita că mai există pavilionul de modă, teatrele, mica istorie a nasturilor. Cred că prezența noastră mai mult îi stînjenește. Să ne retragem.

Îi salută reverențios, ca un mare senior și se îndepărtă însoțit de Anton.

— Du-te, băiete, spuse încet Daniil. Și mulțumește-i șefului tău că ne-ai putut aduce pe toți aici !

Ținîndu-se de mînă trecură cu pasul rar prin fața mormanelor de obiecte și Daniil se minună, explicîndu-i Sofiei.

— Dumnezeu, zice-se, a făcut cerul, stelele, pămîntul, viețuitoarele. Dar omul a făcut pingele, ferestre, automobile, bomboane, ace, brice, cravate, lămpi, școli, țigări. Dacă le-ai număra, ai vedea că ultimele sînt mult mai multe decît primele.

— E foarte greu să le numeri pe toate — spuse Sofia. Dar oricum ar fi, Anton a ajuns cineva, altfel un asemenea domn nu l-ar ține ca ajutor.

— Dumnezeu a făcut cerul — spuse Daniil. Omul a făcut orașele. Dar pe Anton l-am făcut noi.

— Te gîndești numai la prostii — spuse Sofia pe care o strîngeau pantofii de lac asortați poșetei — în loc să căutăm o cofetărie. Și să-i spui lui Anton să nu zboare prea sus pe bicicleta aceea.

— Trebuie să zboare exact atît de sus, ca să nu-l poată ajunge nimeni. O să-i spun asta — răspunse Daniil.

Undeva, din dreapta lor, se auziră chemări de trompete şi răpăit de tobe.

— Au venit moşii ! strigă Daniil. Sub prelatele astea au ridicat circul, ca în Piaţa Veche, de lîngă Dunăre. Vino !

O luă de mînă pe Sofia şi trecură pe sub pologul kaki al cortului fără ca nimeni să-i oprească, împiedicîndu-se în trunchiuri de arbori, şi un al doilea polog se ridică în faţa lor şi trompetele cîntară suflîndu-le în faţă.

Şi Daniil se simţi înhăţat de zeci de mîini şi luat pe sus în vreme ce mulţimea striga :

— Cinste păstorului, cinste eroului !

Încă mai tremura scuturîndu-şi praştia şi nu ştia cum să se smulgă din mîinile ostaşilor şi cînd, în sfîrşit, îl lăsară jos în faţa cortului cu ciucuri auriţi, se ruşină simţindu-se murdar şi urît.

— Cinste păstorului, cinste regelui — strigau ostaşii şi regele îl luă de mînă şi-l aşeză lîngă el la masă, aşa asudat cum era, stropit de sînge şi tremurînd de oboseală, şi el rămase nemişcat. Iar regele îi spuse :

— Bea, David. Poporul bea spre gloria ta.

Şi băură.

— Bea, David — spuse din nou regele. Marele preot şi conducătorii oastei beau în cinstea ta. În cinstea ta bea regele.

Şi băură.

— Goliat e mort — spuse marele preot. Spiritul a triumfat asupra materiei. Nepoţii şi strănepoţii noştri vor bea spre gloria ta. Să bem şi noi spre gloria lor.

Şi băură.

— Şi acum — vorbi regele — spuneţi o dorinţă. Orice vei cere se va împlini. Căci tu l-ai ucis pe Goliat.

— Aş vrea — spuse Daniil mişcîndu-şi marele său nas încovoiat — aş vrea ca şi Sofia să bea cu mine. De obicei bem împreună şi împreună ne veselim.

— Chemaţi-o pe Sofia ! ordonă regele.

Şi Sofia fu adusă din mijlocul poporului, speriată, ca un şoricel care se fereşte de lumină. Şi se aşeză alături de el.

— Să bem — spuse regele — în cinstea Sofiei cea înţeleaptă şi a regelui David. Căci acum, aici, tu eşti regele şi te voi încorona.

Şi spunînd acesta îşi scoase coroana lui scînteietoare, dar Daniil îl opri închinîndu-se adînc.

— Eu am coroana mea — spuse. Îngăduiţi-mi să mi-o pun.

Şi înainte ca Sofia să-l poată opri îşi înfăşură creştetul capului cu izmenele sale de flanelă şi poporul, văzîndu-l, izbucni în rîs. Şi rîseră, tăvălindu-se pe jos, căruţaşii, negustorii, ostaşii şi preoţii, rîseră ciungii, şchiopii şi chiar orbii, iar regele se făcu roşu, apoi păli văzînd că izmenele capătă întîietate în faţa coroanei sale diamantine.

— Nu trebuia să faci gluma aceasta *acum* — îi spuse. Sînt clipe în viaţa noastră cînd nu ne e îngăduit să glumim şi rîsul uneori ne poate pierde. Regele e supărat pe tine.

— Îmi pare rău — răspunse Daniil înclinîndu-se — dar nu există nici o clipă, nici măcar aceea dinaintea morţii, în care să nu glumesc. Şi însăşi victoria mea asupra lui Goliat nu e decît hohotul de rîs al spiritului înălţîndu-se deasupra materiei.

Şi luînd-o de mînă pe Sofia coborî în mijlocul poporului care se dădu la o parte în faţa lor, deschizîndu-le calea către un cort de purpură.

— Iată şi cofetăria pe care ţi-o doreai — şopti Daniil. Vom benchetui acum numai noi doi, cu dulceţuri şi îngheţată de vanilie.

Şi intrînd în cort simţiră mirosul prăjiturilor şi un al doilea polog se ridică în faţa lor şi pătrunseră, mînă în mînă, în curtea depozitului.

— Mi-am jupuit pantofii de lac tot umblînd după îngheţată — spuse Sofia. Sînt moartă de căldură !

— Cred că am şi ajuns — o linişti Daniil arătîndu-i o mare umbrelă galbenă sub care zeci de oameni se înghesuiau sporovăind.

— E prea multă îmbulzeală — spuse Sofia. Cumpără tu două cornete cu vanilie sau cu fistic şi să le mîncăm plimbîndu-ne.

Zîmbind şi spunînd „alafonţé" în dreapta şi în stînga, Daniil pătrunse în grămada celor care vorbeau de zor agitîndu-şi linguriţele şi apucînd cornetele cu îngheţată de vanilie reveni spre Sofia.

— Gusturi franţuzeşti — mormăi, strîmbîndu-se, căci îngheţata mirosea a animal. Şi înainte de a oferi Sofiei, o încercă, scîrbit, cu vîrful limbii.

Grilajul culoarului subteran se ridică scrîşnind şi leul ieşi lenevos la lumină. Deasupra lui Daniil vocile tăcură. Aşteptau cu toţii de cîteva ore, şi ca şi el se traseră cu toţii puţin înapoi cînd animalul rînji.

Daniil îi văzu colţii murdari şi-i simţi răsuflarea duhnind ca o găleată cu lături. Îi veni să verse şi spasmul îl făcu şi pe el să rînjească şi atunci cele cîteva femei de sus izbucniră într-un hohot de plîns.

Greoi, animalul îşi întoarse spre el unicul ochi. Era un ochi sticlos, galben, cu raze cafenii, un ochi omenesc, plin de cruzime înţeleaptă. Apoi botul se deschise din nou şi o a doua răsuflare puturoasă îi înecă obrazul.

— E sătul ! urlă cineva de sus. Daţi-le drumul şi celorlalţi !

Grilajul scrîşni şi tropotind stins alţi doi lei intrară în groapă. Se apropiară, rînd pe rînd, adulmecînd picioarele desculţe ale lui Daniil, clefăindu-şi spuma care le pica din boturile blănite. Erau, de astă dată, doi lei tineri, încă neînvăţaţi cu sfîşiatul sclavilor în arenă, şi omul ghemuit în faţa lor îi înspăimînta.

Îşi rotiră capetele către cel mai bătrîn dintre ei, aşteptînd un semn, dar leul chior se culcase pe o parte închizîndu-şi unicul ochi şi atunci se dădură înapoi mîrîind, bătîndu-şi burţile supte cu coada.

— Sînt sătui ! urlă vocea dinainte tremurînd de furie.

— Sînt morţi de foame ! răspunse o voce plîngăcioasă.

De sus cineva aruncă o halcă sîngerîndă de carne peste picioarele lui Daniil. Leii tineri se repeziră s-o înhaţe, dar cu o lovitură de labă leul chior înşfăcă bucata de carne, înghiţind-o. Linse apoi de sînge picioarele înţepenite ale omului şi-şi ridică botul, mugind îndelung.

— E uns ! strigă vocea plîngăcioasă. E uns cu alifia care-ţi dă miros de lemn putred şi de scoici !

— Înţeapă-i ! Înţeapă-i ! porunci vocea furioasă.

O cange se strecură printre zăbrelele culoarului subteran şi împunse coapsa unuia dintre animale. Urlînd, animalul sări într-o parte, apoi lăsîndu-şi capul greu pe labe, închise ochii.

— Înţeapă-i ! Înţeapă-i ! urlă vocea din nou. Înţeapă-i pînă o să-şi caşte boturile ! Înţeapă-i !

— E zadarnic — răspunse vocea plîngăcioasă. Ar trebui să-i iau lui sînge ! Să-i găuresc pielea !

— Găureşte-i-o ! zbieră vocea. Găureşte-i-o, idiotule !

— Nu ajung pînă acolo — se văicări vocea plîngăcioasă.

— Doar nu vă închipuiţi că o să-mi schimb locul ca să mă ajungă mai uşor — murmură Daniil. N-aveţi decît să căutaţi o cange mai lungă.

Se ridică apoi şi privind către cei de sus, adăugă :

— Pînă nu de mult am fost rege. Acum sînt sclav. Şi o să fiu din nou rege. Nu înţeleg însă de ce trebuie să mă ţineţi în groapă pînă atunci.

— Ca să mori ! urlă vocea furioasă. Ca să te sfîşie fiarele !

— Ah, nu ! spuse plictisit Daniil. Asta încă nu se poate. N-aţi vrea să-mi aruncaţi o scară ?

— Trebuie să mori ! urlă vocea. Totdeauna cei care s-au ridicat împotriva împăraţilor au fost aruncaţi fiarelor. Poporul vrea să te vadă murind.

— Îmi pare rău — spuse Daniil jenat — dar poporul m-a dus înainte pe braţe. Şi, la urma urmei, am afară o soţie care mă aşteaptă.

— Istoria aşteaptă, nu soţia — strigă vocea. Şi va fi împlinită. Ca David ai fost rege, ca Daniil vei fi jertfit. Aţîţaţi leii !

De sus, o adevărată ploaie de pietre şi cărbuni aprinşi se abătu asupra fiarelor. Mugind, leii încercară să se caţere pe pereţii gropii, sfărîmînd pămîntul tare cu ghearele.

— Niciodată n-o să învăţaţi să vă purtaţi cu animalele — mormăi Daniil, întredeschizînd portiţa culoarului subteran. În beznă luceau zeci de ochi galbeni şi un abur cald, iute, puturos, îl înăbuşi.

— Înapoi în groapă ! strigă vocea. La lei ! Istoria aşteaptă !

— Am mai auzit eu de istoria asta care se face cu gropi — spuse Daniil. Dar oricîte gropi mi-aţi oferi n-o să renunţ la îngheţata mea de vanilie. Şi dînd la o parte boturile păroase care-l adulmecau intră în culoarul subteran.

— Îngheţata asta miroase — spuse Sofia. Nu ştiu de ce, n-aş vrea să-ţi stric pofta, dar mi-a amintit de domnul Za-

razo, de la Kludsky, cel care-şi băga capul în gura leoaicei. Miroase a lei, ce mai încolo-încoace. Să cerem, mai bine, două sarailii.

XV

La treizeci şi cinci de ani Mihail părea mai tînăr ca la douăzeci. Fusese un filozof auster, devenise cu vremea epicurean. Îşi păstrase doar morga din tinereţe — gulerul tare, plastronul imaculat şi-şi îngăduia, ca simbol al transformării sale filozofice, un bastonaş. Se plimba astfel prin curtea depozitului, ironizîndu-l pe Anton şi explicîndu-i cum ar trebui reorganizată harababura contelui.

— La prima vedere totul pare în bună rînduială, dragă frăţioare. Aţi pus vulcanii la vulcani, mările la mări, aţi adunat pînă şi fantomele într-o baracă. Căci există şi fantome aici, nu-i aşa ?

— Nu mă amestec în partea asta a depozitului — se apără Anton. Eu lucrez numai cu bicicleta şi cu falca de măgar. Dar ştiu că un oarecare Duţulescu, în afară de armele de foc a preluat şi stafiile. Contele spune că e cam acelaşi lucru.

— Foarte adevărat. Cu toate că nu dau doi bani pe fantomele care se lasă organizate.

— Treaba ta — mormăi Anton. Îl găsea pe Mihail prea maliţios în dimineaţa aceea.

— Aţi adunat florile într-o parte, şireturile într-alta şi tot aşa — urmă fratele mai mare — iar dacă aş căuta bine aş găsi un pavilion al purecilor, însă orice aţi face o să găsim purici şi în pavilionul de „Istoria războaielor" şi

în acela de „Evoluția insectelor", pînă și la „Istoria săriturilor la animalele mici".

— Purici poți să ai și tu — observă Anton morocănos.

— Cu atît mai mult ! Și eu ! Și Mihail, cel din „Istoria Galaților" și foarte mulți alți Mihaili ! Iată deci că o astfel de organizare e tot ce poate fi mai absurd și mai scump, căci te silește să repeți exponatele de mii de ori, didactic și împotriva vieții.

— N-ai decît să i le spui toate astea contelui — mormăi Anton. Dacă îți închipui că-l poți convinge.

Chiar în clipa aceea, contele zbura la joasă înălțime deasupra depozitului, într-o avionetă galbenă, dînd comenzi printr-un uriaș hautparleur.

— Doar n-o să zbor pînă la dînsul — surîse Mihail.

— Nici nu-i nevoie. Îl găsești pe undeva printr-un pavilion.

— Îl văd totuși sus, deasupra noastră. Sau îl aud cel puțin.

— Ha-ha — chicoti înveselit Anton. Înțeleptul Mihail e la fel de ușor de păcălit ca orice gură-cască. Nu-ți dai seama că în avionetă e *numai vocea contelui* și două trei fulgere a căror lansare se comandă de jos ?

— Mda — mormăi gînditor Mihail.

— L-ai putea găsi oriunde — spuse Anton. Totul e să-l vezi, pentru că, îți dai seama unde ar ajunge dacă și-ar mai pierde timpul conversînd. Și acum, dragă frate, iartă-mă, trebuie să-mi pregătesc numărul cu falca de măgar.

— Du-te — spuse Mihail, bătîndu-l pe spate cu bastonașul. O să mă descurc eu.

Și, sigur pe el, intră în pavilionul vulcanilor.

Tăcuți, vulcanii păzeau cerul. Se adunaseră în turme vinete, în nesfîrșite turme de monștri. Zăceau unul lîngă altul, tremurînd ca niște animale ude de ploaie și boturile lor fumegau.

Mihail îi auzea gemînd — era geamătul unor bivoli de piatră — şi-i vedea înfiorîndu-se de durere. Şi la fiecare geamăt, pămîntul se cutremura.

Ca să-şi ascundă teama se îndreptă spre ei cu pas grăbit şi atunci vulcanii se dădură înapoi, îşi feriră boturile roşii şi cei mai mici se ascunseră în spatele celor mai mari. Apoi cineva fluieră ca la armată, pentru marş, unu-doi, un-doi-trei şi, bolovănoşi, duduind, vulcanii se aşezară în careu descoperind un platou vînăt şi sterp.

În centrul platoului, în faţa unei gherete de lemn vopsită în dungi oblice albe şi negre, un om bărbos, îmbrăcat într-o uniformă cu fireturi, fuma, vorbind cuiva aşezat la picioarele sale. Vorbea şi rîdea bătîndu-şi pipa de podul palmei şi din cînd în cînd se ridica reaprinzînd vulcanii stinşi sau curăţindu-le gura de cenuşă.

— Poate că vei muri, poate că nu — spuse bărbosul celui aşezat la picioarele sale. Dar oricum nu vei fi singur.

— Sper — răspunse celălalt, şi Mihail tresări căci vocea îi părea cunoscută. Se apropie pe nesimţite şi văzu în faţa cizmelor bărbosului un cap ca o ciupercă crescută din platoul vînăt.

— Trebuie să recunosc că m-am cam plictisit aici — murmură capul. Dar oricum, nici afară nu mi-era prea bine. Îl simţeam mereu în spinare.

— E totuşi mai prost să putrezeşti aşa — ricană bărbosul.

— Nu, nu e cum crezi tu — oftă capul. Tu nu eşti nici om, nici darmant, chiar în ipoteza că darmant ar însemna ceva în afara unei enorme mistificări.

Se întrerupse închizîndu-şi gura şi ochii pentru că celălalt îi aruncase în obraz cenuşa pipei.

— Eşti un fel de... de... slugă — urmă politicos capul. Şi slugile, fiind nişte false copii ale stăpînilor... mă înţelegi ? sînt de fapt nişte mistficatori... pentru că de fapt, tu îţi baţi joc de povestea cu darmanţii şi cu litera „d"...

— Nu-mi bat joc, dragul meu — spuse blînd bărbosul, ridicîndu-i bărbia şi înfundîndu-i în gură capătul aprins al pipei.

— Mis-tisfi-tificator — gemu capul, scuipînd jarul. E idiot să-ţi închipui că Danton a fost darmant şi D'Annunzio la fel. E stupid să declari că Dampier a devenit corsar pentru că dorea să ajungă zeu sau că Damocles e una din ipostazele contelui!

Oftînd bărbosul se ridică şi împinse în direcţia capului un vulcan pitic, încins pînă la incandescenţă.

— Nu fi penibil — se apără capul. Ţi-ai făcut datoria înfundîndu-mi jarul între dinţi. Ce nevoie mai ai de sobiţa asta? Poate crezi şi tu că Dumas e un scritor darmant şi Dagobert un rege darmant? O, sărmanul Napoleon, care s-a numit *Buonaparte* şi nu *Duonaparte!*

Ridicînd micul vulcan, bărbosul i-l înfundă pe creştet pînă la urechi, dar capul continuă să vorbească, sfîrîind.

— Eşti agasant, Duţulescule — strigă. De altfel, totdeauna am bănuit că eşti dayac, nu român...

— Darac?!... întrebă bărbosul.

— Dayac — repetă capul. Sugrumător şi tăietor de capete. Populaţie aleasă, după cum îţi spune şi iniţiala ei.

— Sînt exact ceea ce trebuie să fiu — spuse bărbosul. Sînt fierul înroşit care arde cangrena.

— Există şi un pavilion al cangrenelor — strigă înveselit capul. Şi altul al fiarelor de ars cangrenele. E istoria, nu-i aşa?

— Da! răspunse bărbosul. Sînt mîndru că întruchipez un instrument al istoriei!

— Al preistoriei — murmură capul. Toţi — contele, tu, cangrenele, zeii. Numai rîsul indică primii zori ai istoriei.

— Ssst... Taci... Mai e cineva aici! strigă bărbosul, sărind în picioare.

— Sînt eu — spuse Mihail, care tresărise la ultima replică a capului. M-am rătăcit.

— Ha-ha ! strigă capul. Mihail ! Filozoful familiei ! Bucata de pămînt divin căzută la Galați !... Ha-ha ! Bine-ai venit !

— Mihail David ? întrebă respectuos bărbosul. Îl cunoaşteţi pe acest domn ?

Săltă capacul unuia din vulcani şi în lumina caldă a vîlvătaiei, Mihai văzu, aşa cum bănuise, obrazul tuciuriu al domnului Diamand.

— Vă recunoscusem şi vocea — spuse îngenunchind în fața capului.

— Deci a fost zadarnic ! surîse domnul Diamand. Încercările mele de a vă scuti de această călătorie stupidă au dat greş ! Purtăm cu toţii în sînge microbul darmantizării ! Recunosc geniul contelui !

— În sfîrşit ! strigă bărbosul. În sfîrşit, după patruzeci de ani !

Aplecîndu-se, ridică o enormă lespede şi domnul Diamand apăru, clătinîndu-se, pe jumătate strivit.

— Recunosc geniul contelui — repetă. Pentru că există oameni foarte buni şi oameni foarte curajoşi ! Pentru că există nebuni grandioşi, farsori geniali, care se cred, adesea, asemeni zeilor... Şi care uneori decad pînă acolo încît vor să urce în Olimp ! Dragă, dragă, dragă Mihail — urmă retoric, înlăcrimat, îmbrăţişîndu-l. Şi voi, deci, şi voi vreţi să deveniţi zei ?!

— Oh, nu ! răspunse Mihail cu deferenţă. Cunosc legile preistoriei.

— Şi atunci ? întrebă domnul Diamand, zgîlţîindu-l. Atunci, de ce aţi venit aici ? Credeţi în confrerii, în elite sociale, în cei aleşi, în litera „D" ? Credeţi în predestinări, în lumi ideale ? !

— Sîntem în vizită — răspunse simplu Mihail.

— Naivilor ! murmură domnul Diamand.

— Ajunge ! interveni bărbosul. Nu pot să te îngrop din nou pentru că în curînd va începe spectacolul.

Cerul se înroşi, se aprinse, un trăsnet zgudui văzduhul.

— Krakatau — murmură bărbosul. Şi nu e încă ora. Mă iertaţi, trebuie să-l răcesc puţin.

Le întoarse spatele şi o luă la fugă cărînd o tulumbă pe umăr.

— Oh, sărman pompier — şopti domnul Diamand. Şi ce darmant frumos erai !...

Vorbea foarte blînd, aproape îndurerat şi dispăru brusc, scufundîndu-se în pămînt. Mihail îşi plecă privirea, uimit, şi văzu o prăpastie deschizîndu-se la picioarele lui — prăpastia care-l înghiţise pe domnul Diamand — o crăpătură vie, neagră, căscîndu-se mereu, cu marginile zdrenţuite.

Sări înapoi şi se rostogoli printre vulcanii care-şi vărsau lava în spasme şi cenuşa fierbinte îl acoperi. Şi cînd se ridică, gîfîind, scuturîndu-se şi ştergîndu-şi ochelarii, se izbi de contele de Droitdieu.

— O bonjour, bonjour — spuse amabil contele. Ne-am mai cunoscut, nu-i aşa ?

— Acum o săptămînă — răspunse respectuos Mihail. Cînd am făcut prima vizită în depozitul dumneavoastră.

— Ah, mă confundaţi cu excelenţa sa domnul conte de Droitdieu ! spuse contele. Dar eu nu sînt *decît unul din conţii de Droitdieu.*

Şi înainte ca Mihail să răspundă acestui penibil calambur, se retrase, mergînd foarte repede cu spatele.

— Nu-mi place aici — îi spuse Francisca, întîlnindu-l după cîteva minute. Toţi au ceva dubios. Te privesc pe furiş, rîd cînd nu trebuie, îşi fac semne...

— N-am observat — răspunse distrat Mihail. M-am despărţit înainte de Anton şi tocmai îl căutam pe contele de Droitdieu.

— Oh, dar e acolo — spuse Francisca, arătîndu-i o baracă multicoloră. Se pregătesc pentru un spectacol, iar contele ajută el însuşi la agăţarea lampioanelor. E un tip încîntător !

— Aici e mereu spectacol — mormăi Mihail. N-am văzut în viaţa mea atîtea fanfare şi atîţia actori vagabonzi.

— Dar e foarte bine aşa— fredonă Francisca, făcînd o piruetă. Oh, dacă am putea juca teatru mereu !

Mihail strîmbă din nas. Dinspre baracă se auzea o larmă ca de bîlci — ţambale, tobe, trompete.

— Dar ce spectacol pregătesc acolo ? întrebă.

— Biruinţa darmanţilor, parcă — răspunse Francisca.

— A căror darmanţi ?

— Habar n-am. E un afiş la intrare. Uite, sînt afişe peste tot.

Mihail privi în jur, ducîndu-şi mîna la ochi. Dar în lumina reverberată a soarelui nu deosebi decît corturi imense, mormane de obiecte cenuşii.

— Nu văd nimic — spuse. Şi am vederea foarte bună.

— Eu mă duc acolo — spuse Francisca. Dacă vrei, vino şi tu !

Porniră împreună şi pe măsură ce se apropiau îi întîlniră pe salariaţii contelui, care păreau că izvorăsc de pretutindeni. Mergeau tăcuţi, în şir indian — îi recunoşteau după îmbrăcămintea lor bizară — prelaţi, pescari, pantofărese, soldaţi, sportivi, călugări, cowboy, cavaleri. Se adunau po-

saci. unul în spatele celuilalt, aşteptînd să le vină rîndul la intrare.

Mihail se aşeză răbdător la coadă, citind afişul scris cu mari litere roşii şi spînzurat într-un par :

ISTORIA OMENIRII URMATĂ DE BIRUINŢA DARMANŢILOR

Intrarea obligatorie.

Nici o reducere pentru militari şi studenţi.
Interpretează salariaţii depozitului universal.
împreună cu restul omenirii.
Costumele, muzica, regia :
Contele Dezirée de Droitdieu.

— Stupid — rîcană Mihail. Suprarealism de iarmaroc.

— Frumoasă muzică — suspină Francisca, auzind ţambalele. Asta ne trebuie, nu Mozart sau Puccini.

Dădură deoparte covorul pestriţ care masca intrarea şi pătrunseră într-o livadă încărcată de fructe. De crengile încovoiate atîrnau caise galbene, pere ruginii, mere roşu-carmin.

Spectatorii se aşezaseră în iarbă, îşi desfăcuseră legăturile cu mîncare, sporovăiau, făceau să sară dopurile sticlelor şi, pe măsură ce intrau, se înghesuiau unii într-alţii, se descălţau, amestecîndu-şi pantofii, îşi schimbau covrigii pe brînză, vinul pe colivă, se băteau pe spate, se cuprindeau pe după umeri, scuzîndu-se mereu, rîzînd, ferindu-şi gurile de picioarele celorlalţi, care ţîşneau de unde te aşteptai mai puţin, se scărpinau cu degete străine, trezindu-se cu mîna în buzunarul vecinului şi se strîngeau mereu mai tare unii într-alţii pînă îşi apropiară urechile ca şi cum ar fi ascultat în secret acelaşi cîntec de măscări şi continuau să vină de pe dealuri, să coboare din copaci, să se ridice din iarbă — copii, oameni în toată firea, cărînd boccele şi

coşuri cu mîncare, călcînd unii peste alţii, fără să se supere, surîzînd, cîntînd, acoperindu-se cu trupurile, nemaiputînd să respire, mereu alte chipuri, mîini, guri hohotind, dinţi albi. călcîie în ciorapi dungaţi, bărbi ţepoase, mîini palide, urechi cu cercei, guri molfăite, palme cu bătături, cefe lăţoase, ochi umflaţi de băutură, dinţi îngălbeniţi, nasuri cocoşate, buze de mort, pleoape vinete, gingii roz, nasuri cîrne, burţi pe trei rînduri, ochi limpezi, cefe arse de soare, braţe musculoase, frunţi ridate, coapse rotunde, mustăţi colilii.

— Ajutor — gemu Mihail pălind, înăbuşindu-se.

— Ajutor — şuieră Francisca.

— Ajutor ! răbufni mulţimea într-un singur vaier.

— Desfaceţi pereţii — răsună vocea contelui şi ecoul repetă de cîteva ori : desfaceţi pereţii.

Se auzi un pocnet, apoi o bufnitură, lăzi se rostogoliră, plesniră, săriră în ţăndări şi oamenii se desprinseră din încleştare, îşi regăsiră picioarele, îşi pipăiră lacomi mîinile pierdute.

— E nemaipomenit — murmură Mihail — să înghesui atîta lume în baraca asta ! Ar trebui să existe reguli sau măcar un pompier care să facă ordine.

— Pompierul Duţulescu e liber azi după-amiază. Joacă teatru — răspunse contele şi abia atunci Mihail îl văzu urcat pe scenă, îmbrăcat într-o mantie albă, cu coroană şi cu mînecile suflecate. E liber — urmă contele. Şi la urma urmelor, pompierii nu ne pot păzi tot timpul. De vină e Donat ! I-am spus că e greu să aduni toată omenirea într-o livadă ! Dar e de o încăpăţînare infernală. A ales o livadă pentru că ar aminti, chipurile, raiul. Şi iată ce rai ne-a oferit... Hei ! strigă. Cei dinspre sud, din munţi, împingeţi pereţii mai departe, desfaceţi-i. Şi voi cei din păduri, apropiaţi-vă.

— E minunat! șopti Francisca. Nu-mi închipuiam că poate fi așa de frumos!

— E o harababură nemaipomenită — mormăi Mihail. Cine o să audă, sau o să mai vadă ceva tocmai din colțurile acelea pierdute în zare?

— Toată lumea va vedea foarte bine — răspunse contele. Dar poate că ați dori să vă urcați pe scenă?

— Hm, știu și eu — mormăi descumpănit Mihail.

— Oh, ba da! Ba da! exclamă Francisca aplaudînd.

Făcîndu-și loc printre cei care se adunaseră lîngă fosa de orchestră, urcară pe scenă.

De-abia se montau sufitele, înfățișînd copaci, iar în spatele lor zăceau grămezi de recuzită, din care macaralele smulgeau case întregi, parcuri, punți aruncate peste fluvii.

— E îngrozitor de tîrziu — spuse contele. Totdeauna începem spectacolul cu întîrziere, pentru că nimeni nu crede că avem nevoie de decor. Toți, pînă și Donat, sînt convinși că voi crea decorul pe loc, doar bătînd din palme. Însă ar fi pur și simplu idiot să distrugem convenția înlocuind-o prin creație. Vocea îi fu acoperită de vacarmul spectatorilor care fluierau și băteau din picioare. Au dreptate — urmă. Ei știu că au dreptate. Imediat! Vom începe imediat!

Se repezi la mașiniști, înjurîndu-i, împingîndu-i, și în cîteva clipe sufitele fură aranjate și în fața lor se plantă un munte cu creștetul învăluit în nori.

— Actorii! strigă contele. Să intre actorii!

Publicul porni să urle de entuziasm, și din culise apărură în șir indian două femei și cinci bărbați, înclinîndu-se.

— Excelența sa prințesa Damaschin! anunță contele. Și marea noastră Hélène-Adèle-Dédé, cunoscută sub numele de La Sardine! Apoi, în ordine, domnii Donat, Diamand, Duțulescu, Dinu, Dimon Platonovici.

— Re-gi-zo-rul, re-gi-zo-rul — scandă publicul.

— Cu voia dumneavoastră, eu sînt — spuse contele demn.

Sala se zgudui de aplauze și avanscena se acoperi de caise și mere roșu-carmin.

— Ne bombardează cu mere la început — murmură contele. Păstrează piersicile pentru final. Doamnelor și domnilor — spuse, apropiindu-se de rampă — după cum știți vom juca în fața dumnevoastră Istoria Omenirii.

— Și „Biruința darmanților" ! — urlă publicul.

— Ei bine — urmă contele — ar trebui să vă alegeți momentul care vă place, începînd cu izgonirea din rai și ajungînd în timpurile noastre.

— Fără biblie ! strigă cineva.

— Se încălzesc — șopti contele. Au și început să joace o dată cu noi.

— Fiindcă n-au încotro — mîrîi sumbru Donat. Sărmani oameni !

— Cum adică, *n-au încotro* ? întrebă contele, privindu-l drept în ochi.

— N-au încotro — repetă Donat, sfidîndu-l. Cine-i întreabă vreodată dacă vor sau nu să joace înainte de a-i chema aici ?

— Panem et circensis — murmură umil Dimon Platonovici.

— Să taci ! șuieră Donat. Nu mai ești de mult Dimon al Samovarului, Dimon al Revoluției ! Pe vremuri erai trimis să descoperi scînteia prometeică în oameni, scînteia darmanților ! Dar ai ajuns o slugă, domnule căpitan de artilerie.

— Oh, Donat cel negru, Dimon cel roșu — hohoti contele. Ați auzit ? întrebă, luînd martoră sala. Donat cel negru, fotograful meu, se revoltă ! Te voi alunga, domnule Donat !

— În astă-seară — spuse Donat dîrz, pentru că mîine nu voi mai fi aici. Vă părăsesc.

— Încotro ? întrebă contele, cu ochii sclipitori. Marea e a mea, oraşele sînt ale mele. Unde vei pleca, domnule fotograf ?

— Acolo unde nu mă puteţi ajunge !

— E nebun — psalmodie Dimon, închinîndu-se. Iertaţi-l, excelenţă ! Sau daţi-i o pedeapsă uşoară !

— Popă răspopit ! strigă Donat, smulgîndu-şi aparatul de pe umeri şi împungînd pieptul celuilalt cu lentila obiectivului. Oh, stai, stai, domnule artilerist... O clipă, numai o clipă !

Vorbea căutînd febril mîneca neagră a aparatului.

— Eşti nebun, într-adevăr ? întrebă contele, plictisit. Nu înţelegi că aceşti vulcani, aceste minereuri, istoria, geografia, revoltele sînt ale mele, numai ale mele ?

— Nu ! strigă Donat. Cînd eram copil mă numeam Prometeu !

— Bravo ! urlară spectatorii ghemuiţi în jurul fosei. Bravo ! Bis ! Biiis !

— Biiis ! strigară cei din rîndul doi, aruncînd cu mere şi cu pere.

— Tragedie ! Cumplită tragedie ! gemu contele, acoperindu-şi ochii. Stăpîniţi-vă mînia, oh, voi nori sumbri, trăsnete fidele ! Această biată păpuşică mă înfruntă !

— Bravo ! urlă sala. Bravoooooooooooooo !

Strigau sărind pe loc, înghiontindu-se.

— Cretinii ăştia îşi închipuie că spectacolul a început — mîrîi contele. Ei bine, să-i facem să creadă că totul e un joc !

— Dar totul *este* un joc — spuse o voce domoală.

O mînă tremurîndă îl împinse laoparte pe Donat şi în avanscenă apăru un cerşetor cu pieptul acoperit de arsuri adînci.

— Domnul Diamand ! şopti Mihail. Ce mai faceţi, domnule Diamand ?

— Bine, băiatule — răspunse grav cerşetorul. Am venit pentru a răspunde celui care a fost stăpînul meu.

— Şi tu ?! întrebă contele. Şi tu, micul meu Brutus ? Sau Iuda ? Sau cum vrei să-ţi spun ?

— Spuneţi-mi „domnule Diamand" — spuse domnul Diamand. Sau Brutus. Îmi place.

— Era nebun dintotdeauna — mugi domnul Donat, făcînd un pas înainte. Îl ştiu de copil.

— La loc ! porunci contele cu voce de gheaţă. Îl acuzi pentru a-l apăra ! Dar uiţi că eu *ştiu*. *Eu ştiu* — şopti zîmbind, mijindu-şi ochii. Eu *ştiu*, *ştiu*, *ştiu* ! Ei, voi ! strigă, aruncîndu-şi braţele în lături. Voi, oameni, adunaţi aici din toate colţurile lumii, oameni în care caut scînteia darmanţilor. oameni-darmanţi, priviţi această răzmeriţă crescînd în chiar palatul meu !... Oh, palatele au multe cotloane, în care complotiştii se adună, şuşotesc, îşi ascut armele ! Dar ei uită, uită, bieţii de ei, că armele lor *eu le-am făurit !* Eu le-am făurit braţele care se încordează, degetele care pipăie oţelul, creierul lor în care se aprinde ideea revoltei...

— Bravooo ! strigă sala. Trăiască în veci contele de Droitdieu !

— Nu cred — murmură La Sardine. Există unghere în acest palat unde mînia voastră nu poate ajunge. Ele încep în pavilioanele cele mai îndepărtate şi se termină în sufletele noastre.

— La Sardine ! bubui o voce groasă. Roji-Adèle ! Adèle la plus belle !

— Adèle la pucelle ! Adèle la plus belle — cîntară lojile urcate pe munţi, în dreapta scenei.

— La Sardine ! Mica mea La Sardine — exclamă îndurerat contele. Născută din praf, din lacrimi, Adèle ! Frumoasa Adèle ! Sădită din gingăşie şi perversiune. Adèle-Eva. tu care apari la începutul acestei istorii în luminile albastre ale raiului...

— Nu cred, e un basm — spuse fata blondă, făcînd un pas înainte. Raiul l-am făcut noi, ca și casele, ca și cîntecele. Noi sîntem raiul !

— Bravo, La Sardine ! strigară lojile din stînga scenei. Și o voce de tînără fată cîntă venind parcă de sus :

— Il y avait une petite Sardiiiiine qui cherchait son biiien aiméé...

— Liniște — fonfăi Dimon Platonovici. În prima parte a piesei, onorații spectatori n-au voie să se amestece.

— Pun tunul pe voi ! mîrîi Duțulescu. Dau drumul fantomelor !

— Fantomelor, nu, cu părere de rău — spuse o voce din spatele său și un bărbat subțire, palid, îl împinse deoparte.

— Dinu ! Doctore ! Dragul meu ! exclamă tandru contele. Uiți că undeva, în sală, ai trei copii.

— Fantomelor, nu ! repetă Dinu. Sînt încă în puterile mele.

— E îngrozitor să-ți iubești fantomele mai mult decît copiii — spuse contele trist. Apoi își desfăcu mantia și urcă maiestuos pe coasta muntelui plantat pe scenă. Voi fi Zeus, adăugă modest. Voi m-ați silit să fac asta ! Voi ! Donat, Diamand, Dinu, Dumitrache !

— Și noi — murmură La Sardine.

— Oh, fetiță palidă ! șopti contele. Atît de tristă și palidă ! Numai cîntecul și amintirea iubitului tău ți-au dat curaj. Dimon, și dumneata Duțulescule, aduceți-mi tronul, dacă vreți.

Fostul căpitan de artilerie se repezi pe munte urmat de pompierul bărbos și scoaseră împreună, din spatele unei stînci, un tron auriu, încărcat de ghirlande și amorași.

— E minunat — suspină Francisca. Niciodată n-am văzut ceva mai frumos !

— Treceţi la dreapta mea — spuse rar contele. Iar voi, răzvrătiţii, apăraţi-vă ! Nu vă voi nimici, înainte de a vă asculta. Vorbeşte, Donat !

— Adio ! spuse Donat. Acesta e cuvîntul meu de apărare !

— Adio — repetară spectatorii din fosă în cor. Adio ! Teribilă replică !

— Apropie-te — spuse înăbuşit contele. Nu vreau să te lovesc pe la spate.

— Adio — repetă Donat — îndepărtîndu-se. La revedere, dragii mei. Sper că mă veţi urma !

— Înapoi ! strigă Dimon. Te cheamă stăpînul !

Se repezi să-l ajungă, dar fotograful se răsuci în loc proptindu-i în piept strălucitoarea lentilă a obiectivului.

— Arta statuarului ! strigă, aproape în delir. Popă răspopit ! Îţi voi reda adevăratul tău chip !

Dimon Platonovici rămase nemişcat ca şi cum tubul metalic l-ar fi străpuns. Îşi ridică braţele deasupra capului, gemînd, apoi bărbia i se lăsă în piept, picioarele i se muiară şi se prăbuşi în genunchi bătînd podeaua cu fruntea şi închinîndu-se.

— Popă răspopit — şuieră Donat. Iată-l, domnule conte ! De mult trebuia să-mi porunciţi să-i redau adevărata sa înfăţişare !

— Ridică-l — şopti contele foarte încet. Ridică-l şi fă-l din nou ceea ce a fost ! Ceea ce am vrut *eu* să fie.

— Oh, nu ! gemu Donat. Niciodată !

— Ridică-l. Te rog ! spuse contele, zîmbind.

— Dumnezeule ! suspină prinţesa Damaschin, acoperindu-şi ochii cu palma.

— Ridică-l — murmură contele, înălţîndu-şi braţul drept.

— Adio — spuse Donat, înflăcărat. Adio, mincinoasă cetate a darmanţilor !

Își scoase mîna din mîneca neagră a aparatului și în aceeași clipă o lumină orbitoare îl învălui, izvorînd în trepte, arzînd aerul. Lumina se prefăcu în fum, iar fumul se destrămă încet, se destrămă albicios, zdrențuit, pierind în înaltul scenei și lăsînd să apară chircit, negru, corpul domnului Donat, fotograful.

— Și acum — spuse contele — și-i auziră cu toții nu numai vorbele, dar și ușorul plescăit al buzelor și respirația — și acum, dragă domnule Diamand, te-aș ruga să-i ajuți lui Dimon să se ridice.

Vorbind, contele își întoarse privirea către cerșetor, dar acesta nu-și plecă fruntea.

— Darmanții nu mor niciodată — spuse el. De bună seamă că nu mor. Își îndreptă pulpanele roase ale hainei și cu pasul rar se apropie de marginea scenei. Îngăduiți-mi să spun cîteva cuvinte — îi ceru contelui, înclinîndu-se. O să-mi fie atît de greu să vorbesc *după aceea...*

— Te rog, te rog — încuviință contele. Însă, dacă nu-ți cer un lucru prea greu, aș dori să nu pomenești nimic de cartea lui Bergson. Știu că de la o anumită vîrstă toți avem cîte o fixație, dar parcă acum, aici, în fața corpului bietului Donat, ar suna puțin deplasat...

— Voiam să vorbesc de cu totul altceva — răspunse grav cerșetorul. Despre moarte. Cred că un discurs funebru nu v-ar părea la fel de inutil.

— E chiar nimerit — oftă contele. Dar un discurs emoționant. Cîteva lacrimi mi-ar face bine. Te ascult, Diamand.

— E discursul meu — spuse grav cerșetorul. Și nu va dura decît patru sau cinci minute.

— Fie — spuse contele. Duțulescule, oprește trăsnetele. Și voi nori, furtuni — adăugă simplu — potoliți-vă. Vorbește domnul Diamand.

— Cîndva — începu cerșetorul, închizîndu-și pe jumătate pleoapele... cîndva, darmanții au ajuns pe Pămînt...

— Cîndva — îl îngînă contele. E absurd. Darmanţii există pe Pămînt dintotdeauna, numai că nimeni n-o ştie.

— E discursul *meu* — murmură domnul Diamand. Trebuie să v-o repet. *E numai al meu.*

— Eşti obligat să respecţi adevărul istoric — murmură contele.

— E adevărul *meu* — spuse liniştit domnul Diamand.

— Păstrează-ţi-l !

— Asta şi fac. Numai mărturisindu-ne adevărul îl păstrăm.

Un spectator aplaudă, timid, dar ţistuirile celorlalţi îl opriră.

— Darmanţii, deci — continuă calm domnul Diamand — fie că au venit pe Pămînt, fie că au existat pe el dintotdeauna, au trăit o vreme alături de oameni, printre ei, neştiuţi de nimeni.

— *În ei !* îl întrerupse contele. *În ei*, în oameni şi niciodată *printre* sau *alături !*

— Printre, alături, sub, peste, în, dintre şi spre — murmură domnul Diamand — darmanţii au existat, în măsura în care au existat şi există trabanţii, berbanţii şi şavanţii !

— Trăiască şavanţii — strigă unul dintre figuranţi, îndreptîndu-şi penele din păr şi încordîndu-şi arcul. O-strata-ra-ra ! Ra-ru-ka ! Moarte comanşilor !

— Iartă-mă — spuse domnul Diamand. Nu sînt comanş şi n-am vrut să-i jignesc pe şavanţi, dar a vorbi despre darmanţi aşa cum doreşte fostul meu stăpîn înseamnă a-i transforma într-o sectă.

— Darmanţii nu sînt o sectă ! strigă contele, bătînd din palme. Şi ceea ce spui dumneata aici n-are nimic a face cu un discurs funebru. Nu te aud preaslăvind virtuţile răposatului.

— E discursul *meu* funebru — spuse domnul Diamand. Îmi aparţine nu numai pentru că ideile sînt *ale mele* şi pen-

tru că îl rostesc *eu*, dar mai ales pentru că îl închin *morții mele*.

— Ah... aha ! exclamă contele. Fie, Diamand. O să-mi permiți deci să te întrerup la un moment dat, nu-i așa, fără să te mai anunț.

— În nici un caz la mijlocul frazei — spuse domnul Diamand. Fiți loial cu topica și cu prozodia.

— Oh, falsă candoare — spuse contele, suflecîndu-și din nou mînecile. Oh, falsă candoare, repetă, coborînd de pe tron. De aceea evit aceste discursuri, aceste discuții, aceste controverse în fața publicului neavizat. O întrebare greșit pusă, o concluzie pripită, și iată schisma ! Nu avem voie să prezentăm onoraților spectatori decît un spectacol pus bine la punct, altfel ar însemna să-i batjocorim.

— Și batjocura se plătește cu moartea — spuse domnul Diamand, împingînd cu piciorul cadavrul lui Donat.

— Ești lugubru — spuse contele aferat. Dar îți ofer exact ipostaza care-ți convine pentru aceste ultime momente. Doamnelor și domnilor — urmă, preumblîndu-se pe marginea rampei, urmărit de reflectoare. Ani de zile, decenii, secole chiar, am studiat sufletul omenesc. Și am găsit acolo, învîrtindu-se turbați, ca într-o cușcă, un zeu și o fiară. Uneori învingea zeul și atunci ne prosternam cu toții în fața geniului ! Dar alteori, gratiile se rupeau sub ghearele fiarei ! Ea apărea urlînd, ucigînd, pustiind totul. Trebuie oare să mai amintesc războaiele, perversiunile, trădările, omorurile ? Vreți să vă înfățișez aici craniul oamenilor-fiară, după datele frenologiei lui Gall și Lavater ? După Lombroso sau Della Porta ? Istoria voastră nu vă e de ajuns ?

— Socotiți crime, războaiele lui Caius Iulius Cezar ? întrebă prințesa Damaschin încovoindu-se sub povara unei amintiri care-i aprinse privirile.

— Cezar ! încuviinţară spectatorii din fosă. Caius-Iulius-Cezar !

— Odios tiran ! strigă domnul Diamand.

— Brutus ! urlă contele.

— Caius ! mugi domnul Diamand. Un criminal care a măcinat cohortele Romei, care a ucis paşnicile populaţii ale Galiei, ale Egiptului...

— Quousque tandem abutere Diamandus patientia nostra ? întrebă contele, cu voce tunătoare. Pînă cînd geniile vor fi numite ucigaşi, pînă cînd îi vom blestema pe marii reformatori ai omenirii ? ! O zei, o ceruri nemuritoare, tunete, focuri aprinse în centrul Pămîntului, ascultaţi şi pedepsiţi-i pe detractori ! Nu îngăduiţi ca idolii din panteonul darmanţilor să fie atinşi !

Un fulger sclipi orbitor în fundul scenei şi din fundul sălii se auzi mugetul unui vulcan.

— Iată răspunsul naturii ! strigă contele. Sînt insulte care fac să sîngereze nu pieritoarele noastre inimi, dar însăşi firea !

— Bravo ! strigară spectatorii, aplaudînd frenetic. Trăiască veşnica natură !

— Oh, tragedie a tragediilor — urmă contele cu voce joasă. În această masă de nervi şi viscere se dă o luptă multimilenară — lupta între fiară şi zeu. Oameni, fiecare dintre voi poartă un darmant în sîngele lui !

— În raniţă — ţipă o voce ascuţită. Ne purtăm darmanţii în raniţe !

— În sîngele nostru — repetă grav contele. Am adunat în acest depozit munţi, ape, oraşe pentru a construi o nouă lume. Martori îmi sînteţi cu toţii că nu fac treaba de mîntuială şi încerc mereu pentru a făuri cea mai bună dintre lumi în care vor locui cei mai buni dintre oameni — darmanţii !

— Dar-man-ţii, dar-man-ţii — scandă sala.

— Dăruiţi-ne cea mai bună dintre lumi — îngînă umil Dimon Platonovici. O aşteptăm de treizeci de mii de ani.

— Chiar mai de mult — murmură Duţulescu, pleeîndu-şi barba neagră.

— Am încercat să-i adun pe darmanţii de pretutindeni — spuse contele. Am încercat să-i smulg din mocirla în care căzuseră pentru a transforma Pămîntul într-o grădină a zeilor!

— Şi? întrebă domnul Diamand.

— Iată-i! răspunse tunător, contele.

— Sîntem aici! strigară spectatorii urcaţi pe muntele din stînga scenei.

— Şi eu am fost darmant — spuse domnul Diamand, cerînd linişte. Aproape patruzeci de ani. Sînt cel mai vechi consilier al contelui.

— Cel mai bătrîn — spuse contele. Cel mai mort.

— Trimis pe meleagurile mele natale, căutam darmanţi — urmă domnul Diamand. Printre oamenii cei mai înţelepţi, chiar dacă erau copii încă.

— Mulţumesc — şopti Mihail emoţionat.

— ... sau femei...

— Mulţumesc — murmură Sofia, aflată în mijlocul sălii.

— Mă închinam nu numai înţelepciunii, dar şi curajului... Desprinzîndu-se de trunchiul de care se rezemase, Matei îşi pocni călcîiele şi salută.

— Vă aud, da, vă aud — murmură domnul Diamand — prieteni ai mei de pe malul Dunării! Bietul Donat m-a urmat în locurile acelea atunci cînd domnul conte n-a mai avut încredere în mine şi a adus-o de acolo pe Elena-Adèle-Dédé, aşa cum Dumitrache l-a adus pe voinicul Anton...

— A salva oamenii! îl întrerupse contele, cutremurîndu-se. A salva oamenii! Ce poate fi mai înălţător?! Orbecăim de mii de ani, şi acum, în sfîrşit, ştim, *salvarea există*! Istoria Omenirii se va încheia cu Biruinţa darmanţilor!

— Cu uciderea omenirii — şuieră domnul Diamand.

— Salvarea există — continuă exaltat contele, parcă fără să-l audă. Şi cînd ştim aceasta, cînd ne înfundăm mîinile în măruntaiele omenirii pentru a-i aduce alinarea — profeţii mincinoşi împiedică măreaţa noastră operă ! Iată-l aici, în straie de cerşetor, aşa cum l-am silit să umble prin lume, iată-l, mărturisindu-şi trădarea !

— Acum mi-o răscumpăr — spuse domnul Diamand. *Căci nu voi îngădui nimănui să nimicească omul sub pretextul transformării lui ! Omul transformat trăieşte într-o lume a absurdului, într-o lume străină, străin el lui însăşi.*

— Sofisticării — mugi Duţulescu, apropiindu-se de domnul Diamand. Vrei să zăpăceşti publicul cu sofisticării de bîlci ? Ai uitat gustul cenuşii ?

— Dar aici *sîntem la bîlci* — răspunse surîzător domnul Diamand. Jucăm o piesă, nu-i aşa ?

— Data trecută mureaţi mai repede ! strigă cineva din fosă. Prea multă vorbă ! Vrem sînge !

— Oh, domnilor — suspină jenat contele. Cineva ar putea crede că ne aflăm la abator !

— Acum, aici — spuse foarte încet şi foarte rar domnul Diamand — jucăm sfîrşitul omenirii.

— Biruinţa darmanţilor — îl corectă contele.

— E tot una — spuse domnul Diamand. Feriţi-vă de marii reformatori, de acei care vă nimicesc idealurile pentru a vă împrumuta idealurile lor ! Darmanţii nu există, sau dacă există sînt în noi şi pot rămîne acolo aşa cum au făcut-o şi pînă acum !

— *Este darmant acela care crede că este* ! strigă contele, ridicînd două degete. Altfel ce puteri ar avea în mîinile noastre aceste lentile, aceste mici cristale în care adunăm ploaia, inelele şi brăţările noastre, tablourile şi gropile ?

— Nici una ! spuse domnul Diamand. Omul e abia la începutul istoriei sale ! Omul abia se naşte !

— Oh, oameni ! tună contele, stingînd cu răsuflarea cîteva din lampioanele rampei. Oameni după al căror chip au fost creaţi îngerii, domnul Diamand vă socoate maimuţe !

— Omorîţi-l ! mugiră spectatorii din stînga scenei. Străpungeţi-l cu fulgerul !

— Oameni, oameni — se căină contele, răşchirîndu-şi degetele spre cer. Oh, voi creatori ai zeilor, voi a căror istorie e călcată în picioare de acest cerşetor, amintiţi-vă cine sînteţi ! Maşinişti — strigă, lovind scîndura scenei cu piciorul, daţi drumul Istoriei !

O pală de vînt zgudui sufitele şi muntele cu tron auriu. Mihail pitit după cuşca sufleurului, se trînti pe burtă, trăgînd-o după el pe Francisca şi însăşi actorii se ascunseră în spatele recuzitei.

Fugind, mişcîndu-şi braţele frenetic, vibrînd aproape din cauza vitezei, în scenă se repeziră hoarde de oameni păroşi, urmaţi de alţii înveliţi în piei de animale, după care se năpustiră ostaşi, purtînd suliţe, cavaleri înzăuaţi. Treceau, frîngîndu-şi spinarea din cauza iuţelii, topindu-se unii într-alţii. Se ciocneau ca azvîrliţi dintr-o vînturătoare preoţi, noptiere, piei-roşii, coteţe, corăbii, oglinzi, curtezane, biserici, într-un urlet necontenit. Acopereau scena, pînă sus, la căpriori, lovind scripeţii maşiniştilor, mori de vînt, covoare, lăute ; roşul alungînd verdele, negrul curgînd în galben, ocrul arzînd în flăcări portocalii. Tremurau, fierbeau într-un abur metalic şine, cuţite, cîrlige, maşini, alcovuri, pahare, bureţi, bisturie, străpunse toate de ochi luminoşi, de guri vorbitoare — în vreme ce contele, apărîndu-şi obrazul cu braţul, striga, încercînd să acopere vuietul obiectelor :

— Istoria, istoria, iat-o ! Istoria ! Crime, sînge, poeme, ştiinţă ! Omul încearcă să devină darmant ! Dar nu ştie cum ! Nu ştie nimeni ! Totul trebuie adunat din nou, ca la

facerea lumii, reîmpărţit, rechibzuit, refăcut. Priviţi acest haos de case, de chipuri. Oh, nu, oameni, nu !

Vuietul scăzu, se opri. Ultimele case, ultimele locomotive electrice şi stîlpi de înaltă tensiune coborîră lent sub podeaua scenei.

— Nu ! tună contele. Să înceteze această luptă stupidă, această nebună împărţire în oameni înalţi şi oameni graşi, în genii şi cretini, în muzicanţi şi sportivi. Trăiască noua lume — lumea darmanţilor !

— Prea mulţi zei — spuse foarte încet domnul Diamand, ridicîndu-se dintr-un maldăr de cîrpe. Lăsaţi cîţiva oameni, măcar, pentru a-i proslăvi pe darmanţi !

— Aici, acum, vă voi transforma în zei ! tună contele. Piesa se încheie cu triumful vostru ! Urcaţi pe scenă ! Toţi ! Toată lumea !

— Eu cobor — spuse domnul Diamand, încălecînd marginea rampei. Trebuie să rămînă cineva şi în sală.

— Şi eu cobor — murmură Dumitrache, luîndu-şi vioara. Ar fi absurd să fiţi aplaudat în final de un singur spectator.

— Vino, Dédé — spuse prinţesa Damaschin. Înainte de a muri în înghesuială.

— Rămîneţi pînă ce urcă ceilalţi — şuieră contele. Nu-mi stricaţi finalul !

— Mi-e rău — murmură La Sardine. S-a fumat prea mult aici... Şi mirosul ăsta pe care-l lasă Istoria de fiecare dată...

— O clipă, doar, La Sardine — spuse contele, pocninru-şi nervos degetele. Tu... ştii tu, La Sardine, cînd am făcut oraşul acela din spatele parcului, am făcut-o pentru tine...

Se întrerupse căci domnul Diamand sărise greoi în fosa de orchestră, urmat de Dumitrache şi de doctorul Dinu.

— Fug, excelenţă — spuse Dimon Platonovici. E un foarte rău exemplu !

Fără 'să aştepte vreun ordin, Duţulescu împinse către cuşca sufleurului un tun proaspăt vopsit, pe a cărui ţeavă era scris cu pensula : Fulgere, trăsnete.

— E oribil — spuse contele. Cerşetorul ăsta filozof, înţeleg... are capul plin de Bergson... şi Dumitrache, un simplu lăutar, fără Dumnezeu,... dar dumneata, Dinu, om serios, specialist în fantome !

— Nu-mi plac zeii — spuse Dinu respectuos. Aş obosi trăindu-mi viaţa pe un piedestal.

— Prefer gropile — surîse prinţesa Damaschin. Gropile, verzele, toate micile decoruri de groază în care am trăit.

— Îmi pare sincer rău — şopti contele. Cine nu e cu mine, e împotriva darmanţilor. E în joc viitorul omenirii.

— Ştiu, ştiu — răspunse domnul Diamand, fără să se întoarcă. Mergea încovoiat prin culoarul deschis de spectatori. Ştiu, am mai auzit replica asta.

— E oribil — şopti contele înfiorat, pregătindu-şi tunul. Niciodată încă n-am tras în femei.

— Începutul e greu — murmură blînd domnul Diamand. La urma urmei, nu noi ne alegem duşmanii.

— E adevărat — şopti contele. Oh, biata mea La Sardine... sărmană prinţesă... Adèle la plus belle... Oh, oameni ! răcni, atît de tare, încît Dimon Platonovici căzu în fosa orchestrei. Oameni, pentru voi o fac ! Fulgere, cîini credincioşi ! Trăsnete, dulăi ai Istoriei. Apăraţi-i pe oameni !

Scena se întunecă, vînătă, sîngerie, şi o bubuitură sfărîmă toate lampioanele. Strigînd, spectatorii primelor rînduri se prăbuşiră cu fruntea în iarbă şi lojile avanscenei crăpară în două. Cîteva clipe nu se mai auzi altceva decît geamătul celor loviţi şi pîrîiturile focului care cuprinsese scaunele fosei. Apoi norul vineţiu se ridică asemeni unui văl, descoperind chipul senin al domnului Diamand şi obrazul palid, dulce, al Danielei-Dédé.

Din înaltul scenei, contele de Droitdieu întinse braţul deasupra corpurilor celor străpunşi de fulgere.

— Istoria nu se face fără jertfe — şopti îndurerat. Fie ca pieirea lor să nu împieteze biruinţa noastră. Veniţi, oameni, apropiaţi-vă !

Nimeni nu se clinti, în afara unui bărbat purtînd o chivără de argint, care înainta vijelios, sărind peste spectatorii aşezaţi în iarbă.

— Anton, dragul meu ! exclamă contele. Vino ! Dumitrache, discipolul meu, m-a trădat ! Îi vei lua locul ca apostol al darmanţilor !

— La Sardine ! gemu Anton, îngenunchind lîngă corpul fetei cu părul blond. Iubita mea !

— Te înţeleg — şopti contele, reaşezîndu-se pe tron. E o slăbiciune omenească. Dar în faţa cerinţelor Istoriei, n-avem prieteni, n-avem iubite !

— Ba da ! strigă Matei, năpustindu-se spre scenă. Avem ! Avem ! Oh, biata mea Elena !

— Avem, da — spuse Mihail dîndu-l laoparte pe Dimon Platonovici. Domnul Diamand a fost filozoful copilăriei şi tinereţii mele.

— Nu există copilărie în faţa Istoriei ! proclamă sacerdotal contele. Călcaţi în picioare aceste slăbiciuni ! Darmanţii...

— Jos darmanţii ! strigă Luca, sărind peste balustrada lojei centrale din care smulse un petec de catifea roşie. Domnul Donat transforma prostituatele în sfinte ! De ce l-aţi ucis ?

— El a vrut-o — răspunse contele.

— Nu, nu el ! strigă sfîşietor Mariluna, îmbrobodită în negru. Nimeni nu vrea să fie ucis pe la spate ! Nimeni ! strigă, aplecîndu-se peste corpul lui Dinu.

— Cum ? întrebă contele. Toţi mă acuză ?

— Oh, nu toți — susură Dimon Platonovici. Sala vă urmează.

— Ce spune sala ? întrebă tunător contele. Voi, cei din munți, spectatori cu cap lînos, dolicocefali din văzduhuri, îndrăzneți corăbieri ai sudului, cu cine sînteți ?

— Sala tace — murmură Mihail. Teama o împiedică să vă respingă.

— Cu cine sînteți ? întrebă mieros Dimon Platonovici. E doar un spectacol, puteți vorbi.

— Spectacolul îl vom sfîrși noi ! strigă Francisca, tremurînd de indignare. Ne pricepem la teatru. Apantopon ! Mapatepei ! chemă ca pe vremea cînd juca rolul prințesei de pe tronul-țucal. Luați-i tunul !

— Înapoi — mîrîi Duțulescu, îndreptînd țeava spre public.

Dar Anton și sărise pe scenă și dintr-o lovitură îl aruncă pe bărbos în culise.

— Jos darmanții ! răcni Luca agitîndu-și catifeaua roșie.

— Dimon Platonovici ! chemă contele. Distruge-i prin trădare !

— E prea tîrziu — gemu Dimon, fugărit de Matei. E ora săbiei.

— Opriți-i pe nebunii aceștia — spuse contele, întorcîndu-și fața spre public. Ce spun părinții lor ?

— Atinge-l, Matei ! strigă Daniil. Pe el, copii, pe el !

Dimon Platonovici se refugie în sală, dar Mariluna îl apucă de pulpana hainei și-l aruncă în brațele lui Anton. O singură dată își ridică Anton pumnii și fostul căpitan de artilerie fu rupt în două, ca un vreasc.

— Uraaaa — strigară spectatorii din fosă. Trăiască Anton !

— Bravo, Matei ! urlă galeria.

— Mi-hai-il... Mi-ha-il — scandară lojile.

— E de abia începutul — mîrîi Luca înnodîndu-şi catifeaua în jurul creştetului ca pe o bonetă frigiană. Vă aud, oameni sărmani! Vom ocupa noi scena!

Apucînd aparatul de fotografiat al domnului Donat îşi îndreptă obiectivul spre conte.

— Redeveniţi ceea ce aţi fost înainte! strigă. Pentru că nu sînteţi contele de Droitdieu.

— Eu?! întrebă teribil contele. Eu?!

— Da, tu! răspunse Mihail, tutuindu-l spre a-l umili.

— Oh, ape învolburate ale destinului! tună contele. Timp ireversibil. Cine, te întreb, cine poate ştii ce am fost eu înainte?

— Bravo! şopti Dimon, care încă mai respira. Frumoasă replică!

— Pulbere ai fost — spuse Anton ridicînd falca de măgar.

— Pulbere! strigă Matei, trăgînd cu tunul în conte, fără să mai ochească. Tronul strălucitor se zgudui, norişori albi se ridicară deasupra lui şi rămaseră în aer, bucălaţi şi rotunzi.

— Dar băieţii ăştia vor să mă omoare, ho-ho-ho! hohoti contele, tropăind. Pe legea mea, e o adevărată revoluţie. Îşi închipuie că Istoria e un basm! Ho-ho-ho-ho!

— Ho-ho-ho! făcură spectatorii din stînga scenei.

— Ha-ha-ha-ha! hohotiră lojile.

— Un basm, pe legea mea! strigă contele, rîzînd cu lacrimi şi prinzînd ca pe nişte mingi obuzele pe care Matei continua să le tragă spre el. Bravo, artileristule! Iată-i pe adevăraţii darmanţi! strigă. Iată-i! Oh, micii mei darmanţi de pe malul Dunării!

— Bravooooo! urlă sala, acoperind avanscena cu piersici. Uraaaaaaa! Trăiască darmanţii contelui!

— Nu sîntem darmanţi! strigă Mihail. Sîntem oameni, oameni!

Dar nimeni nu-l mai auzea sub răpăitul fructelor, sub torentele de aplauze care se rostogoleau de pretutindeni.

— Bravooooo ! strigă contele, împreună cu sala. Băiatul ăsta e mai energic decît răposatul meu filozof !

Încruntat, fără să răspundă, Mihail se aplecă și smulse din mîinile încleștate ale domnului Diamand micul volum intitulat „Le Rire".

— Bravo, bravo — urmă contele graseind — băieții ăștia sînt formidabili ! Au și început să ia locul apostolilor mei ! Ha-ha ! Priviți ! Luca strînge la piept aparatul lui Donat, Anton adună cristalele ploii și Mihail — înțeleptul, măsuratul Mihail — fură cartea unui mort ! Oh, destin trădător, soartă zeflemistă ! Matei își lasă tunul pentru vioara lui Dumitrache... pînă și mica mea Francisca pare hipnotizată de brățările frumoasei Adèle-Dédé ! Oh, micuța mea — gunguri — ia brățara, sulimanurile, hai, ia-le înainte de a te lua ele pe tine.

— E nemaipomenit — horcăi trunchiul lui Dimon Platonovici. Are un haz nebun !

— Biiis ! Biiiiiis ! gemu sala.

— Jos de pe scenă, paiață ! ordonă, palid, Matei. Dacă bombele nu te ating, o să te gîtui cu corzile viorii !

— Facă-se voia ta ! tună contele, înecîndu-se de rîs. Moartea mea încununează de fiecare dată biruința darmanților. Cîntați-mi prohodul, dragii mei, spectacolul se încheie cu scena morții triumfătoare. Scoase un diapazon, îl lovi și dădu tonul :

— Sol ! Sol ! Fiți gata... începeți... Oh, ceruri vrăjmașe, istorie oarbă...

— Oh, tăietori de capete și de mustăți — cîntă Mihail cu voce catifelată — mari suverani, reformatori...

— Mari suverani, reformatori — sună dogit sala. Vocile se încălecau, se suprapuneau. Cînd cei din fosă ajunseră

la „...formatori" cei din fund erau abia la .....uverani". Dar toţi cîntau emoţionaţi de apropiata moarte a contelui, iar femeile plîngeau.

— Darmanţi, darmanţi ! psalmodie contele, iar lojile, neînţelegînd, reluară „Berbanţi, Crocanţi". Oh, darmanţi ! strigă contele sfîşietor. Din alte lumi, din alte vremi, oh, voi cei puri, oh, voi cei puri...

— Oh, voi cepuri... voi cepuri — plînse fosa de orchestră.

— Istoria cea hîdă devine a noastră acum — recită baritonal contele. Istoria... istoria.

— Istoria, istoria — răspunse scandat sala.

— Darmanţii ! Darmanţii !

— Berbanţii ! Crocanţii !

— Mor, oh, mooooor ! încheie contele, alunecînd de-a lungul tronului. Oh, soartă vrăjmaşă ! Destinul nu mi-a îngăduit să văd transformarea acestei lumi ! Moartea mă desparte de biruinţa darmanţilor !

— Moare ! ţipă o femeie. Moare contele de Droitdieu !

— Mor — şuieră contele astmatic. Aud cerurile deschizîndu-se... Sînt cerurile darmanţilor... Ceruri pătrate, frumoase, în care toţi sînt ca unul şi unul ca toţi... Oh, muzica sferelor !

Se auzi de departe căzînd o frunză.

— Mica mea frunză — şopti contele ca o adiere. Lume a Pămîntului... cît am vrut să te transform într-una mai bună... într-o lume simplă, de zei... Adio...

— Adio — răspunseră cei din stînga scenei cu buzele uscate.

— Adio — repetă contele neauzit, topindu-se la poalele tronului.

Porumbei albi se desprinseră din dosul sufitelor, țîșnind spre plafonul înstelat al sălii. Răsună chemarea unui corn de vînătoare.

— Adio — murmurară buzele încă vizibile ale contelui. Darmanții...

Nu-și termină fraza. Lampioanele deveniră negre și un cor de copii începu să cînte : „Odihnească-se în pace". Răsucindu-se singur pe afet, tunul trase unsprezece salve.

— Ajunge ! comandă vocea contelui, venind din înalturi. Parada ! Parada darmanților !

Mihail se simți înșfăcat de cîteva brațe, cineva îi trînti pe creștet coroana contelui și fu împins către tron.

— Nu ! urlă. Nu ! Niciodată !

— Niciodată ! strigă Matei, apărîndu-se cu vioara de cei care voiau să-l ia pe brațe.

— Afară ! strigă Mihail. Să ieșim din baracă ! Loc ! Faceți loc !

— Cu sau fără voia voastră — se reverberă de pretutindeni vocea contelui — sînteți darmanți. Istoria are nevoie de voi ! Slujiți Istoria !

— Nu ! mugi Anton, răsturnîndu-i pe cei treizeci de spectatori care-i înșfăcaseră brațul drept. Lăsați-mă, amaleciților !

Se adunară toți în spatele lui Anton — Mihail, Luca, Sofia, Daniil, Francisca, Mariluna. Matei încheia plutonul împungînd în urmă cu arcușul. Și se rostogoliră ca un animal cu multe picioare peste picioarele celorlalți, pe sub brațele lor, săriră șanțurile pe care ceilalți le săpaseră în grabă, trecură podețe făcute din trunchiuri de arbori, lăsînd în urmă petice de stolă, bucăți de piele, pete de sînge, pînă cînd, în depărtare, apăru intrarea bărăcii.

— Oh, sărmanii mei — îngînă vocea contelui, izvorînd din copaci. Sînteți darmanți pînă în vîrful unghiilor ! Fugiți de voi înșivă !

— Înainte ! gemu Mihail, cu ochii înecaţi în sudoare. Dar nu era nevoie să-şi încurajeze fraţii care înaintau cu îndîrjirea unei locomotive, lovind în dreapta şi-n stînga şi îndreptîndu-se către uşa ale cărei canaturi se întredeschideau.

— Proştilor — bolborosi dintr-o groapă vocea contelui. N-aţi înţeles nimic ! Lumea spre care fugiţi e de mult în mîinile darmanţilor ! Hei ! strigă. Prindeţi-i ! Aduceţi-i la mine !

Plafonul sălii coborî deasupra fraţilor, le atinse creştetul, îi încovoie.

— Proştilor ! murmură duios vocea contelui. Şi cerul e împotriva voastră !

Anton se opri, îşi răşchiră picioarele şi opri plafonul sălii între umeri. Simţi că şira spinării îi trosneşte şi, deschizînd larg gura, gemu :

— Mai repede.

Dar fraţii şi ajunseseră la uşă. Matei ţîşni primul afară smulgînd o bucată a prelatei, apoi prelata zbură cu totul, sfîşiată, şi Anton se năpusti pe urma fraţilor şi părinţilor săi în vreme ce plafonul se prăbuşea sfărîmîndu-se de munţii din fundul sălii.

Iar de sub grămezile de cioburi continua să se audă vocea contelui :

— Darmanţii, dragii mei... Istoria...

— Şi nu intrăm şi în baraca asta colorată ? întrebă Francisca.

— E prea ieftin — răspunse Mihail. Şi prea e cu „Intrare obligatorie".

— Şi voi ? insistă Francisca, întorcîndu-se spre ceilalţi.

Fraţii mîrîiră fără să răspundă. Cărau, obosiţi, obiectele cîştigate la roata norocului : o vioară, un Kodak vechi tip 1920, pungi cu bile de cristal, brăţări false.

— Bine că plecăm mîine — spuse Daniil. Altfel aţi fi adunat şi praful de pe tobe şi sulimanurile paiaţelor.

Ferindu-se, Mariluna şi Francisca îşi ascunseră în poşetă fardurile galbene şi albastre cîştigate la tombolă.

XVII

Trecuseră abia cîţiva ani, dar fraţii uitaseră Parisul ca şi cum l-ar fi cunoscut din vis.

Îl uitaseră şi pe măsură ce îmbătrîneau inventau un Paris de ilustrate, de filme. Numai Anton, seara, după ce bea, alunga imaginea turnului Eiffel sclipind de lumini şi a strălucitoarei Moulin Rouge, amintindu-şi o curte enormă păzită de un cîine lăţos. Ajunsese cîndva în curtea aceea rătăcindu-se pe nişte uliţi bolovănoase ce semănau cu zoioasa stradă a Silfidelor. Apoi, de-a lungul anilor, curtea începu să se piardă în ceaţă, uliţele se transformaseră în fundături, iar din fundături rămaseră doar bolovanii.

Şi o dată cu uliţele din vis îngălbeni şi se scoroji vechea casă din strada Democraţiei. Fraţii mai mari o părăsiră, mutîndu-se la noile lor familii, şi doar Anton şi Matei rămaseră pentru a preda nepoţilor ograda cu bălării. Căci acum erau unchi, iar nepoţii moşteniseră înclinarea lor către farsă şi visare. Erau doi băieţi blonzi ai lui Mihail, o fată — ţigancă, fiica lui Luca şi un băiat al Franciscăi, căruia îi reveni tronul din ţucal şi pasiunea pentru cabotinării.

Ocupaţi cu alintarea acestor copii scandalagii şi nebuni, fraţii nu observară că iernile devin mai aspre, că iepurii se împuţinează la vînători şi că la balurile Bibliotecii Urechia pătrund prea mulţi dansatori cheloşi şi cărunţi. Sofia îi certa molcom, ca în urmă cu treizeci de ani, şi ei o as-

cultau cu capul plecat, numărîndu-i bulinele de pe capot, în vreme ce prorocul Daniil își cînta doinele așezat pe un scăunel în poarta casei.

Mihail obosi atît de tare, încît ajunse să le împărtășească fraților din înțelepciunea sa, însă Luca era prea socialist ca să-l înțeleagă și Anton prea chefliu ca să-l audă. Astfel Mihail își epuiza argumentele sub replicele tăioase și repezite ale lui Matei, care se socotea apărătorul țăranilor și discuțiile se încheiau cu certuri violente.

Strivită sub pașii și privirile lor de adulți curtea se împuțină, iar strada se scurse înăuntru prin gardul rărit. Așezați în grădină, puteau vedea acum pînă departe, deasupra caselor din vecini și clopotnițelor. Dar orașul pe care-l cunoșteau de sute de ani se stricase. Tramvaiele sunau hodorogit, Moișe-mutu' tușea scuipînd sînge și portul părea jupuit de vînturi.

Și, pe deasupra, la cinematograful Trianon, începură să fie aduse numai filme nemțești.

— Nu-mi place asta — spuse Mihail. Pute a război.

— E adevărat — strigă de peste gard Cristu Riozotis, cofetarul. Am fost la bordel, la tanti Rustia — curvele miroseau a mahorcă ostășească.

— Sinagogele de pe strada Zînelor — murmură Matei — își pierd literele de pe frontispiciu.

— Citești evreiește ? întrebă Anton.

— E ebraică, limba Vechiului Testament — murmură Mihail. De cîte ori orașul așteaptă vreo nenorocire, cad literele de pe sinagoge.

— Miroase a fascism — spuse Mihail. A Hitler.

— Prostii — spuse Anton. E criză și atîta tot.

Din stradă se auzea zumzetul unei coloane de mașini. Frații ieșiră în poartă și văzură un puhoi de automobile vopsite în culori de camuflaj.

— Polonezi ! strigă Cristu Riozotis. Fug din calea nemţilor.

Coloana se opri, sunîndu-şi tinichelele, pe strada Democraţiei. Oamenii se apropiară de ea şi, în cîteva minute, fiecare curte se umplu de oaspeţi. Cristu Riozotis puse mîna pe cîţiva maiori, iar fraţii se mulţumiră cu opt soldaţi.

— Sînt cam tuberculoşi — spuse Anton, îndemnîndu-i să ia din ciorba pe care le-o pusese înainte.

— Fascism — mîrîi Luca. Hitler.

— Hitler — bolborosiră soldaţii cu gura plină de ciorbă.

— Nu scrie numele dracului pe perete — şopti Mihail.

Dar Hitler nu apăru decît după cîteva luni, multiplicat în mii de uniforme verzi şi cizme cu tureatca joasă.

— Iată-i deci ! spuse napoleonian Mihail, mînuindu-şi bastonaşul ca pe o sabie.

Matei îşi plecă fruntea. El n-avea baston, avea chiar sabie la şold şi trebuia să-i salute primul pe ofiţerii nemţi de acelaşi grad cu el.

— O să-şi rupă gîtul acolo — şuieră Luca. Şi l-au mai rupt şi alţii.

— Asta nu mă încălzeşte — murmură Matei călărind scaunul. Înainte de-aş rupe ei gîtul, vom muri noi.

— Poate că nu — surîse Mihail.

— Căcat ! conchise Anton. N-o să fie nici un fel de război. Încă douăzeci de ani.

Războiul începu însă după un an, la sfîrşitul zodiei racului şi începutul zodiei gemenilor. Curtea încă mai dormea răcoroasă, iar în chioşc pluteau arome de vin de Nicoreşti, căci se sărbătorise ziua de naştere a băiatului Franciscăi şi unchii băuseră pînă în zori.

Se servise salam de Sibiu, jambon, cozonac, chec, madeleine galbene, tort cafeniu şi poros, cremă de cacao şi vanilie la masa copiilor, şi mult vin la masa unchilor. Îşi sărutaseră cu toţii nepotul cu ochi de broască, iar Matei

ațîtat de mirosul bateriei de tunuri, de unde fugise pentru cîteva ore, îi recitase pentru a-l întrista : „Ești schilav tot, un cerșetor te-ntorci acum acasă. Și ce băiat frumos erai... Dar oricum ești ce-ți pasă !..." Sărbătoritului i se umeziseră ochii de lacrimi și Anton, furios, strigase : „Termină cu teatrul, roșcovanule !"

Iar peste cîteva ore, tunurile bătînd spre Reni zguduiră orașul, aproape prăbușindu-l în vechile lui hrube rămase de pe vremea turcilor.

Frații săriră năuci din somn, umplînd gălețile cu apă și baricadînd ferestrele, apoi, dezmeticindu-se, ieșiră să fumeze în curte. Cei mai mari erau rezerviști, trecuseră de patruzeci de ani — Mihail se apropia de cincizeci — și știau că n-avea să-i cheme sub arme decît mai tîrziu, cînd cei tineri aveau să cadă pe front. Dar printre cei tineri se afla și Matei a cărui baterie pleca în zori.

În aprilie Matei reveni cu un glonte în burtă și zăcu patruzeci de zile la spitalul din strada Traian. Acolo, pe patul îngust de fier, copleșit de prea desele vizite ale Sofiei și de înțelepciunea lui Mihail, se îndrăgosti. Se îndrăgosti fără scăpare, bolborosind, înjurînd și rugîndu-se. Abia reușea să șadă în capul oaselor, albit, arțăgos, dar juca rișca cu decorația și scria bilețele de amor.

— Parcă ești stafia bolșevismului — îi spuse Anton, venit în permisie să-l vadă. Îți lipsește coasa și steaua în cinci colțuri pe frunte.

— Nu-mi plac glumele astea — mormăi Luca. Sînt glume fasciste.

— Caraghios ! se înfurie Anton. Zi bogdaproste că ai scăpat pînă acum cu viață ! Ca și mine !

— E frumoasă, nu-i așa ? întrebă foarte încet Matei.

— Cine ? întrebară frații, întrerupți în plină dispută politică.

— Daniela — şopti Matei. Uite-o !

— Daniela ?

Fraţii se priviră uluiţi. De jur împrejurul lor se înghemuiau paturile acoperite de pături cenuşii, de sub care ieşeau capete ţepoase. Sub masă, fuseseră îngrămădite găleţile de feşe, scuipătorile murdare şi un medic militar obosit scria într-un registru.

— Care Daniela ? întrebă Mihail prudent.

— Daniela Dobcinski — şopti Matei. Priviţi-o !

Fraţii îşi întoarseră capul către golul negru al uşii şi văzură apărînd o faţă rotundă, blondă, pistruiată, cu gura mică şi palidă.

— E evreică — şopti Matei. Ea m-a salvat de la moarte.

Şi povesti, aşa cum povestea de obicei, aprinzîndu-se, trăind fiecare imagine, cum a fost adus noaptea cu furgonetul şi cum a fost aruncat în anticamera morgii. Acolo venise, călcînd peste morţi, o fată în halat alb, care-i vorbise în poloneză şi în idiş — îl crezuse evreu polonez — şi-i dăduse să bea, udîndu-l cu lacrimile ei, numindu-l Mauriciu. Şi se certase, ridicase tot spitalul în picioare ca să-i fie dat ei, şi el trăise două nopţi şi o zi de coşmar cu burta arsă de cărbuni încinşi, şi ea îi adusese de băut, îl mîngîiase, îi făcuse nenumărate transfuzii. Şi Matei murise de cîteva ori — îşi amintea puţurile negre în care se prăbuşise — dar îl ridicase deasupra cu mîinile ei mici şi puternice, chemîndu-l, ţinîndu-l de braţ, şi abia în ziua a doua spre seară, cineva îi smulsese suliţa înfiptă în pîntece. Şi el rămăsese culcat pe spate, fără putere, şi totul puţea — răsuflarea, camera, picioarele lui — iar Daniela îl spălase cu bucăţi de tifon şi-i adusese aşternut curat. Şi el continuase să se zvîrcolească, să piardă sînge — simţea mereu pansamentul şi cearşaful ud şi nu mai voia nimic altceva decît să ajungă acasă, să moară acolo, într-un colţ, fără să sperie pe nimeni — voia să moară pentru că îl duruse prea multă

vreme şi era nevoie ca cineva să-i ridice corpul asudat, să-i bage plosca pe dedesubt şi-i era scîrbă de el însuşi. Iar Daniela venea mereu, surîzîndu-i, strigîndu-l Mauriciu şi cîntîndu-i foarte încet cîntece poloneze de leagăn, şi Matei se îngrozea la gîndul că vindecîndu-se n-o va mai vedea.

— Îţi mulţumim din suflet, domnişoară — spuse Luca cu ochii umezi, aplecîndu-se pînă la pămînt. L-ai salvat de la moarte.

— Oh, nu eu ! Jur ! — spuse Daniela apărîndu-se.

— Mulţumesc, domnişoară — adăugă Mihail. Ne dăm seama cît te-ai chinuit fără ca nimeni să ştie. Eşti o eroină.

— Oh, vă rog, vă rog — spuse fata. Acum e sănătos. Iar eu o să plec la Bucureşti să-mi caut familia.

— Dar se întoarce — spuse agitat Matei. I-am spus că e periculos să circule. Poliţia e rea cu refugiaţii. Şi mai ales cu evreii.

— N-o să-ţi facă nimeni nici un rău, spuse Mihail. O să vii să stai la noi. Avem atîta cuvînt în oraşul ăsta, ca să nu se lege nimeni de dumneata.

— Domnişoara Dobcinski — strigă cineva de pe coridorul întunecos. Te cheamă domnul căpitan-doctor.

— Imediat — spuse Daniela strîngîndu-şi buclele sub tichia de infirmieră. Iertaţi-mă.

Se ridică, dădu mîna cu fraţii. Se înclinară toţi, privindu-i gura palidă, ochii albaştri, apoi îi urmăriră picioarele zvelte, energice, îndreptîndu-se către gura neagră a uşii.

— Mare porcărie — murmură medicul militar care scria în registru. Îşi întoarse către ei figura rotundă, bonomă, încercănată şi repetă : Mare porcărie. E o fată grozavă.

— Ce porcărie ? întrebă Matei, încercînd să se ridice în genunchi.

— Te rog să nu te agiţi, domnule căpitan — spuse moale medicul. E o porcărie ordinară, dar nu avem nici o putere.

Îşi întoarse apoi privirile către fereastră, clătinînd din

cap şi scuipă. Matei încercă să privească afară, pe deasupra perdeluţelor albe, dar nu reuşi pentru că fraţii se apropiaseră de geam astupîndu-l cu totul.

— Ce se întîmplă ? întrebă. Ce faceţi acolo ?

— Nimic — răspunse Mihail răguşit. Culcă-te.

Şi rămaseră nemişcaţi, cu pumnii strînşi, privindu-i pe cei doi jandarmi cu plăci de metal pe piept, unul foarte înalt, ghebos şi celălalt gras, cu ceafa roşie — doi plutonieri din Feldjandarmerie însoţind-o spre poartă pe Daniela Dobcinski către o dubă mică, stropită cu noroi. Rămaseră nemişcaţi şi după plecarea dubei, temîndu-se să se privească unul pe celălalt, şi cînd se întoarseră, silindu-se să surîdă, văzură că Matei e alături de dînşii, apăsîndu-şi pansamentul cu amîndouă mîinile, foarte alb la faţă, şi-l auziră şuierînd, fără să-şi muşte buzele vinete.

— Moarte, moarte, moarte, moarte !

Şi înţeleseră că Matei îi condamnase la moarte pe cei din Feldjandarmerie şi încuviinţară pentru că făceau parte din acelaşi tribunal.

Mihail află unde o duseseră. Era într-un lagăr — dar nu ca lagărele pentru deportaţii din Transnistria, era un lagăr mai depărtat şi secret, undeva în sudul Poloniei.

— Oriunde ar fi — spuse Matei, am s-o găsesc.

Era în convalescenţă acum şi trăia numai pentru că trebuia s-o găsească, şi ceilalţi ştiau asta şi tăceau.

— Oriunde ar fi — repeta Matei. Chiar dacă n-am decît o şansă mică de tot, oricît de mică. Dar dacă trebuie să ajungi la cineva, ajungi, fie şi mort.

Fraţii nu încercară să-l liniştească, pentru că ştiau că e gata să se lase omorît şi pentru nedreptăţi mai mici şi priveau în pămînt, neputincioşi şi obosiţi.

— Dacă numai pe evrei şi pe polonezi, îi duce acolo — spuse Matei — o să devin evreu şi polonez şi o să ajung în acelaşi lagăr cu ea.

— Fasciştii trebuie ucişi — spuse Luca.

— La dracu ! urlă Matei lovind cu palma. Nu pot să ucid *acum toată armata germană*. Dar vreau s-o găsesc pe Daniela !

— Anton soseşte poimîine — spuse Mihail. Să ne sfătuim şi cu el.

— Cu el... repetă Matei gîtuit. Dacă aş găsi acum... dacă am găsi în ceasurile grele pe cineva, un om, care să ne înveţe... dacă cineva ar fi mai luminat decît noi... m-aş duce în genunchi să cer un sfat... Oricui... Chiar şi preotului !

— Pe vremuri — spuse Mihail — cînd eram mici, oamenii se duceau la popă, sau la înţeleptul tîrgului. Mama îşi avea filozoful ei, pe domnul Diamand.

— Darmant îl chema — spuse Mihail. Cel care vorbea mereu de „Le Rire" al lui Bergson, nu-i aşa ?

— Da — răspunse Mihail. Dar îl chema Diamand, domnul Diamand filozoful.

O stea căzu tăind bolta deasupra chioşcului acoperit cu viţă de vie.

— N-am încredere în filozofi — spuse Luca. A comentat destul lumea. E vremea s-o schimbăm. Poate însă că un fotograf...

— Un fotograf ?! întrebă uluit Mihail.

— Un fotograf — repetă Luca, aiurit. Hm... Nu ştiu ce mi-a venit... Voiam să spun...

— Fotograf, popă, filozof — îl întrerupse Matei. Fie şi... Dumnezeu. Ascult pe oricine.

Vîntul făcu să foşnească bălăriile, clătină streaşina de tablă. Din fundul curţii auziră clămpănind uşa podului.

— Nu ştiu cum arată polonejii. I-am văzut numai atunci, în retragere. Dar evreii ştiu cum arată — spuse Matei. Voi

deveni evreu. O să mă cheme Mauriciu. Şi o să cer să fiu deportat acolo.

— Nu cred că deportările se fac la cerere — spuse Mihail.

— Eu am să reuşesc — spuse Matei. Simt, ştiu că o să reuşesc.

— E o prostie ! strigă Luca. Toate revoltele astea individuale sînt prosteşti ! O să te judece Curtea Marţială şi o să te împuşte. Dar aici, nu prin străinătăţi.

— Sînt de ajuns de înţelept ca să pot fi luat drept evreu — spuse Matei.

— Înţelepciunea nebunului ! murmură Mihail.

— Înţelepciunea nebunului, da ! mormăii cineva la urechea lui.

— Nu mă îngîna, Luca — spuse iritat Mihail. N-am răbdare acum de glumele tale.

— N-am spus nimic — se apără Luca.

— E absurd — urmă Mihail. Dar pentru a ajunge acolo nu există alt drum decît acela pe care l-a făcut ea.

— Ştiu — spuse Matei. M-am gîndit la asta. Dar cine poate afla cîte lagăre există acolo ? E un secret militar.

— Sînt cîteva într-adevăr — şopti vocea la urechea lui Mihail.

— De unde ştii ? întrebă Mihail întorcîndu-se spre Luca.

— Să ştiu, ce ?

— Că există cîteva lagăre, pentru evreii polonezi ? !

— De unde să ştiu — se înfurie Luca. N-am scos o vorbă !

— Îţi baţi joc de mine ? întrebă Mihail înroşindu-se. Mi se năzare că aud voci ? !

— Nu ţi se năzare — spuse vocea. Lagărele există. Am aflat de ele pe front.

Fraţii tăcură înfioraţi. Se auzea acum nu numai foşnetul viţei de vie, dar zvon de voci, paşi, şi parcă glasul cuiva

care spunea „Alolor". Printre ostreţele chioşcului, în întuneric, se ridicau picioarele de oţel ale turnului Eiffel. Şi cineva îşi bătea bocancii aproape, respira. Şi parcă o mulţime de oameni fugeau, împingîndu-se, gîfîind.

— Lagăre peste lagăre — spuse vocea. N-ai mai putea să te găseşti pe tine însuţi, roşcovanule !

— Anton ! strigă Mihail repezindu-se în afara chioşcului.

— Ţăranul ! şopti Matei gîtuit de emoţie. Ţăranul a venit în permisie !

Mihail reveni împingînd înaintea lui un ofiţer tuciuriu, scorojit de soare, cu umeri largi şi care semăna cu Anton.

— Cînd ai ajuns ? întrebă Mihail apărîndu-se de îmbrăţişarea care-i trosni oasele. Spune, nenorocitule, cînd ai ajuns ? Te aşteptam pe poimîine.

— Acum o oră — răspunse Anton. Vin de la Cotul Donului ! Ce ştiţi voi !

— Ai slăbit, ţăranule — murmură Matei, trăgîndu-l spre el, apucîndu-l de ceafă.

— Am slăbit ?! Ehe ! Anton gemu şi bărbia îi tremură deodată ca în copilărie. E prăpădul ! Prăpădul ! Mor ca muştele ! A murit a lui Timofte, a murit Giurbea, a murit Panait, fratele lui Cristu !

— Panait ! exclamară fraţii.

Era vecinul lor, prietenul lor, cofetarul de sarailii şi trigoane, Panait, poreclit „Zaharină", Panait-lipiciosul.

— Oh, Panaiotaki ! şopti Matei. Bietul Zaharină !

— Zac pe toate şoselele, în şanţuri, prin livezi. Nu-i mai îngroapă. Nu e timp. Nemţii ne ţin din spate, ne păzesc. Şi voi vă miraţi că am slăbit !

Cineva fluieră sau şuieră sau răsuflă ascuţit în fundul curţii.

— Cine umblă prin bălării ? întrebă Anton.

— Nu e nimeni — spuse Mihail. E vîntul.

— Am schimbat şase trenuri, de la Cotul Donului pînă aici — spuse Anton. Şase trenuri cu nemţi care sforăiau şi se băşeau. Să te ferească Dumnezeu de băşina neamţului, îţi ia şi capul!

Fraţii izbucniră în rîs.

— E de la unt cred — spuse Anton. De la *buterbrot*. Şi de la dulciuri. Şi se băs toţi ca şi cum ar tuşi. E sănătos, spun, nu-i ruşine. M-au umplut şi pe mine. M-au făcut sac de pîrţuri.

— Haide, haide — chicoti Mihail. Dă-i drumul acum!

— Trebuie să fac baie cu frunze de nuc să-mi iasă mirosul. Şi să dorm.

— Trebuia să soseşti poimîine. Cînd pleci înapoi? întrebă Mihail.

— Păi am venit mai devreme. Să cîştig două zile. Plec vineri prin Iaşi.

— E în drumul meu — spuse Matei. Plecăm împreună.

— Unde? întrebă Anton.

Trăgîndu-se puţin înapoi, Mihail îi făcu semn că Matei nu e în toate minţile.

— Plec la rabinul din Buhuşi — răspunse Matei.

— Am mai fost odată acolo împreună — spuse Anton liniştit. Cînd mă punea căpitanul Duţulescu să-i plimb cocoşul prin curtea regimentului.

— Da, am mai fost — spuse Matei. El trebuie să ştie cum se poate ajunge în lagărele unde-i duc nemţii pe evrei.

— Asta pot s-o aflu şi eu aici — spuse Mihail. Nu e nevoie de nici un rabin.

— Şi să mă înveţe să devin evreu — urmă Matei. Evreu-polonez.

Şuieratul se auzi din nou, un şuierat de aburi, ascuţit.

— Credeam că fluieră cineva, dar e o locomotivă — spuse Luca. E linişte şi se aude tocmai de la gară.

— Sau din curtea depozitului — spuse Anton visător. Erup vulcanii.

— Care depozit ? întrebă Matei. Şi care vulcani ? !

— Vulcanii — spuse încet Anton. Erau şi vulcani acolo, nu-i aşa ? Cine l-a pomenit înainte pe căpitanul Duţulescu ?

— Tu — spuse Mihail. Tu vorbeai de căpitanul Duţulescu, cel cu cocoşul.

— Cu cocoşul ? Anton privi în jur cu ochii înceţoşaţi. Şi-l chema Duţulescu ? Duţulescu era la vulcani !

— Tocmai de la Cotul Donului — şopti Matei. Hai, ţăranule, du-te la culcare !

Încercară să-l ridice, dar era prea greu — o masă de muşchi îngreunată de somn care se scufundase în scaun ca într-o pernă.

XVIII

Aşteptau împreună, ca în urmă cu douăzeci de ani, să-i primească rabinul din Buhuşi. Dar acum nu mai exista foşgăiala de iarmaroc în jurul micii case de ţară, nu mai erau nici evreii habotnici cu perciuni şi tichii, nici ţăranii ducînd gîşte şi borcane de miere, nici ofiţerii veniţi după leacuri de dragoste. Curtea era pustie şi un fuior subţire de fum desena litere ebraice pe cerul gol.

— Semn bun — murmură Anton, strîngîndu-şi mantaua. E o literă bună.

— Habar n-ai, ţăranule — şopti Matei. E cea mai rea literă. Seamănă cu dracul.

Se învîrteau de jumătate de oră prin curte, aşteptînd ca rabinul să se îmbrace, şi cînd îi primi văzură că strînsese totul din casă şi-şi pregătise o boccea după dulap.

— Oh, părinte, părinte — spuse Matei, încercînd să-i sărute mîna, dar rabinul se feri cu hotărîre, împingîndu-l pe un scaun.

— Ai crezut că venim să te luăm, părinte — spuse Anton. Dar noi sîntem aici să-ţi mulţumim ! Ne-ai mai ajutat o dată, de mult, şi am venit să-ţi cerem iar sfatul.

— Sfatul meu ? repetă amar rabinul. Sfatul meu e să plecaţi cît mai repede, înainte de a fi văzuţi aici !

— Puţin îmi pasă — spuse Matei. Să vii la o faţă bisericească nu e nici hoţie, nici trădare.

— Dumneavoastră glumiţi, domnule căpitan — spuse rabinul. Uitaţi cînd şi cu cine vorbiţi. Uitaţi cine e ucis acum şi prins cu beregata în cîrligele măcelăriilor.

— Nu uit nimic — spuse Matei. De aceea sînt aici ! Iubesc o evreică poloneză, domnule rabin ! Şi evreica asta a fost închisă într-un lagăr !

— Doamne Dumnezeule ! spuse rabinul. Dumnezeu s-o apere !

— Aş vrea s-o apăr şi eu — spuse Matei. Dar pentru asta trebuie să ajung acolo !

— Lagărele sînt ca nişte arme — spuse rabinul. Arme secrete. A vorbi despre ele înseamnă a vorbi despre secrete militare. Sînt şi aşa destul de oropsit, domnule căpitan !

— Părinte — spuse Anton. Am venit aici să ne ajuţi ! Uită uniformele noastre !

— E prea puţin dacă le uit eu ! Şi prea puţin dacă le uitaţi voi ! Ceilalţi trebuie să le uite !

— Vreau să devin evreu — spuse Matei.

— Dumneavoastră ?

— Da, eu — repetă Matei ridicîndu-se şi privindu-l drept în ochi cu cea mai limpede privire a sa.

— Dacă un ofiţer român vrea să devină evreu azi, în plin război, cînd evreii sînt omorîţi, înseamnă că uciderea lor merge prea încet !

— Părinte ! exclamă gîtuit Matei, luîndu-i mîna. Mă crezi un provocator, te înţeleg. Dar o iubesc pe fata aceea.

— Daniela Dobcinski — spuse Anton.

— O iubeşti — murmură rabinul. Dar nu-ţi iubeşti mai mult viaţa, familia ?

— O iubesc — spuse Matei. Şi nu pot s-o las singură acolo.

— Vrei să devii evreu — murmură rabinul. Uită-te la mine, aşa arată un evreu !

Îşi aruncă braţele în lături, desfăcîndu-şi palmele puternice, de plugar, apoi îşi resfiră barba căruntă, se trase de perciuni.

— Asta e uşor ! spuse Matei. Le aranjează frizerul. Limba însă...

— Ah, vrei să înveţi şi idiş ? ! exclamă rabinul.

— Idiş pot să învăţ în vecini, la Galaţi.

— Şi atunci — întrebă — ce mai vrei să înveţi ?

— Să fiu evreu — spuse Matei. Măcar cîteva luni. Pînă ajung acolo. Apoi, după ce o s-o scot din lagăr, o să redevin ceea ce sînt.

— Poate că o s-o poţi scoate din lagăr — spuse rabinul. Dar o să-ţi fie foarte greu să redevii ceea ce eşti !

— Nu ! spuse Matei cu înverşunare. Oamenii seamănă între ei ! Toţi oamenii ! Şi aici, în locurile astea, trăiesc de sute de ani împreună fel de fel de neamuri — printre ele am copilărit, le cunosc. Trebuie doar să le afli cîteva taine, să mănînci cu ei, să cînţi cu ei...

— Să mîncăm şi să cîntăm — repetă rabinul zîmbind. Să suferim ! exclamă, aprinzîndu-se. Să fim umiliţi ! Să murim ! Aşa se învaţă să fii evreu — murind !

— Să murim ! spuse Matei pălind. Nu mi-e frică.

— Mie îmi este — spuse rabinul. După şase mii de ani a ajuns să mi se facă frică !

— Trebuie să devin evreu — spuse Matei. Şi nu orice fel de evreu ! Ci evreu polonez ! Cine ar putea să mă ajute la asta ?

— Cine ? întrebă rabinul. Cine ? repetă gînditor. Odată un evreu a simţit că se preface în cal. Necheza, galopa, arunca din picioare... A venit la mine să mă întrebe ce-i de făcut. L-am sfătuit să se deprindă cu ovăzul şi cu şaua... Şi, într-adevăr, cînd a devenit cal de-a binelea, i-a fost mult mai uşor !

Anton chicoti şi Matei îl lovi cu cotul.

— Intr-o vineri, către seară — urmă rabinul — mergeam cu trăsura la un bolnav. Era pe moarte. Dar vineri seara şi sîmbăta nu e voie să călătoreşti. Şi cu toate astea viaţa omului era mai de preţ decît canoanele sfinte. M-am rugat şi ruga mea a fost ascultată. În dreapta mea se făcuse vineri-seară în stînga mea era vineri-seară, vineri-seară înaintea şi înapoia mea, deasupra şi dedesubt. Dar în trăsură era încă vineri după-amiază.

Anton chicoti din nou şi din nou Matei îl lovi cu cotul.

— Orice se poate — spuse rabinul. Să devii cal sau să întorci timpul înapoi. Să mori, dar să trăieşti veşnic. Nu căutaţi aici farmece şi nici taine. Trebuie doar să vrei foarte tare, din tot sufletul.

— O iubesc pe fata aceea — spuse Matei.

— Atunci o să devii evreu — spuse rabinul. Evreu polonez. Fără să-ţi laşi perciuni, fără să înveţi idiş. Şi fără să te circumcizi.

Anton rîse mai tare şi Matei îl pocni în fluierul piciorului.

— Dar va trebui să te umileşti — spuse rabinul. În fiecare zi. În fiecare ceas. În fiece clipă. Fără să urăşti pe cei la fel de năpăstuiţi ca tine, încercînd să-i aperi şi să împarţi pîinea cu ei.

— Nu voi urî pe nimeni — spuse Matei. Nici pe călăii mei.

— Ba da — strigă înăbuşit rabinul. Pe ei, da ! Călăii nu trebuie să trăiască, ci numai aceia pe care-i chinuiesc. Et ultimi primi sunt !

— E Noul Testament — murmură Anton.

— Noul sau vechiul, sau vechiul sau noul — urmă chicotind rabinul. Există o singură învăţătură pentru cei oropsiţi ! Apără-l pe cel năpăstuit, ucide-l pe călău !

— Ucide-l ! Da ! îl îngînă Matei pipăindu-şi pistolul. Pumnul păros, puternic, al rabinului lovi masa.

— Cine oare crede că a ucide călăii e o crimă împotriva Domnului Dumnezeu, binecuvîntat fie El ? Cine crede că a fi laş şi complice e spre voia Celui de sus ? Mor milioane de oameni acum şi vor mai muri. Unii cu arma în mînă, alţii duşi ca vitele la abator ! Ah, dacă toţi ar pune mîna pe arme !

„E bolşevic ! gîndi Anton. Şi e prea voinic, prea energic pentru un rabin !"

— Nu fac politică — spuse rabinul. Cred în Dumnezeu, în Tablele sfinte ! Şi sînt în putere pentru că mi-am săpat grădina, am sădit-o, am tăiat lemne toată viaţa. Dar ce altceva ar putea spune un slujitor al credinţei decît ceea ce îndeamnă la salvarea oamenilor ?

— Aşa este, părinte — murmură Matei.

— Zilele mele sînt numărate — spuse rabinul. Vor veni să mă caute. Acum doi ani au încercat să-mi dea foc casei. M-au atacat cu cuţitele, dar am scăpat. Domnul a fost cu mine. Şi mîinile astea !

„Nici eu nu m-aş bate cu el — gîndi Anton. Are nişte labe de urs."

— Rîvnesc la banii mei — spuse rabinul. Ei nu ştiu că tot ce iau de la credincioşi împart săracilor. Nu înţeleg nimic toate scursorile astea de legionari.

— Noi ştim, părinte — spuse Matei. Vi s-a dus vestea în toată ţara.

— Da, voi ştiţi — urmă rabinul, deodată liniştindu-se. Toate astea se înţeleg cu inima. Întoarceţi-vă acasă, copii, şi n-aveţi nici o grijă. În mai puţin timp decît credeţi, domnule căpitan, veţi deveni evreu polonez, iar dumneavoastră, domnule locotenent, îl veţi însoţi într-o lungă călătorie. Facă-se voia Celui de sus, binecuvîntat fie numele Său ! Să nu uitaţi că Dumnezeu vă trimite încercările astea nu pentru că s-ar îndoi de voi, dar pentru a vă face mai buni, căci totdeauna putem fi mai buni decît am fost, iar a fi bun înseamnă a cunoaşte adevărul. Şi-l veţi cunoaşte acolo, aproape de oraşul Birkenau !

— Birkenau ! repetă Matei.

— Aproape de oraşul Birkenau — murmură rabinul, închizînd ochii. Îşi potrivi tichia neagră pe frunte şi porni să se legene înainte şi înapoi. Birkenau şi Hasjiecim — urmă răguşit, aproape cîntînd. Oh, Doamne, stăpîn al lumii, Doamne Dumnezeule, care ne-ai purtat paşii pînă în vremurile acestea, dă foc Sodomei şi Gomorei !

Rămase cîteva clipe cu fruntea ridicată spre cer, murmurînd ceva nedesluşit, iar de afară se auziră răcnete şi înjurături.

— Ajută-mă, Doamne ! se rugă rabinul deschizîndu-şi larg braţele. Nu doar înţelept, ci puternic ajută-mă să fiu în clipele astea ! Oh, adonai eloheinu meleh haolam !

Cineva bătu în uşă cu cizma sau cu o scîndură, făcînd să se desprindă tencuiala din jurul uşorilor.

— Intraţi — gemu rabinul. Vă aşteptam.

Uşa fu împinsă cu putere şi înăuntru năvăliră doi plutonieri din Feldjandarmerie — unul înalt, ghebos şi al doilea rumen, cu gîtul şi ceafa roşie, iar în urma lor se repezi un poliţai ciupit de vărsat, trăgîndu-şi nasul. Văzîndu-i pe ofiţeri, se opriră toţi trei şi salutară, apoi poliţaiul strigă ca şi cum ar fi vorbit unui surd :

— O mică anchetă ! O anchetă ! Nu depinde de mine, nu mă blestemaţi !

— Percheziţionaţi-mă — spuse rabinul — n-am nimic de ascuns.

— Trebuie să veniţi cu noi — spuse poliţaiul. Cu ei, adică. O să vă ancheteze acolo !

Jandarmii trecură în spatele rabinului, încruntaţi, ferindu-se să-i atingă pe cei doi ofiţeri.

— Cine a cerut ancheta ? întrebă Matei. Şi unde îl duceţi ?

— Bucureştiul a cerut-o — răspunse poliţaiul. Komendatura germană.

— Schneller ! comandă jandarmul rumen la faţă. Gehen wir ! Schneller !

Apucă braţul rabinului, dar acesta se scutură, dispreţuitor şi porni singur spre uşă.

— Nu vă luaţi nimic cu dumneavoastră ? întrebă poliţaiul. O haină groasă, puţină mîncare ?

— Diseară voi fi acasă — spuse rabinul, oprindu-se în pragul uşii. Voi fi la ai mei ! Ce nevoie am de haine groase ?

— Schneller ! mîrîi jandarmul. Schmutziger Jüde ! Schneller !

Îl împinse înainte cu un ghiont, dar încremeni, căci Matei se năpusti spre el, cu mîna pe patul pistolului, tremurînd.

— Jos laba ! urlă. Aici eşti în România ! Jos laba !

Jandarmul îl privi descumpănit, se trase cu un pas înapoi şi rămase în poziţie de drepţi.

— Să-l duceţi la post ca pe un om, nu ca pe un animal — îi şopti Matei poliţaiului. Noi sîntem români, nu SS-işti !

— Am înţeles, să trăiţi! spuse poliţaiul salutînd cu mîna la chipiu. Credeţi că noi nu-l cunoaştem pe domnul rabin? E de-al nostru, din Buhuşi!

— Îl cunoaştem — îl îngînă Anton.

— Cred şi eu — încuviinţă poliţaiul. E cunoscut în lumea întreagă. Pînă şi Papa de la Roma îl ştie şi-l invită la Vatican. Iar rabinul din Fălticeni, care-i mare cărturar, îl recunoaşte pe al nostru ca mai mare! Ştie şi franţuzeşte — adăugă încet.

— Domnul să vă aibă în pază — spuse rabinul înclinîndu-se. Au rămas atît de puţine zile pînă la Hasjiecim! Întoarceţi-vă acasă şi amintiţi-vă ultima voastră mare călătorie!

Trecu pragul surîzînd şi ieşi apoi pe poartă, cu paşi rari, iar jandarmul şi poliţaiul rămaseră în urma lui, ca o gardă de onoare.

— Ştie şi franţuzeşte — murmură Matei. Într-adevăr. Şi-i întinse lui Anton o carte mică, uzată, pe care o găsise alături de sfeşnicul cu şapte braţe.

— Le Rire — citi Anton. Le Rire. Unde am mai auzit de cartea asta?

XIX

În aprilie curtea înverzi şi rîndunelele îşi clădiră noile cuiburi. Aşezaţi pe scaune, ca la teatru, nepoţii priveau nodurile de pămînt ce creşteau sub ştreşini şi discutau despre Dumnezeu.

— Dumnezeu există în orice — spuse băiatul cel mic al lui Mihail. Şi în pietre.

— Şi în noi — spuse ştergîndu-şi nasul fata-ţigancă a lui Luca. Eu îl aud pe Dumnezeu în fiecare seară.

— La ce oră? întrebă ironic fiul lui Mihail.

— După nouă — răspunse verişoara-ţigancă.

— Dumnezeu nu există — proclamă fiul Franciscăi, turnînd pietricele în sandaua vărului său. Mi-am dat seama de asta alaltăieri.

— Deşteptule ! bufni fiica lui Luca. Ochi de broască !

— Alaltăieri — repetă fiul Franciscăi, cu un calm care nu-i era obişnuit. M-am dus în fundul curţii şi am strigat : „Dumnezeule, să te ia dracu !"

— Nebunule ! gemu verişoara, zgribulindu-se.

— Şi am aşteptat să mă trăsnească — urmă fiul Franciscăi. Zece minute nu m-am mişcat din loc, dar nu m-a trăsnit nimeni : Dumnezeu nu există.

— Atunci cine face florile şi animalele, tîmpitule ? întrebă cu ochii umezi verişoara.

— Singure se fac.

— Şi cine a făcut Pămîntul, Lumea ?

— S-au făcut singure. Dintotdeauna. Dumnezeu nu există.

— Hm, n-aş putea să spun chiar aşa — murmură prudent fiul lui Mihail, îndreptîndu-şi ochelarii, dar e ceva nelămurit în toată treaba asta.

— Priviţi ! strigă patetic fata-ţigancă. Priviţi cerul, soarele, florile ! Nu vedeţi că o putere mai mare decît a oamenilor le-a creat ?

— Nu — răspunse sec fiul Franciscăi. Şi în orice caz pe tine nu te-a creat Dumnezeu decît atunci cînd se hotărîse să facă economii.

— Şi minunile ? întrebă exaltată verişoara. Minunile cine le face ?

Fereastra cămării de vechituri, aflată în capătul casei, se deschise şi o haină ţîşni pe geam purtată de curent.

— Ha-ha ! strigă fiul Franciscăi. Haina lui nenea Matei ! Ha-ha ! Uite minunea !

Dar surtucul nu ieşi bine pe fereastră că îl urmară şi pantalonii şi pantofii. Nepoţii săriră în picioare gata să aplaude.

— E nemaipomenit ! recunoscu fiul lui Mihail.

Costumul cenuşiu al unchiului continuă să urce, se prinse în ghearele streaşinii apoi căzu bufnind pe acoperiş.

— Oho-ho-ho, ha-ha-ha, he-he-he-he — zbierară băieţii, sărind pe loc. Abia am vorbit şi s-a şi adeverit.

— Doamne sfinte ! se închină verişoara-ţigancă cu evlavie.

Fiul Franciscăi rînji, încercînd să apuce pantalonii cu hoţoaica, dar cracul stîng se feri şi dintre reverele surtucului apăru capul unchiului Matei.

— Neruşinatule ! strigă unchiul. Vrei să mă prinzi ca pe un cîine turbat ?

— Da-da-dar — se bîlbîi nepotul. Da-da... dar nu se poate... Hainele zburau singure...

— Minunea, minunea — şuieră fata lui Luca. V-am spus eu, dar nu m-aţi crezut. E minunea, e Dumnezeu !

— O să-ţi trag eu un Dumnezeu de să mă pomeneşti ! se înfurie unchiul. Ce vă tot holbaţi la mine ? Aduceţi scara ! Repede ! Caraghioşilor !

Şi pentru că nepoţii nu se clinteau din loc îi ameninţă cu o nuia care semăna cu un arcuş de vioară.

Intraseră în cămara unde se păstrau vechiturile : pantofii de domnişoară ai Marilunei, un samovar turtit, fără canea, cizme rebegite, cravaşe, scaune sparte, canapele, gheme de sîrmă, cufere, gheridoane, tăblii de pat, cărţi şi, pe un raft, acoperit de o prelată kaki, Kodakul cîştigat la Paris, la roata norocului, borcanele cu bile de cristal, cutia cu brăţări false, vioara dezacordată. Intraseră acolo pentru a-şi aminti de ultima lor mare călătorie, aşa cum le spusese rabinul din Buhuşi, iar Luca rîsese de superstiţiile

stupide ale fraţilor săi — oameni în toată firea, care aveau încredere în bîlbîielile unui popă de ţară şi evreu pe deasupra, iar Luca încă mai rîdea cînd Matei tîşni pe fereastră şi reintră în cameră prăfuit, zgîriat, ţinînd arcuşul în mînă.

— E absurd, absurd — urmă Luca hohotind, speriat de înfăţişarea atît de omenească a obiectelor, dar nevrînd s-o arate — e absurd să ne închipuim că samovarul seamănă cu cineva, sau cuferele cu altcineva. E mai absurd decît animismul primitivilor ce se închină arborilor, care, oricum, trăiesc şi sînt creaţii ale naturii !

— Nimeni n-a spus că obiectele astea seamănă cu cineva. Eşti nebun ! replică Mihail. Am intrat în cămară acum cinci minute, pentru că Matei a vrut să caute o veche hartă a Parisului, dar a atins vioara şi a zburat pe geam ! Ce tot vorbeşti despre animism ?

— Arimismul — îl îngînă Anton. Arivismul. Una două îi înjură pe arivişti, pe biciclişti, pe trompetişti ! Crede că toţi fac parte din organizaţii care abia aşteaptă să-l atace !

Îşi duse mîna la nasul învineţit pentru că Matei îl izbise zburînd pe fereastră şi urmă :

— Roşcovanul a vrut să caute porcăria asta de vioară şi cînd a găsit-o nu i-a mai plăcut. Aşa face totdeauna. Oh, să fi avut eu falca mea de măgar !

— Uite-o ! strigă Mihail, atingîndu-i maxilarul.

— Nu asta — răspunse Anton. Una de omorît amaleciţi !

— Se crede Samson ! chicoti Mihail. Eşti prea chel pentru asta frăţioare !

În prăfoasa obscuritate a cămării grămezile de vechituri păreau a se întinde la nesfîrşit. Răsăreau unele în spatele altora, nu numai scaune, canapele, paturi, dar munţi de plăpumi, coviltire şi arcuri de trăsuri.

— Am spus-o o dată ! mîrîi Anton. Mie nu mi-a fost teamă nici de contele de Droitdieu nu uita !

— Atunci de ce ai fugit? întrebă Luca. Unde erai cînd am atacat scena, fluturînd drapelul meu roşu?

— Se cred la o corrida — murmură Mihail. Hei — strigă. Treziţi-vă! Sîntem aici în cămara casei... în vechea noastră cămară... căma... Se înecă, tuşi. Aerul era prea fierbinte şi prăfos. Şi vedea, în spatele grămezilor de coviltire, munţi de arme, nave răsturnate, piramide de cărţi. Piramidele astea — murmură, încercînd să se sustragă ameţelii care-l cuprindea. Piramidele astea, am ştiut-o dintotdeauna, n-au ce căuta în cămara unei gospodării. I-am spus-o tatii de atîtea ori!

— Tata, săracu — oftă Matei. El n-ar crede-o niciodată! Dar piramidele există şi nu văd pentru ce le-am alunga!

— Piramidele sînt simbolul înţelepciunii — spuse Mihail. Al armonizării astronomiei cu geometria, al artei de a construi. Piramida este simbolul organizării sociale.

— Cu o piramidă nu eşti nimic! observă sentenţios Luca. Cu trei poţi deveni Sfinx!

— Bravo, ţăranule! strigă Matei. Alegeţi cea mai frumoasă piramidă dintre astea şi ia-ţi-o ţie!

— Mulţumesc — spuse modest Anton. Ce-i trebuie unui om o piramidă mare dacă nu e rege? O s-o iau pe cea mai mică!

Îşi făcu loc printre obiectele aruncate de-a valma şi întinse mîna către vîrful triangulat, în patru muchii. Şi atunci observă că piramida se mişcă şi, apropiindu-se de ea, zări un om care o purta în spinare. Iar în urma lui apăru altul şi apoi altul, într-un şir nesfîrşit de oameni care cărau în spate piramide de cărţi. Mergeau încovoiaţi, uzi de sudoare, fără să crîcnească şi trecînd pe lîngă el îi zîmbiră.

— Încotro? întrebă Anton. Încotro aţi pornit-o, oameni buni?

— Spre nord — răspunse cel care ajunsese în dreptul lui. Spre nordul mijlociu.

— Spre nordul mijlociu ? întrebă Anton. Unde se află un asemenea nord ?

— E la nord, pentru că noi ne aflăm la sud de el — răspunse omul. Dar e mult mai la sud de cercul polar, aşa că numele de nordul mijlociu e cel mai nimerit.

Îşi săltă grămada de cărţi în spinare şi-l salută clătinîndu-şi capul bărbos.

— Şi ce faceţi acolo ? întrebă Anton. De ce căraţi atîta amar de cărţi în spinare ?

— Pentru că vor să ne ucidă — răspunse omul. Vor să ne ardă în cuptoare şi încercăm să ascundem cărţile înainte de a le arde şi pe ele ! La revedere, Anton !

Grăbi pasul şi întreaga coloană îl urmă ca un om, frîntă de mijloc, muindu-şi picioarele în pîrîul de sudoare pe care-l aşternuseră cei dinaintea lor. Mergeau plescăind, legănîndu-se, asemeni unei caravane de cămile, bărbaţii înainte, apoi femeile, copiii şi din nou bărbaţii. Şi cînd ultimii se îndepărtară se auzi uruitul unor şenile şi copiii începură să urle.

Strivind grămezile de obiecte, un tanc apăru aruncînd flăcări pe gurile tunurilor, şi atunci Anton îi ieşi înainte, pipăind printre boarfele aruncate în jurul său spre a găsi falca de măgar, dar mîna lui apucă un aparat negru, lucios, cu ţevi şi trase de cîteva ori în direcţia tancului, fără să mai ochească.

— Ce faci acolo, frăţioare ? întrebă Luca. Te-ai rătăcit printre cărţi şi picioare de scaun ?

Anton se întoarse furios, îndreptă asupra lui Mihail şi a celorlalţi doi care rîdeau obiectivul Kodakului şi apăsă declanşatorul.

— Ne împuşcă cu aparatul de fotografiat ! hohoti Luca. Ne-a împuşcat pe toţi trei ! Ha-ha ! Cu cine vorbeai acolo, printre cărţi, frăţioare ?

— Cu cei care le cărau în spate — răspunse Anton. Dar voi nu puteţi înţelege asta !

— E nemaipomenit — spuse Matei cercetîndu-şi poalele scămoşate ale hainei. Parcă m-au smotocit cîinii !

Continuă să se privească în geamul cămării de vechituri, mormăind, în vreme ce Mihail îşi curăţa pantofii cu un pumn de iarbă.

— A ta a fost ideea — spuse Mihail. Ai vrut cu tot dinadinsul să intrăm în cămară să-ţi întîlneşti rabinul, ho-ho-ho !

— Rabinul — murmură Matei. Da... Rabinul din Buhuşi, nu-i aşa ?

— Răspunzi prin întrebări — strigă Mihail înveselit. Transformarea s-a şi produs, frăţioare. Eşti evreu !

— Pso-mjo-zst-lje ? întrebă Matei.

— O-ho-ho-ho ! Chiar evreu polonez !

— Vszitoje ! confirmă Matei. Simt că într-adevăr transformarea s-a produs !

— Şi cu mine — şopti îngîndurat Anton. E ceva aşa care îţi trece prin vine... altceva...

— Dar numai tu voiai să te transformi — îi spuse Luca lui Matei. Tu cauţi lagărul acela, nu el !

— Şi eu — spuse posomorît Anton. E încă prea şubred ca să plece singur.

— Eşti idiot — spuse Matei, roşindu-se. Trebuie să te întorci pe front.

— Cred că n-o să mă întorc pe front — mormăi Anton căscînd. Mă simt mai bine ca dezertor.

Săltă Kodakul de pe o palmă pe alta, apoi îl duse la ochi ca pe un ochean, privindu-şi fraţii.

— Oho! strigă. Şi voi! Şi voi vă duceţi cărţile în spinare! Păzea! O să vă ardă în cuptoare.

— Încă nu s-a născut cel care ar putea să ne ardă — murmură Matei. Şi, la urma urmei, pînă cînd vom răbda să ne strivească gura sub cizme? Pînă cînd o să salutăm împuţitele lor uniforme verzi?

— Pînă cînd, într-adevăr?! repetă, grav, Mihail. Încep să mă satur de comenzile astea zbierate, de jandarmii cu tinichea pe piept!

— Dac-aş avea falca de măgar — gemu Anton. Dar uneori e bun şi pumnul. Nu mai pot să-i aud amenințîndu-mă!

— Garajul e la a treia casă de aici — şopti Luca. De cît să vorbim, n-ar fi mai bine să-i dăm foc?

Deschise cutia viorii pe care o avea în mînă şi scoase un fes roşu de catifea amintind o bonetă frigiană, apoi cîteva sticle şi un fitil.

— Să-i dăm foc — spuse sumbru Matei, luîndu-i cutia din mînă. Dar numai eu. Voi rămîneţi aici.

— Vin şi eu — spuse Anton. Sînt în uniformă. Asta inspiră încredere.

— Stai pe loc! porunci sec Matei. Aţi uitat bălăriile din fundul curţii, trecerea pe sub gard, beciul părăsit?

Ochii fraţilor sclipiră.

— Numai Francisca ştia drumul ăsta — spuse Anton. Acolo erau culisele marilor ei reprezentaţii. Dar au trecut de atunci treizeci şi cinci de ani!

— De acolo apărea, ducîndu-şi tronul de toartă — spuse Luca. Iar la celălalt capăt al beciului e curtea părăsită, din spatele berăriei şi şopronul cu calu' popii.

— Rămîneţi aici şi jucaţi o tablă — spuse Matei. Mă întorc în cinci minute.

— Dacă nu te întorci în cinci minute, vin după tine — spuse Anton. Nu uita că sînt în uniformă.

— Nu uita că ideea a fost a mea — şopti Mihail, încercînd să-i ia sticlele şi fitilul.

— Lasă-mă, frăţioare — şuieră Matei pălind. E primul meu cîntec. Şi mai am atîtea de cîntat!

Luă cutia viorii sub braţ şi porni spre fundul curţii, călcînd bălăriile abia răsărite.

— Vara ar fi fost mai simplu — spuse Mihail. Ierburile l-ar fi ascuns.

— Nu putem aştepta pînă vara — gemu Luca. De mult trebuia să le jucăm o asemenea farsă.

Matei se aplecă şi dispăru. Îl ascultară cu toţii tîrîndu-se pe sub gard, apoi auziră o bufnitură surdă.

— A sărit în beci — şopti Luca. O să iasă tocmai în spatele depozitului de carburanţi, acolo unde se pripăşeau guzganii...

— Era o fată grozavă! murmură Mihail. Şi eu aş fi făcut asta pentru ea.

— *Este şi acum!* Încă mai *este* — şopti Anton. De aceea l-am lăsat să se ducă singur.

Auzeau ca în copilărie toate murmurele de prin vecini, paşii bocănind pe strada Democraţiei. De jur împrejurul lor oraşul îşi trosnea încheieturile şi clopotniţa din strada Spiridon suna dogit, încălzindu-se la soare.

— Acum e acolo — spuse Mihail cu buzele uscate.

— Încă nu! spuse Anton. Rana nu-i îngăduie să se caţere atît de repede!

— Vor descoperi beciul numaidecît după aceea — spuse Mihail. Ar trebui să-l înfundăm, să-i prăbuşim bolta!

— Dacă ştie cum să aşeze explozibilul nu mai rămîne urmă din beci — spuse Anton. Şi dintre noi toţi el e artileristul!

O locomotivă scăpă aburi, şuierînd. Şuierul crescu, le înfundă urechile, apoi cerul se acoperi de rotogoale roşii de flăcări şi înainte de a se arunca la pămînt suflul ex-

ploziei îi răsturnă, arzîndu-le genele. Un val de fum negru acoperi casele, tremurînd la fiecare nouă explozie şi învolburîndu-se de flăcări.

— Ard ! şopti Anton pipăindu-şi obrajii. Ard, Luca, ard !

Îşi duse genunchii la gură, izbucnind în rîs, frecîndu-şi fălcile cu pumnii lui mari.

Luca nu răspunse, însă îşi scoase boneta roşie, fluturînd-o ca pe un steag.

— A mers — şuieră Matei, apărînd în spatele lor şi sprijinindu-se în cutie. N-a mai rămas nimic ! Nimic !

Se trînti alături de ei, povestindu-le cum fusese, mîncînd cuvintele, pierzîndu-se în fraze prea lungi, aşa cum o făcuse totdeauna de cînd erau mici, dar fraţii îl ascultau entuziasmaţi, simţind cum se întorc în vechea lor curte, acolo unde copilăriseră.

Şi continuară să vorbească, să-şi închipuie ce aveau de făcut mai departe, în vreme ce pe stradă se fluiera, răsuna sirena pompierilor şi tropăiau cizme soldăţeşti.

Iar în cerdac, frîngîndu-şi mîinile, Sofia se ruga pentru a-i apăra de nenorociri.

În a doua zi de percheziţionare a cartierului găsiră sacii cu broşuri socialiste ascunse de Luca. Erau doi plutonieri din Feldjandarmerie, unul înalt, adus de spate, şi celălalt gros, congestionat — însoţind un poliţist neamţ şi unul român. Broşurile fuseseră dosite în pod, într-un horn nefolosit, şi dădură peste ele din greşeală, ciocănind hornul care se prăbuşise.

Îi anchetară toată noaptea pe Sofia şi pe Daniil, apoi pe Mihail, pe Anton, pe Francisca şi pe Mariluna, pe Matei, pe Luca, pe Dinu, pe copiii lor şi pe prietenii copiilor, pe Iani Riozotis şi pe Zazula Riozotis, îi anchetară ameninţîndu-i, lovindu-i, trecură apoi în curţile vecine şi-i strînseră pe toţi, ducîndu-i la Komendatură, unde-i ţinură

în picioare douăsprezece ore la rînd cu pistolul pe masă, şi nimeni nu spuse nimic fiindcă nu ştia nimic, iar anchetatorii nu aveau nici o dovadă, pentru că o dată cu garajul şi depozitul arsese curtea părăsită şi beciul. Dar ei credeau că vor stoarce un denunţ de la cineva şi continuară să urle, să ceară declaraţii pentru a-i încurca pe cei anchetaţi şi, în a treia zi, reuşiră.

Era un profesor de liceu, Jenică Stanciu, speriat, bătîndu-se cu pumnul în piept şi repetînd la nesfîrşit: „E o situaţie penibilă... nu înţeleg... v-o jur... E o situaţie penibilă..." Şi anchetatorii îşi dădură seama că într-adevăr nu înţelege nimic, fiind puţin arierat, dar că e tocmai omul care le trebuie şi-l lăsară în pace, însă el reveni singur, aducînd denunţuri scrise caligrafic, pompos, învinuindu-i pe toţi şi cerînd pedepse exemplare.

În urma unui astfel de denunţ făcură un nou şir de percheziţii, iar unul din cei doi plutonieri din Feldjandarmerie, trezindu-l noaptea pe Mihail, îl lovi cu patul armei peste gură. Şi Mihail cel ponderat, înţeleptul Mihail, îl pălmui pe jandarm şi fu împuşcat în burtă. Împuşcătura zgudui întregul cartier, şi oamenii se adunară la miezul nopţii în faţa casei lui Mihail David, pătrunzînd în curte, aproape luînd casa cu asalt, iar jandarmii şi poliţaii îşi îndreptară puştile asupra mulţimii, gata să tragă.

După cîteva minute apărură şi fraţii aducîndu-l pe cel mai bun chirurg al oraşului în vreme ce duba Komendaturii aştepta în poartă. Doctorul îi evacuă pe cei care erau în cameră, iar Matei urcîndu-se pe masa din grădină, făcu semn că vrea să vorbească. Şi spuse:

— L-au împuşcat pe Mihail! Şi ce băiat liniştit era! Atît de înţelept, de cuminte, ascuns în spatele ochelarilor, cu aripioarele lui de păr cărunt fluturînd de o parte şi de alta a cheliei, încît ai fi crezut că moartea n-o să-l observe niciodată.

Au tras în el fiindcă şi-a apărat demnitatea. Era vechiul său joc de pe cînd avea doisprezece ani, acela de a-şi îmbrăca un vechi halat de baie, pe care-l lua drept uniformă de navigator, de profet, de general, şi de a ţine discursuri despre demnitatea omului, discursuri incendiare, pline de patos, în faţa oglinzii.

Şi eu ştiu, noi ştim cu toţii, ce am dori, ce ar trebui să facem acum, stînd la căpătîiul lui Mihail, muţi, clocotind de furie, toţi aceşti băieţi încărunţiţi, pe care asasinul lui i-a transformat într-o turmă de sclavi !

— Ajunge ! răcni poliţaiul, tremurînd şi scoţîndu-şi pistolul.

— Noi ştim cu toţii — strigă Matei ridicîndu-şi amîndoi pumnii deasupra capului. Pentru că nimeni, nimeni, nimeni nu ne poate ucide pe toţi !

— Coboară de pe masă ! urlă poliţaiul, ochindu-l. În clipa asta ! Sau trag !

— Huooo ! tună mulţimea înaintînd spre jandarmi.

— Trag ! urlă poliţaiul, trăgînd un foc în aer.

Medicul ieşi din casă dezbrăcîndu-şi halatul şi mulţimea se potoli, tăcu.

— Trăieşte — spuse foarte încet medicul. E în afară de pericol.

— Nimeni nu ne poate ucide ! strigă Matei. Niciodată !

Poliţaiul se repezi la el, dar Anton îl opri cu o mînă, silindu-l să se lase în genunchi.

— Închină-te — spuse Anton. La dracu ! Fratele nostru trăieşte !

Şi-l izbi pe poliţist cu fruntea de cimentul curţii.

Stăteau unul lîngă altul în biroul Komendaturii, cu obrajii însîngeraţi, dar plini de o veselie surdă, ca şi cum ar fi băut într-ascuns.

— Vă întreb din nou — spuse anchetatorul aranjîndu-şi manşetele scrobite ale cămăşii. De ce aţi făcut asta ?

— Nu ştiu de ce au făcut-o dînşii — răspunse Matei. Dar eu am ţinut discursul pentru că sînt evreu. Evreu polonez.

— Vă cunosc familia — spuse anchetatorul. Sînteţi moldoveni din tată în fiu şi aţi fost botezaţi creştini ortodoxi.

— Poate — spuse Matei. Dar eu sînt evreu. Mă cheamă Mauriciu.

— Aici nu se glumeşte — mormăi posomorît anchetatorul. Aţi fi putut să vă daţi seama de asta.

— Familia care m-a înfiat e, într-adevăr, originară din Moldova — spuse Matei. Dar eu sînt copilul unor evrei polonezi.

— Aş putea să vă cer să vă deschideţi la pantaloni — ricană anchetatorul.

— Am fost înfiat de mic — suspină Matei. N-au avut vreme să mă circumcidă. Dar adevăratul meu nume e Mauriciu.

— Circumciderea se face la evrei o dată cu botezul — observă ironic anchetatorul. Puteaţi să ştiţi atîta lucru.

— Sînteţi evreu ? întrebă respectuos Matei.

— Domnule ! urlă anchetatorul, sărind în picioare. Nu-ţi permit !

— Îmi pare foarte rău — spuse Matei, înclinîndu-se. Dar nasul ăsta, ochii, le ştiu de undeva...

— E adevărat — încuviinţă Luca umil. Domnul Obergruppenfhürer Ditzingen seamănă cu Moişe-mutul.

— Gura ! Gura ! urlă spumegînd anchetatorul. Unde vă treziţi aici ?

— Vă rog să-i iertaţi — şopti Luca blajin. Întîmplările prin care au trecut, i-au dezechilibrat.

— Înţeleg — spuse anchetatorul, surîzînd fals. Aţi pornit pe un drum greşit, domnilor. Nu vreau să vă ascund că

libertatea sau poate chiar viaţa dumneavoastră depind de concluziile acestei anchete. Sînteţi intelectuali, nu-i aşa ?

— Nu — răspunse Anton. Eu sînt jocheu. Şi uneori, în timpul liber, omor amaleciţi.

— Amaleciţi ? repetă întrebător anchetatorul. Ce înseamnă asta, amaleciţi ?

— Amalekiten — traduse Matei care avea spiritul limbilor.

— Nu e un cuvînt românesc, nu-i aşa ? întrebă anchetatorul. Am învăţat limba română la şcoala primară, în Banat, înainte de a mă stabili la Stuttgart. Sînt român, la urma urmei, chiar dacă sînt de origine germană.

— Amaleciţii — explică Luca, doctoral — sînt un popor antic, pomenit în vechiul testament.

— Schweinerei ! murmură anchetatorul. Vă rog să fiţi rezonabili, domnilor, chiar dacă nu sînteţi toţi trei intelectuali. Cine a dat foc depozitului ?

— Depozitul a ars — răspunse grav Luca. L-am văzut cînd ardea.

— A ars şi garajul. Am scris în declaraţie — spuse Matei.

— Şi... şi... ? întrebă anchetatorul.

— Deocamdată numai atît — spuse Anton. Dar puteţi să ne întrebaţi altceva.

— Aţi avut o logodnică evreică ? întrebă anchetatorul întorcîndu-se spre Matei.

Luca tresări o dată cu Anton. Dar Matei nu se repezi spre masa anchetatorului, nu strigă, ci răspunse calm :

— Da. Încă mai sînt logodit.

Zîmbea, privindu-l în ochi pe ofiţerul german aflat în spatele mesei, dar vocea nu era a lui.

— Ştiţi cine sînt evreii ? întrebă anchetatorul.

— În general — răspunse Luca, şcolăreşte — li se spune „poporul cărţii". Dar eu cred că sînt un popor ca oricare altul.

— Evreii trebuie distruşi — spuse rar, zîmbind, anchetatorul.

— Şi bicicliştii ! murmură Matei.

— Bicicliştii... ?! anchetatorul îl privi descumpănit.

— Da — răspunse Matei. N-am încredere în biciclişti. Dacă vreţi, pot să vă explic şi din ce cauză.

— Poftiţi — spuse anchetatorul, plictisit. Dar foarte pe scurt.

— Alaltăieri — murmură Matei — am văzut zece biciclişti cu tricouri roşii. Se ţineau de mîini ca să formeze o stea în cinci colţuri. De sus, din copac, se putea ghici imediat jocul lor murdar.

— O stea în cinci colţuri — repetă anchetatorul, notîndu-şi ceva într-un carnet. Şi ce făceau, anume ?

— Se plimbau, domnule Obergruppenführer Ditzingen — raportă Matei holbîndu-şi ochii. Se plimbau cîntînd cîntece evreieşti şi bolşevice.

— Oho ! făcu anchetatorul. Unde se petreceau toate astea ?

— Pe malul Brateşului — răspunse Matei. Cu un binoclu bun scena putea fi urmărită şi de dincolo, de la Reni. Era, desigur, un semnal.

— Un semnal — gemu anchetatorul. Oho ! Şi dumneavoastră ce căutaţi în copac, acolo, pe malul Brateşului ?

— Cîntam — spuse Matei. Nicăieri mai bine ca în copaci nu poţi cînta cîntece evreieşti. Dar e bine să fie şi un lac prin apropiere, să mai scuipi în apă.

— Vă rog — îi şuieră Luca Obergruppenführerului, făcînd un pas înainte şi fluturîndu-şi mîna prin dreptul tîmplei. De cînd se crede evreu nu mai vrea să se dea jos din copac. Îşi închipuie că jos, pe pămînt, va pieri într-un pogrom.

— Oho ! făcu ironic anchetatorul. Totul e prea frumos ca să fie şi verosimil. Spuneţi-mi, domnule căpitan — îl întrebă pe Matei. Ştiţi ce înseamnă cuvîntul Gold ?

— Aur — răspunse Matei.

— Dar Goldenberg ?

— Munte de aur.

— Şi Goldenthal ?

— Vale aurie, aurită, de aur.

— Poate vă amintiţi domnule căpitan ce înseamnă Goldfaden, Goldring, Goldschmidt, Goldfracht, Goldenroth ? ! Sînt specialist în onomastica idiş, domnilor, şi cred în predestinarea numelor ! Acest popor e un popor de cămătari ! Ei nu s-au mulţumit cu prefixele aurii ale numelor, ci au lansat şi sufixele aurite, în Heimgold, Rheingold, Fischgold, Feingold !

— E adevărat ! încuviinţă Matei cu ochii strălucitori. Aici domnul Obergruppenführer are dreptate ! Căci această havră după ce şi-a însuşit tot aurul lumii printr-o simplă nominalizare a trecut la Grünn, Grünberg, Grünspan, adică a acaparat şi verdele. Nu este aceasta o provocare la adresa legionarilor ?

— Jidovul rătăcitor n-are limite în obrăznicia lui ! exclamă indignat Luca.

— Oh, nu ! E şi mai rău ! strigă inspirat Matei. Culmea ticăloşiei o demonstrează toţi aceşti Braunstein, Braunschweig... Eva Braun...

— Halt ! strigă anchetatorul, ridicîndu-se involuntar. Halt ! Domnilor, domnilor — urmă încercînd să se stăpînească — toate au o limită. Aruncarea în aer a depozitului... palma trasă de domnul Mihail David unui ostaş german... sînt fapte pentru care se cere pedeapsa capitală chiar în timp de pace... Iar acum sîntem în război !

— Eu m-am desolidarizat de palma aceea, chiar din prima mea declarație — spuse Luca. Mi se pare nedemn să lovești un om și încă un membru al formațiilor SS !

— Palma aceea a fost o greșeală — recunoscu și Anton. Și mai ales din partea unui om care în viața lui n-a lovit pe nimeni. Cred, domnule Obergruppenführer, că fratele nostru dormea cînd a tras palma. Pentru că doarme tot timpul de cînd a devenit evreu.

— E vorba de domnul Mihail David nu de domnul Matei David, aici de față — spuse sec anchetatorul.

— Dar și înțeleptul Mihail a devenit evreu ! exclamă Luca înveselit. El e, de fapt, Solomon înțeleptul, fiul regelui David. Și ca toată lumea să înțeleagă asta, acum opt zile — chiar atunci cînd împreună cu Matei îi observasem pe bicicliști, Mihail și-a cumpărat o stea galbenă și și-a cusut-o pe piept.

— Și-a prins-o de cămașă ? întrebă anchetatorul.

— Nu, chiar de piele — preciză Luca. Deasupra inimii. E de altfel o manie pe care noi i-o cunoaștem de mic copil. Numai că atunci nu cosea, ci bătea cuie. Mie mi-a bătut o dată un cui în cap.

Înainte ca anchetatorul să se fi putut feri făcu un pas spre el, aplecîndu-se și arătîndu-i creștetul capului.

— Și... și Mihail, deci ? întrebă anchetatorul, nesigur.

— Oh, da ! Da ! exclamă amar Luca. Ceea ce nu se poate explica decît prin marea lui bunătate și spirit de sacrificiu. Ca și la Matei. Așa cum teoretizează contele de Gobineau și ceilalți.

— Ce amestec are contele Gobineau în porcăria asta ? întrebă fierbînd anchetatorul. Contele Gobineau nu s-a ocupat niciodată de psihiatrie.

— E adevărat — spuse Luca, înclinîndu-se. Dar împreună cu marii etnologi germani Ratenfrau, Eloker și Hörschmidt, el a formulat celebra teorie a alienării.

— N-am auzit de Ratenfrau şi... şi Eloker — spuse morocănos anchetatorul. Şi nu văd ce legătură au cu discuţia noastră.

— Sînt mai puţin cunoscuţi pentru că totdeauna sînt trecuţi în subsidiar pe coperta cărţilor — spuse Luca politicos.

— Bine, dar Hörschmidt... ? întrebă Anton, sincer mirat.

— N-are nici o importanţă — urmă Luca. Cert e că toţi aceşti savanţi sînt convinşi că evreii au fost alungaţi din Germania, în secolul al XVII-lea, dar că au revenit atît de schimbaţi, după o sută de ani, încît nimeni nu i-a mai recunoscut.

— Istoria cunoaşte schimbări şi mai radicale — spuse Matei, ridicînd două degete a binecuvîntare.

— Singurul lucru care i-a trădat a fost limba — urmă Luca. Acea limbă germană a secolului şaptesprezece în care se introduseseră cuvinte ebraice. Ei bine, studiile foarte serioase făcute asupra noilor veniţi arată că nu semănau cu cei care fuseseră alungaţi şi care vorbeau o limbă pură, aveau alte grupe de sînge şi altă înfăţişare.

— Resping această concluzie ! strigă Matei. Evreii sînt unii şi aceeaşi de la facerea Lumii.

— Păi tocmai asta e — consimţi Luca. Asta demonstra că în secolul precedent, din Germania fuseseră alungaţi *nu evrei, ci germani, germani puri !*

— Dar cine ar fi putut avea o asemenea idee ? întrebă Matei, înroşindu-se de furie. Cine ar fi putut alunga oameni paşnici, buni, puri ? ! Cine i-ar fi gonit pentru a face loc unor venetici ? Eşti nebun, frăţioare !

— Răspunsul la întrebare ne dă cheia întregii întîmplări — spuse Luca. Eloker, Ratenfrau, Gobineau şi-au expus concluziile direct domnului Iulius Streicher : cei care-i alungaseră pe bunii germani din Germania secolului al şaptesprezecelea, nu fuseseră germani, ci evrei !

— Atunci, atunci — spuse gîtuit Matei — evreii i-au alungat pe germani din țara lor pentru a face loc... evreilor ?!

— Da ! exclamă Luca, ridicîndu-și ochii spre cer și căzînd în genunchi. În clipa de față, Germania e singurul stat din lume cu adevărat iudaic, iar bunii germani rătăcesc prin străini !

— Toți acești Gold, Goldenberg, Goldenthal sînt germani arieni — suspină Matei.

— Toți acești Fischgold, Heimgold, Rheingold — murmură Anton.

— Schwartzberg, Schönberg, Rosenberg — șopti Luca.

— Rosenberg, marele teoretician al nazismului, născut pe malurile Balticei ! strigă Matei aplaudînd.

— Nu mă uitați nici pe mine — spuse modest, surîzător, Anton. Pentru că numele meu adevărat e Adolf.

— A... Adolf ?! gemu anchetatorul, apucînd pistolul așezat în dreapta sa.

— Ei însă mă alintă — urmă Anton, jucîndu-se timid cu degetele. Mă strigă Adolfchen. Sau Dolfchen.

— Dolfișor — murmură Matei, ciupindu-l de sub bărbie.

— Dolfi David, evreu nazist — se recomandă Anton, salutînd. Am onoarea să vă raportez că în urmă cu opt zile am urmărit un pluton de bicicliști, care, îmbrăcați în tricouri roșii, semnalizau de pe malul românesc al Brateșului spre Reni, poziția bateriilor antiaeriene germane. Plutonul era format din zece persoane de origină evreiască, iar șeful lor era profesorul Jenică Stanciu.

— Cel care l-a denunțat acum o săptămînă pe hatmanul Mazeppa ca fiind bolșevic — preciză Luca, mereu surîzător.

— Fiindcă și este ! strigă cu voce subțire Matei. Ați uitat biserica lui roșie de lîngă Dunăre, biserica aceea care ațîță spiritele de sute de ani ?!...

— Jos Mazeppa ! mugi Anton. Jos evreul Mazeppa !

— E nebun ! spuse Luca, arătîndu-l pe Anton. Mazeppa e german, nu evreu ! Aşa cum sînt şi munţii Dobrogei din faţa bisericii, şi sălciile de pe mal ! Trăiască Hauptführerul Mazeppa !

— Halt ! şuieră anchetatorul, sărind în picioare. Halt ! Halt ! Halt ! Se repezi la Matei, şi izbindu-l cu patul pistolului peste gură îl împinse spre perete. Halt ! urlă. Ma... Mazeppa ? ! Hauptführer ? Vă bateţi joc de mine ? ! Germanii sînt evrei ? Sînt evrei germanii din secolul al şaptesprezecelea ? Şi sălciile sînt germane... Schmu... schmutzige Juden ! ! La moarte ! La moarte ! Sudoarea îi curgea de-a lungul obrazului, îi intra în gură şi spumegînd, lovindu-i cu pistolul şi cu pumnul, continuă să urle, ascuţit, spart : Moarte jidanilor ! Moarte sălciilor !

— Vocea asta — murmură Matei, ferindu-şi obrazul. Vocea asta am mai auzit-o undeva. Îţi aminteşti frăţioare ?

— Da — spuse Anton înfiorîndu-se. Odată, la Paris, am crăpat capul cuiva care urla ca el. L-am pocnit cu o falcă de măgar...

— Poate că în copilărie să-l fi chemat Duţulescu — şopti Luca.

Se culcară pe sacii aşternuţi în autocamion, în timp ce santinela picotea cu automatul pe genunchi şi se treziră foarte devreme pe străzile unui oraş adormit.

— E Brăila — spuse Anton, somnoros. Miroase a Dunăre.

— E Bîrladul — ricană Mihail. Miroase a Cacaina.

— Sîntem la Bacău — spuse sentinela. Ce dracu aţi făcut de vă duce aşa departe ?

— Am furat pompa primăriei — răspunse conspirativ Luca.
— Minte ! murmură Anton. Sîntem evrei. Asta e !
— Ei, şi ? întrebă sentinela. Şi eu am un vecin evreu !
— Ai să-l cari şi pe el cu autocamionul — spuse Matei. Ai răbdare.
— Dar unde îi cară pe evrei ? întrebă sentinela. Îi duce pe front ?
— Asta nu ştim — răspunse Anton. E pentru prima oară în viaţa noastră că sîntem evrei.
— Orice-aţi fi — spuse santinela — dar eu mor de somn.
— Culcă-te — îl sfătui Anton. Veghem noi. Numai să nu sforăi... Să n-audă plutonierul din cabină.
Soldatul se culcă pe o coastă şi fraţii rămaseră treji, să-l vegheze.
— Oh, biet ostaş român — îl căină Matei. Toţi te înjură, te pun la corvoadă şi tu încă mai ai încredere în deţinuţi !
Oftară toţi trei privindu-l pe soldatul adormit, iar Matei îşi scoase mantaua şi-l înveli. Apoi, ghemuindu-se unul într-altul aţipiră şi ei, şi cînd deschiseră ochii autocamionul oprise la poalele unei mănăstiri afumată de vreme.
— Sîntem undeva prin Iaşi — căscă Luca. Sau prin Piatra Neamţ.
— E Rădăuţii — spuse santinela mahmură ! Aici coborîţi. Noi ne ducem să încărcăm piei de vită.
— Rădăuţi ?! exclamă încîntat Matei. Admirabil. N-am văzut încă mănăstirile Bucovinei !
— Ar trebui să începem cu cea de la Arbore — spuse Luca strîngîndu-şi cureaua. E drept că Voroneţul e mai vestit, ca şi Suceviţa, dar cea mai rafinată şi originală pictură exterioară e tot cea de la Arbore.

— Cum se ajunge în comuna Arbore ? îl întrebă Matei pe plutonierul care tocmai ieşise din cabină şi se dezmorţea lăsîndu-se pe vine. Există vreun tren sau ne-aţi putea duce dumneavoastră pînă acolo ?

— Există un tren — rînji plutonierul. Dar nu opreşte decît la Hasjiecim. Dochwitz — pe nemţeşte. Aproape de Birkenau.

— Dochwitz ! strigă Matei. Mănăstirea din Dochwitz ! Există şi acolo pictură exterioară ?

— Există — încuviinţă plutonierul pipăindu-şi nasul borcănat. E pictată cu sînge jidovesc şi cu balegă de cal.

— Oh, îmi place ! mărturisi Anton. Nu cunosc nimic mai colorat în lumea asta ca balega de cal ! Şi ce-ar mai fi de văzut la Dochwitz ?

— Cimitirul — răspunse plutonierul. Numai că o să-l vedeţi de jos în sus, din gropi. Şi să vă grăbiţi cu privitul, că acolo gropile se astupă repede.

— Lăsăm atunci mănăstirea Arbore pe altă dată — zise Matei. Dacă tot ni s-a plătit drumul la Dochwitz, să ne facem concediul acolo. Păcat că dumneavoastră rămîneţi — îi răspunse plutonierului. Ne-am fi distrat bine împreună.

— Regret — spuse plutonierul. Acolo e treabă nemţească. Noi cu înjuratul, ei cu împuşcatul.

— Die Juden ! urlă o voce groasă. Die Juden ! Raus ! Raus ! Schneller !

Plutonierul se dădu la o parte, pentru a face loc celor doi subofiţeri din Feldjandarmerie, care se opriră tropăind în spatele autocamionului.

— Au venit să vă ia — spuse. Raus ! Coborîţi !

Şi trăgîndu-se puţin înapoi, astfel ca jandarmii germani să nu-l vadă, salută şi se închină, murmurînd :

— Unii ca voi scapă şi din iad. Dumnezeu să vă apere !

XX

Zăceau în baracă, abia răsuflînd, după ce fuseseră aduşi de la gară în pas alergător. Îl îmbrăţişaseră plîngînd pe Mihail, apoi se întinseseră pe spate şi deasupra lor porniră să se adune, tăcute, capete fără corp. Se închegau din întuneric — ochii mai întîi, apoi găurile nărilor şi dinţii, şi abia la urmă gîturile, subţiri, crescînd din cutele unei nesfîrşite pături dungate.

Erau multe figuri cunoscute, semănau cu cele din Bădălanii Galaţilor, din port, din pridvorul bisericilor. Erau capete de mult secătuite de foame, înlemnite de groază, care priveau fără să-i vadă, adulmecîndu-i. Nu se mişca nici unul. Horcăiau răbdători cu privirile stinse şi-şi molfăiau buzele. Dar sub ei, paturile suprapuse, de scînduri, scîrţîiau necontenit.

— E iadul ! şopi Mihail zîmbind. Nu-l ştiam pînă acum.

— Iadul — murmură Anton cu buzele uscate. Mă mir că nu te-au înjunghiat încă. Eşti prea gras, prea rumen, în mizeria asta.

— N-au putere — şopti Mihail. Sînt adunaţi aici cei mai pieriţi, din toate barăcile. Evrei şi comunişti — mai ales francezi.

— Evrei — repetă Luca. Deci am reuşit. Am ajuns.

— Femeile sînt tot aici ? întrebă Matei.

— În baraca din celălalt capăt al lagărului. Lîngă cuptor. Matei se ridică, îşi strînse şireturile bocancilor.

— Stai jos — mîrîi Anton. Nici o mişcare nechibzuită.

— E nemaipomenit! şuieră Luca. Ne-au îmbrăcat din mers, nu-i aşa?

Fraţii îşi priviră straiele, nedumeriţi. Purtau pantaloni şi bluze de pînză vărgată. Şi erau încălţaţi cu bocanci cu talpă de lemn.

— Ca la circ! rîse Luca. Poate că nici nu există.

— Cine? întrebă Anton.

— Totul. Lagărul. Mutrele astea. Noi.

Unul din capetele care-i priveau începu să tuşească. Îi vedeau obrajii convulsionîndu-se, nările, albe de slăbiciune, palpitînd.

— Omul ăsta — murmură Anton. Parcă... undeva...

Capul îşi stăvili tusea, horcăind. Se înălţă trăgînd după el gîtul galben, de spînzurat, apoi pieptul, braţele — şi fraţii îi văzură ciolanele acoperite de piele ofilită stampilate cu cifre albastre.

— Sînteţi din Galaţi, nu-i aşa? întrebă omul scurgîndu-se peste marginea patului. Vorbea ca şi cum şi-ar fi pierdut aerul prin obraji.

— Cine... cine eşti? întrebă Matei repezindu-se să-l susţină.

— Am fost — şopti omul păşind cu picioarele ţepene. Am fost lăutar.

Un hohot de rîs, asemeni unui vaier, zgudui ochii orbi din jurul lor.

— A fost, e drept — şuieră o voce. Aşa cum şi eu am fost fotograf. Fotograful curţii regale.

Un deţinut scund cu mustăţi îl împinse deoparte pe cel care se dădea drept lăutar şi se înclină reverenţios în faţa lor.

— Sîntem mulţi fotografi aici — hîrîi o voce bătrînească. Zeci, poate sute.

— Şi filozofi — răsună un glas dogit. Filozofi cerşetori.
Lăutarul şi fotograful începură să chicotească, acoperindu-şi gurile cu palma, dar un al treilea îi împinse deoparte şi apăru ciolănos, zdrenţuit, înaintea fraţilor.

— Cu moartea pre moarte călcînd — cîntă. Avea faţa brăzdată de lovituri şi un petec negru peste ochiul drept, dar, spre deosebire de ceilalţi, părea încă plin de forţă.

— Doctorul a murit — şopti. Doctorul care făcea să înflorească trandafiri iarna. Şi de data asta, pare-se, a murit pentru totdeauna.

— Doctorul... repetă Matei încruntîndu-se. Doctorul Dinu !... Şi... Daniela ? Daniela Dobcinski, evreica poloneză... ?!

— Daniela e în baraca femeilor — răspunse filozoful. Frumoasa, biata Daniela, Dédé.

— Elena — murmură fotograful. Adèle.

— La Sardine — suspină lăutarul zguduit de tuse. Ah, să fi avut vioara la mine !

— Iat-o ! spuse Luca.

Ţinea vioara în mînă, aşa cum o smulsese din grămada de vechituri risipite în cămară, în urmă cu două săptămîni. O ţinea cuprinzîndu-i strunele încordate, uimit că o putuse aduce cu el.

— Vioara ! gemu lăutarul îngenunchind.

— Şi aparatul ăsta — exclamă Matei. Aparatul ăsta...

— Bătrînul meu Kodak ! strigă fotograful. Oh, domnule David, domnule, dacă aţi şti !...

— Ştiam — răspunse Matei modest. Ştiam că cineva are nevoie de el, de vreme ce l-am cărat atîta amar de drum !

— Poate... cumva — întrebă jenat filozoful — aţi reuşit să aduceţi şi vreo carte ?... Aici nu pătrund decît ziarele lor blestemate !

— Una singură — răspunse Anton, aproape fără voia lui. Dăruită de un rabin, rabinul din Buhuşi.

— Le Rire ! strigă filozoful, sărutînd coperţile cenuşii. Le Rire ! Deci există... există... există ! Nici focul... oh, nici focul domnilor !...

— Nici timpul, nici timpul... — hîrîi lăutarul.

Porniseră să vorbească alandala, plîngînd, jucîndu-se cu vioara şi cu aparatul, pipăind cartea — li se vedeau lacrimile adunîndu-li-se în cutele obrazului şi mîinile agăţîndu-se de umerii, de braţele celor din jur.

— Le Rire ! strigă mai tare filozoful. Nimic nu merită nimic, dar totul merită totul !

— Ràm-pàm, pa rara — fredonă pierdut lăutarul trecîndu-şi latul palmei peste corzi, ca un arcuş. Re Major. Pà-rà-rà-raa-ra-raaa-ràaa...

— Şi ultimii vor fi cei dintîi — mugi fotograful, plimbîndu-şi obiectivul deasupra capetelor descărnate ai căror ochi începuseră să strălucească.

— Jos ! porunci filozoful. Jos ! Trăim, nu-i aşa ? E timpul să trăim !

— Să trăim — răspunse corul deţinuţilor.

— Să ucidem ! hîrîi lăutarul ridicîndu-şi vioara ca pe o măciucă.

— Cine se transformă în cine ? întrebă filozoful.

— În cine se porunceşte ! răspunse o voce, sacadat, ca bătaia unor ciocane de lemn.

— Nu ! strigă filozoful. Niciodată ! Pentru nimic !

— Îmi pare rău — spuse Mihail, ridicîndu-se de pe pat. Trebuie să vă contrazic, domnule ! Noi ne-am transformat în evrei pentru a ajunge aici !

— Oh, sfîntă simplicitate — exclamă filozoful netezindu-şi bluza zdrenţuită. A te transforma înseamnă să uiţi cine ai fost, să-ţi urăşti visurile, să capeţi alt miros, alt auz !

— Înseamnă să uiţi — gemu violonistul. Iar voi n-aţi uitat nimic !

— Înseamnă să mori — spuse înverşunat fotograful — iar voi nu puteţi muri !

Uşa barăcii se deschise brusc şi doi jandarmi se aşezară de o parte şi de alta — unul înalt, costeliv, al doilea gras, cu fălcile căzute. Ca la un semn îşi duseră fluierele la gură şi fluierară, doi jandarmi decupaţi în lumină, cu căşti negre şi fluiere negre înfipte între buzele negre.

— Începe cursa ! ţipă ascuţit fotograful bătînd din palme. Cursa, domnilor !

— Ce fel de cursă ? întrebă Anton, tresărind.

— Cursa cu obstacole ! spuse triumfător cerşetorul. Ia parte toată lumea ! Cine cîştigă devine paznic, cine pierde, rămîne deţinut !

— Sau invers ! chicoti o voce.

— Ceea ce e acelaşi lucru — rîcană filozoful. Pentru că în timpul cursei te poţi transforma, ajungînd să cîştigi, ceea ce ai vrut de fapt să pierzi !

— Schneller ! strigă unul din jandarmi. Raus !

— Şi există mulţi paznici care să fi fost deţinuţi mai înainte ? întrebă Luca.

— Sînt — răspunse filozoful. Aproape zece. Dar au ajuns paznici nu prin cîştigarea cursei. De obicei nu poţi ajunge nici pînă la o sută de metri.

— De ce ? întrebă Anton.

— Fiindcă trag în picioarele animalelor.

— Schmutzige Juden ! urlă jandarmul gras ! Raus ! Schneller ! Raus !

— Trag în picioarele animalelor — repetă Anton, înfiorîndu-se.

— Şi în călăreţi — spuse violonistul. În ceafă. Au cîţiva ţintaşi foarte buni.

— Oh, dac-aş avea o falcă de măgar — gemu Anton, strivind între degete rama metalică a patului.

— Daţi-i falca de măgar ! strigă filozoful. Cei din fund, ologii, ciungii, orbii, dezgropaţi falca de sub podea !

Enorma pătură dungată se umflă ca sub furtună, capetele galbene dispărură, se scufundară, reapărură cu gurile căscate, gîfîind. Erau numai guri, pierzînd aerul, guri ştirbe, clămpănind, încercînd să zîmbească. Şi valul, pornind din fundul barăcii se sparse în faţa lui Anton.

— Iat-o ! spuse solemn filozoful, ducînd mîna la spate şi făcînd să apară o falcă osoasă, cu dinţii laţi şi galbeni.

— Asta e — spuse Anton, cutremurîndu-se. În jurul său aerul se înfierbîntase, mirosea a sînge şi a sudoare de cal. Şi auzea răcnete din depărtare.

— Simson haghibor — scînci o voce bătrînească.

— Hercule ! pronunţă cineva graseind.

O rafală scurtă străpunse podeaua sub picioarele lor, scuipînd pămîntul în toate părţile.

— Veniţi ! chemă Anton, îndreptîndu-se spre uşă.

— M-au atins ! rînji Luca, ridicîndu-şi palma plină de sînge. Încolonaţi-vă în urma steagului !

— Veniţi, veniţi, veniţi ! strigă pătimaş Matei. În patru labe, pe burtă, în cioturi, veniţi !

Rostogolindu-se din paturi, deţinuţii se prăbuşiră pe podea cu bufnituri seci şi porniră spre uşă de-a buşilea. Îşi înfigeau unghiile unii într-alţii, gîfîind, îşi striveau gurile cu cotul, îşi desfăceau pansamentele murdare tîrîndu-le pe jos şi continuau să înainteze orbi, surzi, scăldaţi de sudoarea urii.

Matei trecu primul printre cei doi jandarmi, apoi Luca şi Anton, sprijinindu-l pe Mihail şi în urma lor se înşiruiră, filozoful, lăutarul, fotograful şi ceilalţi, care umblau în patru labe, rînjind cuiva pe care nu-l vedeau.

— Fiţi gata ! strigă o voce şi din lumina strălucitoare care-i inundă, se desprinse un ofiţer bărbos bătîndu-şi coapsa cu cravaşa.

— Domnul Obergruppenführer ! îngăimă Luca. Să nu vă recunosc !

— Gura ! urlă ofiţerul. Domnul colonel, baron de Rechtegott vrea să vă treacă în revistă. Atenţiu-neee ! Un-doi, un-doi, un-doi !

De jur împrejurul lor, înconjurînd pista de alergări tribunele creşteau în trepte de amfiteatru, foarte înalte şi adînci, culminînd în balconaşe azurii. Şi de peste tot atîrnau steaguri, spirale colorate şi ploua cu confetti.

— Trebuie să fie sute de mii de spectatori aici — şopti Mihail îndreptîndu-se de spate şi regretînd că n-are canotiera.

— Sînt milioane, multe milioane — răspunse filozoful. Domnul colonel e un grandoman.

— Baraca cinci ! raportă ofiţerul, ciocnindu-şi călcîiele — cu efectiv complet, e gata să ia parte la marea întrecere. Se interzice participarea celor care au murit data trecută cît şi a celor care nu doresc să moară azi.

— Caii ! spuse Anton. Vreau să văd caii !

— Imediat, domnule — răspunse o voce dulce. De sus, din înaltul tribunelor, în nacela unui balon auriu, cobora spre ei un domn chel, purtînd frac şi ţinîndu-şi gambeta în mînă. Caii sînt pregătiţi.

— Baronul ! şuieră filozoful.

— Baronul de Rechtegott ! ţipă ofiţerul. Comandantul lagărului „D", cel mai mare lagăr al Istoriei !

— Dar nu şi ultimul — spuse surîzînd baronul. Hm... îmi plac băieţii dumitale. Vezi, însă, cei de la urmă, dragă Ditzingen, au mai fost îngropaţi de cîteva ori. Şi acela mic, ascuns în tunică, e de fapt domnul Ducasse, căruia i-aţi îngropat separat capul, ultima oară.

— Ducasse — strigă ofițerul, înapoi în baracă! Decapitații sînt excluși din concurs!

— E absurd! spuse cerșetorul. Trebuie să-i mai dați o șansă!

— Nici una! răspunse baronul blînd. Vreau să înțelegeți că *nimeni, niciodată, n-a avut vreo șansă.* Nu eu am inventat lagărele, ci voi. Iar dacă am acceptat să le folosesc, vă rog să fiți rezonabili, dragii mei. Și cei arși, cei cărați pe brațe de ceilalți, vă rog, vă rog din suflet, nu tulburați această frumoasă întrecere.

— Cei arși, înapoi în baracă — ordonă ofițerul.

— V-ați păstrat acest obicei copilăresc — urmă baronul, de a vă îngriji morții, de a-i hrăni, de a vă juca cu ei. Evident, morții au farmecul lor, dar *nu-i mai aduceți în concurs!*

În patru labe, muți, deținuții nu răspunseră.

— Ei bine — spuse cu glas tare baronul. Să-i vedem pe noii alergători. Numele lor?

— Frații David, români — raportă ofițerul. Mihail, Luca, Anton, Matei.

— Îmi permiteți — spuse Mihail politicos. Sîntem evrei din Galați. Mă numesc Solomon, fiul regelui David.

— Mă cheamă Leibu — zîmbi Luca. Vorbesc idiș, iar sîmbăta nu lucrez.

— Adolf — spuse Anton, luînd poziție de drepți. Pînă alaltăieri purtam perciuni.

— Mauriciu — se recomandă Matei. Evreu polonez. Singurul evreu-polonez dintre frații mei, care sînt evrei-români.

— Da, da, da, da — murmură gînditor baronul. Dumneavoastră vă îngăduiți să mă tratați ca pe un Obergruppenführer! Dați foc, pălmuiți, introduceți în lagăr prin efracție viori și aparate de fotografiat... Totuși aceste mici amuzamente trebuie să aibă un sfîrșit. Și anume, sfîrșitul concursului! Iată și caii, domnilor!

Îşi ridică gambeta şi în aceeaşi clipă trompetele sunară, ploaia de confeti se înteţi şi caii îşi făcură intrarea duşi de căpăstru în şir indian. Erau cai de curse cu gamba subţire, cu nările fremătînde, cai zvelţi, puternici, periaţi pînă la lustruire. Ca la un număr de dresaj porniră în trap aşezîndu-se în linie dreaptă şi la un pocnet, încremeniră.

— Pe cai ! strigă ofiţerul, plesnind aerul cu cravaşa.

Se repeziră toţi, chiar cei care aveau numai jumătate de corp, ologii, ciungii şi printre ei se zvîrcolea, se împiedeca omul fără cap. Apucară caii de dîrlogi, de coadă şi se căţărară pe ei, ţinîndu-se cu dinţii, sprijinindu-se în obraji. Şi se ghemuiră în şa, ca nişte broaşte tremurînd de nerăbdare.

În dreapta lor, pe cel mai nervos murg, încălecase Anton, ascunzîndu-şi la piept falca de măgar iar alături de el se înşirau fraţii.

— Atenţiune ! strigă ofiţerul. Excelenţa sa colonelul-baron de Rechtegott va da semnalul de plecare în cursa cu obstacole !

— Porniţi ! comandă contele blajin trăgînd un foc în aer.

Deţinuţii îşi struniră animalele, şuierînd, dar în acelaşi timp se auzi clănţănitul unei mitraliere. Caii se cabrară, se întoarseră pe jumătate şi se prăbuşiră, prinzîndu-şi călăreţii dedesubt.

Fraţii însă nu fuseseră atinşi şi continuau să galopeze. Aplecîndu-se pe gîturile cailor zburară deasupra primului gard viu, apoi deasupra celui de al doilea şi gardurile se îndesiră din ce în ce, înălţînd crengi uscate în locul frunzişurilor şi apoi spini în locul crengilor. Dar ei galopau pe urmele lui Anton, îndîrjiţi, simţind în palme şi în gură plăcerea goanei şi a spaimei. O rafală de trasoare roşii le tăie calea şi trecură prin ea, trecură cu urechile vîjîind, cu buzele acoperite de spumă.

— Încă, încă ! urlă înăbuşit Matei. E acolo, o văd !

Prin coamele răsfirate ale animalelor priviră înainte şi văzură baraca femeilor clătinîndu-se în spatele unei perdele de fum. Şi-şi lipiră fruntea de gîtul cailor amestecîndu-şi sudoarea cu cea a animalului de sub ei. Şi atunci, de sus, de la loja oficială, se auzi bubuitul unui tun de mare calibru.

Explozia îi aruncă unul peste altul, le umplu nările de cocleală şi Mihail se prăbuşi cu faţa şi pieptul înecate în sînge. Dar Anton îl înhăţă din zbor şi-l aşeză pe şa înaintea lui. Şi galopară mai departe.

— Încă, încă ! urlă Matei. Ne aşteaptă, e acolo !

Dar fraţii nu-şi mai ridicară frunţile căci în jurul lor ploua cu obuze şi fluierau scurt gloanţele mitralierelor. Şi le era cald — se încingeau în bluzele lor sparte şi simţeau în tot corpul voluptatea groazei şi luptei. Pămîntul se cutremură sub ei, se sparse şi roibul lui Matei necheză cu burta spintecată. Îi văzură maţele ţîşnind vinete şi albastre, dar Anton întinse braţul şi apucîndu-şi de umăr fratele mai mic, îl aşeză în faţa sa, între el şi Mihail.

Şi galopau înghiţindu-şi lacrimile şi sudoarea, scuipîndu-şi sîngele şi înjurînd pe înfundate, cu limba năclăită. Înjurau îmbrăţişînd gîtul animalelor — fiindcă şi Anton făcea la fel — şi privind înapoi văzură trei cai ai căror călăreţi, spînzuraţi cu un picior în şa îşi tîrau în praf capetele hîrbuite. Şi-i recunoscură pe lăutar, pe filozof şi pe fotograf.

Săriră peste o groapă de cadavre apoi peste încă una şi caii se înfricoşară, începură să tremure şi să se cabreze. Dar îşi înfipseră cu toţi dinţii în urechea armăsarilor — aşa cum făcea şi Anton — şi-i siliră să fugă mai departe.

Şi brusc o poartă de fier căzu în faţa lor şi pereţii tribunelor se adunară din dreapta şi din stînga închizîndu-i ca într-o celulă. Cu limbile scoase, gîfîind ca nişte cîini, fraţii îşi ridicară privirea şi văzură sute de mii de guri rîzînd împrejurul şi deasupra lor.

— Oh, dragii, dragii mei — susură vocea baronului, venind din văzduh. De mai bine de o oră vă învîrtiţi în cerc !

— Să ne jucăm puţin cu ei ! hohoti cineva. Au alergat destul !

— Jucaţi-vă — îngădui vocea baronului. M-am plictisit de simbolul fugii !

Şi începură să coboare pe faţada de piatră, toţi la fel, ca nişte muşte mari. verzi. Ţopăiau coborînd, le plăcea ce-o să urmeze şi-şi pregăteau cuţitele, făcîndu-le să strălucească în soare.

Fraţii îi văzură de aproape — erau frumoşi, curaţi, cu uniforme noi şi încă mai muşcau din sandvişuri îndreptîndu-se către ei. Nu se grăbeau acum cînd ajunseseră pe pămînt, ci chicoteau, îndemnîndu-se pe şoptite. Apoi cei din primul rînd îşi întinseră degetele spre gîtul lui Mihail şi în clipa aceea o falcă de măgar se înălţă deasupra tuturor, doborîndu-l.

— Se apără ! urlă o voce. Jupuiţi-i ! Jupuiţi-i de vii !

Urlînd se repeziră peste leşurile cailor, dar n-apucară să ajungă la fraţi căci mîna cu falca de măgar se înălţă din nou şi prinse să se rotească.

Din marginea pistei, culcaţi pe burtă, deţinuţii văzură un vîrtej crescînd între tribune. Era o trombă prăfoasă care urca mereu rotind prin aer sute de corpuri ferecate în tinichele lucitoare. Îngroziţi, deţinuţii se culcară cu faţa la pămînt şi-şi înfundară urechile cu iarbă, dar o voce tună deasupra lor, silindu-i să asculte.

— Priviţi ! urlă vocea. Priviţi sfîrşitul cursei cu obstacole !

Era Luca căţărat pe tribuna prinicipală căreia îi smulgea catifeaua pentru a o flutura ca pe un steag.

— Oh, dragii, dragii mei — se auzi vocea baronului. Istoria a fost vitregă cu voi !

— Vorbeşte comandantul — şoptiră deţinuţii. Colonelul von Rechtegott !

Îl auzeau depărtîndu-se şi apropiindu-se, căci nacela se rotea şi ea o dată cu vîrtejul şi în jurul ei se roteau mii de chipuri asemenea, încremenite într-un surîs.

Şi văzură deodată, ridicaţi de vîrtej, patru călăreţi strunindu-şi caii morţi şi galopînd prin aer. Iar dedesubtul lor, chemînd furtunile, se rotea falca de măgar.

— Focul purifică ! strigă vocea baronului. Nu trebuia să vă ridicaţi atît de sus pentru a trece prin flăcări ! Cuptorul e la picioarele voastre.

Privind sub ei, fraţii văzură coloanele de femei intrînd în camera de ardere. Şi înţeleseră că fuseseră puşi să alerge ca să nu le poată salva.

— Toţi ca unul, unul ca toţi — urmă vocea baronului. Arderea e marea transformare. Purificaţi-vă.

Sub dogoarea care creştea de dedesubt, balonul se umflase enorm, stacojiu. Era frumos, cu marginile aprinse, înconjurat de uniforme, plutind deasupra tribunelor părăsite, a barăcilor cenuşii.

— Oh, bieţi oameni — gîlgîi vocea. Sînt în voi şi rămîn în voi. Pînă mă veţi urma !

— Niciodată ! strigă Matei, descărcîndu-şi pistolul în fracul negru ce se legăna în dreptul său.

— E invulnerabil — spuse Mihail.

— Tocmai de aceea ! strigă Luca. Îl vom ucide mereu. Şi mereu ! Şi mereu !

Descălecînd în balconaşele azurii fraţii se repeziră la tunurile abandonate, la mitraliere, la rampele de lansare, trăgînd în direcţia balonului ce se acoperi de toate culorile curcubeului.

— Fie ! se reverberă vocea. Să jucăm mai departe.

Cu un pocnet înăbuşit balonul plesni, se desfăcu în scame albe, ninse peste cîmp, pe deasupra pistei de alergări, peste cadavrele înţepenite. Ninse îndelung, moale, acoperind totul.

Fraţii se opriră năuciţi, triumfători, plini de sînge, iar Anton se aplecă şi închise pleoapele murgului său care-l dusese în spinare şi după moarte. Apoi, sărind peste trupurile încovrigate, peste grămezile de schije, desculţi în zăpada cenuşie şi rece, ajunseră la cuptor în clipa cînd uşa de oţel fu ferecată pe dinăuntru.

— E tîrziu ? întrebă urlînd Matei, zdrobindu-şi degetele în peretele zgrunţuros. Am ajuns prea trîziu ?!

Anton îl dădu deoparte şi din două lovituri sfărîmă balamalele şi broasca. Smulse uşa de oţel şi o aruncă deoparte. Dinăuntru izvorau aburi galbeni, puturoşi, miros de carne arsă.

— Daniela ! urlă Matei, alunecînd pe podeaua unsuroasă pe care deţinutele îşi făcuseră nevoile înainte de a muri. Daniela !

De jur împrejurul lor trupuri goale de femei se prefăcură în pulbere neagră şi în spatele lor uşa se închise.

— E transformarea pe care singuri v-aţi ales-o — rîcană vocea. Şi care v-a reuşit atît de bine încît veţi arde acvea.

Sub tălpile lor podeaua se încinse, deveni roşie.

— E cald — gemu Anton, sfîşiindu-şi vesmintele. Aud călăreţii tropăind prin deşert.

— Poate că avea dreptate — îşi spuse Mihail, înghiţind aerul fierbinte. Am fost un filozof grav. Ar fi trebuit să fiu cinic.

Pe pereţi crescură paiete roşii. Fluturi mari se desprinseră de plafon bătînd din aripi portocalii.

— Ard — şopti Luca. Îmi arde pielea. Oh, draga mea La Sardine !

— La Sardine — îl îngînă Anton cu gura opărită.

— Daniela — urlă Matei, înotînd printre mormanele de braţe înnegrite. Daniela !

O recunoscu în mijlocul trupurilor căzute în pulbere şi o luă în braţe. Îi mîngîie faţa arsă, îi sărută buzele arse cu buzele sale arse şi ea îi şopti :

— Ştiam că vei veni să mă cauţi !

Şi atunci, luînd-o în braţe, urcă o dată cu ea către gura neagră a hornului, urcă la fel de uşor ca şi cum s-ar fi înălţat pe treptele unei scări de mătase, urmat de Luca, ai cărui ochi se prefăcuseră în jăratec şi de Mihail sub fruntea căruia flăcările pîlpîiau ca nişte gînduri.

Iar Anton, rămas în urmă, dărîmă cuptorul cu o lovitură a pumnului său de cenuşă.

XXI

Strînşi în fundul curţii, nepoţii plîngeau tăcut. Zadarnic libelulele azurii se roteau deasupra cînepiştii şi de alături îi îmbiau arome de vanilie şi scorţişoară. Curtea era cernită şi Sofia, purtînd o basma neagră îi turna ceaiul prorocului Daniil al cărui nas crescuse enorm în mijlocul feţii supte de durere.

De jur împrejur, străzile tăceau mohorîte şi clopotele muriseră în clopotniţe.

Şi deodată, dinspre gară, se auzi sirena locomotivei. Şi-i răspunse o sirenă din docuri.

Nepoţii îşi ridicară privirile înlăcrimate, dar tăcură, căci în casă veghea dulapul cu cravaşe şi poze al lui Anton, cărţile de drept ale lui Matei, teaca ochelarilor lui Mihail şi broşurile socialiste ale lui Luca.

Şi pentru a doua oară sunară sirenele şi oraşul se umplu de şoapte şi de paşi.

Cuprinsă de fiori, Sofia lăsă ceainicul şi privi spre chioşcul acoperit de viţă de vie, iar Daniil îşi ciuli urechile.

Şi-i auziră venind.

Erau pașii lor, vocile lor. Îi auziră venind dinspre strada Eminescu, trecînd pe strada Democrației, bocănind, sporovăind, și rîndunelele zburară de sub streașina unde încremeniseră de cîteva zile. Pisica mieună, apa porni să curgă din canaua lipită cu trei brîie de alamă.

Veneau, erau aproape, rîdeau, chicoteau.

Și poarta sări de perete și apărură hohotind, Matei și Daniela, Luca, Mihail, Anton.

Sofia nu plînse, nu vorbi, nu le ieși în întîmpinare, ci se rezemă moale de umărul lui Daniil. Francisca urlă ca și cum ar fi fost înjunghiată, Mariluna își ascunse fața în șorțul de bucătărie.

Iar nepoții se năpustiră asupra lor chiuind, acoperindu-i de sărutări, smulgîndu-le zdrențele și feșele cu sînge de mult uscat.

Și adulmecîndu-i strîmbară din nas, căci unchii miroseau a fum și a pucioasă.

Iar fiul Franciscăi își pictă fruntea cu funinginea lor ca să nu-i uite niciodată, așa cum arătau atunci, și-și jură, în adînca lui naivitate, să continue singur lupta cu nemuritorul conte de Droitdieu.

De acelaşi autor:

Nu departe de Castelul Prinţesei *(Ed. tineretului, 1956)*

Împreună cu nene Iani *(Ed. tineretului, 1957)*

Experienţa Colombina *(Colecţia de povestiri ştiinţifico-fantastice nr. 126, 127 din 1960)*

Revolta creierilor *(Ed. tineretului, 1962)*

Planeta cubică *(Ed. tineretului, 1964)*

MET... *(Colecţia de povestiri ştiinţifico-fantastice nr. 231, 232 din 1964)*

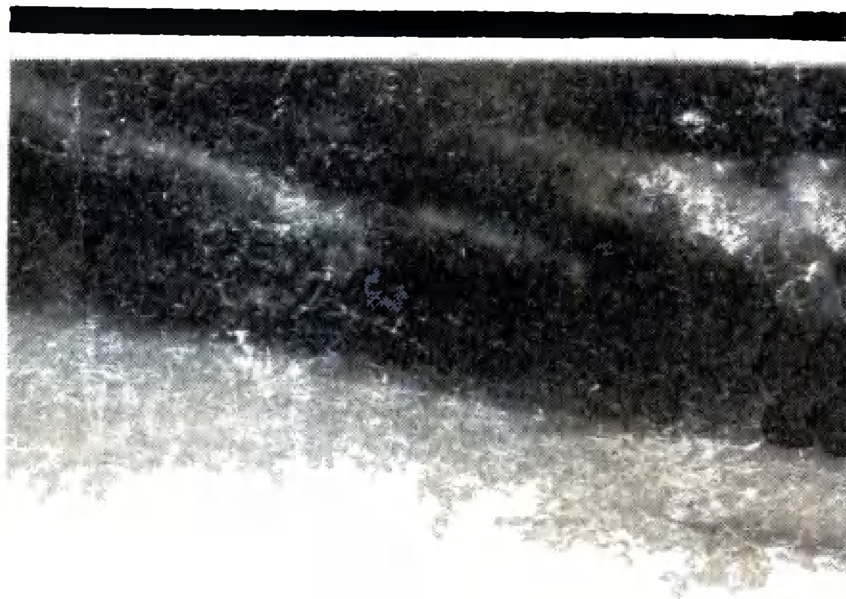
Maşina destinului *(Ed. tineretului 1966)*

Redactor responsabil : VICTOR ZEDNIC
Tehnoredactor : MARIANA PUŞCAŞU

Dat la cules 19.04.1968. Bun de tipar 12.06.1968. Apărut 1968. Comanda nr. 8141. Tiraj 25.160. Hîrtie ziar sul 70/50, şi 42/50 g/m². 700×1000/32. Coli editoriale 9,75. Coli de tipar 8,75 A. 5028. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 80.328 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

— Poate o să încep prin a-i învăţa arta statuarului.

— Deci crezi că e o planetă locuită?

— O planetă excelentă pentru experimentarea lumilor ideale... Şi tu?

— Plec mai departe. Nu-mi plac bipezii. Au prea puţine picioare.

— Dacă nu găseşti ceea ce cauţi, întoarce-te.

— Cum o să te recunosc, dacă vei semăna cu ei?

— Aşa cum mă vor recunoaşte şi ei: după fulgere.

Lei 6,75